

TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
VII. ÖĞRENCİ KURULTAYI
26-27 KASIM 2011

ANKARA

ISBN-978-605-01-0423-3

HAZIRLAYAN
TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI
Karanfil Sk. 28/12 Kızılay / ANKARA
TEL: 444 1 966 FAKS: (0312) 418 51 98
www.zmo.org.tr zmo@zmo.org.tr

BASIM
Özdoğan Matbaa Yayın Hed. Eşya San. Tic. Ltd. Şti.
Matbaacılar Sitesi 558. Sokak No:29 İvedik OSB
Yenimahalle ANKARA
TEL: (0312) 395 85 00

200 Adet Basılmıştır. Kasım 2012

AÇILIŞ KONUŞMALARI	5
<i>Ahmet BÜTÜNER/Genç ZMO Ankara Öğrenci Temsilcisi</i>	5
<i>Dr. Turhan TUNCER/TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı</i>	7
<i>Prof. Dr. Ahmet ÇOLAK/Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı</i>	9
<i>Doç. Dr. Gökhan GÜNAYDIN / ZMO Önceki Dönem Başkanı</i>	11
ÖZEL SUNULAR	15
<i>HARRAN Ü. ZİRAAT F. ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM-ÖĞRETİM YAŞAMLARININ DEĞERLENDİRMESİ</i> <i>Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	16
<i>ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM VE YAŞAM KOŞULLARI</i> <i>Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	21
I. OTURUM AÇLIK ve TARIM	23
<i>AÇLIK SORUNU VE GELECEK BEKLENTİLERİ</i> <i>Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	24
<i>DÜNYADA AÇLIK VE GIDA FİYATLARININ ARTIŞI</i> <i>Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	28
<i>DÜNYADA AÇLIK VE TARIM</i> <i>Osmangazi Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	33
<i>AÇLIK, YOKSULLUK ve ÇEVRE: TARIM NEREYE GİDECEK?</i> <i>Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	35
II. OTURUM KIRSAL KALKINMA	41
<i>KIRSAL KALKINMADA TARIMSAL DESTEKLERİN ROLÜ</i> <i>Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	42
<i>DÜNDEN BUGÜNE KIRSAL KALKINMA</i> <i>Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	44
<i>TÜRKİYE'DE AÇLIK VE YOKSULLUK SORUNUNUN AZALTILMASINDA KIRSAL KALKINMANIN ÖNEMİ</i> <i>Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	52
<i>BİNGÖL VE KIRSAL KALKINMA</i> <i>Bingöl Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	57
<i>KIRSAL KALKINMA</i> <i>Erciyes Üniversitesi Seyrani Ziraat Fakültesi</i>	61
III. OTURUM HAYVANSAL ÜRETİM ET İTHALATI GDO'LAR	69
<i>ET DIŞALIMININ ARDINDAN</i> <i>Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	70
<i>TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN MEVCUT DURUMU VE ET DIŞ ALIMI</i> <i>Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	73
<i>TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK VE TRAKYA'DA ET İTHALATI</i> <i>Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	79
<i>BİYOGÜVENLİK: NEDEN GÜVEN DUYMUYORUZ?</i> <i>Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	82

IV. OTURUM SU ÜRÜNLERİ ve BALIKÇILIK SEKTÖRÜ-I	87
<i>KÜRESEL ISINMANIN ÜLKEMİZ VE D. ANADOLU BÖL. SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİNE ETKİLERİ</i> <i>Atatürk Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi</i>	88
<i>SU ÜRÜNLERİ İŞLEME SEKTÖRÜ VE ÇANAKKALE BÖLGESİNDEKİ DURUM</i> <i>Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi</i>	91
<i>BİR MÜCADELE BAŞLIĞI OLARAK BARINMA HAKKI</i> <i>Çukurova Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi</i>	97
<i>TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİNİN YERİ, EĞİTİMİ VE MEZUNLARIN İSTİHDAM SORUNLARI</i> <i>Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi</i>	100
<i>MERSİN BALIĞI ve HAVYAR ÜRETİMİ</i> <i>Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi</i>	104
V. OTURUM TOPRAK KORUMA TARIM HAVZALARI	111
<i>KAZDAĞLARI'NDA ALTIN MADENİ İŞLETMECİLİĞİ ve ÇED SÜRECİ</i> <i>Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	112
<i>TOPRAĞIN CANI HUMUS: ANIZ YANGINLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ</i> <i>Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	118
<i>İĞDIR OVASININ ÇORAKLAŞMA TEHLİKESİ</i> <i>İğdır Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	122
VI. OTURUM SU ÜRÜNLERİ ve BALIKÇILIK SEKTÖRÜ II	125
<i>ORGANİK BALIK YETİŞTİRİCİLİĞİ</i> <i>Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi</i>	126
<i>MUĞLA İLİ BALIK YETİŞTİRİCİLİĞİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ</i> <i>Muğla Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi</i>	133
<i>DENİZLERDE PLASTİĞİN ETKİLERİ</i> <i>Rize Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi</i>	137
<i>TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ VE SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ</i> <i>İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi</i>	141
VII. OTURUM TARIM POLİTİKALARI (ÜRETİM-DESTEKLER-TÜTÜN-KREDİLER)	149
<i>DÜNYA TÜTÜNCÜLÜĞÜ VE SİGARA HARMANLARI</i> <i>Celal Bayar Üniversitesi Tütün Ekspertizi Yüksekokulu</i>	150
<i>TÜRKİYE'DE TARIM BANKACILIĞI VE KREDİLER</i> <i>Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	153
<i>KAHRAMANMARAŞ İLİNDE ZEYTİNCİLİK VE TEMEL SORUNLAR</i> <i>Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	159
<i>ALAN BAZLI TARIMSAL DESTEKLER</i> <i>Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi</i>	163

AÇILIŞ KONUŞMALARI

Ahmet BÜTÜNER
Genç ZMO Ankara Öğrenci Temsilcisi

Sayın dekanım, Sayın ODA Başkanımız ve Yönetim Kurulu üyeleri, değerli akademisyenler ve sevgili arkadaşlarım, hepiniz TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası'nın düzenlediği VII. Öğrenci Kurultayı'na hoş geldiniz.

Hepimiz biliyoruz ki, mesleğimiz bilim ve teknolojiyi insanla buluşturan bir meslek. Bizler meslek alanımızdaki gelişmelerin ve politikaların boyutlarını kavrayabilmeli ve yorumlayabilmeliyiz. Mesleğimiz insana, insan sağlığına ve insanlığa karşı sorumlulukları olan bir meslektir. Bunun bilincinde olmalıyız.

Geçmişten günümüze birçok değişimin öncülüğünü gençler yapmıştır. Odamıza gençlere verdiği önemden ötürü teşekkür ederiz. Ne yazık ki bugün eğitim sistemimiz sığ düşüncelerle yetinen bireyler yetiştirmektedir. Buna karşılık eğitim sistemi ve ülke gündemi hakkında sesini yükselten 500'e yakın arkadaşımız bugün amfilerde değil, cezaevlerindedir. Demokratik haklarını kullanan arkadaşlarımızın biran önce üniversitelerine dönmeleri sağlanmalıdır.

Son dönemde dünya gıda fiyatları üst üste rekor kırmaktadır. Ancak bu durum üretim sıkıntısından değil, daha çok spekülasyon hareketlerinden kaynaklanmaktadır. Türkiye'de de girdi fiyatları ve dolayısıyla üretim maliyetleri artarken, pazar fiyatları sürekli gerilemekte, örneğin üreticiden 65 kuruşa alınan süt, marketlerde 1.85'e satılmaktadır. Üretim yerine ithalatın tercih edildiği ve Türkiye'nin pek çok üründe dışa bağımlı hale getirildiği günümüzde, Yerli Malı kullanımı için genelge çıkarılması da ne yazık ki bir anlam ifade etmemektedir. Yerli Malı için önce üretmemiz gerektiğinin altını bir kez daha çiziyorum.

Bu yıl fakültelerimizden 3 bine yakın ziraat mühendisi daha mezun olacak. Ancak can yakıcı bir sorumuz var: İstihdam! Türkiye tarımının nereye gittiğini gördüğümüz halde yarına ne kadar hazırız? Yanlış giden düzene karşı ne yapıyoruz ve geleceğimize ne kadar sahip çıkıyoruz? ODA'mızın düzenlediği öğrenci kurultayı bu sorulara hep birlikte yanıt aramamız için de büyük bir fırsattır. Lütfen bu fırsatı iyi kullanın.

Rus Şair Yevtuşenko'nun ünlü şiirinden bazı dizeleri sizlerle paylaşmak istiyorum:

“Gençlere yalan söylemek yanlıştır.

Yalanların doğru olduğunu göstermek yanlıştır.

Tanrı'nın gökyüzünde oturduğunu ve yeryüzünde işlerin yolunda gittiğini söylemek yanlıştır.

Gençler anlar ne demek istediğinizi, gençler halktır.

Güçlüklerin sayısız olduğunu söyleyin onlara,

yalnız gelecek günleri değil, bırakın da yaşadıkları günleri de açıkça görsünler.

Engeller vardır deyin, kötülükler vardır.

Varsa var, ne yapalım,. mutlu olamazlar ki değerini bilmeyenler mutluluğun.

Rastladığınız kusurları bağışlamayın,

tekrarlanırlar sonra, çoğalırlar,
ve ilerde çocuklarımız, öğrencilerimiz
başıladık diye o kusurları, bizi bağışlamazlar.”

Söylenecek çok şey var. Ama ben de arkadaşlarımın günümüz sorunlarını ele alacağı sunumları dinlemek için en az sizler kadar sabırsızlanıyorum. Bu nedenle katılımınız için hepinize teşekkür eder, saygılar sunarım.

Dr. Turhan TUNCER
TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

Türkiye'nin 32 fakültesinden gelen, geleceğin aydınlık yüzleri, meslektaş adaylarım, sevgili öğrenciler, Sayın dekanım, Sayın hocalarım, Odamızın öncülüğünde yedincisini düzenlediğimiz Öğrenci Kurultayına hoş geldiniz.

2005 yılında bu kurultayın ilkinin başlatarak, Odamızın geleceği sizlerle birlikte olmamızı sağlayan Odamız önceki dönem Genel Başkanı Sayın Gökhan GÜNAYDIN ve ilk Kurultayımızın Düzenleme Kurulu Başkanı Sayın Hocam Ekrem KÜN aramızda; kendilerini bu kurultayı başlatmalarından dolayı tekrar kutlar, şahsım ve Yönetim Kurulu adına teşekkür ederim.

Kurultay'ın başlıca amacı gelecekte ODA'mızı yönetecek veya Odamızda etkin görev alacak olan meslektaşlarımıza ODA'mızın amaç, görev ve yetkilerini tanıtmak, öğrencilerimizin meslektan beklentilerini eğitim ve bölgesel tarım sorunlarını öğrenmek, bu sorunlara çözüm önerileri aramak, esas olarak da fakülteler arasında genç ZMO ilişkilerini oluşturmaktır.

Değerli arkadaşlar bizler insanları giydiren-doyuran bir meslek gurubuyuz bunu gerçekleştirebilmemiz, mesleğimizi yapabilmemiz için tarım sektörünün var olması lazımdır.

Türkiye tarımında 1980'li yıllardan başlayarak önemli değişim ve dönüşümler yaşanmıştır, günümüzde de yaşanmaktadır. Ancak ne yazık ki bu değişimlerin iyi yönde olduğu söylenemez tabi ki bunu söylerken verilere bakarak konuşuyoruz. Türk tarımını içinde bulunduğu krizden kurtarmak için mevcut durumun ve bu durumu oluşturan etkenlerin iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Öncelikle ülkemizde tarımın desteklenmediğini ortaya koymalıyız. Son 8 yıllık dönemde tarım sektörüne bütçeden verilen destek toplam 36 milyar liradır. Aynı dönemdeki toplam faiz ödemeleri ise 407 milyar liradır. Yani bir avuç yerli ve yabancı rantiyeye yapılan ödeme, milyonlarca çiftçiye yapılandan tam 11 kat daha fazladır.

2003-2010 döneminde tarımdaki yıllık ortalama büyüme hızı %1,5 dolayındadır. Oysa bu dönemde ekonominin genelinde yıllık büyüme oranı %4,9 olarak gerçekleşmiştir.

Desteklemelerde pamuk, hububat ve bakliyata son 3 yıldır aynı desteğin verilmesi, desteklemede arz, talep, üretim, ihracat, ithalat, maliyet gibi temel kriterlerin dikkate alınmadığını göstermektedir.

2003-2010 döneminde ülkemizin nüfusu 4 milyondan fazla artarken buğday üretimi yerinde saymış, arpa üretimi ise önemli ölçüde gerilemiştir. Başta tütün ve pamuk olmak üzere endüstri bitkilerinin; nohut, kuru fasulye ve mercimek gibi kuru baklagillerin; patates ve kuru soğan gibi yumru bitkilerin üretimleri azalmıştır. Bitkisel üretim alanında yalnızca mısır, çeltik ve ayçiçeğinde, ayrıca meyve üretiminde anlamlı bir artış sağlanmıştır.

Standart sanayi sınıflamasına göre son 10 yıldan 7'sinde Türkiye'nin tarım ürünleri ithalatı, ihracatı geçmiştir. 2010 yılında tarımsal ithalat 6,5; tarım ürünleri dış ticaret açığı ise 1,4 milyar dolar olmuştur. 2011 yılının ilk 8 ayında Cumhuriyet tarihinin rekoru kırılmış ve ithalat 6,5 milyar doları aşmıştır. Tarım ürünleri dış ticaret açığı ise 3,4 milyar dolara ulaşmıştır.

Tarım girdileri bakımından ithalata ve yabancı sermayeye olan bağımlılık da tehlikeli boyutlardadır. 2003-2009 döneminde sadece tohumluk ithalatı için ödenen bedel 800 bin doları geçmiştir.

Teknik ve ekonomik kriterlere göre sulanabilecek arazilerin ancak %65'i sulamaya açılabilmesine rağmen, son yıllarda sulama yatırımları ciddi anlamda ihmal edilmektedir.

Ürün fiyatlarındaki artış yetersiz, buna karşılık mazot-gübre gibi tarımsal girdi fiyatlarındaki artış fahiş oranlardadır.

Sektörde yaşanan olumsuzlukların sonucu olarak çiftçi tarımdan kopmaktadır. 2002 yılında tarımdan geçimini sağlayan çiftçi sayısı 7,5 milyon iken, 2010 sonunda bu sayı 5,7 milyona gerilemiştir. Yani 1,8 milyon çiftçi tarımdan kopmuştur. Son 10 yılda toplam işlenen alanlar da yaklaşık 2,5 milyon hektar azalmıştır. Bu dönemde çiftçiler Türkiye'nin yüzölçümü bakımından ikinci büyük ili olan Ankara'nın yüzölçümü kadar araziyi işlemekten vazgeçmişlerdir (2,5 milyon hektar = 25 bin km²).

2003-2010 döneminde hayvan varlığı 4 milyon baş gerilemiş ve geçen yıl hayvan ithalatına başlanmıştır. Geride bıraktığımız Kurban Bayramı için Et ve Balık Kurumu 18 bin; özel sektör 15 bin büyükbaş hayvan ithal etmiş, ayrıca 60 bin kadar küçükbaş hayvan ithalatı yapılmıştır. Türkiye ne yazık ki, kurban edeceği hayvanı dahi dışarıdan satın almak zorunda kalan bir ülke haline gelmiştir.

Kamuya ait tarımsal işletme ve kuruluşlar özelleştirilmiş ya da kapatılmıştır. Birçok kez yargıdan dönmesine karşın şeker fabrikalarının özelleştirilmesi için yeniden düğmeye basılmıştır. Sonuç olarak ülkemiz çokuluslu tarım-gıda şirketlerinin serbestçe hareket edebildiği bir Pazar olmuştur.

Ülkemiz bu sarmaldan ancak ulusal emek ve üretim odaklı programların uygulanması ile kurtulabilir.

Tarım politikalarının temel hedefi, ülke nüfusunu nitelik ve nicelik olarak besleyebilecek bir tarımsal üretim düzeyinin sağlanması olmalıdır.

Bu anlamda sorumluluğumuz çok büyük artan nüfusumuz karşısında üretimimiz aynı oranda artmamakta hatta azalmakta, diğer taraftan dışa bağımlılığımız artmaktadır. Bizler dünyayla rekabet edebilmek için daha ucuz maliyetle, kaliteli ve daha çok üretmek zorundayız. Bunun için tarım arazilerine, suya ve doğal varlıklarımıza sahip çıkarak mühendislik bilimini toprakla buluşturmak ve bunu halktan, emekten ve üretenden yana kullanmak zorundayız.

Değerli arkadaşlar emperyalizmin maskelenmiş yüzü olan küreselleşmenin tüm dünyada emekçileri yoksulluk ve açlığa mahkûm ettiği; ulusların bağımsızlığını yok ettiği, rantın tüm kültürel ve doğal varlıkları acımasızca katlettiği bir süreci yaşıyoruz. Ziraat Mühendisleri Odası Cumhuriyet aydınlanmasından, Atatürk devrimlerinden, emekten, bilimden yana onurlu yürüyüşüne bundan sonra sizlerle birlikte devam edecektir.

Bu inançla sözlerime son verirken Bu kurultayın Düzenleme Kurulu başkanlığını yapan II. Başkanımız Sayın Doç Dr Melahat AVCI BİRSİN'e, Figen KURAL arkadaşımıza, katkı koyan hocalarımıza ve siz sevgili öğrenci arkadaşlarıma, emeği geçenlere, ayrıca bu salonu etkinliğimize ayıran İnşaat Mühendisleri Odamızın Yönetim Kuruluna teşekkür eder, hepinize sevgi ve saygılar sunarım.

Prof. Dr. Ahmet ÇOLAK
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı

Sayın Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkan Yardımcımız ve Önceki Dönem Oda Başkanımız, Türkiye Mimar, Mühendis Odaları Birliği'nin çok değerli Başkanı, çok değerli oda başkanları, değerli hocalarım, Ziraat Mühendisleri Odası'nın değerli Yönetim Kurulu üyeleri ve sevgili öğrenciler; öncelikle üretmeyi yaşam biçimi olarak benimsemiş olan bu seçkin topluluğu şahsım ve fakültem adına saygıyla selamlıyorum. 7. Öğrenci Kurultayı hayırlı olsun, kutlu olsun diyorum.

Kurultayın programını incelediğimde açlık ve tarım arasındaki ilginin doğrudan kurulduğunu, açlıktan kurtulmanın tarımın gelişmesiyle ve kırsalının refahının artmasıyla doğrudan ilgili olduğunu, hayvansal üretimin tarım bütününe bir parçası olduğunu, etin bitkisel kaynaklı üretimden soyutlanamayacağını, ette dışa bağımlı olanların zaman içinde sömürgeleşeceğini, küresel sorunların dünya halklarına, ancak küresel kazançların kartellere ait olduğu gerçeğini, açlıkla boğuşan toplumlara balık tutmayı öğretmek gerektiğini açıkça görüyorum.

Demek ki üretsel sorunlarımızı daha şimdiden genç kuşakların sırtlarına yüklemişiz. Sevgili öğrenciler mesleğimiz yalnızca ülkemizin değil, dünyanın en köklü ve en riskli mesleğidir. Tarımla ilgili bilimler olarak her zamankinden daha fazla bilgi ve beceri yardımlaşması içerisinde olmamız gerekiyor. Bazı çevrelerin bizleri çekmeye çalıştıkları meslek taassubu ortamına asla girmemeliyiz. Bizim yapılacak çok işimiz var. Az önce sayın Başkanım da rakamlarla açıkça ifade ettiler, ülkemizin ekilmeyi bekleyen bereketli toprakları, yeterince süt içemeyen, et yiyemeyen çocukları ve kırmızı et bunalımı gibi kaba tabirle “kaşarlanmış” tarımsal sorunları var. Kültür hayvanını yalnızca meta olarak gören, tarımsal materyali her birinin birer biyolojik sistem olduğu gerçeğinden uzak felsefelerle hayvancılığı tarımdan ayrı tutan vahşi kapitalist anlayışın 21. yüzyılın ilk çeyreğinde adeta insan tarımını kavram olarak yerleştirmeye çalıştığını gözlemekteyiz. Tarım, tıp, alternatif tıp, ilaç ve teknoloji sektörlerinin adeta bir zincirin baklaları gibi uç uca eklendiği bir sistemi yaşamaktayız. Diğer yandan bir eliyle açlık tehdidini Demoklesin Kılıcı gibi başımızın üzerinde tutan bu anlayış, diğer eliyle de biyoteknolojinin harikalarını, mucizelerini bizlere sunmaya çalışmaktadır.

Değerli arkadaşlarım açlık sorunu artık küreseldir. Bölgeye ya da kıtaya bağlı değildir. Yani çözüme açlığı yaşayan ve yaşamayan toplumların birlikte ulaşmaları gerekmektedir. Bu bağlamda farklı disiplinlerdeki meslektaşların birlikteliği ve çözümde uluslararasılaşma zorunludur. Devletimizin uluslararası fonlara aktardığı bütçeleri çok iyi izleyip, ürettiğimiz projelerle bu fonlardan en yüksek payı almamız gerekmektedir. Projeci ve acil uygulamacı olmak zorundayız. Tarımın bir sistemler bütünü olduğu gerçeğinden hareketle bu sistemlerin tasarımını yapacak olan sizlere başta ülkemizin çok ihtiyacı var. Değerli meslektaşlarım ve meslektaş adaylarımız, artık şirketler kurmanın, birlikler kurmanın kooperatifler oluşturmanın zamanıdır. Ziraat mühendisinin mutlaka tarımın başında olması gerekmektedir. Su ürünleri mühendisinin mutlaka sahada işletmesinin başında olması gerekmektedir. Diğer ilgili birimlerimiz için de aynı konu geçerlidir, çünkü onlar da tarımın bağrından kopup olgunlaşmışlardır.

Tarım alanlarını genç girişimci mühendisler, köylü ve çiftçiler birlikte işlemelidir. Ben yakın bir süre önce Almanya'daki teknoloji fuarındaydım. Artık dünya akıllı tarıma doğru giderken biz daha -sayın başkan da az önce ifade etti-, işlenebilecek alanlarımızı işleyemiyoruz. Sizlerin bilgi ve birikimlerini teknolojik bilgilerle birleştirerek ve ilerleterek mutlaka sahalara inmeniz ve işin başında olmanız gerekiyor. Açık söyleyeyim artık Ziraat Fakültesi olarak bizler de masa başında veya klasik memurluk yapacak mühendisler yetiştirmeyi asla düşünmüyoruz ve istemiyoruz. Bizler artık mühendis arkadaşlarımızın birer girişimci olmasını, disiplinler arası dayanışma içinde olmalarını ve bu ülkenin tarımında işletmelerin

başına geçmelerini bekliyoruz. Sizleri böyle bir sistemin içinde görmek istiyoruz ve mutlaka üretmeniz ve bizlere dışarıdan ithalat baskısıyla dayatılan uygulamaların karşısında üretiminizle olmanızı bekliyoruz.

Şimdiden tarımın geleceğini planlayan -ki kongrede bu çok açık görünüyor-, bu aydın kuşağın tarımla ilgili meslekleri küçümseyen, aslında ziraat mühendislerini sahadan kovarak, güvenilir olmayan, görünürde ucuz ancak toplamda oldukça maliyetli ürünlerle çoğu zaman da ithalatla göz boyayan küresel kapitalizme verilecek en net cevap olduğuna da inanıyoruz.

Sevgili genç kardeşlerim sizlerin iyi niyetine, dürüstlüğüne, çalışkanlığına ve yaratıcılığına güveniyorum. Yedincisini gerçekleştirmekte olduğumuz bu organizasyonda emeği geçen herkese teşekkür ederek, tüm katılımcılara ve ülkemize yararlı olmasını diliyorum ve bir kez daha sizleri saygıyla selamlıyorum.

Hepinize günaydın demek istiyorum. Çok değerli ODA Başkanım ve Yönetim Kurulu Üyesi arkadaşlarım, şube başkanlarımız, il temsilcisi arkadaşlarımız, değerli hocalarımız, sevgili öğrenci kardeşlerim, Ankara’da -1 dereceye yakın bir soğuk havada sizleri karşıladık. Ama umuyorum ki gün sonunda bir gün boyunca Türkiye’de tarım sorunlarını ve bunların çözümlerini tartışıp, arkasından da gece birbirimizi daha fazla tanıma fırsatı bulduğumuzda Ankara’nın sıcaklığını kendi aranızda kurduğunuz dostluklarla ısıtacaksınız. Bu hep böyle oldu, bundan sonra da böyle olacak. Onun için hepinize, Türkiye’nin dört bir yanından gelen sevgili kardeşlerime hoş geldiniz demek istiyorum.

Sevgili arkadaşlar, sayın Oda Başkanımız da ifade etti, 2005 yılında başlamıştık ilk öğrenci kurultayına. 2005 yılından bu yana 7. sini düzenliyoruz. Yalnızca geçen senekine Ankara dışında olmam nedeniyle katılamamıştım. Çok iyi hatırlıyorum, ilkini tamamlarken, İstanbul Su Ürünleri Fakültesi’nden gelen bir arkadaşımız “Su üstüne yazı yazmıyoruz değil mi, bunun devamı gelecek değil mi?” diye sormuştu. Biz de demiştik ki, “Hayır, Ziraat Mühendisleri Odası su üzerine yazı yazmaz. Elbette devamı gelecek. Elbette amaçladığımızı ulaşıncaya kadar bu kurultaylar sürecek.”

Peki neydi amaçladığımız? Kısaca onu ifade edeyim: Üç tane temel amacı vardı öğrenci kurultaylarına başlamamızın. Bunlardan birincisi Türkiye’de ziraat fakülteleri, su ürünleri fakülteleri, tütün teknolojisi mühendisliği fakülteleri ve balıkçılık teknolojisi mühendisliği fakülteleri var. Bunların toplamı 40’ın üzerinde. Bir de tüm bu fakültelerden mezun olan arkadaşlarımızın örgütlendiği bir oda var. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası. Peki acaba öğrenci kardeşlerimiz, odaları hakkında, odalarının faaliyetleri hakkında ne kadar bilgi sahibiler. Ziraat Mühendisleri Odası ne yapar? Öğrencilerin, fakültelerini bitirdikten sonra bu mühendis arkadaşlarımızın hayatları için yapılan çalışmalar, meslek yaşamları, özlük hakları için yapılan çalışmalar nelerdir? Bir kere bunu bilmek gerekiyor. Bunu bilirken de şunu söyleyelim, 1954 yılında kurulmuş bir koca çınardan bahsediyoruz. O Ziraat Mühendisleri Odası ki mühendisin hayatının iyiye gidebilmesi için sektörün doğru yönetilmesinin gerekli olduğuna inanır. Dolayısıyla mavi yakalı, beyaz yakalı ayrımı yapmadan, mühendis sorunlarına odaklanırken, aynı zamanda Türkiye’deki köylü ve üretici sorununa, tarım sorununa da değinir. Türkiye’de tarımla ilgili ne gelişme varsa, Ziraat Mühendisleri Odası bunu tutar, adeta halk için deşifre eder, bir dekoder gibi bunu çözer ve doğru olanı halkın önüne, üyesinin önüne koyar. İşte birinci temel hedef ODA ve öğrenci arasındaki bu bağı daha üniversite sıralarındayken kurmaktır.

İkinci temel hedefimiz arkadaşlar, Türkiye gibi büyük bir ülkede birbirimizi daha fazla tanımak ve birbirimizi daha fazla anlamak için bir adım atma çabası olarak değerlendirilebilir. Eskiden üniversiteler yalnızca metropol kentlerdeydi. Dolayısıyla insanlar doğdukları yerlerden farklı kentlere giderek oralarda üniversite okurlardı. Şimdi Türkiye’de 160’ın üzerinde üniversite var. 81 ilde üniversite var. İnsanlar ya doğdukları kentlerde ya da ona çok yakın kentlerde üniversite okumayı, çeşitli nedenlerle tercih ediyorlar. Dolayısıyla arkadaşlar pencereleri değiştirmek gereği hissedilmiyor. Çünkü herkesin kendine özgü bir penceresi var. Ve hayata hep oradan bakıyoruz. Oysa başka insanların da başka pencereleri var. Sadece kendimizin penceresinin en iyi açığı verdiğine inanırsak, başkalarının bakış açılarına değerlendirmelerine saygı duymazsak, onları araştırıp öğrenmek, birlikte olma gereğini duymazsak, bu ülke giderek birbirini algılamayan insanların yaşadığı bir memleket haline dönüşüyor. Dolayısıyla ben şuna inanıyorum ki, öğrenci kurultayları için Ankara’ya gelen ve

birbirlerini tanıyan arkadaşlarımız yalnızca insani dostluklar geliştirmenin ötesinde, Türkiye'nin sorunlarına daha duyarlı, empati yapabilen, birbirini daha çok anlayabilen ve bu memleketin 81 ili için kaygı duyan, yüreği tüm ülke için atan birer birey haline geliyorlar.

Örneğin 2005 yılıydı, hiç unutmuyorum, Samsun'dan 3 tane genç pırıl pırıl kızımız gelmişti öğrenci kurultayına ve onların üçü de Ankara'yı ilk kez görüyorlardı. Belki içinizde hala vardır Ankara'yı ilk kez görenler. Böyle bir ülke, birbirini anlayan insanlar topluluğu niteliğine dönüşmekte güçlük çeker. Dolayısıyla ikinci çabamız da, mesleğin ötesinde şu bizim topluluğumuzun birbirini daha iyi anlayan, ülkesini daha iyi bilen bir meslek grubu niteliğine dönüşmesidir.

Üçüncüsü ise arkadaşlar, en temel amaçlardan bir tanesidir, başlangıçta da ifade ettim. Kendi mesleğine, kendi sektörüne ve onun tüm sorunlarına sahip ve sektörünü bilen, tanıyan mühendisler yetiştirebilmektir. Şimdi uzunca bir süre bize şunu anlattılar. "Siyaset öyle bir şeydir ki, büyüklerimiz yaparlar, onlar en iyisini bilirler, dolayısıyla öğrenci olarak senin bir tek amacın vardır, otur kitabını dersini çalış..." Arkadaşlar bu öykü hiç bitmez. Size lisedeyken böyle söylemişlerdir, üniversitedeyken böyle söylemişlerdir. Hiç merak etmeyin özel sektörde ya da devlet memurluğunda çalışırken de, ekmeğini kazanmışsın, otur aileni geçindir, bu işlere karışma derler. Birileri sizin için düşünürse, birileri sizin hayatınız için karar alırsa ve siz de bunlara yönelik en ufak bir katkı ihtiyacı içinde olmazsanız, işler emin olun iyiye gitmez. İşte bu temel sorgulamayı yapabilen arkadaşlara ihtiyacımız var bizim. İzninizle birkaç örnek vereceğim.

Örneğin Türkiye'de TEKEL özelleştirildi, TEKEL'in özelleştirilmesi bir siyasi karardı. Önce bir yasa çıkarttılar, sonra da bu yasa gereğince çeşitli işler yaptılar. Biz buna karışmayız kardeşim, siyasetçiler Meclis'te bu işleri yaparlar dersiniz, ortaya çıkmış olan sonuçları izninizle sizinle paylaşacağım.

Bakın TEKEL'in 19 tane içki fabrikası vardı. 290 milyon dolara bu 19 fabrikayı Mey İçki firmasına sattılar. Aradan 1 yıl geçti, satın alanlar bu fabrikaların yüzde 92'sini 800 milyon dolara Teksas Pasific Company firmasına sattılar. Kabaca özetlemek gerekirse, 300'e alınan fabrikalar, 1 yıl sonra 800'e satıldı. Üzerinden 2 yıl daha geçti arkadaşlar Teksas Pasific Company de bu fabrikaları İngiliz Diego Fabrikasına 2.1 milyar dolara sattı. Yani 3 yıl içerisinde bizden 300 milyon dolara çıkan fabrikalar başkalarına 2.1 milyar dolara mal oldu. Onların eline geçti ve dolayısıyla Hazine'den, hepimizin cebinden bu paralar çıkmış oldu. Daha da önemlisi satın alanlar bu 19 fabrikadan 9'unu kapattılar. Fabrikaların kapanması ne anlama geliyor? Üzüm üreten üreticinin satacak fabrika bulamaması anlamına geliyor. Oralarda çalışan işçinin, mühendisin istihdam alanlarının da kapanması anlamına geliyor. Dolayısıyla aslında Anadolu'nun can damarlarının kesilmesi anlamına geliyor.

Geldik Tekel'in sigara fabrikalarına. Tekel'in 6 tane sigara fabrikası vardı. Bunların tamamı 1 milyar 720 milyon dolara British Amerikan Tobacco firmasına satıldı. Böylece bize ait olan fabrikalar yabancılaştı. Sonra ne oldu, kısaca özetleyeyim. 200 bin ton tütün üreten memleket, 45 bin ton tütün üretemez hale geldi. Dolayısıyla her 4 kg tütünden 3 kg kaybettik. Tütün ekimi yapan binlerce, yüz binlerce tütün ekicisi iş alanlarını kaybetti. Bu 6 fabrikanın tamamı kapandı. Şu anda Türkiye'de üretim yapan Tekel'e ait bir tek fabrika yoktur. Bu fabrikalarda çalışan işçiler, mühendisler işlerini kaybettiler ve biz artık yalnızca yabancı sigara içer hale geldik. Peki ben soruyorum sizlere, bizler bu olaylara gözlerimizi kapatırsak, sizler mezun olduğunuz zaman çalışacak fabrika, işyeri bulmakta zorlanmaya başlıyorsunuz. Eğer üreticini hayatı kötüye giderse, unutmayın ki sizlerin de hayatı mutlaka kötüye gider.

Şimdi bir de bugünden söz edelim. Bugün Türkiye'de şeker fabrikalarının özelleştirilmesi kararı alındı. Teklifler toplanıyor. Türkiye'de 25 tane şeker fabrikası var. Bu 25 fabrika özelleştirildiği gün bunlardan 6-7 tanesi çalışmaya devam edecek ve geriye kalanların tamamı

kapanacak. Tekel'de ne olduysa, aynısı şeker fabrikalarında da olacak. Bunun sonucu nedir? Şeker pancarı üreten üretici işini kaybedecek ve Türkiye'nin şeker pancarı üretimi azalacak. Bu fabrikalarda çalışan işçiler ve mühendisler işlerini kaybedecekler, geriye ne kalacak? Yurtdışından ithal edilen GDO'lu mısırları işleyen yabancı tekellerin nişasta bazlı şekerleri ile muhatap olacağız ve tüketici olarak da aynı zamanda sağlık sorunları ile karşı karşıya kalacağız.

Arkadaşlar biz ziraat fakültelerinin, tütün teknolojilerinin, su ürünlerinin ve balıkçılık teknolojisi mühendisliği fakültelerinin öğrencileri olarak bunlar bizi ilgilendirmez diyebilir miyiz? Eğer bunlar bizi ilgilendirmez dersek, o zaman her yıl 3 binden fazla arkadaşımızın mezun olduğu bu fakülteler hayatla bağlarını kopartmışlar demektir. Hayatla bağımızın devam edebilmesi için önce bu olayları çok iyi bilmemiz lazım. Herkes kendi öznel yorumunu geliştirebilir. Ben senin gibi düşünmüyorum diyebilir. Başımızın üzerinde yeri var. Benim penceremden bakmak zorunda değildir, öğrenci arkadaşım. Ama öğrenci arkadaşımın olayların ne olduğunu bilmek gibi bir sorumluluğu ve yükümlülüğü vardır. İşte bunu gerçekleştirebilirsek bu sempozyumda, çok büyük bir zenginleşme ile üniversitelerinize ve yaşadığımız kentlerinize döneceksiniz ve ülkenize, mesleğinize, sektörünüze sahip çıkacaksınız.

Son bir iki rakam vererek Türkiye'de tarımın geldiği noktayı özetlemek istiyorum. Arkadaşlar 1980 yılında Türkiye'de 16 milyon büyükbaş hayvan vardı, bugün 11 milyon büyükbaş hayvan kaldı. Yani biz son 30 yılda 5 milyon büyükbaş hayvanımızı kaybettik. 50 milyon koyunumuz vardı, şimdi 22 milyon koyunumuz var. Her iki koyundan birisi kayıp artık, yok. 19 milyon keçimiz vardı, bugün 5,5 milyon keçi kaldı. Her 4 keçiden bir tanesi yok. Türkiye'de artık mandayı turistik seyahatlerde falan görebilirsiniz. Manda sayısı 100 binin altındadır. Peki aynı zaman diliminde nüfus ne oldu? Türkiye'nin nüfusu 44 milyondan 74 milyona çıktı. Yani nüfus 30 milyon artarken Türkiye'nin hayvan sayısı azaldı ve kırmızı et üretimi düştü. Metodoloji ile oynayarak bazı yıllar üretim artmış gibi gösterdiler ama aslında kırmızı et üretimi düştü. Ortadoğu'ya hayvan ihraç eden Türkiye şimdi kurban bayramlarında kesecek hayvan bulamadığı için yurtdışından hayvan ithal eder bir pozisyonunda.

Sayın Oda Başkanımız ifade etti, bitkisel üretimde mısır, çeltik ve ayçiçeği dışında diğer tüm ürünler ya sabittir, ya geriye gitmektedir. Peki ekim alanları ne oldu? TÜİK'in istatistiklerine bakın arkadaşlar, size rakam söyleyenlere inanmayın rakamları not edin, doğru mu söylüyor acaba diye açın istatistiklerden bakın. Türkiye'nin bundan 10 yıl evvel 26,5 milyar hektar tarım alanı varken, bugün 24 milyar hektar tarım alanı var. Türkiye son 10 yılda 2,5 milyar hektar alanı işlemekten vazgeçti. Bu ne demektir biliyor musunuz arkadaşlar? Türkiye'nin toplam yüzölçümünün 78 hektar olduğunu hesap ettiğinizde, 2,5 milyar hektar Türkiye'nin 8 ilinin yüzölçümünden daha fazla bir alan demektir.

Peki insanlar bu toprakları ekmekten neden vazgeçiyorlar? Çünkü 10 yıl evvel bu topraklarda, bu ülkede buğday 40 kuruşa satılıyordu, mazot 1 liraya satılıyordu. Bugün Türkiye'de buğday 50 kuruş, mazot 3 lira 80 kuruş. Yani eskiden 2,5 kg buğday satarak 1 litre mazot alabilen çiftçi, bugün 1 litre mazot alabilmek için 7,5 kg buğday satmak zorunda kalıyor. Tarım ekonomisti arkadaşlarım bilir, biz buna iç ticaret hadlerinin tarım aleyhine gelişmesi diyoruz. Yani üretici cebinden daha çok para çıkıp, cebine daha az para girdikçe, verimliliğin düşük olduğu kurak alanlardan sulanamayan alanlardan başlayarak ekim alanlarını daraltıyor ve üretimden vazgeçiyor. Bizim yapmamız gereken, hem piyasada çıktı ve girdi piyasalarını dengelemek, üretici ve tüketici yararına bunları düzenlemek, hem de maliyetleri düşürücü, verimliliği artırıcı politikalara dönebilmek.

Maliyetleri düşürmek, verimliliği artırmak, örneğin tarım sektöründe nasıl olacak? Arazi toplulaştırması yapacağız, sulama yatırımı yapacağız değil mi arkadaşlar? Türkiye'nin 13

milyon hektar toplulaştırılması gereken alanı var, bugüne kadar toplulaştırılabilen yalnızca 1 milyon hektar alan var. 12 milyon hektar alan bizden arazi toplulaştırması bekliyor. Yıllık yatırım hızımız ne kadar? Lütfen dikkatle dinleyin arkadaşlar, yıllık yatırım hızımız 100 bin hektar bile değil. Yani bu yatırım hızıyla gidersek 120 yıl sonra ancak arazilerimizi toplulaştırabileceğiz.

Sulama nasıl? 5 milyon hektar alana su götürmüşüz. Daha 3 milyon hektar alan bizden su bekliyor. Yıllık yatırım hızımız 40 bin hektar bile değil. Yani yine bu yatırım hızıyla gidersek, teknik ve ekonomik açıdan sulanabilir arazilerimizin sınırına varabilmek için 100 yıla ihtiyacımız var.

Kurak alanda buğday ekerseniz 200 kg buğday verimi alırsınız. Ama sulanabilir alanda teknolojik paketle birlikte buğday ekerseniz hektara 800 kg bile buğday alabilirsiniz. Bir tarafta 200 kg, bir tarafta 800 kg. buna çıkabilmek için daha az maliyetli, daha yüksek verimli tarım yapmak, bilgiyle teknolojiyle birlikte çalışmak lazım. Tercih bizim. Ya dünyanın bugün yaptığı gibi tarıma önem vereceğiz ve ülkemizi açlıktan ve yetersiz beslenme sorunundan uzak bir ülke haline getireceğiz. Ya da bırakacağız, tarım arkaik ve ilkel bir sektördür diyeceğiz, mühendisi, işçiyi köylüyü kendi kaderine terk edeceğiz ve Somali'ye yardıma giderken, kendi ülkemizde giderek artan üretim kayıplarını ve sektörel geriye gidişi görmeyeceğiz. Buna körleşeceğiz. Buna hakkımız yok. Ben inanıyorum ki arkadaşlar, bugün programda gördüğüm o başlıkların her birini işlediğinizde sizler de sadece kendi bölümlerinizden değil, bölümünüzün dışındaki tarım sorunlarına ve ülke sorunlarına daha duyarlı bir mühendis adayı olarak Türkiye'nin aydınlanmasına, çağdaşlaşmasına ve elbette Türkiye'nin teknik sorunlarının çözülmesine katkı koyacak birer mühendis adayı olarak, bu memlekete olan borcunuzu ödeyeceksiniz.

Ben bu düşüncelerle hepinizi saygıyla ve dostlukla selamlıyorum. Sizlerle beraber olmak beni hep mutlu etmiştir. Bundan sonra da mutlu etmeye devam edecek. Çok teşekkür ediyorum, kolay gelsin.

ÖZEL SUNULAR

HARRAN ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM-ÖĞRETİM YAŞAMLARININ DEĞERLENDİRMESİ

Prof. Dr. Sadettin GÜRSÖZ, Serkan BALTACI, Dilan SELKİ

Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Giriş

Anket en basit tanımıyla Soru-Cevap tekniğiyle uygulanan sistematik bir veri toplama yöntemidir. Anket yöntemi ile çok farklı türde veri toplamak mümkündür. İnsan davranışları, iş performansları, bilgi düzeyleri, tercihleri, tutumları, inançları, duyguları v.b. bunlardan sadece bazılarıdır. Anketi cevaplandıranların kimliklerini gizli tutabilme imkânları açısından ankete verdikleri cevaplar daha doğru, daha tutarlı olabilmektedir. Çeşitli çekincelerden ötürü veya bazı koşullar altında kişiler bazen cevap vermek istemez veya yanlış, tutarsız bilgiler verebilirler. Gizlilik imkanı sağlandığı takdirde bu bilgiler daha doğru hale getirilebilir. Bundan dolayıdır ki bizde arkadaşlarımızın düşüncelerini, yaşam şekillerini ve yaşadıkları zorlukları daha rahat anlatabilmeleri için ankete başvurduk ve onları sizlerle paylaştık.

Yöntem

Bu araştırmada, “Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Eğitim Öğretim Yaşamları Anketinin Değerlendirmesi”ni belirlemek amacıyla öğrenci anketi yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen veriler yüzdelerle gruplandırılarak değerlendirilmiştir. “Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğrencilerinin Eğitim Öğretim Yaşamları Anketinin Değerlendirmesi”ni belirlemek amacıyla örnekleme katılan öğrencilere 17 soru sorulmuş ve bunlara cevap istenmiştir.

Sonuçlar

Anketteki sorular, bu sorulara cevap veren öğrenci sayıları ve bunların oluşturduğu yüzdelerle birimlere aşağıda yer verilmiştir.

Anket Soruları

***Cinsiyet**

Bay Bayan

***Hangi İlden Geldiniz?**

***Burs Alıyor Musunuz?**

Evet Hayır

***Burs Alıyorsanız Hangi Kurum?**

Devlet Özel

***Barınma Şekliniz?**

Devlet Yurdu Cemaat Yurdu Öğrenci Evi

***Okulda ki beslenme ihtiyacınızı nasıl karşılıyorsunuz?**

Kantin Yemekhane

***Sosyal Faaliyetleriniz?**

Sinema Tiyatro Konser Cafeler

***Ziraat Mühendisleri Odasına Üye Misiniz?**

Üyeyim Üye Değilim

***Ziraat Mühendisleri Odasının Ziraat Fakültesi Öğrencilerine Verdiği Destek Yeterli Mi?**

Yeterli Yeterli Değil

***Sigara Kullanıyor Musunuz?**

Kullanıyorum Kullanmıyorum

***Ayda kaç kitap okuyorsunuz?**

1 2 3 4

***Düzenli olarak günlük gazeteleri takip ediyor musunuz?**

Ediyorum Etmiyorum

***Aylık Gideriniz Ne Kadar?**

0-500 500-1000 1000-1500 1500-2000

***Aylık Giderinizin Yüzde(%) Kaçını Eğitim Masraflarına Harcıyorsunuz?**

0-25 25-50 50-75 75-100

*** Aylık Giderinizin Yüzde(%) Kaçını Barınma Masraflarına Harcıyorsunuz?**

0-25 25-50 50-75 75-100

*** Aylık Giderinizin Yüzde(%) Kaçını Sosyal Faaliyet Masraflarına Harcıyorsunuz?**

0-25 25-50 50-75 75-100

*** Aylık Giderinizin Yüzde(%) Kaçını Beslenme Masraflarına Harcıyorsunuz?**

0-25 25-50 50-75 75-100

Toplam Kişi Sayısı ve Cinsiyetlere Göre Dağılım

Anketimize toplam 130 kişi katılım göstermiştir.

Bunların 74(%57)'ü Bay, 56(%43)'sı Bayandır.

Bölgelere Göre Dağılım

130 kişi içinden 102(%78)'si Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 19(%15)'u Akdeniz Bölgesi, 5(%4)'i Doğu Anadolu Bölgesi, 2(%1)'si Marmara Bölgesi, 2(%2)'si ise Ege Bölgesi'nden gelmiştir.

Güneydoğu Anadolu Bölgesinden gelmiş olan 102 kişi içinden 65(%63)'i Bay, 37(%37)'si Bayan, Akdeniz Bölgesi'nden gelmiş olan 19 kişi içinden 2(%10)'si Bay, 17(%90)'si Bayan, Doğu Anadolu Bölgesi'nden gelmiş olan 5 kişi içinden 5(%100)'i de Bay, Marmara ve Ege bölgeleri ise birer kişi olarak ayrılmıştır.

74 Bay içinden 65(%88)'i Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 5(%7)'i Doğu Anadolu Bölgesi, 2(%3)'si Akdeniz Bölgesi, 1(%1)'i Marmara Bölgesi, 1(%1)'i Ege Bölgesi'ndendir.

56 Bayan İçinden 37(%66)'si Güneydoğu Anadolu Bölgesi, 17(%30)'si Akdeniz Bölgesi, 1(%1)'i Marmara Bölgesi, 1(%1)'i Ege Bölgesi'ndendir.

Burs Alıyor Musunuz?

Toplam 130 kişi içinden 50(%38)'si burs almakta 80(%62)'i ise almamaktadır.

50 kişi içinden 30(%60)'u Bay, 20(%40)'si Bayandır.

74 Bay içinden 30(%41)'u burs almakta, 44(%59)'u burs almamaktadır. 56 Bayan içinden 20(%36)'si burs almakta, 36(%64)'sı burs almamaktadır.

Burs Alıyorsanız Hangi Kurum?

Toplamda burs alan 50 kişi bulunmaktadır. Bunun 47(%94)'si devletten, 3(%6)'u özel bağışlardan burs almaktadır.

Burs alan 50 kişi içinden 30(%60)'u Bay, 20(%40)'si Bayandır.

Bu 30 kişi içinden 29(%97)'u devletten, 1(%3)'i ise özel bağışlardan, 20 kişi içinden ise 18(%90)'i devletten, 2(%10)'si özel bağışlardan burs almaktadır.

Barınma şekliniz?

130 kişi içinden 14(%11)'u devlet yurdunda, 13(%10)'u cemaat yurdunda ve 103(%79)'u öğrenci evlerinde kalmaktadır.

74 Bay içinde 5(%6)'i devlet yurdunda, 6(%8)'sı cemaat yurdunda, 63(%86)'u öğrenci evinde, 56 Bayan içinde 9(%16)'u devlet yurdunda, 7(%12)'si cemaat yurdunda ve 40(%72)'i öğrenci evinde kalmaktadır.

Okuldaki beslenme ihtiyacınızı nasıl karşılıyorsunuz?

130 kişi içinden 112(%86)'si kantinden, 18(%14)'i ise yemekhaneden karşılamaktadır.

74 Bay içinden 60(%81)'i kantinden, 14(%19)'u ise yemekhaneden, 56 Bayan içinden 52(%92)'si kantinden, 4(%8)'u yemekhaneden karşılamaktadır.

Sosyal Faaliyetleriniz?

130 kişi içinden 68(%35)'i sinema, 13(%6)'u tiyatro, 21(%11)'i konserler, 61(%31)'i cafeler ve 33(%17)'u birden fazla sosyal faaliyete katılmaktadır.

74 Bay içinden 40(%33)'i sinema, 8(%6)'i tiyatro, 13(%11)'u konserler, 37(%30)'si cafeler ve 24(%20)'u birden fazla sosyal faaliyete katılmaktadır.

56 Bayan içinden 28(%38)'i sinema, 5(%7)'i tiyatro, 8(%11)'i konserler, 24(%32)'u cafeler ve 9(%12)'u birden fazla sosyal faaliyete katılmaktadır.

Ziraat Mühendisleri Odasına Üye Misiniz?

130 kişiden 36(%28)'sı üyeyken, 94(%72)'u üye değildir.

74 Bay içinden 22(%30)'si üye, 52(%70)'si üye değil, 56 Bayan içinden 14(%25)'u üye, 42(%75)'si üye değildir.

Ziraat Mühendisleri Odasının Ziraat Fakültesi Öğrencilerine Verdiği Destek Yeterli Mi?

130 kişiden 11(%8)'i yeterli bulurken, 119(%92)'u yetersiz bulmaktadır.

74 Bay içinden 8(%11)'i yeterli, 66(%89)'sı yetersiz, 56 Bayan içinden 3(%5)'u yeterli, 53(%95)'u yetersiz bulmaktadır.

Sigara Kullanıyor Musunuz?

130 kişiden 40(%31)'i kullanırken, 90(%69)'i kullanmamaktadır.

74 Bay içinden 32(%43)'si kullanırken, 42(%57)'si kullanmamakta, 56 Bayan içinden ise 8(%14)'i kullanmakta, 48(%86)'i kullanmamaktadır.

Ayda Kaç Kitap Okuyorsunuz?

130 kişiden 47(%36)'si ayda 1, 27(%21)'si ayda 2, 14(%11)'ü ayda 3, 32(%24)'si ise ayda 4 kitap okurken, 10(%8)'u hiç okumaktadır.

74 Bay içinden 30(%41)'u ayda 1, 18(%24)'i ayda 2, 6(%8)'sı ayda 3, 10(%13)'u ayda 4 kitap okurken, 10(%14)'u hiç kitap okumaktadır.

56 Bayan içinden 17(%31)'si ayda 1, 9(%16)'u ayda 2, 8(%14)'i ayda 3, 22(%39)'si ayda 4 kitap okumaktadır.

Düzenli Olarak Günlük Gazeteleri Takip Ediyor Musunuz?

130 kişiden 47(%36)'si takip ederken, 83(%64)'ü takip etmemektedir. Bu da üniversite öğrencilerinin gündemle pek ilgilenmediğini gösteriyor.

74 Bay içinden 35(%47)'i takip ederken, 39(%53)'u takip etmemekte, 56 Bayan içinden ise 12(%21)'si takip ederken, 44(%79)'ü takip etmemektedir.

Aylık Gideriniz Ne Kadar?

130 kişi içinden 74(%57)'ünün 0-500 TL arası, 33(%25)'ünün 500-1000 TL arası, 9(%7)'unun 1000-1500 TL arası, 14(%11)'ünün ise 1500-2000 TL arası aylık gideri bulunmaktadır.

74 Bay içinden 40(%54)'ünün 0-500 TL arası, 24(%32)'ünün 500-1000 TL arası, 5(%7)'inin 1000-1500 TL arası, 5(%7)'inin ise 1500-2000 TL arası aylık gideri bulunmaktadır.

56 Bayan içinden 34(%61)'ünün 0-500 TL arası, 9(%16)'unun 500-1000 TL arası, 4(%7)'ünün 1000-1500 TL arası, 9(%16)'unun ise 1500-2000 TL arası aylık gideri bulunmaktadır.

Aylık Giderinizin Yüzde(%) Kaçını Eğitim Masraflarına Harcıyorsunuz?

130 kişi içinden 45(%35)'inin yüzde 0-25 arası, 42(%32)'sinin yüzde 25-50 arası, 26(%20)'sının yüzde 50-75 arası, 17(%13)'sinin ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

74 Bay içinden 30(%40)'unun yüzde 0-25 arası, 26(%35)'sının yüzde 25-50 arası, 13(%18)'ünün yüzde 50-75 arası, 5(%7)'inin ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

56 Bayan içinden 15(%27)'inin yüzde 0-25 arası, 16(%29)'sının yüzde 25-50 arası, 13(%23)'ünün yüzde 50-75 arası, 12(%21)'sinin ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

Aylık Giderinizin Yüzde(%) Kaçını Barınma Masraflarına Harcıyorsunuz?

130 kişi içinden 39(%30)'unun yüzde 0-25 arası, 42(%32)'sinin yüzde 25-50 arası, 29(%22)'unun yüzde 50-75 arası, 20(%16)'sinin ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

74 Bay içinden 21(%28)'inin yüzde 0-25 arası, 33(%45)'ünün yüzde 25-50 arası, 12(%16)'sinin yüzde 50-75 arası, 8(%11)'inin ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

56 Bayan içinden 18(%32)'inin yüzde 0-25 arası, 9(%16)'unun yüzde 25-50 arası, 17(%30)'sinin yüzde 50-75 arası, 12(%22)'sinin ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

Aylık Giderinizin Yüzde(%) Kaçını Sosyal Faaliyet Masraflarına Harcıyorsunuz?

130 kişi içinden 78(%60)'inin yüzde 0-25 arası, 29(%22)'unun yüzde 25-50 arası, 8(%6)'inin yüzde 50-75 arası, 15(%12)'inin ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

74 Bay içinden 45(%61)'inin yüzde 0-25 arası, 16(%22)'sının yüzde 25-50 arası, 4(%5)'ünün yüzde 50-75 arası, 9(%12)'unun ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

56 Bayan içinden 33(%59)'ünün yüzde 0-25 arası, 13(%23)'ünün yüzde 25-50 arası, 4(%7)'ünün yüzde 50-75 arası, 6(%11)'sının ise yüzde 75-100 arası aylık giderini eğitim masraflarına harcamaktadır.

Aylık Giderinizin Yüzde(%) Kaçını Beslenme Masraflarına Harcıyorsunuz?

130 kişi içinden 43(%33)'ünün yüzde 0-25 arası, 56(%43)'sının yüzde 25-50 arası, 15(%12)'inin yüzde 50-75 arası, 16(%12)'sının ise yüzde 75-100 arası aylık giderini beslenme masraflarına harcamaktadır.

74 Bay içinden 27(%36)'sinin yüzde 0-25 arası, 31(%42)'inin yüzde 25-50 arası, 8(%11)'inin yüzde 50-75 arası, 8(%11)'inin ise yüzde 75-100 arası aylık giderini beslenme masraflarına harcamaktadır.

56 Bayan içinden 43(%29)'ünün yüzde 0-25 arası, 56(%45)'sının yüzde 25-50 arası, 15(%12)'inin yüzde 50-75 arası, 16(%14)'sının ise yüzde 75-100 arası aylık giderini beslenme masraflarına harcamaktadır.

KAYNAKÇA

Prof. Dr. Saim Kaptan, **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri** Rehber Yayınevi Ankara-1993.

Prof. Dr. Kemal Kurtuluş, **”İşletmelerde Araştırma Yöntem Bilimi”** İ. Ü. İşletme Fakültesi, Yayın No:145 İstanbul-1983.

Dr. Türkan Baş, **“Anket Hazırlama Kılavuzu”** Sistem Yayıncılık İstanbul-2002.

Harran Üniversitesi, 2011. Harran Üniversitesi Verileri.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ ZİRAAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN EĞİTİM VE YAŞAM KOŞULLARI

**Doç. Dr. Ertuğrul AKSOY, Ali SARIBAL, Ayşe ÖKSÜZ, Barış KURTULUŞ, Cem
GÖRKAN, Esin ALKAN, Mehmet Emin KAYAKIRAN, Ulaş UYSAL**

Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Öncelikle, kurultayımıza büyük bir istekle katılmak istemelerine rağmen, kısıtlı şartlar sebebi ile aramızda bulunamayan tüm öğrenci arkadaşlarımızın selamlarını sizlere getirdim. İsterdim ki şu an onlar da aramızda olabilseydi...

İki hafta süren ve 7 arkadaşım ile birlikte gerçekleştirdiğimiz anket uygulaması Ziraat Fakültesinin çeşitli bölümlerini kapsayacak bir biçimde 30 sorudan oluşmaktadır. Ele alınan konular ise;

Barınma, beslenme, gelir düzeyi, kampus ve şehir yaşamı, ayrıca ülke, yaşanılan şehir ve üniversite hakkında öğrencilerin görüşü şeklinde sıralanabilir.

Giriş bölümünde üniversite ve Ziraat Fakültesi seçiminde etkili olan faktörleri sorduk.

Barınma kısmında öğrencilerin nerede kaldıklarını sorduk ve öğrencilerin kaldıkları yere göre de cevaplayacakları bölümler oluşturduk. Yani aile yanında kalanlara, yurtlarda kalanlara ve evde arkadaşları ile kalanlara barınma şartlarıyla ilgili sorular sorduk.

Ziraat fakültesinde okuyan 300 öğrenciyle yapılan ankete göre ziraat fakültesi seçiminde etkili olan faktörlerin sorulduğu bölümde elde ettiğimiz sonuçlar şöyledir;

Ankete katılan öğrencilerin % 37.5'i ziraat fakültesini kendi istekleri doğrultusunda seçmiştir. Kalan % 62.5'lik kesim ise kendi isteği dışında (Aile, öğretmenler, arkadaşlar gibi..) diğer faktörlerin etkisinde kalarak bu bölüme yerleşmiştir. Bu durum bize öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun bölüme isteyerek gelmediğini göstermektedir ve bu öğrenciler mezun olduklarında ziraat mühendisliğini bir meslek olarak benimsememekte ve nitelikli ziraat mühendisinin yetişmesi giderek daha da güçleşmektedir. Ayrıca bu öğrencilerin %60'nın ailesi ziraatla uğraşarak geçimini sağlamaktadır.

Anketimizin ikinci bölümü olan barınma ile ilgili sonuçlar da şöyledir;

Katılımcıların %20.5'i devlet yurtlarında, %29.5'i özel yurtda, %23'ü ailesiyle birlikte ve %27'i ise arkadaşları ile evde kalmaktadır.

Devlet yurtlarında kalan öğrencilerin %81.25'i ekonomik nedenlerden dolayı bu yurtları tercih ettiğini belirtmekte ve bu durum öğrencilerin içinde bulunduğu ekonomik zorluğu açıkça gözler önüne sermektedir. Bu yurtlarda kalanların %77'si ise yurtlarda ders çalışma ortamının yetersiz olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bu yurtlarda kalan öğrencilerin %68.75'i devlet yurtlarında belirli bir siyasi görüşün baskı yarattığını düşünmektedir.

Arkadaşları ile ayrı bir evde kalan öğrencilerin %94.75'i aylık gelirleri ile giderlerini karşılamakta zorluk çektiğini belirtmiştir. Ayrıca bu öğrencilerin %61'i 450 TL ve üzeri aylık kira ödemektedir. Ülke şartlarında asgari ücretin 600 tl olduğu gerçeğini göz önüne alırsak öğrencilerin içinde bulunduğu ekonomik zorluk eğitimin büyük bir sıkıntı içinde ilerlemekte olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Bunlara ek olarak günümüzde belirli cemaatlerin özellikle üniversiteye ilk girişte kendi evlerine öğrencileri çekebilmek için her türlü çabayı gösterdikleri bilinmektedir. Bu evlerde öğrenciler baskı altına alınmakta ve belirli ideolojiler çerçevesinde yönlendirilmektedirler.

Anketin beslenme ile ilgili sonuçları

Ankete katılan öğrencilerin %50'si evde, %5'si kantin, %28'si yemekhane ve %17'si ise fastfood ile beslenme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. İlk bakışta öğrenciler beslenme ihtiyaçlarını kısmen sağlıklı olarak karşılamakta gibi gözükse de durum bundan biraz farklıdır. Ankete katılan öğrencilerin yaklaşık %80'i sabah kahvaltılarını düzensiz olarak yapmakta veya hiç yapmamaktadır. Aynı zamanda beslenme ihtiyaçlarını evlerinde karşılayan öğrencilerin yaklaşık %70'i hazır yiyecekleri kullanmaktadır.

Öğrencilerin gelir düzeyi ise;

Ankete katılan öğrencilerin %56'sı aylık 450 veya daha az bir miktar ile geçinmek zorunda olduğunu belirtmiştir. Günümüz Türkiye' sinde aile gelirlerini de düşünecek olursak eğitim-öğretim hayatı büyük zorluklar içinde ilerleyişini sürdürmektedir. Bunun yanı sıra üniversite öğrencileri paralı eğitim mağduru olmaya devam etmektedir. Gelir düzeylerinin az olması sebebi ile harç parasını ödeyemediği ve barınma, beslenme, ulaşım gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çeken öğrenciler ya üniversite eğitimini yarıda bırakmakta ya da tatillerde güvencesiz işlerde çalışarak iş kazalarına uğramaktadır. Hatta bu iş kazaları bazen ölümlerle sonuçlanmaktadır.

Unutmayalım ki 24 Ağustos 2010'da Muğla Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Çağdaş Türk Edebiyatı 2. Sınıf öğrencisi Ömer Çetin harç parasını ödeyebilmek için İstanbul'da bir inşaatta çalışırken 3. kattan düşerek hayatını kaybetmiştir.

Sonuç olarak;

- Üniversite sınavlarına giren öğrencilere ziraat mühendisliği tanıtılmalı ve bu bölümü seçecek öğrencilerin bilinçlendirilmesi gereklidir.
- Öğrencilerin barınma ihtiyaçlarının karşılayabileceği devlet yurtları sayısı ve kalitesi artırılmalıdır.
- Öğrencilerin beslenme alışkanlıklarını değiştirmek ve düzenli hale getirebilmek için uygun koşullar sağlanmalıdır.
- Ekonomik zorluklarla boğuşan öğrenciler eğitimlerine gerekli özeni gösterememekte hatta parasızlık nedeniyle okullarını bırakmak zorunda kalmaktadırlar. Bu noktada, dikkat çekilmesi gereken en önemli şey üniversitelerin piyasalaştırılması, öğrencilerin adeta bir müşteri gibi görüldüğü bir anlayış yerine üniversite öğrencilerinin asıl talebi olan “parasız ve bilimsel” bir eğitimin temelini atılması gerekmektedir.

I. OTURUM
AÇLIK ve TARIM

AÇLIK SORUNU VE GELECEK BEKLENTİLERİ

Arş. Gör. Burak ÖZTORNACI, İbrahim KARAHAN, Hüseyin Anıl ÇİÇEK

Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Açlık ve Yoksulluk

Yoksulluk, insanların aç kalmalarının baş nedenidir. Yeterli gıdaya ulaşamazlar. Yoksulluk tarımla çoğu kez doğrudan ilişkilidir. Kırsal bölgelerin çoğunda tarımın dışında çok az iş vardır ve tarım dışı istihdamın büyüme oranı düşüktür. Bu, çok az insanın ihtiyaç duyduğu yiyeceği almasını sağlayacak, ücretli bir iş bulma şansı olduğu anlamına gelmektedir. İnsanlar, yöre pazarlarının yiyeceklerle dolup taşıdığı köylerde aç kalabilmektedirler.

Açlık sorunu, medya tarafından çoğu zaman kuraklık, tarımsal alanların sanayiye açılması gibi tarımsal üretimi düşürecek faktörler ile tarımsal ürünlerin dış ticaretinde ülkelerin aldığı bazı önlemlerin etkisiyle açıklanmaya çalışılıyor. Oysa bu faktörler, kapitalizmin eşitsizliği derinleştiren yüzünü ve bugün gıda üretiminin dünya nüfusunun ihtiyacının üzerinde gerçekleştiği gerçeğini gözlerden kaçırıyor.

Dünya Açlık Haritası

Günümüzde dünyada 1 milyarı aşan aç insan sayısı var. Bunların birçoğu Afrika ülkelerinde yaşıyor.

Halkını beslemekte en ağır sorunlarla yüz yüze olan 23 ülkenin 18'i Afrika'da. Afganistan, Bangladeş, Haiti, Moğolistan ve Kuzey Kore listeyi tamamlayan diğer ülkeler. Güney Asya 284 milyon kronik aç barındırıyor; Doğu ve Güneydoğu Asya 242 milyon; Sahra Altı Afrika'sı 33 milyon. Yoksulluk oranı, 250 milyon kadar insanın açlık çektiği yerli nüfuslar arasında özellikle yüksektir.

Dünya'nın bir yanında durum bu haldeyken, diğer yanında ise tam tersi olarak artan obez insan sayısı göze çarpıyor.

Uluslararası Tarım Ekonomistleri Birliği dünyadaki obez sayısının, aç sayısını geçtiğini açıkladı. Sağlıksız üretilmiş, GDO'lu veya şekeri fazla kitlesel fabrikasyon gıdaların, vücuda yakamayacağı kadar gıda yüklemesi obezliği yaygınlaştırıyor. Bir taraftan reklamlarla pompalanan tüketim kampanyaları, diğer taraftan büyüyen buzdolaplarımız, evlerimizi gıda deposuna dönüştürüyor. Buzdolaplarımıza depoladığımız gıdanın bir bölümünü her hafta çöpe atıyoruz.

Sonuç ortada: Türkiye'nin de içinde olduğu gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde obezlik dünya tarihinde ilk kez genel bir sağlık sorununa dönüşmüş durumda. Bir yanda gıda bulamadığı için çocuğunu besleyemeyen ebeveynler, diğer yanda haddinden fazla yediği için hasta olan insanlar. Dünya gıda üretimi mevcut insanları doyurmak için yeterli. Peki bu gıda nerede?

Gıdayı Kimler Yönetiyor?

Gıda sistemleri, birkaç tane ulusötesi gıda şirketi ve az sayıda dev perakendeci tarafından kontrol edilen endüstriyel tarım modeline indirildi. Sadece kar elde etmeyi amaçlayan bu model gereklilikleri karşılamamaktadır. Sağlıklı, alım gücüne uygun ve halk için faydalı olan gıda üretimi yerine bu model gitgide agroyakıt, hayvan yemi ya da sanayiye yönelik hammadde üretimine dayanıyor. Bu model, bir yandan, tarım arazileri ve bu arazilerden hayatını kazanan insanlar için büyük bir kayba yol açarken, bir yandan da meyve, sebze ve tahıl yönünden yetersiz ve sağlıksız bir beslenme biçimine sebep oluyor.

Bu endüstriyel üretim modeli, tükenebilir fosil yakıt ve kimyasal girdilere bağımlı, su ve toprak gibi kaynakların sınırlarını dikkate almayan, çok büyük ölçüde biyoçeşitlilik ve toprak verimliliği kaybına neden olan, iklim değişikliğine neden bulunan, binlerce insanı en temel hakların dahi tanınmadığı işleri yapmak zorunda bırakan ve hem çiftçilerin hem de, başta göçmen olmak üzere, işçilerin çalışma koşullarının kötüleşmesine neden olan bir modeldir. Bu model bizi doğa ile saygılı ve sürdürülebilir şekilde kurulan bir ilişkiden uzaklaştırmaktadır. Evrene bu şekilde davranmak ve onu sömürmek, kırsal yoksulluğun ve dünyada 1 milyardan fazla insanın açlık çekmesinin temel sebeplerinden biridir. Ayrıca bu model, bir taraftan zorunlu göçe yol açarken, diğer taraftan da hem Avrupa içinde hem de dışındaki marketlerde çöpe atılan bir endüstriyel gıda fazlası meydana getirmekte ve yerel üretimi yok etmektedir.

Açlığı yaratan, merkez ülkeler olan ABD/AB gibi ülkelerin uyguladıkları emperyal politikalarıdır. Küresel kapitalizm 1980'li yılların başından itibaren tarımda izlediği politikaları terk etmeye başladı. Bu dönüşümde iki önemli etken rol oynadı. Birincisi, çözölen reel sosyalist sistemin baskısının ortadan kalkmasıydı. İkincisi de, tarımda özellikle Batı ya da merkez ölkeler ya da onların denetimindeki Tekelci Şirketlerde (TŞ) endüstriyel tarımın geldiği noktaydı. Bu ölkeler, geliştirdikleri yeni teknolojiler ve olağanüstü destekler aracılığıyla, gereksinimlerinin çok üstünde tarımsal ürün ve girdi stoklarına ulaştılar. Artık çevre ölkelerinden ucuza kapattıkları tarımsal ürün alımına da zamanla gereksinimleri kalmadı. Aksine, kendi ürettiklerine pazar bulmaları bir zorunluluk haline geldi. Bu nedenle, çevre ölkelerinin tarımsal üretiminin geriletilmesi, hatta çökertilmesi doğrultusunda, yeni-liberal ekonomi politikalarını, küreselleştirme örtük adıyla devreye soktular. Bu amaca yönelik olarak, tarım ürünlerinde Dünya Borsa Fiyatları'nı, çevre ölkelerin altına düşürdüler, bir dönem damping bile yaptılar, ancak bunları yaparken de kendi iç pazarlarını korumak için her türlü önlemi aldılar. ABD Eski Dışişleri Bakanı Kissenger " Petrolü denetlersen ulusları, gıdayı denetlersen insanları denetlersin. Gıda silahtır ve bizim müzakere çantamızdaki araçlardan biridir." demedi mi?

Tarımda Tekelleşme

Bugün dünyanın önde gelen on firması, dünya ticari tohum satışlarının yarısından çoğunu gerçekleştirmektedir. Aynı şekilde önde gelen on firma(çoğu aynı olmak üzere) tarım kimyasalları satışının %84'ünü gerçekleştirmektedir. Tohumun kontrolü ve araştırmanın az sayıda elde toplanması ile dünya gıda arzı giderek tehditlerle karşılaşmaktadır.

2006 yılında ülkemizde kabul edilen tohumculuk kanununda, çiftçiler tohumlarını kayıt altına almaksızın, kendi kullanımları için koruyabilecek ve diğer çiftçilerle değiştirebileceklerdir. Ancak bunların herhangi bir şekilde satışı cezalarla karşılaşacaktır. Bu gelişmeler biyoçeşitliliği yok etmekte, tarım kimyasallarının kullanımını arttırarak, endüstriyel tarım sistemini güçlendirmekte, ürünlerin besleyici ve koruyucu özelliklerini yitirmesine yol açmaktadır.

Dünya tohum ticaretinde özellikle son yıllarda büyük bir yoğunlaşma eğilimi görölmektedir. Az sayıda firma her yıl artan oranlarla piyasaya hakim olmaktadır. TABLODA önde gelen on tohum firmasının dünya ticari tohum pazarındaki payı görölmektedir. 2006 yılında bu oran %57 olmuştur. Dünya tohum pazarı 22.8 milyar dolardır.(Tabloda görölen ilk firmanın payı bu oranın yaklaşık beşte birdir).

Bu firmaların çoğu aynı zamanda tarım kimyasalları dediğimiz herbisit, fungusit, insektisit üreticileri ve satıcılarıdır. TABLODA ilk on tarım kimyasalları firmasının, tarım kimyasalları satışındaki payları görölmektedir. Bu tarım kimyasalları listesinde, on firmanın payının %84 olduğu görölmektedir. Dünya tarım kimyasalları pazarının büyüklüğü 35,4 milyar dolardır. Tohum firmalarından ilk onda yer alan firmaların dördü aynı zamanda bu listededir.

Tabloda ilk sırada bulunan tohum firmasının aynı zamanda GDO'lu tohum piyasasında da tamamına yakın denebilecek kadar çok büyük bir ağırlığı bulunmaktadır. Diğer firmaların da GDO'lu tohum üretimleri vardır.

Gördüğünüz gibi az sayıda firma tarımsal pazarların çoğuna hükmediyor. Bu tekeller dünyada üretilen gıdaların üretiminden tüketimine kadar pekçok alana istedikleri gibi müdahale ediyorlar. Dolayısıyla “kar maksimizasyonu” fikri, kamu çıkarlarının önüne geçiyor. Doğal kaynakların kamu yararına kullanılmasından çok şirket çıkarlarına yönelik kullanılması gıda üretimi ve bölüşümü konusunda ciddi sorunlara yol açıyor.

Açlığın Nedenleri (Dünya)

Açlıktan ölümler yeni değil. Yıllardır dünyanın en önemli sorunu. Fakat, dünyanın çok büyük bölümü bu ölümlere duyarsız. Özellikle de gelişmiş zengin ülkeler. Hatta bir adım daha ilerliye gidersek Bu ölümlerin sorumlusu da gelişmiş ülkeler. Açlığın, kıtlığın ve ölümlerin tek sorumlusu Afrika'da bu yıl yaşanan kuraklık mı?

Kesinlikle değil. Kuraklığın olmadığı yıllarda da gezegenimizde 1 milyara yakın insan açlığa bağlı ölüm tehdidi altında. Sorun üretimden kaynaklanmıyor. Tarımsal üretim, gıda üretimi dünyadaki nüfusu en azından bugünkü şartlarda beslemeye yeterli. Sorun üretilen gıdanın adaletsiz bölüşümünde. Bir tarafta elinde yüksek miktarda gıda stoku olan ve bunu devlet desteği ile satmaya çalışanlar, diğer tarafta pahalı olduğu için gıdaya ulaşamayan ve açlıktan ölenler var.

Çok uzaklara gitmeye gerek yok. 2008'de yaşanan krize bağlı olarak dünya gıda fiyatları tarihin en yüksek seviyesine ulaşınca tarım ve gıdanın önemi bir kez daha öne çıktı. (gıda fiyatları indeksi) (TABLODA da görüldüğü gibi bu yıllar arasında Temel gıda maddeleri fiyatlarındaki indeks değerleri ve buna bağlı olarak da gıda fiyatı indeksi aşırı derecede yükselmiştir.)

Birçok ülke Afrika'da toprak almaya, kiralamaya yöneldi. Satın alınan ve kiralanılan bu topraklarda üretilen ürünler ülke dışına çıkarılıyor. Bazı ülkeler kendi ihtiyacı olan ürünleri buralarda üretip ve alıp kendi ülkesine götürüyor. Bazı ülkeler veya çok uluslu şirketler ise bu topraklarda biyoyakıt üretmek de dahil endüstriyel tarım yapıyor.

Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşların verilerine göre, 2008-2009 döneminde sadece 1 yıllık süreçte yaklaşık 50 milyon hektar alanın yabancı firmalara kiralandığı tahmin ediliyor. Bu toprakların yüzde 70'i Afrika'da. Sudan, Mozambik, Kongo, Kenya, Sierra Leone, Etiyopya gibi ülkeler topraklarını ucuza elden çıkaran ülkelerin başında geliyor.

Nüfusu kalabalık ya da su kaynakları kısıtlı olan Çin, Hindistan, Güney Kore ve Körfez ülkeleri, kendi gıda ihtiyaçlarını temin edebilmek için kalkınmakta olan ülkelerde çok geniş araziler satın alıyorlar. Araziler için ödenen milyarlar, bu ülkelerin hükümetlerinin cebine giriyor.

Kalkınmakta olan ülkeler yurtdışından gelen sermayeye bağımlılar. Bu nedenle hükümetler, toprağa meraklı devlet ve işletmeleri cezp etmek için her tür taviz ve kolaylığı gösteriyor. Bu milyarlık yatırımlardan çiftçilerin cebine tek kuruş bile girmiyor. Bu paralar prestijli projelere aktarılıyor. Kenya buna bir örnek. Katar Emirliği, Kenya'da 40 bin hektarlık arazide sebze-meyve ekimi yapıyor. Bunun karşılığında 2 milyar 300 milyon dolarlık bir yatırımla Kenya'da bir limanın modernizasyonunu üstleniyor. Ama Kenya halkı halen aç..

SONUÇ

Afrika'yı kasıp kavuran açlık ve buna bağlı ölümler sadece kuraklıktan değil. Dünyadaki yeni sömürü düzeninden kaynaklanıyor.

Türkiye'ye Yansımalar ve Çözüm Önerileri

Türkiye'nin bundan önemli dersler çıkarması gerekiyor. Türkiye için en önemli sorunlardan birisi yoksulluk. Bunun açlığa ve ölüme dönüşmemesi için ithalata dayalı tarım politikasından vazgeçilmeli. Et fiyatlarının tırmanması, ithalat kararı, şimdi de "bakterili et" vakası... Üst üste gelen bu olaylar akıllara nasıl olur da "dün et sorunu yaşamayan Türkiye bugün etle ilgili hiçbir sorunu çözemez hale geldi" sorusunu akıllara getirdi. Bir zamanlar sadece Van'da 35 firmanın yurtdışına et ihraç ettiği hatırlanırsa, Türkiye'nin et sorununu çözmek için sürekli yönünü ithalat yerine Doğu'ya dönmesi gerektiği de anlaşılır. Nitekim TÜİK verilerine göre, 1991'de 7.9 milyon koyun kesilip 128 bin ton et elde edilirken bugün bu 3.9 milyon koyun kesilip 74 bin ton et elde edilebiliyor. Bu tablo özellikle Doğu ve Güneydoğu'daki besicilik canlandırılmadan köklü bir çözümün zor olduğunu kanıtlıyor. Köylere "boşaltma emri" geldi. 1990'ların sonlarından itibaren bu kez de mayın belası baş gösterdi. Yasağın gevşediği, gevşeyebileceği durumlarda da yaylalara ve yayla yollarına döşenen mayınlar sorun oldu. Hayvancılık bölgede adeta çöktü. Binlerce aile, yaylalara çıkamayan, hayvanlarını besleyemeyen, köyleri boşaltılan binlerce aile, ellerindekileri ucuz fiyatlarla satıp kent merkezlerine ve ülkenin batısına göç etmek zorunda kaldı. Bugün bile nüfusunun yüzde 70'i tarımdan geçinen ve bunun da yüzde 50'si hayvancılık yapan Hakkâri ile Siirt, Batman, Van ve Bingöl bu süreçten en çok etkilenen kentler. Yoksa sonumuz açlık ve ölüm olur. Maalesef Samsun'da açlıktan ölen Kübra bebek gibi...

DÜNYADA AÇLIK VE GIDA FİYATLARININ ARTIŞI

Mehtap ŞENYURT (Danışman), Cansu CANER, Fatih KAHRAMAN

Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Açlığın temel nedeni yoksulluk, adaletsiz dağıtım ve en önemlisi var olan ekonomik ve politik sistemdir. Gıda insan hayatı için vazgeçilmez bir ihtiyaç ve gıdaya ulaşım bir insanlık hakkı olmasına rağmen, gıda serbest piyasa koşullarında ticarete konu olan bir maddedir. Üstelik gittikçe artan fiyatlara satılan bir maddedir.

Hızlı büyüyen ekonomilerde talep tırmandığı, dünyada nüfus arttığı, biyoyakıt üretimi özendirildiği, tarımsal alanlar üzerinde baskı sürdüğü, iklim değişikliği etkileri arttığı sürece ve en önemlisi bu siyasi ve ekonomik anlayış devam ettikçe dünya gıda fiyatları da artacaktır.

Tarımsal üretim, gıda üretimi dünyadaki nüfusu en azından bugünkü şartlarda beslemeye yetecek düzeydedir. Sorun bu üretimin bölüşümdedir. Bir yanda elinde yüksek miktarda gıda stoku olan ve bunu devlet desteği ile satmaya çalışanlar varken, diğer yanda pahalı olduğu için gıdaya ulaşamayan ve açlıktan ölenler bulunmaktadır.

Kuraklık elbette tarımsal üretim için büyük tehdittir. Fakat yaşanan açlığın tek sorumlusu değildir.

Açlığın en büyük nedeni zengin ülkelerin yoksul ülkelere yönelik yeni sömürgecilik politikalarıdır.

Açlığa bağlı ölümlerin en yoğun yaşandığı ülkelerde, Güney Afrika Boynuzu'nda tarım toprakları büyük ölçüde başka ülkelere veya çok uluslu şirketlerce ekilip biçilmektedir.

2008'de yaşanan krize bağlı olarak dünya gıda fiyatları tarihin en yüksek seviyesine ulaştığında tarım ve gıdanın önemi bir kez daha öne çıkmıştır. Birçok ülke, Afrika'da toprak almaya, kiralamaya yönelmiştir. Satın alınan ve kiralanılan bu topraklarda üretilen ürünler ülke dışına çıkarılmaktadır. Bazı ülkeler kendi ihtiyacı olan ürünleri buralarda üreterek kendi ülkelerine götürmektedirler. Bazı ülkeler veya çok uluslu şirketler ise bu topraklarda biyo yakıt üretmek üzere endüstriyel tarım yapmaktadır.

Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası kuruluşların verilerine göre, 2008-2009 döneminde sadece 1 yıllık süreçte yaklaşık 50 milyon hektar alanın yabancı firmalara kiralandığı tahmin edilmektedir. Bu toprakların %70'i Afrika'dadır. Sudan, Mozambik, Kongo, Kenya, Sierra Leone, Etiyopya gibi ülkeler topraklarını ucuza elden çıkaran ülkelerin başında gelmektedir.

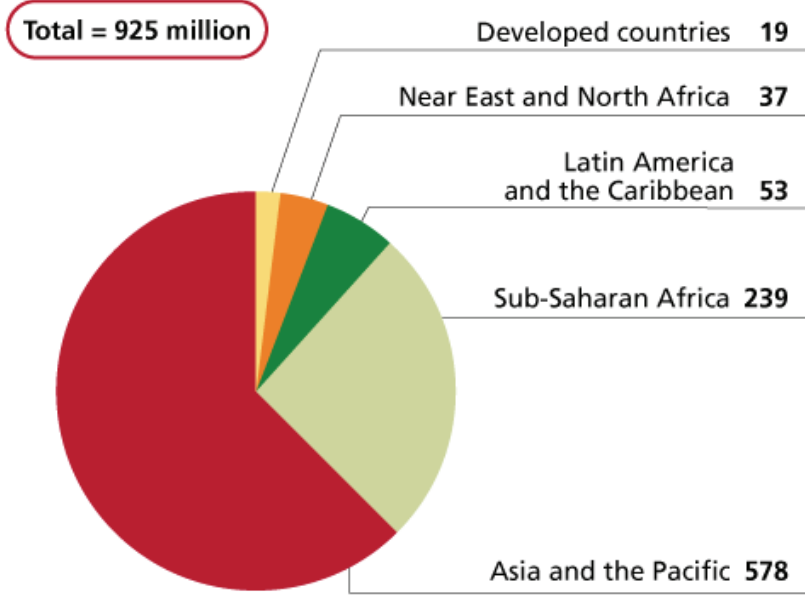
Sanayi ülkeleriyle kalkınmanın eşiğindeki ülkelerin giderek artan enerji ihtiyacı nedeniyle dev araziler biyo-dizel üretimi için ayrılmaktadır. Örneğin Çin, Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde dünyanın en büyük hurma yağı plantasyonunu kurmayı planlamaktadır. Bu iş için kiralanılan arazinin 2 milyon 800 bin hektar büyüklüğünde olduğu belirtilmektedir.

Bu yatırımlara hedef olan ülkelerin gıda bağımsızlığı, büyük ölçüde tehlikeye girmekte ve böylece açlık, kentleşme ve yoksulluk gibi konularda sorunlar artmaktadır.

Türkiye'nin bundan önemli dersler çıkarması gerekmektedir. Türkiye için en önemli sorunlardan birisi yoksulluktur. Bunun açlığa ve ölüme dönüşmemesi için ithalata dayalı tarım politikasından vazgeçilmelidir. Tarım toprakları amaç dışı ve hoyratça kullanılmamalıdır. Yüksek girdi maliyetleri nedeniyle üretimde kullanılmayan tarım topraklarının el değiştirmesi önlenmelidir.

Dünya açlık haritası incelendiğinde, açlığın genellikle Güney Yarım Kü-re'de, gelişmekte olan ülkelerde yaşandığı görülecektir göre, gelişmekte olan ülkelerde bulunan 925 milyon aç nüfusun,

- 239 milyonu Sahra-Altı Afrika'da, - 578 milyonu Asya ve Pasifik'te
- 53 milyonu Latin Amerika ve Karayipler'de,
- 37 milyonu Yakın Doğu ve Kuzey Afrika'da yaşamaktadır.

Source: FAO.

Açlık riski altında bulunan insanların dörtte üçü kırsal kesimlerde, Asya ve Afrika'daki köylerde yaşamaktadır. Tarım ve hayvancılıktan başka gelir kaynağı olmayan bu insanlar her an açlık tehlikesiyle karşı karşıyadır. Özellikle kuraklık ve sel gibi doğal afet hallerinde açlık krizi kaçınılmaz olmaktadır. Kalan dörtte birlik oran da büyük şehirlerin varoşlarında yaşamaktadır. Sonuç olarak, yaklaşık 6,4 milyar olan dünya nüfusunun 854 milyonu açlık riski altında kalmaktadır. Başka bir ifadeyle, yeryüzünde yaşayan her yedi kişiden biri açlık tehdidi altındadır. Oysa gıda maddeleri yönünden, dünya tarihinde daha önce görülmemiş bir bolluk, üretim ve tüketim göze çarpmaktadır. Yapılan araştırmalar ve istatistikler, dünyada herkese yetecek kadar yiyecek bulunduğunu gösterirken, neden dünya nüfusunun yedide biri hâlâ açlık tehlikesiyle karşı karşıya olduğu merak konusudur.

Araştırmalarda, dünyadaki açlık sorununun başlıca sebepleri şu konulara dayandırılmakta:

- Uzun süren kuraklıklar, seller ve tropik fırtınalar gibi doğal afetlerin tarım ve hayvancılığı olumsuz etkilemesi,
- Bu bölgelerde eksik olmayan iç çatışmalar ve uluslararası savaşlar nedeniyle insanların evlerini ve yurtlarını terk etmek zorunda kalmaları, gelişmekte olan bu bölgelerde zirai altyapının, sulama ve ulaşımın yetersiz olması,

- Gelişmekte olan ülkelerde tarım ve hayvancılıkla uğraşan halkın yoksul oluşu, toprağı ekecek ve hayvanları besleyecek kadar maddi durumlarının iyi olmamasıdır.

Sonuçta, doğal afetlerin, iç çatışmaların ve uluslararası savaşların, zirai altyapıdan yoksun oluşun ve fakirliğin, dünya haritasında gösterilen kronik açlığa neden olduğu yaygın bir inançtır. Açlık riski altında hayatlarını sürdüren yaklaşık bir milyar insan, aslında, dünyada yeterince yiyecek olmadığı için aç değil, paraları olmadığı için aç olduğu görülmektedir. İlginç olan bir durum da, gelişmekte olan bu ülkelerin ekonomileri tarıma dayanırken, hükümetlerinin tarımdan ziyade şehirleşmeye yatırım yapmaları ve ciddi tarım politikaları geliştirememeleridir.

Enerji Fiyatlarının Artması

Bugün modern tarım diye ifade edilen tarımın büyük bölümü makineli tarım şeklinde yapılmaktadır. Bu yüzden başta petrol olmak üzere elektrik gibi enerji kaynaklarının fiyatlarında meydana gelen değişikliklerle doğrudan veya dolaylı bi şekilde gıda fiyatlarını arttırmaktadır. Örneğin buğday tarlasındaki mahsulünü toplamak isteyen bir köylü eğer traktörünü tarlaya sürebilmesi için yapması gereken masraf geçen yıla nazaran iki kat artmışsa bu durum hiç kuşkusuz ürün maliyetini arttırıp şehirdeki ailenin sofrasına gelen ekmeğın fiyatı artacaktır.

Diğer bir etki alanı ise ulaşım masraflarıdır. Bugün dünyada birçok gelişmiş ülke artık tarımdan daha doğrusu sanayi ve üretim sektöründen elini eteğini çekmiş hizmet sektörüne yoğunlaşmıştır. Ulaşım ise yukarıda değinildiği gibi büyük oranda petrole dayalıdır. Petrol fiyatlarındaki bir artış, gıda ithalat maliyetini dolayısı ile gıda fiyatlarının dünya genelinde artışına neden olacaktır. Bu güçlü korelasyon nedeniyle enerji fiyatlarındaki artış gıda fiyatlarının artmasına neden olan önemli etkenlerden biridir. Dünya Bankası tarafından yapılan bir tahmine göre enerji maliyetlerindeki artışın gıda fiyatlarındaki toplam artışın %15-20 lik kısmını oluşturmaktadır.

Artan dünya nüfusu dolayısı ile gıdaya olan talebin artması ve değişen tüketim alışkanlıkları

Dünya nüfusu 1950 de 2.5 milyar iken bugün 7 milyar ve 2050 de 9.2 milyar olacağı tahmin edilmektedir. Dolayısı ile birçok uzman artan nüfus ile birlikte gıda talebinin de hızla yükseldiği ve bu nedenle fiyatların artmasında nüfus artışının önemli bir yeri olduğu görüşündedir. Ancak bu açıklama gerçeği yansıtmaktan biraz uzak kalmaktadır. Çünkü artan nüfus ile birlikte paralel olarak hatta daha yüksek bir ivme ile teknoloji-bilgi girdisi ile birim alandan elde edilen verim artmaktadır. Dünya tarihinde ilk defa bu yıl kentlerde yaşayan insan sayısı kırsal kesimde yaşayan insan sayısını geçmiştir. Bu durum direk olarak sosyo-ekonomik birçok yeniliği beraberinde getirmektedir. İnsanların artan gelirleri tüketim kalıplarının değişmesine ve gelişmesine neden olmaktadır. Örneğin ortalama bir Çinli 1980'de yılda 20 kg et tüketirken bu rakam 2007 de 50 kg'a çıkmıştır ve çıkmaya da devam etmektedir. Tüketim kalıbındaki bu değişim tek bir ürünün fiyatını değiştirmekle kalmamaktadır. Örneğin FAO verilerine göre 1 kg buğday üretmek için ortalama 1-2 litre su gerekirken 1 kg et için bu rakama 10-13 litreye kadar çıkmaktadır. Dolayısı ile tüketim kalıbındaki ufak bir değişiklik birçok faktörün etkisi ile diğer ürünleri de etkilemektedir. Bu yüzden artan nüfus ile birlikte artan gelir, özellikle Çin, Hindistan, Brezilya gibi ülkeler, talebi arttırmasının yanı sıra tüketim kalıbını değiştirip nispi olarak daha az bulunan ve pahalı diyebileceğimiz gıdalara yönelik otomatik olarak dünya gıda fiyatlarını yukarı yönlü değişmesine neden olmaktadır. Ancak bugün ortalama bir Amerikalının yediği miktar ile bir Çinlinin yediği miktar arasında beş-altı kat fark olduğu düşünölmekte ve bu fikrin yavaş yavaş kapandığı dikkate alınırsa gıda fiyatlarının artmaya devam edeceği ön görölmektedir.

Biyoyakıtlar ve Gıda Fiyatları Üzerine Etkileri

Son yıllarda üretimi ve kullanımı hızla artan biyoyakıtlar dünya gıda fiyatlarının artmasında en önemli etkenlerden biri hatta en önemlisi haline gelmiştir. Biyoyakıt buğday, mısır, susam gibi temel gıda ürünlerini bir takım kimyasal üretim metotlarından geçirerek benzin elde edilmesidir.

Dünya Bankasının bildirdiğine göre “dünya gıda fiyatlarının artmasının %66 oranındaki nedeni artan biyoyakıt kullanımudur.”

IMF ise bu rakamı biraz daha yukarı çekip bu oranın %71 olduğunu söylemektedir.

Diğer önemi bir açıklamayı ise The Guardian gazetesi yapmıştır. The Guardian’ın bildirdiğine göre dünya gıda fiyatlarının artmasında biyoyakıtların oranı %75’tir.

Uzmanlara göre bir tank biyoyakıtlı benzin için gerekli tahıl ile bir insan bir yıl boyunca karnını doyurabilecek miktardadır.

İklim Değişiklikleri

Son yıllarda artan küresel ısınmanın gıda fiyatlarını etkilemektedir. Son 20 yıl dünya üzerinde küresel iklim felaketleri ile karşı karşıya kalınmıştır. Örneğin ABD’deki katerina kasırgası 100 yılda bir olma ihtimali olan bir olaydır. Aynı şekilde geçen yıl Rusya başbakanı artan hava sıcakları sonrası “bu havalar Rusya için çok yabancı, son bin yılın en sıcak yıllarını yaşıyoruz” şeklinde bir açıklama yapmıştır. Avustralya’nın tarihinde 2001-2010 yıllarının en sıcak 10 yıl olmuştur. Ancak NASA’dan bir uzmanın yaptığı açıklama bu durumun ilerleyen yıllarda devam edeceği yönündedir. Aşırı yağmur ve kuraklık arasında gidip gelen dünyada tarımsal üretim de etkilenecektir ve etkilenmiştir.

Global Finansal Krizler ve Finansal Spekülasyonlar

Gıda fiyatlarının bağlı olduğu ABD dolarına olan güvenin son yıllarda azalması küresel gıda fiyatları üzerinde ciddi spekülasyon hareketlere sahne olmuştur. Finans ve reel sektörün bu kadar iç içe girdiği günümüz ekonomik yapısında borsadaki buğdayın fiyatında gerçekleşen ufak bir oynama reel dünyada ciddi bir etki yapmaktadır. Özellikle finansal ürünlerin kriz dönemlerinde riski artıp getirisi düşünce finansal aktörler bu tarz ürünlere yönelmektedirler. Dolayısı ile 2008 global finansal krizi dolaylı bir şekilde gıda fiyatlarını ciddi oranda etkilemiştir.

Ticaret Bariyerleri

Özellikle gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelere yönelik uyguladıkları doğrudan ve dolaylı ticaret engelleri nedeniyle gıda fiyatları artmaktadır. Kendi ülkesindeki az sayıdaki çiftçiyi korumak isteyen gelişmiş ülkeler gelişmekte olan ülkelere kısıtlamalar koymaktadırlar. Bu durum fiyatın piyasada oluşmasını engelleyip kısıtlı bir arz dolayısı ile yüksek bir oranda fiyat oluşmasına neden olmaktadır. Avrupa’da ABD’de artan gıda fiyatları, gelişmemiş ülkeleri de etkilemektedir

Diğer bir ticaret engeli ise tam tersi yöndedir. Biraz önceki ithalat yasaklarına karşı bu sefer ihracat yasakları fiyatların piyasada oluşmasını engellemektedir. Örneğin kendi nüfusunu beslemek adına temel gıda maddelerinin ihracatına kota ya da tamamen engelleyerek oluşturulan ihracat kısıtlamaları bugün dünyada hala geçerlidir. Çin, Vietnam, Hindistan pirinç ihracatını çok yüksek oranda kısıtlamışlardır. Aynı şekilde Pakistan ve Bolivya gibi ülkeler ise buğdayı Kazakistan ise ayçiçeğinin ihracatını kısıtlamıştır. Bu ve benzeri ticaret kısıtları arzı ve talep dengesini küresel ölçekte etkileyip fiyatların yüksek bir oranda oluşmasına neden olmaktadır.

İsraf ve Adaletsiz Gelir Dağılımı

Yılda yaklaşık 10 milyon insanın açlıktan öldüğü tahmin edilirken yaklaşık 1 milyon insan açlık çekmektedir.

Dünya çapında 1.3 milyon ton yiyecek çöpe atılarak heba edilmektedir.

Gelişmiş ülkelerde yılda yaklaşık 220 milyon ton yenilebilir ürünler çöpe atılarak heba edilmektedir. Bu miktar neredeyse Sahra Altı Afrika'nın yıllık toplam gıda ihtiyacını karşılamaktadır.

Gelişmekte olan ülkelerde yılda 150 milyon ton buğday heba edilmektedir. Bu kayıp tüm fakir ülkelerin açlığını giderecek buğday miktarının 6 katını oluşturmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde çöpe atılan gıdaların %40 yenilebilecek durumdadır.

Sonuç olarak,

Açlığın asıl nedeni artan nüfus ve kurak bölgelerde tarım yapılamaması gibi nedenler değil, adaletsiz gelir dağılımı ve dolayısıyla devletlerin politikalarıdır.

Dünyada artan açlık oranının çok fazla nedeni bulunduğu görülmektedir.

DÜNYADA AÇLIK VE TARIM

Murat OLGUN (Danışman), Emre AKDENİZ, Melike DEMİRDEN

Osmangazi Üniversitesi Ziraat Fakültesi

ÖZET

Açlık geçmişte olduğu gibi günümüzde de önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Dünyada ve ülkemizde görülen bu önemli sorunun acilen çözülmemesi durumunda insanlarda yetersiz beslenmesinden ortaya çıkacak olan hastalık ve ölüm oranlarında önemli artışlar olabilecektir. Gittikçe kronikleşen açlık sorununun bir dünya sorunu olarak kabul edilmesi, açlık sorunu çeken ülkelere her türlü yardımın yapılması, dünyada tarımsal üretimin artırılması amacıyla ülkelere gerekli olan tekniklerin uygun koşullarda sağlanması gereklidir.

Açlık insanoğlunun tarih boyunca karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi olarak karşımıza çıkmış olup tarif olarak insanda kan şekerinin belirli bir seviyenin altına inmesi ile beraber insanoğlunun duyduğu gıda gereksimin sonucu olarak belirtilebilir. İnsanoğlu yaklaşık 10 gün açlığa dayandığı halde, susuzluğa ancak 2-4 gün dayanabilmekte ve toplamda vücut ağırlığının 1/3-1/2 sini kaybettiğinde bütün vücut fonksiyonları son bulmaktadır. İnsanın normal hayati fonksiyonlarını sürdürebilmesi için açlığını gidermek ve karnını doyurması gerekmektedir. Bu normal hayatını devam ettirebilmesi karnının doymasından öte sağlıklı beslenebilmesine bağlıdır. Bu gün dünyadaki beslenme durumu incelendiğinde sağlıklı bir beslenme ancak belirli bir hayat standardını yakalamış, yani ekonomik bakımdan gelişmiş ülkelerde ancak sağlıklı beslenmenin mümkün olduğu görülmektedir.

Yetişkin bir insanın sağlıklı ve dengeli beslenmesi için yaklaşık 2500 kalori alması gerekmektedir. Bu kalori gereksiminin dünyadaki dağılımına bakılacak olursa gelişmiş ülkelerde bu rakam 3500 kaloriyi geçtiği halde gelişmemiş ülkelerde bu rakam 1800 kalorinin altındadır. Diğer taraftan, gelişmemiş ülkelerde bu yetersiz kalorinin büyük bir kısmı da bitkisel kökenli gıdalardan temin edilmekte, yeterli et ve süt kaynaklı gıda tüketimi yapılamadığı için dengeli bir beslenme yapılamamakta ve bu insanlar gizli açlıkla karşı karşıya gelmektedir. Bu açıklamalardan da anlaşılabilceği gibi, insanın normal sağlıklı olarak günlük yaşamını sürdürebilmesi ancak yeterli, düzenli ve dengeli beslenmesine bağlıdır.

Dünyada tarımsal üretim incelenecek olurda ülkemizin birçok üretim alanında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Dünyada hububat üretiminde en fazla üretim yapan ülkeler Çin, ABD, Hindistan, Rusya, Rusya, Fransa gibi ülkeler sıralanmakta ve Türkiye dünya 12.cisi olarak iyi bir yerde bulunmaktadır. Meyve ve sebze üretiminde dünya altıncısı altıncı durumda ülkemiz et üretiminde yirmi yedinci sırayı su ürünleri üretiminde de yirmi dokuzuncu sırayı almaktadır. Diğer taraftan ülkemiz tarımda üretim ve ürün çeşitlilik açısından yeterli durumda olmakla beraber gelecekte artan nüfusu bu yapıyla beslemekten uzaktır. Aç nüfus miktarı bakımından dünyada elli birinci sırayı işgal eden ülkemizde gerekli tedbirler alınmaz ise ülkemiz açlık sıkıntısı çeken ülkeler arasında yer alabilir. Bu gün ülkemizde kişi başına 125 gram olan protein tüketimi ile kg başına 1 gram protein ihtiyacının üzerinde bir protein tüketiminin olduğu bilinmekle birlikte bu tüketimin ancak yaklaşık % 25'i hayvansal proteinlerden karşılanmakta ve yaklaşık % 75'i bitkisel proteinlerden karşılanmaktadır.

Dünyada tarımsal üretim kaynaklarının verimli kullanılması ile dünyada mevcut nüfusun daha fazlasını besleyecek bir üretim yapılması mümkündür. Mevcut imkânların ve tekniklerin kullanılması ile teorikte dünyada açlık sorununun görülmemesi gerektiği sonucu çıkmaktadır. Aksine dünyada giderek artan bir açlık sorununun görülmesi durumunun hiçte böyle olmadığını göstermektedir. Dünyada yaklaşık 800 milyondan fazla nüfus değişik derecelerde açlık sorunu

ile uğraşmakta ve yaklaşık 350 milyonu çocuk olan bu aç nüfusun önemli bir kısmı Asya ve Afrika'da yaşamaktadır. Yine açlık çeken bu nüfusun yarısından fazlası kırsal kesimde yaşamaktadır. Yaşanan bu açlığa birçok sebep etkili olmaktadır. Uzun süre yaşanan kuraklıklar ve seller; savaş ve iç çatışmalardan dolayı insanların bölgelerini terk etmesi; yüksek verime etkili olan tarımsal altyapının, sulama ve gübreleme gibi birçok modern tarım tekniklerinin, ulaşımın yetersizliği, tarımla uğraşan nüfusun yüksek girdi maliyetlerini karşılayacak gerekli maddi imkânlardan yoksun olması, gelişmiş ülkelerce açlık çeken ülkelere gereken yardımların yapılmaması gibi etkenler dünyada açlığın ortaya çıkmasına sebep olan ana faktörlerdir.

Sonuç olarak açlık sorunun çözülmemesi durumunda insanların yetersiz beslenmesinden ortaya çıkacak olan hastalık ve ölüm oranlarında kaçınılmaz olarak artışlar olacaktır. Gittikçe kronikleşen açlık sorunun bir dünya sorunu olarak kabul edilmesi, açlık sorunu çeken ülkelere her türlü yardımın yapılması, dünyada tarımsal üretimin artırılması amacıyla ülkelere gerekli olan tekniklerin uygun koşullarda sağlanması gereklidir. Dünya ile paralel olarak ülkemizde de açlık sorunu gittikçe artmakta olup, gerekli tedbirler alınmadığı takdirde kronik bir hal alacaktır. Özellikle tarım alanlarının amaç dışı kullanımı, yüksek girdi maliyetleri, düzenli bir pazarın olmayışı, rekabetin yerli üretim aleyhinde gelişmesi, yetersiz işletme sermayesi ve zaman zaman yaşanan kuraklık gibi tabii afetler ülkemizde tarımsal üretimde yetersizliği ortaya çıkarmaktadır. Diğer taraftan kişi başına alım gücünün düşüklüğü yeterli ve dengeli beslenme açısından tarımsal ürünlerin tüketimini oldukça sınırlamaktadır. Artan dünya nüfusu ile birlikte artımsal alanlar son sınırına gelmiş ve mevcut tarım alanları da ya amacı dışında kullanılmakta veya oldukça hor kullanılmaktadır. Ayrıca tarım topraklarının amaç dışı kullanımının önlenmesi, verimliliğinin korunması gelecek nesillerden borç aldığımız topraklarda yaşayan nüfusun açlık sorununu yenmesi açısından çok önemlidir.

Kaynaklar

Anonim,2008. <http://www.genbilim.com>

Anonim, 2009. <http://www.humanesociety.org>

Anonim,2011a. <http://www.ekonomi2023.org>

Anonim,2011b. http://uk.oneworld.net/guides/food_security.

de Waal, A., 1989. *Famine that kills: Darfur, Sudan, 1984–1985*. Clarendon Paperbacks,Oxford University Press: Oxford, UK.

FAO, 2002. *The State of Food Insecurity in the World 2002*. Food and Agriculture Organisation of the United Nations: Rome, Italy.

FAO, 2003a. *The State of Food Insecurity in the World 2003*. Food and Agriculture Organisation of the United Nations: Rome, Italy.

FAO, 2003b. *World Agriculture Towards 2015/2030: An FAO Perspective*. Earthscan: London, UK.

AÇLIK, YOKSULLUK ve ÇEVRE: TARIM NEREYE GİDECEK?

Prof. Dr. Tayfun ÖZKAYA, Merve AKTAŞ, Eray KARADAĞ

Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi

ÖZET

“Açlık halkın bir kısmının yiyecek yeterli besin bulamaması durumudur. Yiyecek yeterli besin bulunmaması durumu değildir.” Amartya Sen

Açlık çoğu zaman besin varlığındaki azalma ile açıklanır. Hâlbuki daha derin bir inceleme açlığın halkın bir kısmının haklarını kullanamaması ile yakından ilgili olduğu görülebilir. Örneğin İrlanda’da ki büyük açlıkta İrlandalılar çok az toprağa sahiptiler. Toprağın çoğu İrlanda’yı işgal etmiş olan İngilizlere ait idi. İrlandalılar çok yetersiz topraklarında sadece iki çeşit patates yetiştirmek zorunda kaldılar. Biyoçeşitlilik yok olmuştu. Bu gibi açlık yoksulluk olaylarının arkasında çok değişik sebepler yatmaktadır. Tarımsal açıdan değerlendirdiğimizde izlenen yanlış politikalar, tarımın endüstrileşmesi, üretim faaliyetlerinin tekelleştirilmesi, tarımda biyoçeşitliliğin azalması, çiftçi haklarının ihlali ve korunmaması gibi birçok sorun ortaya çıkmaktadır.

Anahtar sözcükler: Yiyecek, kıtlık, açlık, göç

Açlık

İrlanda’da ortaya çıkan kıtlık tamamen küçük üretici veya topraksız İrlandalıları vurmuştur. Büyük toprak sahibi İngilizler tersine ölen ve göç eden İrlandalılar nedeniyle boş kalan toprakları da kolayca ele geçirmeye devam etmişlerdir. Bu örnekten de görüldüğü gibi gıda azlığı sadece açlığı şiddetlendirmektedir. Her zaman gıda azlığı açlığa yol açmamaktadır. Asıl neden toplumun bazı sınıf ve kesimlerinin haklarını kullanamamasıdır. Açlığı ortaya çıkaran faktörler yoksulluk (kırsal alanda daha çok topraksızlıktan kaynaklanıyor), yetersiz sosyal alt yapı, baskıcı politik rejimler ve zayıf ve hazırlıksız hükümetler olabilmektedir. (wikipedia.org/en/wiki/famine)

Tablo 1. Dünyada Yetersiz Beslenen İnsan Sayısı

Yetersiz Beslenen İnsan Sayısı (milyon)			
Ülke Grupları	1990-92	1995-97	2003-05
Dünya	841.9	831.8	848.0
Gelişmiş Ülkeler	19.1	21.4	15.8
Gelişmekte Olan Ülkeler	822.8	810.4	832.2

Kaynak: http://www.fao.org/es/ess/faostat/foodsecurity/Files/NumberUndernourishment_en.xls

Açlığın görüldüğü ülkelere gıdalar çoğu zaman uçaklarla gönderiliyor. Bu çoğu zaman politik yarar elde etmek için yapılmaktadır. Gıdanın bu şekilde nakli çok zahmetli ve etkisiz olmaktadır. Ayrıca açlığın görüldüğü ülkeye de uzun dönemde olumsuz etkileri olmaktadır. Gelen gıda ülke içinde yerel gıda üretimini baltalamaktadır. İleriki yıllarda daha büyük dış bağımlılıklar oluşmaktadır. Bunun yerine yerel üreticilerden gıda satın alınması daha çok önerilmektedir. Açlıkla mücadelede uzun vadeli öneriler ise çoğu zaman tarım ilaçları, kimyasal gübrelerin kullanımı ve su kuyuları açılması olmaktadır. Hâlbuki bu öneriler dış bağımlılığı arttırdığı gibi toprakların bozulmasına yol açmaktadır. Dünya’da açlık konusu her platformda sık sık dile getirilir. Bundan bazı çevreler de yarar sağlar. Örneğin

tarım girdileri satmak isteyen firmalar bunlar arasındadır. Ancak burada hemen uyaralım ki eğer dünya’da endüstriyel üretim bu kadar denetimsiz sürerse ve önlem alınmaz ise küresel ısınma, gerçekten açlık sorununu bugünkünden çok büyük boyutlara taşıyabilir. Dünya’daki açlık gıda üretiminin azlığından kaynaklanmıyor. Tam tersine dünya’da gıda üretimi çok hızlı gelişti. Ancak açlığın temel nedeni yoksul ülkeler ve bütün ülkelerdeki (ABD ve gelişmiş diğer G7 ülkeleri dâhil) yoksulların gelirinin düşüklüğüdür. Dünya’daki gelir dağılımının kötülüğüdür.

Beslenme

Dünya Sağlık Örgütü’nün kabullerine göre ortalama bir insanın günde 50 gr. toplam protein, 17 gr. kaliteli protein (bunun çoğu hayvansal besinlerden) ve 2000 kalori tüketmesi sağlıklı yaşaması için yeterli. Bu ölçütlere göre ortalama olarak ABD yurttaşı ihtiyacından iki misli fazla toplam protein, beş misli fazla hayvansal protein, iki misli fazla da enerji tüketmektedir. Bu verilerin kaynağı Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütüdür. Bunların ortalama olduğu, birçok ABD yurttaşının aç olduğunu dikkate alırsak en zengin kesimin ihtiyacının çok daha fazlasını tükettiğini ve şişmanlıktan patlamak üzere olduğunu ekleyelim. İşin tuhafı Uganda gibi ülkelerde bile birçok yılda ortalamaların çok fazla açık olmadığı gibi bir bilgiyi bize vermesidir. Şüphesiz bu ülkelerde de dağılım çok kötüdür ve milyonlarca insan açtır. Bir yandan da Avrupa Birliği gibi ülkelerde besin stokları artmakta veya süt tozları hayvan yiyeceği olarak kullanılmaktadır. Bu verileri doğrulayacak şekilde Dünya gıda üretimi istatistikleri incelendiğinde Afrika kıtası hariç bütün kıtalarda kişi başına gıda üretiminin artmış olduğu görülmektedir. 1961’e göre 2004’de Dünya ‘da kişi başına besin üretimi %34, ABD’de %41, Türkiye’de %6, Avrupa Birliğinin 15 ülkesinde %37, Asya’da %91 artmış, Afrika’da %4 azalmıştır.

Tekelleşme ve Tarım Politikası

Açlığın temel nedenleri eski tip emperyalizmin özellikle Afrika ülkelerinde kahve, pamuk gibi ürünlerin ekilmesini zorunlu tutması, yeni tip emperyalizmin ticarete yarattığı sömürülme, savaşlar, çatışmalar ve hastalıklardır. Örneğin kahvede tüketicinin ödediği fiyatın sadece %2’si kahve üreticisi köylülerin eline geçmesi ilginçtir. Kakao üreticisi köylerde çocuklar çikolatayı hiç bilmeyebilmekte ve bu köylerde açlıktan insanlar ölebilmektedir.

Küreselleşen dünyada söz sahibi ülkelerin başında gelen Amerika’da izlenen tarım politikasına göre; çiftçilere verilerek uygulanan prim sistemi aslında dolaylı olarak çiftçi yararına bir sistem değil de pazarlamacı şirketlerin kasasını dolduran bir sistemdir. Örneğin; 1lt sütün üretim fiyatı çiftçiye 60krş a mal olurken, devletin verdiği primle 40krş a düşmektedir. Pazarlamacı şirket 60 krş a alması gereken ham maddeyi 40krş a alıp yine aynı fiyattan satmaya devam etmektedir. Bu durumda pazarlamacı şirketler elde etmesi gereken kazancın üzerinde gelir elde etmiş olurlar. Ancak bu hammaddeden üretilen ürünün fiyatı düşmesi gerekirken aksine artış göstermektedir. Bu da toplumun her kesimine yansımakta ve dolaylı olarak halkı yoksulluk sınırına çekmektedir. Sadece bir ürün üzerinden değil bu konuştuklarımız birçok üründe bu olay gözlenebilmektedir.

Avrupa Birliği ülkeleri 1961’den sonra tarım kesimine büyük destekler yapmışlardır. İkinci Dünya savaşında açlık çeken bu ülkelerin ilk amaçları kendi kendine yeterlilik olmuştur. Nitekim 1961’de Avrupa Birliğinin 15 ülkesi buğdayda %75 oranında kendine yeterken 2000 yılında bu % 120’ye çıkmıştır. Aynı şey patates, şeker, et, yumurta ve peynirde de olmuştur. AB ülkeleri bugün sebze, meyve ve yağlı tohumlar dışında büyük üretim fazlaları vermektedir. Aynı olay ABD’de gerçekleşmiştir. 2000 yılında ABD buğdayda %169, soya fasulyesinde %156 kendine yeterlidir. Teknolojinin hızla gelişmesi ile birlikte dünyanın her yeri artık birbirine çok yakın. İnsanlar arası iletişim, bilgi ve madde aktarımı çok kolaylaşmış durumda. Ülkeler arası ihracat ve ithalat hızla gelişmekte. Bölgesel olarak zirai çeşitliliği

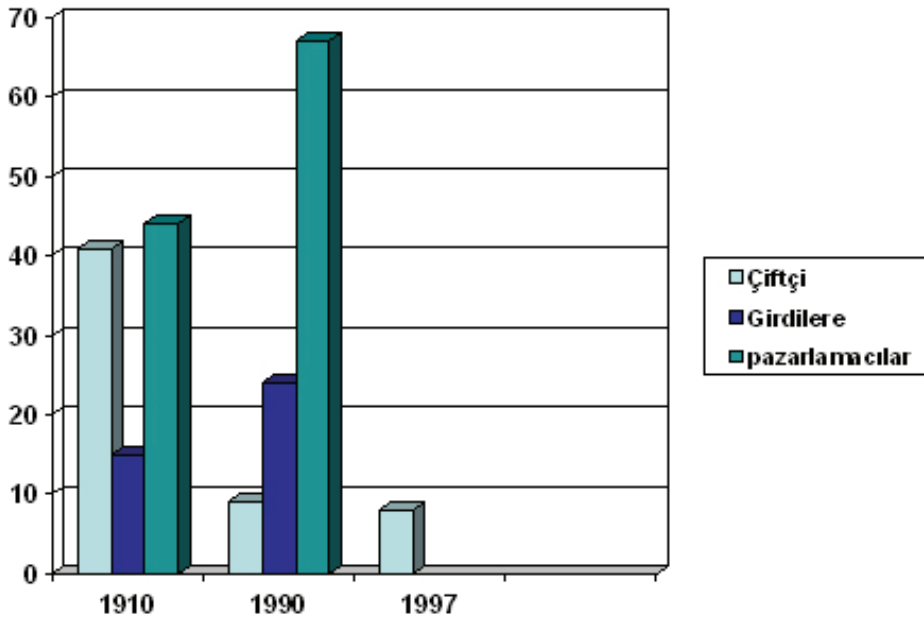
olmayan ya da üretimi yeterli olmayan ülkeler ithalata yönelmektedirler. Buda bölgesel yetersizliği ve alım gücünü zora sokmuştur. Ülkeler ya daha ucuza hammadde bulduğu için ithal ediyor ya da kendisinde üretim fazlası ise ihracata yöneliyor. Ancak bu denge günümüzde hem ülkemizde hem de birçok ülkede yanlış tarımsal politikalarla ithalat ve ihracatta dengesizliğe sebep olmuştur. Bir ülke kendisine yetecek kadar üretim yapıyorsa bunu belli kesimler daha çok kazanç sağlasın diye ihracatına izin verilmemelidir ya da desteklenmeyen ve dışarıdan alınacak ürünlerin ülkeye ithaline izin verilmemelidir. Örneğin; ülkemizde pirinç üretiminden düşünecek olursak kendi üretimimiz olan pirinçleri pazarlamacıların alımını sağlamalıyız ve tabii çiftçimizi koruyarak fiyat planlaması yapılmalıdır. Böylelikle gıdaların yolculuğunu azaltıp harcanan enerji ve açığa çıkan zararlı kimyasallardan biraz olsun arınmış oluruz. Ucuz ve kalitesiz hammadde alımını engelleyerek, hem kendi yerli ürünlerimizden vazgeçmeyip hem de üreticilerimizin ürünlerinin ellerinde kalmamasını sağlayarak kalkındırılmış oluruz. Gıdaların yolculuğuna biyoçeşitlilik ve ürün çeşidi olması için izin verilmelidir. Böylelikle bölgesel kalkınmaya destek vermiş ve küresel ısınmaya da bir nebze olsun engel olmuş oluruz. Bu yaklaşım gıda egemenliği olarak tanımlanmaktadır..... Tüm halklar ve ülkeler ne yetiştirecekleri nasıl dönüştürüp günlük beslenmelerini oluşturacakları konusundaki bilgiyi koruyup sürdürmeli ve bu konuda karar verme özgürlüğüne sahip olmalıdır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde, tarımsal gelenekleri ve bilginin sağlanması, toplulukların ve kültürlerin sağlığı için hayati önem taşımaktadır. Küçük ölçekli çiftçilerin yerel gıda üretimlerini ihracat ve biyoyakıt üretimine yönlendirilmeleri, küçük çiftçilerin hızla tarım arazilerini kaybetmesine bununla birlikte en değerli mal varlıkları tohumlarını da kaybetmelerine yol açmaktadır. Endüstriyel tarım ve küreselleşme sonucu şekillenen Hiper üretim sistemleri başarısız olmuştur. Dünyayı doyuramadığı gibi bugün hala 1 milyon insan açlıkla yüzleşmektedir. Bu sistem havayı toprağı ve suyu kirletmiş, halkların kültürel kimliklerini yok etmiş ve büyük ölçüde biyoçeşitliliği azaltmıştır. Yerel toplulukların küçük ölçekli gıda üretimi, bize sürdürülebilir bir geleceğin yolunu gösterecek bilgiye sahiptir.

Bununla birlikte ulusal besin pazarının dampedinglerden korunması da çok önemlidir. Gelişmiş ülkelerde büyük tarım devletleri prim sistemlerine dayanarak üreticilerden maliyetin altına satın aldıkları ürünleri geliştirmekte olan ülkelerde yurtiçi maliyetlerden de aşağı satarak bu ülkelerde tarımı yok etmektedirler. Sonuç yurt içi ve dışı göçlerdir. Diğer bir sonuç da kirli ve besin değeri düşük gıdaların tüketilmek zorunda kalınmasıdır.

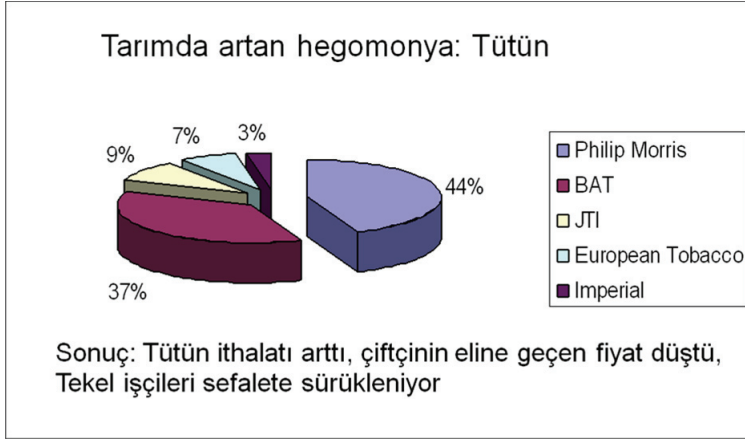
Tarım Sistemleri

Avrupa Birliği'nin tercih etmiş olduğu tarım modeli çiftçileri çok ağır sorunlarla yüz yüze getiriyor. Topraklarımızı harap ediyor petrol kaynaklı gübreler ve tarım ilaçlarıyla sularımızı kirletiyor sürekli olarak daha fazla yenilemez maddeleri tüketiyoruz. Bunun için yapılması gereken ise; çiftçilerin kendi tohumlarını ve başka çiftçilerin tohumlarını ekme haklarını sürdürmeleridir. Tarım politikaları büyük çiftçi ve tarım tekellerini koruyucu özellik göstermektedir.

ABD’de gıda için harcanan para nereye gidiyor?

Açlığı ve yoksulluğu dolaylı yoldan tetikleyen bir diğer unsur endüstriyel tarımdır. Endüstriyel tarım, bitkisel ve hayvansal ürünlerin yoğun kimyasal ilaç ve gübreler, aşırı su, ağır makineler kullanılarak, büyük miktarlarda üretilmesi ve işlenmesi süreçleridir. Bu tarım biçiminin sonucu olarak hızlı üretim makineleşme ile kimyasal kullanımı artmıştır. Dolaylı olarak doğaya salınan zararlı kimyasal miktarı artmaktadır. Küresel ısınmanın sebebi olarak endüstriyel üretimin sonucu açığa çıkan gazlar büyük etkidir. 2007 IPCC (Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli)’e göre nitrojen gübrelerin tarımdan emisyonların %38’inden sorumlu olduğu açıklanmıştır. Hızlı üretim sonucu elde edilen kazançlarla büyük firmaların kurulması ile pazarda belli firmaların söz sahibi olması kaçınılmaz olmuştur. Üretimde büyük pay sahibi olan firmalar küçük çapta üretim yapan çiftçiler üzerinde hegemonya kurarak fasonlaşmalarını ve mevcut pazarlarının kaybetmelerine sebep olmuştur. Bununda sonucu olarak çiftçilikten başka bir iş ile meşgul olmayan kırsal kesim halkını kente göçe itmiştir. Mevcut üretim alanlarını bu alanda faaliyet gösteren büyük kuruluşlara bırakmışlardır. Kente göç ile birlikte vasıfsız olarak kendini şehir yaşamının içinde bulan üretici, işsizlik sorunuyla karşı karşıya kalmıştır. Buna sonuç olarak geçimini sağlayamaz hale gelip açlık sınırına ve hatta altına düşmüşlerdir. Üretim aslında endüstriyel tarımla birlikte artış göstermiştir ancak küçük çapta üretim yapan kırsal kesimin göçüne ve yoksulluğuna sebep olmuştur. Üretim artmıştır ve bu üretimden elde edilen kazançta artmıştır. Ancak bu kazançlar toplumun geneline dağılacak biçimde değil, belli kişilerin kurumların nemalandığı ve zengin olduğu bir ortama sebep olmuştur.

Türkiye'de Sigara Üretiminde Pazar payları (2009) Kaynak: Tütün Ekspertleri Derneği

Örneğin; Türkiye'de yoksulluk oranı 2009 verilerine göre %18,08'dir. 2009 yılında Türkiye'de fertlerin yaklaşık % 0,48'i yani 339 bin kişi sadece gıda harcamalarını içeren açlık sınırının, % 18,08'i yani 12 milyon 751 bin kişi ise gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 2008 yılında bu oranlar sırasıyla % 0,54 ve % 17,11'dir. Kişi başı günlük harcaması, satın alma gücü paritesine göre 1 Doların altında kalan fert bulunmamaktadır. Buna karşın satın alma gücü paritesine göre kişi başı günlük 2,15 Dolar olarak tanımlanan yoksulluk sınırı altında bulunan fert oranı %0,22, yoksulluk sınırı 4,3 Dolar olduğunda yoksul fert oranı ise % 4,35 olarak tahmin edilmiştir. 2009 yılında, 4 kişilik hanenin aylık açlık sınırı 287 TL, aylık yoksulluk sınırı ise 825 TL olarak tahmin edilmiştir.

Kırsal yerlerde yaşayanların yoksulluk riski kentsel yerlerde yaşayanlardan fazladır. Çünkü Kırsal yerleşim yerlerinde yaşayanlarda 2008 yılında %34,62 olan yoksulluk oranı 2009 yılında % 38,69'a yükselirken, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranı %9,38'den, % 8,86'ya düşmüştür.

Sonuç

Dünyada açlık besin üretiminin yetersizliğinden çok gelir dağılımının kötülüğünden kaynaklanmaktadır. Tarımda bunun anlamı topraksızlık veya az topraklı olmaktır. Tarım politikaları bu eşitsizlikleri artırıcı yönde uygulanmaktadır. Biyoçeşitliliğin kaybı ve endüstriyel tarım sistemlerinin yoğunlaşması sorunları ağırlaştırmaktadır. Endüstriyel tarım küresel iklim değişikliğine büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Kısacası var olan tarım politikalarının ve endüstriyel tarım sistemlerinin geleceği yoktur. Açlığı ve yok oluşu hızlandırmaktadır. Buna karşı toprak reformunu da içeren büyük değişikliklere ihtiyaç vardır. Küçük ve orta ölçekli çiftçilerin hakları savunulmalıdır. Endüstriyel tarıma karşı örgütlü ve ekolojik tarım sistemlerine geçişe kuvvetle ihtiyaç vardır. Dünyada uygulanan neo-liberal politikalara karşı gıda egemenliğine dayalı yerel üret-yerel tüket mantığına dayalı sistemlere büyük ihtiyaç vardır. Bu bağlamda ülkemizde de yepyeni tarım politikaları geliştirilmelidir.

Kaynaklar

Grain (2011) Food and Climate Change: The Forgotten Link, [Http: www.grain.org/article/entries/4357-food-and-climate-change-the-forgotten-link.pdf](http://www.grain.org/article/entries/4357-food-and-climate-change-the-forgotten-link.pdf)

ZMO –TEDER Kırsal Sorunlar ve Tarım Politikası Çalıştayı 12 Mart 2011 Ankara

Tarım Sistemleri ve Çevre Sorunları Balıkesir 9 Haziran 2009

<http://www.fao.org/hunger/en>

www.tuik.org.tr

<http://www.wfp.org/hunger/causes>

<http://media4.ntvmsnbc.com/i/NTVMSNBC>

<http://www.tutuneksper.org.tr/>

II. OTURUM KIRSAL KALKINMA

KIRSAL KALKINMADA TARIMSAL DESTEKLERİN ROLÜ

Atakan KOÇ (Danışman), Salih AKKAYA, Halil İbrahim ÇABAK

Adnan Menderes Üniversitesi Ziraat Fakültesi

GİRİŞ

Kırsal Kalkınma; sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacıdır.

Tarımsal Destekleme ise; Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında; tarımsal üretim yapan çiftçiler ve girişimcilerin bireysel veya bir arada yapacakları öz sermayeye dayalı tarım ürünlerinin işlenmesi ve değerlendirilmesine yönelik bütün faaliyetlere bakanlığın yaptığı destek ve teşviklerdir.

Yapılan Desteklemelerin Amacı;

- Kırsal kesimi ekstansif üretimden, entansif üretime yönlendirmek
- Organik tarımla ilgili girişimleri desteklemek.
- Gübre ve tarım ilacı kullanımı kısıtlamak
- Çiftçi kayıt sistemine geçilmesi, kırsal ve tarımsal veri tabanı oluşturmak.
- Bölgeler arası dengeyi sağlamak.
- Tarımsal üretimin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla çevre ile uyumlu teknoloji kullanan girişimcileri desteklemektir.

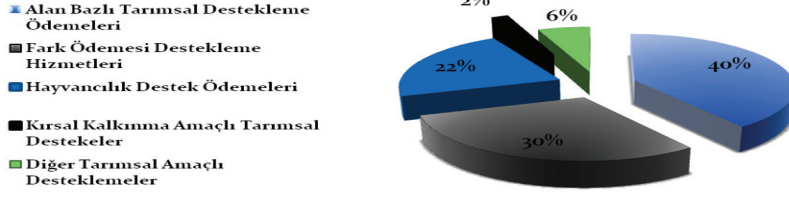
Türkiye’de Tarımsal Destekler

Tarım, istihdam, beslenme ve barınmayı sağladığından önemi büyüktür. Gelişmiş ülkelerde de tarım sektörü, sanayi ve hizmetler sektörüne hammadde sağladığından iktisadi büyüme sağlamaktadır. Burada devlet üretici ve tüketiciyi korumak için tarımı desteklemektedir.

Tarımsal destekler ülkemizde farklı şekilde uygulanmaktadır. Destekler havzalara ayrılmış şekilde çeşitli yöntemlerle uygulanmaktadır. Bunlar;

- Alan Bazlı Tarımsal Destekler
- Fark Ödemesi Destekleri
- Hayvancılık Destekleri
- Kırsal Kalkınma Destekleri
- Diğer Destekler
 - a) Sertifikalı tohum desteği
 - b) Ar-Ge destekleri
 - c) Tarımsal yayım danışmanlık hizmetleri
 - d) Çevre amaçlı tarımsal arazilerin korunması desteği
 - e) Çiftlik muhasebe veri ağı sistemi katılım desteği

2010 Yılı Tarımsal Destekleme Oranları

Türkiye’de Kırsal Kalkınma

Tarım, kırsal alandaki en önemli ekonomik faaliyet olarak, ülkemizin gelişmesine ivme kazandıran bir sektördür.

Kırsal kalkınma, kırsal kesimde ve kentlerde yaşayanlar arasında eşitliği ve yapısal uyumu gözetilen bir yaklaşımla tasarlanması gerektiğinden, kamu kuruluşları tarafından yönlendirilmesi ve kamu kaynakları ile desteklenmesi zorunlu olan bir kalkınma sürecidir.

Türk tarımının rekabet gücünün artırılmasında kırsal kalkınma desteklerinin ve faaliyetlerinin önemi büyüktür. Bu bağlamda, kırsal kalkınma destekleri sadece tarımsal destekler kapsamında ele alınmamalıdır. Üreticiler ve/veya tarımsal işletmeler için mevcut tarım destekleri dışında da, kırsal kalkınma desteklerinin ve faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi gerekmektedir.

AB, aday ve potansiyel aday ülkelerin Birliğe katılımına yönelik hazırlıklarına destek sağlamak amacıyla, Katılım Öncesi Yardım Aracı’nı (IPA) oluşturmuştur.

IPARD, Avrupa Birliği’ne katılım öncesinde ortak tarım politikası ve kırsal kalkınma politikasıyla uyumlu olmak adına açılan bu programın hedefleri tarım sektörünün modernizasyonuna katkıda bulunmaktadır.

Ayrıca birincil ürünlerin üretiminde sürdürülebilirliği sağlamak, göçü engellemek, gıda işletmelerinde yeni teknolojiler, yenilikler sunmak, yeni pazar fırsatları yaratmak, gıda güvenliği, veterinerlik, bitki sağlığı ve çevre ile ilgili AB standartları veya diğer standartların iyileştirilmesini teşvik etmek, vb. alanlarda iş fırsatlarının geliştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla oluşturulmuş bir programdır.

SONUÇ

Ülkemizin birçok bölgesinde, verilmekte olan kırsal kalkınma desteklerinin olumlu etkileri gözlenmektedir. Tarıma dayalı sanayi sektörünün gelişmesinde belirli bir ivmenin yakalandığı ifade edilebilir. Buna karşın halen kırsal kalkınmanın başarılı ve sistemli bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için yapılması gereken birçok uygulama ve politika araçlarının da olduğu düşünülmektedir.

Sonuç olarak, sahip olunan iklim ve coğrafi koşullar, görece olarak sahip olunan genç nüfus ile Türkiye tarım sektörünün, bulunduğu konumdan çok daha ileri düzeyde gelişmeye sahip olabilecek bir potansiyeli olduğu ifade edilebilir.

DÜNDEN BUGÜNE KIRSAL KALKINMA

F. Öncü CEYLAN BALOĞLU (Danışman) , Esra Nermin KÜÇÜKÖRS, Ali BALCI

Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Giriş

Son 20 yılda “kırsal kalkınma” kavramı sıkça gündeme gelmektedir. Buna paralel olarak Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası, Avrupa Birliği, Gönüllü Kuruluşlar ve Hükümetler kırsal kalkınma olgusuna daha fazla kaynak, bilgi ve zaman ayırma durumuna gelmişlerdir. Türkiye'nin içinde bulunduğu genel sosyo-ekonomik durum ve kırsal alanda yaşanan sorunlar ile kırdan-kente göçlerin getirdiği ekonomik, sosyal ve kültürel sorunların boyutu, önlemlerin çeşitliliğini ve entegre yaklaşımları gerektirmektedir. Özellikle Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde kırsal alandaki sorunların tespiti ve bu sorunlara kalıcı çözümler bulunması gereksinimi Türkiye'de de “kırsal kalkınma” konusunu gündemin ilk sıralarına oturtmuştur. Bundan dolayı da kırsal kalkınmaya yönelik çalışmalar hızlanmıştır. Bu süreçte sadece Avrupa Birliği koşullarına uymak için değil, ülkenin gereksinimlerini ve önceliklerini dikkate alan bir “ulusal kırsal kalkınma stratejisi” çerçevesinde politikalar geliştirilmeye çalışılmaktadır.

1. Türkiye’de Kırsal Alanın Genel Durumu

Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsal yapı sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri ile oldukça karmaşık bir görünüm sergilemektedir. Nüfus, tarımsal üretim, mülkiyet ilişkileri, geleneksel yapı, temel hizmetlere erişebilirlik, sosyal güvenlik açısından kırsal alan iç içe geçmiş birçok sorunu barındırmaktadır. Bundan hareketle, öncelikle kırsal alanın genel durumunun ortaya konulması ve buna göre strateji belirlenmesi gereği ortaya çıkmaktadır.

1.1. Kırsal alan tanımı

Türkiye’de genel olarak üretim ilişkileri açısından “kırsal alanlar”, il ve ilçe merkezleri dışındaki üretime kaynak oluşturan alanlar olarak kabul edilmektedir. İstatistikî verilere göre Türkiye nüfusunun %35’i kırsal alanlarda yaşamaktadır (TKB, 2003) Nüfus sayımında il ve ilçe merkezleri dışında kalan yerler, hane halkı anketlerinde 20 bin’den daha az nüfusu olan yerler, tarım istatistiklerinde ise tüm köyler ve 5.000’den az nüfusu olan ilçe merkezleri “kırsal alan” olarak değerlendirilmektedir. Diğer yandan, kırsal alan statüsünde değerlendirilen bazı yerleşim birimleri de sanayi ve turizm alanında gelişmiş kentsel alan niteliği sergilemektedir.

1.2. Kırsal nüfustaki nicel değişimler

2009 yılı adrese dayalı kayıt sistemi kesin sonuçlarına göre, Türkiye’nin toplam nüfusu 72.5 milyondur. Bunun yaklaşık 55 milyonu il ve ilçe merkezlerinde ve 17.7 milyonu da köy ve kasaba niteliğindeki yerleşim birimlerinde yaşamaktadır. Yani toplam nüfusun yüzde 24’ü kırsal alanda yaşamaktadır.

TOPLAM NÜFUS	72.561.312
KÖY NÜFUSU	17.754.093
ŞEHİR NÜFUSU	54.807.219
ŞEHİR NÜFUSUNUN KÖY NÜFUSUNA ORANI	%76
KÖY NÜFUSUNUN ŞEHİR NÜFUSUNA ORANI	%24
YILLIK NÜFUS ARTIŞ HIZI (BİNDE)	15

Kaynak: DİE Genel Nüfus Sayımları, www.die.gov.tr/genel nüfus sayımları

Türkiye’de kırsal nüfus Cumhuriyet’in ilk yıllarında toplam nüfusun $\frac{3}{4}$ ’ünden daha fazla pay alırken, özellikle 1950’li yıllardan sonra tarımda makineleşmeye geçiş ekonomik sistemde değişimler ve kente göç ile birlikte kır nüfusu azalmaya ve yaşlanmaya başlamıştır. Bu azalma 1985 yılındaki Genel Nüfus Sayımı’na kadar oransal bir azalma iken, bu dönemde mutlak azalma süreci de başlamıştır.

1.3. Kırsal yerleşimler

Türkiye’de kırsal alanda yaşanan önemli sorunlardan biri, kırsal yerleşimlerin sayıca çok ve dağınık olmasıdır. Bu özellik, bir yandan kırsal nüfusun temel alt ve üst yapı hizmetlerine erişimini güçleştirmekte diğer yandan kamu yatırımlarını zorlaştırmaktadır. Kırsal alan planlamasıyla ilgili yasal düzenlemeler yapılmış olmasına rağmen, köy yerleşim birimlerinin ancak %1’i planlı yerleşime kavuşabilmiş, kırsal alanın imarında planlama ve uygulamayla ilgili gelişmeler sınırlı kalmıştır.

1.4. Kırsal kesimde sosyo-ekonomik değişme eğilimleri

Kırsal topluluklardaki geleneksel geniş aile yapısının parçalanmasıyla, modern kentsel çekirdek aile yapısına dönüşüm başlamıştır. Bu süreçte, doğurganlık hızının da düşmesiyle, kırsal yerleşimlerde ortalama hane halkı büyüklüğü azalmıştır. Tarımdaki girdi fiyatlarının yükselmesi, toprakların miras yoluyla küçük parçalara bölünmesi ve yeni çekirdek ailelerin işgücü yetersizliği nedeniyle tek başlarına tarımsal faaliyette bulunma zorluğu, tarım dışı sektörlerde çalışma isteğini dolayısıyla kentlere olan göçü artırmıştır. Alınan yoğun göç nedeniyle kır kökenli nüfusun payı artmıştır. Bu nüfus, ekonomik ve sosyal nedenlerle kırsal yerleşimlerle olan bağlantılarını sürdürme eğilimindedir. Şehirlerde hemşeri grupları arasındaki dayanışmayı güçlendirmek amacıyla kurulan köy kalkınma ya da yardımlaşma dernekleri, etkinliklerinin artırılması durumunda kırsal kalkınma konusundaki faaliyetlere de katkı sağlayabilecektir.

2. Kırsal Kalkınmada Kamu Politikaları ve Uygulamalar

Türkiye dünyada sosyal ve ekonomik kalkınmasını belirli bir plan ve program içinde yürütme gereğini duyan ve planlı bir kalkınmayı daha 1930’lu yıllarda uygulamaya koyan çok az ülkeden biridir. Bu çalışmalar, ülkemizin geçirdiği ekonomik süreçler ve planlama açısından iki dönem olarak incelenebilir. Bunlar Planlı dönem “öncesi” çalışmalar ile “sonrası” çalışmalarıdır.

2.1. Planlı dönem öncesi politikalar-uygulamalar

Cumhuriyetin kuruluşu ile başlayan modernleşme, çağdaşlaşma özlemi ve buna paralel olarak çalışmaların, tüm zorluk ve engellere karşın zamanın olanakları içinde başarı ile yürütüldüğü

söylenbilir. Köy kanunu Cumhuriyetin kuruluş yıllarında bundan hareketle, dönemin hükümetleri bunun kırsal kalkınma ile olabileceğini düşünerek köylüye yönelik önemli adımlardan biri olan 18 Mart 1924'deki 442 sayılı Köy Kanunu'nu çıkartmışlardır. Kırsal kesimin çağdaşlaşmasını sağlamaya yönelik Köy Kanunu iki açıdan önemlidir. Birincisi, bu yasa ile kalkınmanın köyden başlama gereği vurgulanıyor, ikincisi de köylere hukuki bir kişilik tanınıyor ve ilk defa köy kanunu ile köy toplulukları özerk bir yapıya kavuşturuluyordu.

2.1.1. Birinci İktisat Kongresi

1930'lu yıllarda kalkınma arayışlarını sürdüren Türkiye'de, işe nereden başlanacağına belirlenmesi amacıyla, İzmir'de "1. İktisat Kongresi" düzenlenmiştir. Kongrede ülkenin kalkınma sorunları ele alınmış ve kırsal kesimin sorunlarına ilişkin olarak; büyük toprak sahipleri Aşar Vergisinin kaldırılmasını, köyde dirliğin gerçekleştirilmesini, tarımın makineleştirilmesini önermiş ve tarımda kapitalistleşme sürecinin hızlandırılmasını savunmuşlardır. Kongrede ayrıca, tarımsal kredi sorununun çözülmesi, kırsal kalkınmanın en etkin aracı olarak kabul edilen tarımsal eğitimin bu amaca göre yönlendirilmesi ve tarımsal eğitimin uygulamalı olması, yeniliklerin çiftçiye bizzat uygulatılarak benimsenmesi, köy kökenli ve kentli aydın ve önder kişilerin köylerde yerleşmeleri ve kırsal kalkınma girişimlerinde bir misyoner gibi çalışmalarını önerilmiştir.

2.1.2. Birinci Köy Kongresi

Köyle ilgili çalışmaların kazandığı önem karşısında, Tarım Bakanlığı tarafından 1938'de düzenlenen "Birinci Köy ve Ziraat Kongresi", tarımla ilgili teknik konular yanında, köylerin bazı sosyal ve ekonomik sorunlarını da kapsamıştır. Köy kalkınması ve tarımsal gelişme için ulusal seferberlikte, mali plan için sağlanacak kaynaklar konusunda da bir çalışma yapılmıştır. Ayrıca, köyün toplumsal yapısı, yaşantısı ve ekonomik gereksinimleri dikkate alınarak "köy kalkınması hakkında rapor" hazırlanmıştır.

2.1.3. Toprak ve Tapulamaya İlişkin Hukuki Girişimler

1934'de çıkarılan "İskan Kanunu", az topraklı ya da topraksız köylüleri toprak sahibi yapmayı öngörüyordu. Bu yasayla, ikiden çok nüfuslu ailelere 6-15 hektar arasında toprak ile çift hayvanı, araç-gereç, tohumluk, ahır, samanlık gibi yerlerin de verilmesi öngörülüyordu. Aynı yıl çıkarılan bir başka yasa (Tapu Kanunu) ile de sahipsiz toprakları imar edenlere tapusunun parasız verilmesi hedeflenmiştir. Bu dönemde çıkarılan önemli yasalardan biri de 1945 yılındaki "Çiftçiyi Topraklandırma Yasası"dır. Biryandan büyük toprak sahiplerinin siyasal gücünü kırmak, bir yandan da toprak mülkiyetini tarımsal üretimi artıracak biçimde yeniden düzenlemek ve aynı zamanda çeşitli nedenlerle kullanılmayan toprakların ekip biçilerek değerlendirilmesi amacıyla güden bu yasa, Meclis'te birçok tartışmaya yol açmıştır. 5000 dekardan geniş işletmelerin kamulaştırılarak çiftçiye dağıtılmasını öngören bu yasa büyük toprak sahiplerinin gücünü kırmak için kullanılamamıştır. Yasa ile daha çok kamuya ait toprakların dağıtımına ilişkin kararlar uygulanmıştır.

2.1.4. Köy Enstitüleri

Cumhuriyet döneminde, eğitim alanında kırsal kalkınmaya yönelik en sistemli yaklaşım özellikle Köy Enstitüleri hareketiyle olmuştur. Köy Enstitüleri, özellikle kır kökenli çocukların başta öğretmenlik olmak üzere köy için gerekli ve geçerli mesleki bilgilerle donatılıp yeniden köye gönderilmesiyle tabanın değişmesini amaçlamaktaydı.

2.2 Planlı dönem sonrası politikalar-uygulamalar

Türkiye'de kırsal kalkınma politikaları planlı dönemde oluşturulan beş yıllık kalkınma planları ile gündeme gelmiş olup, özellikle Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Plan'ında "kırsal

kalkınma” başlığı altında sürdürülebilir kalkınma ilkesi vurgulanarak gelir ve istihdamın artırılması temel amaç olarak ortaya konmuştur. Bu amaç doğrultusunda uygulanacak politikalar;

- Kırsal alanda istihdamın artırılması, insan gücü kaynağının geliştirilmesi, kırsal nüfusun gelirini artırıcı ekonomik faaliyetlerin desteklenmesi, yaşam kalitesinin iyileştirilmesi, etkili örgütlenme ve her düzeyde katılımçılık önem taşımaktadır. Sivil toplum örgütlerinin kalkınma sürecine katılımlarını artırıcı düzenlemeler yapılması,
- Kırsal altyapı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve etkinliğinin artırılmasında merkezi kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve sivil toplum örgütlerinin eşgüdüm içerisinde çalışmaları sağlanması,
- Tarıma dayalı sanayi geliştirilerek paketleme, muhafaza etme ve pazarlama yöntemleri konusunda gerekli teknik destek verilmesi,
- Sulama projelerinin arazi toplulaştırma ve tarla içi geliştirme hizmetleri ile birlikte yürütülmesine önem verilmesi,
- Kırsal alanda yaşayan nüfusun gelirini artırmak ve işsizliği azaltmak için yöresel potansiyeli bulunan; turizm, el sanatları, hayvancılık, dokumacılık gibi alanlarda girişimciler desteklenmesi,
- Kırsal alanda yaşayan ve kamulaştırma nedeniyle baraj gölü altında kalan yerleşim birimlerindeki nüfusun yeni iskân alanlarında ekonomik ve sosyal yaşantılarının iyileştirilmesine özen gösterilmesi, şeklindedir.

Türkiye’de uygulanan kırsal kalkınma projelerinin amaçları, her bölgenin kendine ait farklı sorunlarının bulunması nedeniyle, uygulanacak bölgeye göre çeşitlilik göstermektedir. Genel itibariyle projelerin amaçları arasında; kırsal kesimde yaşayan ve tarımla geçimini sağlayan kişilerin yaşam standartlarının ve gelir seviyelerinin yükseltilmesi, kırsal kesimin istihdam olanaklarının artırılması, küçük aile işletmelerinin desteklenmesi, erozyonun önlenmesi, mera ve orman alanlarının iyileştirilmesi sıralanabilir.

3. Türkiye’de Toplum Kalkınması Çalışmaları

Toplum kalkınmasında ana yaklaşım 1. BYKP ve yıllık programlarında tanımı esasları, ilke ve hedefleri ayrıntılı olarak gösterilmiştir. Buna göre toplum kalkınması kırsal yerleşimlerin içinde buldukları ekonomik, sosyal ve kültürel koşulları iyileştirmek amacıyla öz kaynaklarını harekete geçirmelerini, kendi çabalarını devletin çabaları ile birleştirmelerini ve ulusal kalkınma çabalarına katılmalarını sağlamak amacıyla uygulanmıştır.

1.BYKP çerçevesinde DPT tarafından başlatılan toplum kalkınması deneme çalışmaları, 1964 yılı sonunda Köy İşleri Bakanlığının kurulması üzerine bakanlığın sorumluluğuna bırakılmıştır.

4.Türkiye’de Uygulanan Bazı Kırsal Kalkınma Projeleri

Türkiye'nin farklı yörelerinde hem doğal kaynakların daha iyi değerlendirilebilmesi, hem de kırsal kesimde gözlenen sosyo-ekonomik farklılıkların mümkün olduğu ölçüde ortadan kaldırılması için hükümetler tarafından çeşitli yörelerde "kırsal kalkınma projeleri (KKP)" uygulanmış ve uygulanmaktadır. Bu projeler;

- Çorum Çankırı Kırsal Kalkınma Projesi
- Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi

- Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi
- Erzincan-Sivas Kırsal Kalkınma Projesi
- Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi
- Muş-Bingöl Kırsal Kalkınma Projesi

Bölgesel kalkınma projeleri

- Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)
- Doğu Anadolu Projesi (DAP)
- Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Projesi (DOKAP)

4.1. Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu 3294 sayılı Yasa kapsamında bulunan ve sosyal güvence kapsamında bulunmayan vatandaşlar için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığı ile sosyal amaçlı yardımlar sağlamaktadır. SYDV kendi hizmet alanlarında bir model olarak kabul edilebilecek bir çalışma sistemine sahiptir. Fon kaynaklarından yararlanabilecek fayda sahipleri ve gerçekleştirilecek yardımlar ülke genelinde yayılmış bulunan 931 Vakıf aracılığı ile belirlenmektedir. Vakıflar çalışmalarını bünyesinde bulunan Vakıf Mütevelli Heyetleri ile gerçekleştirmektedir.

4.2. Sosyal Riski Azaltma Projesi

Sosyal Riski Azaltma Projesi (SRAP) yoksulları hedef alan bir sosyal yardım sistemin kurulmasını amaçlamaktadır. SRAP hızlı yardım ve yatırım olmak üzere 2 temel bölümden oluşmaktadır. Hızlı Yardım bölümü tamamlanmış olup, bu kapsamda “okula devam paketleri, gıda yardımları” gerçekleştirilmiştir. Yatırım bölümü kurumsal gelişim, şartlı nakit transferi ve yerel girişimler alt bileşenlerinde oluşmaktadır. Kırsal kalkınma doğrudan ilgili bulunan yerel girişimler alt bileşeni kapsamında gelir getirici projeler, istihdama yönelik beceri kazandırma eğitimleri, sosyal hizmet amaçlı projeler, toplum yararına geçici çalışma programları ve toplum kalkınması projeleri desteklenmektedir.

Kırsal kalkınma projelerinin sürdürülebilir kılınması için göz önünde bulundurulması gereken birtakım kalite parametreleri mevcuttur. Bunlar;

- Ulusal kalkınma ve bölgesel gelişme projelerine uygun olmalıdır
- Yerel koşullara uygun teknoloji kullanımı sağlanmalıdır
- Uygulamasında doğal kaynakların korunması ve çevresel etki değerlendirmesi yapılmalıdır
- Sosyo-kültürel özellikler dikkate alınmalıdır
- Tasarımından uygulanmasına kadar yerel koşullar gözetilmelidir
- Toplumsal cinsiyet konusunda dikkatli olunmalıdır
- Uygulanması için yerelde yeterli kurumsal ve yönetsel kapasite olmalıdır
- Konular hedef kitle tarafından benimsenmeli ve içselleştirilmelidir
- Projenin yaratacağı yararlılardan tüm kesimler yararlanmalıdır
- Ekonomik açıdan rasyonel olmalıdır
- Her aşamasında yerel halkın katılımı esas alınmalıdır

5. Ön Ulusal Kalkınma Planı'nda Kırsal Kalkınma Yaklaşımı

Ön Ulusal Kalkınma Planı'nın (ÖUKP) “bölgesel gelişme” ekseninde, kırsal kalkınmaya özel bir önem verilmekte ve kırsal alanda;

- İstihdam alanlarının artırılması ve gelir yaratacak faaliyetlerin desteklenmesi,
- Tarımsal arazilerin daha etkin kullanılması için kapasitenin geliştirilmesi,
- Modern tarımsal tekniklerin kullanılması yoluyla kırsal kesimdeki nüfusun yaşam kalitesinin artırılması,
- Turizm, tekstil, dokumacılık ve el sanatları gibi tarım dışı sektör istihdamının sağlanması ve
- Dezavantajlı alanlarda tarım dışı gelir getirici faaliyetlerin yaygınlaştırılmasıyla kırsal kalkınmanın gerçekleştirilmesi öngörülmektedir.

6. AB'ye Uyum Sürecinde Kırsal Kalkınma ve Hibe Programı

6.1. AB Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Türkiye

AB kırsal kalkınma politikaları; Ortak Tarım Politikalarının (OTP) bir parçası olarak tarım sektörünün yapısal sorunları ile ilgilenen bir politikadan, mal ve hizmet üretiminin yanında tarımın topluluk üzerindeki çok yönlü etkisini ve kırsal alanların karşı karşıya kaldığı sorunları dikkate alan bir politikaya dönüşmüştür. AB kırsal kalkınma politikasının temel mevzuatı Gündem 2000 doğrultusunda çıkarılan 1257/99 sayılı Konsey Tüzüğüdür. Bu tüzükte AB'nin kırsal kalkınmayı desteklemek için ne tür programlara yapısal fonlardan kaynak aktaracağı ele alınmaktadır. AB Komisyonu, 2007–2013 döneminde aday ülkelere katılım öncesinde sağlanacak mali yardımlara çerçeve oluşturmak üzere yeni bir Katılım Öncesi Yardım Aracının(KÖYA) oluşturulmasına dair tüzük taslağı hazırlamıştır. Halen uygulanmakta olan Tarım ve Kırsal Kalkınma İçin Özel Katılım Programı (SAPARD), PHARE ve ISPA programlarının yerini alması planlanan KÖYA'nın kırsal kalkınma bileşenini içermesi öngörülmektedir. Kırsal kalkınma bileşeninin, gerek tarım sektörünün ve kırsal alanların gerekse üye ülkenin OTP müktesebatına uyumunun sağlanması konusunda katkı sağlaması beklenmektedir.

7. Birleşmiş Milletler Milenyum Kalkınma Hedefleri

Eylül 2000'de gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler (BM) Milenyum Zirvesi'nde tüm üye ülkeler tarafından imzalanan Milenyum Bildirgesi iyi yönetim ve demokrasi, insan hakları, silahlı çatışmaların önlenmesi ve barışın sağlanması gibi konularda küresel bir uzlaşmayı yansıtmaktadır. Ülkeler; yoksulluk, açlık, hastalıklar, okuma yazma bilmeyenler ve kadınlara karşı ayrımcılık gibi evrensel konulara çözüm getirmek amacıyla bir takvime bağlanan ve ölçülebilir olan “Milenyum Kalkınma Hedefleri”ni belirlemişlerdir. Bunlar;

- Mutlak yoksulluk sınırının altında yaşayan insan sayısının yarı yarıya azaltılması.
- Kız ve erkek herkesin temel eğitim almasının sağlanması.
- Kadınların durumunun güçlendirilmesi ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin teşvik edilmesi.
- Beş yaş altı çocuk ölümleri 2/3 oranında azaltılmalı.
- Çevresel kaynakların kaybının önüne geçilmesi.
 - Kalkınma için küresel ortaklıkların kurulması.

- Anne sağlığının geliştirilmesi, gebelik ve doğum sırasında anne ölüm oranlarının 3/4 oranında azaltılması.

Bunların önemli bir bölümü Türkiye için yerine getirilmiş görünse de bahsedilen başlıklar altında Türkiye'nin yapacağı önemli girişimler bulunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Kırsal Kalkınma Stratejisi üç boyutta ele alınmalıdır:

1. Toplumsal Boyut:

Eğitim Politikaları: Merkezi ve yerel yönetimler ile sivil toplum kuruluşlarının öncelik vermesi gereken meslek eğitimlerinde çeşitlilik sağlanmadan sağlıklı bir sosyal kalkınma sağlamak olanaksızdır. Sürekli Eğitim olgusuna dayandırılan, yetişkinlere yönelik hazırlanacak mesleki eğitimler ile çiftçilerin ve tarımla ilgili kişilerin ekonomik varlığını devam ettirebilmeleri, üretimlerini yönlendirebilmeleri sağlanacaktır. Tarımsal üretimden vazgeçip, kırsal turizme veya tarım odaklı sanayiye yönelenlere de alternatif eğitim olanakları sağlanmalıdır.

Köylerin Geliştirilmesi ve Kırsal Mirasın Korunması: Kırsal alanda yaşayanların toplam hayat kalitelerinin yükseltilmesi amacıyla, yollar ve kamu alanları yenilenmeli kanalizasyon ve içme suyu sistemleri revize edilmeli, köylerin görünüşü iyileştirilmeli, tarihi anıtlar korunmalıdır.

Arazi İyileştirilmesi ve Yeniden Parselleme: İşletme başına düşen tarım arazisinin küçüklüğü tarımdaki karlılık oranını düşürmektedir. Özellikle Letonya, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da uygulandığı gibi arazi toplulaştırılmasına gidilerek aşırı derece parçalanmış, dağılmış, şekilleri bozulmuş arazilerin düzenlenerek dağıtımının tekrar yapılması ile karlılık artırılabilir.

Örgütlenmenin Sağlanması: Kooperatifçilik, kırsal alanda dağınık, düzensiz imkânları birleştiren, geliştiren ve güçlendiren bir dayanışma unsurudur. Kooperatiflerle ilgili mevzuatın üreticinin ihtiyaçları ve rekabetçi piyasanın gereklilikleri doğrultusunda yeniden yapılandırılması şarttır. Meslek oda ve birlikleri ile yerel idari birlikleri de hizmet yelpazeleri gözden geçirilerek, kırsal kalkınma olgusuyla örtüşecek biçimde yeniden yapılandırılmalıdır.

Sosyal Güvenlik: Kırsal alanda yaşayan kadınlarımız, üretime önemli ölçüde katılarak ekonomiye katkıda bulunmalarına sosyal güvenceleri yoktur. Tarım sektöründe çalışan her 1000 kadından sadece 4'ü sosyal güvenlik kapsamındadır. Bu kadınlara sosyal güvence sağlayarak, eğitimler yoluyla bireysel kapasiteleri yükselterek hem üretim kalitesi artacak hem de cinsiyet ayrımcılığının azaltılması yönünde olumlu bir gelişme kaydedilecektir.

2. Ekonomik Boyut:

- Kırsal kesim ekstansif üretimden, entansif üretime yönlendirilmelidir.
- Tarımda etkili ve doğru basınçlı sulama sistemleri yaygınlaştırılmalıdır.
- Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesine öncelik olarak mevcut potansiyelden yararlanılmalıdır.
- Tarımsal sanayi için yeterli, sürekli, kaliteli ve uygun fiyattan hammadde temini sağlamak amacıyla kırsalda sözleşmeli üretim desteklenmelidir.
- Dezavantajlı bölgelerde turizm, tekstil, dokumacılık ve el sanatları gibi tarım dışı gelir arttırıcı faaliyetler yaygınlaştırılmalıdır.

- İşletmelere paketleme, muhafaza etme, pazarlama, marka yaratma konularında teknik ve mali destek arttırılmalıdır.
- Tarım faaliyetlerinin Gıda Kodeksine (Codex Alimentarius) göre yapılması sağlanarak hammadde ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin ihracatı desteklenmelidir.
- İhracata yönelik ürün çeşitlendirilmesine gidilmeli ve üretimde kalite arttırıcı önlemler üzerinde durulmalıdır.
- Üretim maliyetlerini düşürmek ve ürün kalitesini arttırmak için gerekli modernizasyonu sağlamaya yönelik girişimler için uygun kredilendirme yapılmalıdır.
- Gıdaya yönelik yapılan sertifikasyon uygulamaları yaygınlaştırılmalıdır.
- Çiftçi kayıt sisteminin etkinleştirilerek tarımsal veri tabanı oluşturulmalıdır.

3. Çevresel Boyut:

- Tarımsal üretimin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla çevre ile uyumlu teknoloji kullanan girişimciler desteklenmelidir.
- Organik tarımla ilgili girişimler desteklenmelidir.
- Gübre ve tarım ilacının uygun dozda kullanımı sağlanmalıdır.
- Su kaynaklarının korunması ve su kullanımının düzenlenmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımının önlenmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır.
- Orman eko sisteminin korunması için orman köyleri gelir getirici faaliyetler anlamında teşvik edilmelidir.
- Çölleşme ve erozyona karşı tedbir alınmalıdır.
- Ekosistemlerin, bitki ve hayvan türlerinin korunmasına ilişkin önlemler alınmalıdır.
- Doğal çayır ve meraların doğal karakterinin korunmasına yönelik tedbir alınmalıdır.

TÜRKİYE'DE AÇLIK VE YOKSULLUK SORUNUNUN AZALTIKILMASINDA KIRSAL KALKINMANIN ÖNEMİ

Prof. Dr. Bülent GÜLÇUBUK, Duygu Buket GÖÇMEN, Candan BEKTAŞ,
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Yeterli miktarda, uygun fiyatta ve kalitede, güvenli ve sürekli gıdaya ulaşmak bir insanlık hakkıdır.

1.Giriş

İnsan için uzun süreli açlık yaşam hakkını ortadan kaldıran bir felakettir. Bu felaketin ortadan kalkması ancak yeterli düzeyde besin maddesinin kesintisiz teminiyle mümkün olur. Tüm canlıların sağlıklı bir hayat sürebilmeleri için yeterli, kaliteli, sağlıklı ve besleyici gıdaya erişim hakkı olmalıdır. Geçen 40 yıllık dönemde dünyada aç insanların sayısı sürekli 800 milyonun üzerinde kaldı. Birleşmiş Milletler Tarım ve Gıda Örgütü (FAO) verilerine göre bugün dünyada 925 milyon aç insan bulunuyor. Yani dünya nüfusunun yaklaşık %13 ü kronik açlık çekmektedir. Bölgesel olarak Asya Pasifik Bölgesinde 578 milyon, Afrika'nın sahra altı bölgelerinde 239 milyon, Güney Amerika'da 53 milyon, Doğu ve Kuzey Afrika'da 37 milyon, gelişmiş ülkelerde ise 19 milyon aç insan var(Tuncer, 2011). Bu bağlamda Türkiye'de ki duruma TÜİK'nin 2009 yılı yoksulluk çalışmaları sonucuna göre bakılacak olursa:

-339 bin kişi her gün yatağa aç girmektedir.

- Nüfusun %18 i yoksulluk sınırı altında yaşamaktadır.

-Kırsalda 2008 yılında %34,62 olan yoksulluk oranı 2009 yılında % 38,69'a yükselirken, kentsel yerlerde yaşayanların yoksulluk oranı % 9,38'den % 8,86'ya düşmüştür. Yani, yoksulluk kırsallaşıyor.

Türkiye'de tarımsal nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı ekonomik gelişme ve hızlı şehirleşme sonucu giderek azalmaktadır. 1980 yılında tarım nüfusunun (köy ve kasabalar) payı %56,1 iken, 1990 yılında %41,0'e ve 2000 yılında %35,1'e düşmüş, 2011 yılında %23.7 olmuştur(<http://www.tuik.gov.tr>).Gelişmiş ülkelerin nüfus yapısına göre değerlendirildiğinde, bu oran halen yüksektir, denilebilir. Fakat, gelişmiş ülkelerde sanayileşme ile tarımın birlikte geliştiği ve kentleşmenin planlı bir biçimde yürütülerek sağlandığı düşünülürse, Türkiye'deki kentleşmenin, kente göçün ve kır nüfusunun giderek azalmasının bir gelişme sürecinden çok, zorlayıcı ve itici nedenlerle gerçekleştiği kendiliğinden ortaya çıkar. Türkiye'de, nüfus sayımlarında nüfus bileşenleri kır ve kent ayrımına tabi tutulmaktadır. Köy ve kasabalarımızdaki genel ekonomik uğraşı alanlarının tarım olması nedeniyle, bu alanlarda nüfus genel olarak tarım nüfusu olarak kabul edilmektedir(Gülçubuk ve ark.).

Açlık, iki etkinlikle doğrudan bağlantılıdır.Bunlarda birincisi, tarımsal üretim etkinliği (tarımsal işletme şekilleri,üretimin nasıl ve kimlerin denetiminde yapıldığı gibi),ikincisi de elde edilen tarımsal ürünlerin nasıl dağıtıma tabi tutulduğudur. Bilindiği üzere 1980'li yıllara değin dünya, iki kutbun yönlendiriciliğindeydi. Bir yanda reel sosyalizm, bir yanda emperyal kapitalizm ve kurumları,dünyayı şekillendiriyordu. Emperyal kapitalizm, anılan yıllara değin özellikle çevre ülkelerinde köylülüğü, bir başka deyişle küçük üreticiliği destekleme politikalarını sürdürdü. Ancak temel amacı, özellikle çevre ülkelerinde ortaya çıkabilecek toplumsal muhalefetin devrimci hareketlere dönüşümünü engellemek, daha doğrusu onları

düzenin sınırları içinde kalmalarını yönlendirmektir. Bununla birlikte, emperyal kapitalizm, 1980'li yılların sonlarından itibaren tarımda izlediği politikaları terk etmeye başladı. Bu dönüşümde iki önemli etken rol oynadı. Bunlardan birincisi, reel sosyalist sistemin baskısını ortadan kalkmasıydı. İkincisi de tarımda özellikle Batı'da endüstriyel tarımın geldiği noktaydı. 1980'li yıllara değin tarım ürünleri ithalatçısı olan Batı, Ar-Ge ile geliştirdikleri yeni teknolojiler ve olağanüstü destekler aracılığıyla tarımda da gereksinimlerin çok üstünde tarımsal ürün ve girdi stoklarına ulaştılar. Anılan stokların eritilmesi, Batı için varlıklarının sürdürülmesi açısından yaşamsal bir zorunluluk durumuna geldi. Bu nedenle çevre ülkelerinin pazarlarını ele geçirmek için yeni-liberal politikalar devreye sokuldu. Yeni-liberal politikalarla küreselleştirme politikaları adı verildi(**Kaymakçı,2009**).Yeni- liberal politikalarla çevre ülkelerinde;Küçük üreticiliği destekleme politikaları terk edilmeye başlandı. Köylülük mülksüzleştirme sürecine sokuldu, işletmelerin dev kapitalist işletmelere dönüştürülmesi doğrultusunda girişimlere hız verildi.Bu yolla kırsal nüfusun azaltılması da gündeme sokuldu.

2.Açlık: Nedensellik

Gıda üretiminin sürekliliği ve üretilen gıdaların güvenilir olması yönündeki çabalar, ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile paralellik göstermektedir. Geri kalmış ülkelerde ve bölgelerde, insanların pek çoğu tarım ile uğraşıyor olsalar da, onlar için sürekli ve güvenli gıdadan söz etmek henüz mümkün değildir.Yeryüzünde açlıkla karşı karşıya olan bir milyona yakın insanın yaşadığı bölgeler ve ülkelerin gelişmekte ve geri kalmış ülkeler olması da bu cümleyi doğrulamaktadır.Tarımsal üretim yapmak için yeterli alana sahip olmayan ülkeler, tarımsal ürün ithal etmek yerine başka ülkelerden toprak satın alarak ya da toprak kiralayarak tarımsal üretim yapmaktadırlar(**Akman, 2009**). Örneğin ;

Somali: Somali kuraklığa rağmen 1970' lere kadar gıda açısından kendine yeterliliğini korumuştur. 1980' lerde uygulanmaya başlanan IMF programı hububat ithalatına bağımlılığı artırdı.Tarımsal girdi fiyatlarının artırılması küçük çiftçileri yok etti. En verimli tarım toprakları bürokrat ve tüccarların eline geçti. Kredi kuruluşları sulu arazilerde hububat üretimi yerine ihracata yönelik üretimi teşvik ettiler.

Türkiye tarımı da, iç ve dış dinamiklerin belirlediği nedenlerden ötürü önemli sorunlara sahiptir. İç dinamiklerde olumsuzluğu yaratan etmen, yapısal özelliğidir. Batı ülkelerine göre; işletmeler daha küçük ölçeklidir, teknoloji ve bilgiyi kullanım düzeyi geridir, sağlık koruma önlemleri yetersizdir, üretimde planlama yoktur, üretim ve pazarlamada örgütlülük zayıftır ve önemli ölçüde gizli işsizliği barındırır. Bu yapıyı değiştirecek sosyo-ekonomik politikaların olmayışının yanı sıra, buna dış dinamiklerin yönlendirilmesi de eklenince, üretim ve verimlilikte önemli gerilemeler ortaya çıkmıştır(**Kaymakçı, 2009**).

3.Açlık-Politika Yoksunluğu

Türkiye tarımının son 30 yılda giderek artan ölçüde dış dinamiklerin etkisi altına girmiştir.

Etki altına sokulmak istenmesinin nedeni , Batı'nın uyguladığı tarım politikaları sonucunda olağanüstü bitkisel ve hayvansal üretim fazlalıklarına sahip oluşudur. Bunların Türkiye gibi çevre ülkelerde eritilmesi ve bu amaçla yurt içi üretimin gerilemesi durumu ortaya çıkmıştır.

Üretimde doğrudan tarımsal desteklemeler azaltılırken, üretime girdi sağlayan ve fiyat düzenleyicisi KİT'lerin kimileri kapatıldı, özelleştirildi ya da işlevsiz duruma getirildi. Küçük ve orta ölçekli hatta büyük ölçekli işletmeler bile pazarlamada tekel ya da oligopol duruma gelen alıcı şirketler ile karşı karşıya kaldılar. Buna 2008 yılının ikinci yarısından sonra başlayan ve günümüzde de devam eden ekonomik krizde eklenince sorunlar dayanılmaz boyuta erişti ve bu süreç devam etmektedir.

2001 yılında çıkan şeker yasası ile birlikte; öncelikle şeker fabrikalarının özelleştirilmesinin yolu açıldı ve NBS kotası ilk aşamada %10 olarak kabul edildi. Bu kotasının her yıl %25-50 arasında artırılması konusunda Bakanlar Kurulu yetkilendirildi. Ancak AB’de NBS kotasının ortalama % 2 civarında olduğunu bilinmektedir. Bunlar ile birlikte; Şeker fabrikalarının alacağı şeker pancarı da azaltılmaya başlandı ve pancar çiftçisi daha da fakirleşti, kar getiren fabrikalar satılma sürecine sokuldu, fabrikaların kapasiteleri düştü, NBS kotası arttırılınca Dünya mısır üreticisi tekellerine pazar açıldı. Burada hemen dikkati çeken bir nokta, ABD eski başkanı Bush’un Cargill firması için Türkiye’de etkin bir lobi çalışmasını yürütmesidir. Tütün yasası ve Tekel fabrikalarının özelleştirmesi de kazananlar uluslararası sigara tekelleri oldu. Milyonlarca emekçi ve köylü işsiz kalırken, bu alandaki kamu geliri ve ülkenin tütün üretimindeki bağımsızlığı ortadan kalktı.

3.Gıda Sektöründe Tekelleşme ve Yabancılaşma

1. Küçük ve orta ölçekli tarım işletmeler: Küçük ve orta ölçekli tarım işletmeleri, gıda firmaları karşısında örgütsüz. Bu durumda ürünlerini yok pahasına gıda firmalarına satma zorunda kalıyorlar. Üstelik son dönemlerde hızlanan sözleşmeli tarım modeliyle gıda firmalarına tek yanlı bağımlılık egemen olmuş.

2. Tüketiciler: Kimileri gıda ve perakende sektöründe yaşanan tekelleşme ve yabancılaşmadan tüketicilerin karlı çıktığını söyleyebiliyorlar. Örneğin: Et krizini tetikleyen öğelerden birisi de gıda ve perakende sektörünün yapısal özelliğidir. Et krizinden hayvan yetiştiricileri değil, hipermarketler karlı çıkmışlardır. Bunlar baskülde oluşan fiyat artışını daha büyük ölçüde tüketicilere yansıtmışlardır. İkincisi de domates olsun. Firmalar, salça yapmak ya da taze olarak pazarlamak için tarladan domatesi yok pahasına topluyorlar. Ama salça fiyatlarının düştüğü hiç görülmemiştir.

3. Küçük ve orta ölçekli gıda işleme firmaları: Bunlar çokuluslu şirketlerce satın alınıyor ya da kapanmak zorunda kalıyorlar. Bundan yerli büyük gıda firmaları da etkilenecek gibi gözüküyor. Ya taşeron firma olacaklar ya da firmalarını satarak belki de kendi işletmelerinde işletme müdürü olarak görevlerini sürdürecekler.

4. Çevre sağlığı: Gıda sektöründe tekelleşme ve yabancılaşma, tarımda endüstriyel tarımla ortaya çıkmış bulunuyor. Bu durum ise çevre sağlığını olumsuz etkiliyor.

5. Gıda güvenirliliği ve yarayışlılığı: Gıda sektöründe tekelleşme ve yabancılaşma, kıtalararası ve bölgesel ticareti de gündeme getiriyor. Bu durumda kullanılan katkı maddeleri, gıdaların besleme açısından güvenirliliğini ve yarayışlılığını azaltıyor.

6. Beslenme açısından tek tip insan oluşturma ve farklı kültürlerin yok edilmesi: Gıda firmaları, reklamlarla hazır-hızlı yiyeceklerin tüketimini özendiriyor. Bu şekilde, hamburger yiyen, kola ve bira içen, çağdaşlaşmayı böyle sanan tek tip insan tipi yaratılıyor, yaratılmak isteniyor. Farklı kültürler yok ediliyor.

4.Kırsal Kalkınma Neden Çok Fazla Gündemde

Türkiye’de son 10 yılda 2,5 milyon insan tarımdan kopmasına rağmen yoksulluk azalmıyor, üretim artmıyor. Azalan nüfusa sanayi ve hizmetler sektörü istihdam sağlayamıyor, yoksulluğu azaltmıyor. Sonuçta, kendine yetemeyen bir kır nüfusu, üretkenliği azalan bir tarım sektörü, yapay olarak şişirilen bir sanayi, hizmetler sektörü ortaya çıkıyor. Türkiye’de köylü nüfusu azalıyor, tarımsal işletme sayısı azalıyor. Kırsalda kendi kendine yetebilen ve yoksulluğu kendi çabası ile alt etmeye çalışan insanlar artık kentlerde dezavantajlı grupların önde gelenleri arasına giriyor. Söz konusu kırsaldan gelen kalifiye olamamış, eğitim düzeyi sınırlı ve yığın kentleşme ile baş başa bırakılan nüfus için diğer sektörler çözüm olamıyor. Çünkü kayıt dışı çalışma, esnek çalışma, görünmeyen emek her zaman çalışmaya hazır

durumda olup, emek ücretini düşürmektedir. Bu ise yoksulluğu, yoksunluğu, çözümsüzlüğü beraberinde getiriyor. Başta Afrika ve Asya olmak üzere gerek dünyanın, gerekse Türkiye'nin kırsal alanları açlık, yoksulluktan ve iklim değişikliğinin artan etkilerinden en fazla etkilenenlerdir. Ekonomik büyüme politikaları belli bir kesimi büyütüyor ama toplumu kalkındırma-kırsalı yerinde tutma konusunda başarılı olamıyor. Gerek içsel gerek dışsal faktörlerin etkisiyle gıda fiyatları artmaktadır. Gıda fiyatları artışı doğal olarak en çok yoksulu, sosyal güvencesizi, küçük ve/veya topraksız üreticiyi etkilemektedir. Giderek azalan bir tarımsal üretim yapımız var. Politikaların belirsizliği, önceliklerin farklılıkları tarımsal üretimi etkilediği gibi dışa bağımlılığı da artırmaktadır.

5.Çözüm Yaklaşımları

Sorunun çözümü için; kendi dinamizmini, kaynaklarını göz ardı etmeyen bir kırsal kalkınma yaklaşımını benimsemek gerekir.Tarımda rekabet gücünün artırılmasında öncelikli müdahale, çiftçilerin örgütlenme ve mesleki-teknik bilgi düzeyini yükseltmek, su ve toprak kaynaklarını etkin kullanmak, tarımsal sanayilerin rekabet gücünü artırmak olmalıdır. Bu nedenle, kırsal kalkınmanın yaratılmasında tarımsal yayım çalışmalarıyla yetişkin eğitiminin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Türkiye'nin kalkınma çabalarının önemli bir boyutunu oluşturan kırsal kalkınma, kırsal alandaki idari örgütlenmeyle yakından ilgilidir. Günümüze kadar gelen süreç içerisinde gerek yerel koşulların, gerekse dünya ve Türkiye ölçeğinde gerçekleşen bilgi, kültür, ekonomik düzey vb değişimlerin ortaya çıkardığı nedenlerle kırsal alanda yönetimle ilgili bir çok sorun oluşmuştur. Kırsal alanların ya da kırsal yerleşmelerin, zaten varolan coğrafi, ekonomik, sosyal, kültürel sorunlarına, yönetim biçiminin ortaya çıkardığı sorunlar da eklenince, kırsal alan, Türkiye için çözülmesi güç bir problem haline gelmiştir. Tarımsal üretimi arttırmanın, kaliteli ürün elde etmenin, tarım ile uğraşanların yaşam düzeylerini yükseltmenin ve kırsal alanda kalkınmanın gerçekleştirilmesinin en önemli yollarından biri, üreticilerin iyi ve etkili bir biçimde örgütlenmesidir. Çünkü, bilinmektedir ki, tarım politikalarını oluşturmak, uygulama koşullarını belirlemek ve böylece politik mekanizmaları etkileyebilmek ayrıca, pazarda etkin olabilmek, çağdaş üretim yöntemlerini kullanıp verimliliği arttırarak kırsal alan kalkınmasını gerçekleştirmek ancak örgütsel güçle yani örgütlü üreticilerle olmaktadır. Türkiye'de tarım işletmelerinin büyük bir kısmı 1-50 dekar arasında işletme genişliğine sahiptir. Bunun yanısıra, topraksız aileler de tarımda önemli yer tutmaktadır. Gerek az topraklı, gerekse topraksız olan bu kesim çoğunlukla gereksinim duydukları araç ve gereçleri kendi adlarına alıp kullanamadıkları gibi, ürün pazarlarında da etkili olamamaktadır. Bu durum, tabana dayalı ve toplumsal dinamiklerle harekete geçen örgütlenme gereğini özellikle de kooperatifleşmenin gereğini açıkça ortaya koymaktadır. Çünkü, küçük ölçekli işletmelerin üretim girdilerini uygun koşullarda temin edebilmeleri ve ürünlerini en uygun fiyatlarda değerlendirebilmeleri ancak etkili bir demokratik örgütlenme ile sağlanabilir.

Üreticinin örgütlenmesi ve pazarda etkin bir konuma gelebilmesinde en önemli araç tüm gelişmiş ekonomilerde olduğu gibi kooperatiflerdir. Türkiye gibi, işletmeleri küçük olan ülkelerde üreticiler ancak, kooperatifler aracılığıyla modern ve ekonomik ölçekli tarım yapabilirler ve kalkınma sürecine katkıda bulunurlar. Tarımsal Kooperatifler, üretim için girdi ve ara malları sağlama ile ürünlerin işlenmesi(ortak makine parkları, kaba ve yoğun yem üretimi, ortak sağım hane, soğuk zincirin sağlanması) ve pazarlaması yanında kolektif üretim yapan kooperatifler şeklinde olabilir.Tarımsal kooperatifler aracılığıyla çiftçilerin sanayici olmaları sağlanmalıdır.Katma değer bu şekilde çiftçi eline geçebilir Çiftçilerin tarımsal amaçlı kooperatifler altında örgütlenmeleri durumunda, pazara çıktıklarında örgütlenmiş aracı ve sanayici karşısında pazarlık ve rekabet güçleri şansları vardır.. Diğer yandan Kooperatiflerin, tüketici örgütleriyle işbirliği içinde kendi pazarlama birimlerini kurmaları da amaçlanmalıdır.

Örgütlenmenin ülkemizde nüfusun yaklaşık 1/3'ünü bünyesinde barındıran tarım kesiminde, kırsal alanda gerçekleşmesi; üreticinin her türlü bilgi ve deneyim alışverişi ile iletişim ve etkileşim yoluyla yenilik ve gelişmeleri izlemesi, girdileri daha ucuza ve zamanında temin etmesi, piyasada daha etkin duruma gelmesi, sesinin yükseltilmesi, kamuoyu yaratma ve baskı grubu oluşturarak katılımcı demokrasinin yerleşmesine de katkıda bulunacaktır.

5.Sonuç Yerine

Sermayenin tekelleşerek büyümesi, gelir dağılımını giderek bozmuştur.Aşırı zenginlik çok az sayıda kişinin elinde toplanmış, ancak bu durum büyük çoğunluğun yoksullaşmasını yaratmıştır.Gelir dağıtımında eşitsizliğin derinleşmesi kuzey ülkeler ile güney ülkeleri arasında uçurumları oluşturmuştur. Bu süreçte sosyo-ekonomik dışlanışlığı ortadan kaldırma, karar alma süreçlerine katılımı sağlama, bireyin ve toplumun saygınlığını on plana çıkarma, yerel teknoloji ve bilgilere önem verme, yoksullara en azından geçimlik iş olanakları sağlama, yerel örgütlenmelere-kooperatifleşmeye katkıda bulunma, bütüncül yaklaşımları dikkate alma ve cinsiyet dengeli kalkınmayı benimseme kırsal kalkınmayı kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı faktörler olacaktır. Kalkınmanın merkezinde insan yer almaktadır. Bu nedenle ;

- Kalkınma, ekonomik büyümenin ötesinde insanın yaşam koşullarının iyileştirilmesiyle ilgili bir kavramdır. Kısa dönemli ekonomik çıkardan çok uzun dönemli çıkarları dikkate alan, toplumsal dinamikleri harekete geçiren ve sürdürülebilirliği dikkate alan bir yaklaşım olmalıdır.
- İnsan merkezli kalkınma yaklaşımı disiplinler arası bir yaklaşımdır. Ekonomik temelli görüşün yerini, toplumun her alanında sosyal, politik, kültürel boyutları da içeren disiplinler arası birleştirici bir görüşü dikkate alır.
- Bu yaklaşımın yönetim anlayışında insanın ve doğal kaynakların eşitlik, sosyal adalet ilkelerine uygun bir biçimde yönetilmesi gerekir.
- Bu yaklaşımda kalkınmanın planlamasında ve uygulamalarında yurttaşlar aktif rol üstlenir, toplumu harekete geçirici rol üstlenir.

Kaynaklar

Akman, N. 2009. Türkiye Hayvancılığı; Bugünü ve Geleceği.

Gülçubuk, B. , Şengül, H. , Aluftekin, N. , Kızılaslan, N. , Kılıç, M. Tarımda İstihdam Sosyal Güvenlik Uygulamaları Ve Kırsal Yoksulluk.ZMO-Teknik Kongre

Kaymakçı, M. Açlık ve Emperyal Kapitalizm 27 Ağustos 2011.

Kaymakçı, M. 2009. Türkiye Süt Sığırcılığı Üzerine Bir Çözümleme.

Oral, Necdet. Türkiye Tarımında Kapitalizm ve Sınıflar. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Tarım Politikaları Yayın Dizisi:6

Tuncer, T. 2011. Emperyalizm , Sömürgecilik ve Açlık.ZMO Yayınlarından

GDO' ya Hayır Platformu,Üretici Sendikaları Konfederasyonu,ZMO,ÇMO,GMO,Ekoloji kolektifi,Türkiye Tarımcılar Vakfı,Tüketici Hakları Derneği, Tohum Yaşamdır Yaşam Bizimdir Basın Açıklaması.2 Ekim 2006.

<http://politeknik.org.tr/>

<http://www.tuik.gov.tr>

BİNGÖL VE KIRSAL KALKINMA

Yrd. Doç. Dr. Ali Rıza DEMİRKIRAN, Kardelen Beste YARDIMCI, Gülcan DEMİR

Bingöl Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Evliya Çelebi Seyahatnamesinde, “Bingöl adının ‘Ab-ı Hayat’ kaynağının bin parçaya bölünmesiyle meydana geldiğini” söyler.

Bingöl İlinin başlıca gelir kaynağı; Tarım ve hayvancılık faaliyetleridir. Bingöl İli sınırları içinde doğa insanı, zengin çayır, mera, otlak ve yaylaları ile adeta üretime davet etmektedir. Bu nedenle yaz aylarında batı ve güney illerindeki göçer hayvan üreticilerinin de sürekli olarak konakladıkları bir yer olmuştur. Bunun yanında zengin bitki florası ile de arıcılık için ideal bir üretim alanı niteliğindedir.

Ormanı, yaylası, merası, koyunu, sütü, yoğurdu, yağı, peyniri, ayranı, çökeleği, arısı, balı, karpuzu, biberi, domatesi, hıyarı, cevizi, elması, armudu, dutu, güneşin doğuşu, yüzen adası, Ataparkı, kekliği, yaban keçisi, balık avcılığı, Kös Kaplıcaları ve kayak evi ile şirin Bingöl’ümüz oldukça zengin bir potansiyele sahiptir.

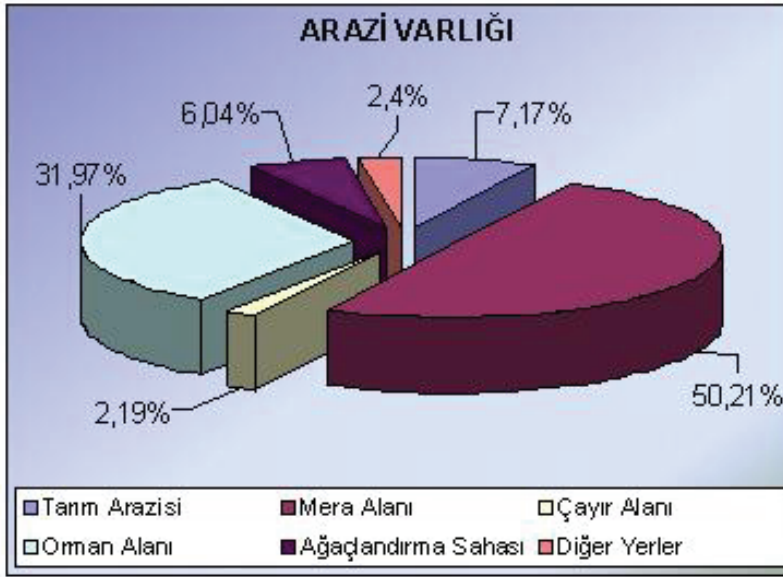
Bingöl İli İleriki yıllarda doğal zenginliğiyle önemli bir turizm merkezi olacaktır. Zengin meşe ormanları, soğuk suları, güzel yaylaları ile doğal park ve piknik alanlarıyla doludur. Ulaşım açısından, hava alanı inşaatının bitmesi ve faaliyete geçmesiyle İlimizin doğal yaşama alanları (özellikle yaylaları) hem dış, hem de iç turizme açılacak, buda neredeyse yaşanmaz hale gelen büyük kent insanları için önemli bir dinlenme sahası oluşturacaktır.

Kış aylarında kar sporları için uygun bir iklim ve kar yağışı rejimi olmasına karşın, bu alanda yeterli yatırımların olmaması, hem İlimiz hem de Ülkemiz ekonomisi için önemli bir kayıptır. Bu alanda tesisleşmeye ve özel sektör yatırımlarına fazlaca gereksinim vardır.

2007 yılında yapılan genel nüfus sayımı sonuçlarına göre, ilimizin nüfusu 251.552 olup, ancak bilinen sebeplerden dolayı kırsal kesimden önemli ölçüde (il içi ve il dışı) şehir merkezlerine göç olmuştur. Resmi kayıtlara göre İlimizde daimi ikamet edilen yerleşim merkezlerinin mevcudu şöyledir; 796 Mezra, 320 Köy, 5 Belde, 8 İlçe (Merkez İlçe dahil). İlimizdeki nüfus dağılımı ise şu şekildedir; Merkez 129.885, Adaklı 10.647, Genç 35.267, Karlıova 32.147, Kiğı 5.159, Solhan 32.945, Yayladere 2.087 ve Yedisu 3.415. İlçe Merkezleri Nüfusu 128.144, Beldeler Nüfusu 11.912, Köyler ve Mezralar 111.496 olmak üzere toplam nüfus 251.552 dir.

Bingöl, yüksek ve dağlık bir yapıya sahip Doğu Anadolu Bölgesinin Yukarı Fırat bölgesinde yer alır. İklim ve bitki örtüsü bakımından Doğu ve Güneydoğu Anadolu arası bir geçit bölge özelliği taşır. Deniz seviyesinden ortalama yüksekliği 1.250 m. olup, doğusunda Muş, batısında Elazığ ve Tunceli, kuzeyinde Erzurum, kuzeybatısında Erzincan ve güneyinde Diyarbakır illeri yer almaktadır. Toplam 8.253 km² yüzölçümünün % 27,49’i orman, % 10,09’i ağaçlandırılması gereken saha, % 7,17’si tarım arazisi, % 50,21’ü mer’a, % 2,19’si çayır ve % 2,85’si diğer alanlardan oluşmaktadır (Şekil 1). Başlıca akarsularımız; Murat Nehri, Göynük Çayı, Gayıt Çayı ve Peri Çayı’dır. Bunun dışında küçük birçok dere de mevcuttur. Başlıca göllerimiz Gölbahri, Keskin, Zırlır, Sar, Er, Kılılı, Manastır, Belli, Karlı, Çilli, İçme gölleri olup, daha yüzlerce irili ufaklı göller vardır. Bingöl ilinde genel olarak iki tip toprak görülmektedir. Meyilli - dalgalı ovalarda hakim olarak kahverengi ve kırmızı kahverengi topraklar görülür. Vadilerde alüviyal topraklar görülmekle beraber, bu topraklar organik maddece zenginler göstermektedir. İlimiz genel olarak verimli topraklara sahiptir.

Şekil 1. Bingöl Arazi Varlığı Yüzde Dağılımı(%)

İlimiz tarım arazisinde 27.300 ha sullanabilmektedir. Bunun 8.000 hektarı DSİ, 9.300 hektarı Köy Hizmetleri tesisleriyle, 10.000 ha da halkın kendi imkanlarıyla yaptığı sulamalardır. Tarla arazilerinde genelde hububat, yem bitkileri, yumrulu bitkiler ve sebze tarımı yapılmaktadır. Son yıllarda yem bitkisi üretimini arttırmak için çiftçilerimize yönelik yayım çalışmaları arttırılmış, bu konuda kayda değer ilerlemeler sağlanmıştır. İlimizin Toplam arazi varlığının yaklaşık 414.407 ha.'ının Mera (% 50,21), 18.064 ha.'ının Çayır alanı (% 2.19) olması il için hayvancılığın ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir. İl genelinde bütün çiftlik hayvanları için ; ilkbaharda karların erimesinden, yine sonbaharda karların yağmasına kadar (Mart-Kasım ayları arası) tamamen Meraya dayalı bir Hayvancılık söz konusudur.

İl nüfusunun % 75 gibi büyük bir bölümünün temel geçim kaynağı hayvancılık ve bitkisel üretim dediğimiz Tarımdan sağlanmaktadır. İlimiz tarımında Bitkisel üretimin ekonomik değeri 2000 yılı değerleri ile 10 Trilyon Lira, Hayvansal üretimin değeri ise 53 Trilyon Liradır. Her ne kadar verilen rakamlar toplu bir değeri ifade etmişse de uygulamada bir dağınıklık söz konusudur. Yani il tarımında bir örgütlenme, tarıma dayalı sanayi, düzenli ve kayıtlı bir işletmecilik yok denecek kadar az olduğundan kayıt dışı bir tarım ekonomisi söz konusudur. İlimizde coğrafi yapı nedeniyle ekilebilen arazi varlığının kısıtlı olması üreticileri hayvan beslemeye yöneltmiştir. Ancak hayvan besleme yetiştiricinin bilgi noksanlığı, coğrafi zorluklar, ekonomik problemler ve pazar sıkıntısı nedeniyle istenilen şekilde yapılamamaktadır. Orta ve kısa vadede gerekli önlemler alınmaz ise bölge insanının neredeyse tek geçim kaynağı olan hayvancılık yok olma aşamasına gelecektir.

İvedi bir şekilde geniş katılımlı (özellikle bölgede çalışan ve bölgeyi çok iyi bilen Ziraat Mühendisi ve Veteriner Hekim ve bilinçli hayvan yetiştiricilerinin katıldığı) gruplar oluşturularak ve gerekli ekonomik desteklerde sağlanarak öncelikle bölgedeki tüm ahırların yetiştirilen hayvan tipine uygun olarak yeniden inşa edilmesi ve yetiştirilen hayvan ırklarının acilen ıslah edilmesi bir çok köyün rahatça ulaşabileceği merkezi bir kaç yere süt toplama merkezlerinin kurulması, yetiştiriciye yem bitkisi ürettirerek teşvik edilmesi gerekmektedir.

Bingöl, geniş step, nemli dağ mera ve açık alpin bitki toplulukları bakımından çok önemlidir. Zengin florasında, 109'u Türkiye'ye endemik, yaklaşık 980 çiçekli bitki kayıtlıdır. Alanda bulunan ülke çapında nadir 65 taksondan altısı yalnızca Bingöl Dağlarına özgüdür: *Astragalus vvartoensis*, *Dianthus robustus*, *D. sessiliflorus*, *Ferula hubermorathii*, *Ranunculus bingöldaghensis* ve *Viola dichroa*.

Bingöl içinde yer aldığı Doğu Anadolu Bölgesi, mevcut arazi yapısı , iklimi ve zengin flora örtüsü ile ülkemizdeki çiçek balları üretiminde en büyük ve en zengin havzayı teşkil etmektedir. Bingöl, bölge illeri arasında arı ekolojisine en elverişli arıcılık merkezi sayılmaktadır. Ekilebilir tarım arazilerinin % 7 gibi oranla çok sınırlı olduğu, sanayi yatırımlarının yok denecek kadar az olduğu , çayır-mera-orman-fundalık ve tarım dışı arazi toplamının % 93 gibi büyük bir oranda olması, Bingöl'de yalnızca arıcılık ve hayvancılık faaliyetlerinin yapılmasına imkan vermektedir. Az sermayeyle fazla gelir getiren ve kısa zamanda faaliyete geçirilebilen arıcılık, desteklenmesi gereken sektör olarak karşımıza çıkmaktadır. Geçmiş yıllarda terör olayları ve güvenlik nedeniyle yayla ve mera varlığımızın sadece % 20'si kullanılabilmişti. Bugün ise bütün yayla ve meralarımızın arıcılığa açılması münasebetiyle 100.000 adet arı kolonisinin konaklayabileceği bir potansiyele sahip hale gelmiştir. Bingöl ilinde yonca, korunga ve fiğ gibi arıcılık için uygun nektar alanları oluşturan baklagil arazileri yanında geven, kekik ve ballıbaba gibi kır çiçekleri bakımından zengin çayır, mera alanlarının geniş bir yer tutması, arıcılık için çok uygun bir altyapı oluşturmaktadır.

Katkısız ve saf çiçek tozundan alınan Bingöl balı; lezzet, renk ve rayiha bakımından üstün özelliklere sahip olup diğer besinlerde olduğu gibi insan bünyesini rahatsız edici hiçbir özellik taşımayıp aksine antiseptik etkisi ve antitoksin özelliğinden dolayı; mide, kalp, karaciğer, şeker hastalığı, kemik hastalıkları ve hatta kanseri iyi edici özellikleri bulunmaktadır. Yörenin florasına yönelik yapılan bir çalışmada *Graminea* familyasına ait bitkiler florada en yoğun bitki olarak tespit edilmiştir. Ayrıca analiz edilen gruplarda nadir ve minör polenler gözlenmiştir. Baldaki minör ve nadir polen miktarı her zaman diğer gruplara göre daha fazladır. Nadir gruptaki polenlerin bulunduğu bazı bitkiler şunlardır: *Astragalus C.*, *Brassicaceae*, *Campanula L.*, *Carduus L.*, *Centaurea L.* Polenleri v.b. Minör gruptaki polenlere ise *Brassicaceae*, *Cartanea sativa*, *Geranium*, *Mentha* v.b. gibi bitkilerde rastlanmıştır. İlimizde 1997 yılında 36.145 olan arılı kovan sayısı 2008 yılında 82.468'a, 495 ton olan bal üretimi ise 1.523 Ton' a yükselmiştir. Bingöl arıcılığının ülkemiz arıcılığında almış olduğu pay % 1,68 civarında olup ; bu oran gittikçe artmaktadır. 2002 yılından bu yana 219 arıcı Bal Üreticisi ruhsatı almış olup; 2004 yılında ilimizde kurulan Arı Yetiştiricileri Birliğine üye olan arıcı sayısı 642 dir. Bingöl arı varlığı ve bal üretimi ile önemli bir arıcılık merkezidir. Ancak arıcılık potansiyelinden yeterince yararlanamamaktadır. Verimliliği sınırlayan unsurların kaldırılması durumunda arıcılık yöre halkının gelirinin artırılmasında önemli rol oynayacaktır. Diğer yandan Bingöl balının laboratuvar sonuçları ile kesinleşmiş üstün özellikleri ile geniş kitlelere ulaştırılması ve ülkemizin bir kaynağının dış dünyaya tanıtılması sayesinde dış satım yoluyla ülke ekonomisine döviz katkısı sağlayacaktır. İlimizde arıcılığın yaygınlaştırılması ve kovan başına bal veriminin yükseltilmesi yönünde eğitim ve yayım çalışmalarına ağırlık verilmekte, bilhassa gerçek değerinin çok altında satılmakta olan Bingöl balının hak ettiği değere ulaşması için Arı Yetiştiricileri Birliği kurulmuş olup; Birliğin Patent alma ve Markalaşma çalışmaları devam etmektedir.

İlimiz tarım arazisininin 967 hektarlık kısmı meyveliklerden oluşmaktadır. Bu alanın 422 hektarlık bölümünde Elma yetiştiriciliği yapılmaktadır. İlimiz 2006 yılı istatistiklerine göre meyve veren yaşta 35.450 adet ağaç mevcut olup, 910 ton ceviz üretimi gerçekleşmiştir. İlimizde halen meyve vermeyen yaşta ki ceviz ağacı sayısı 8.250 adettir.

İlimiz doğanın tüm güzelliklerinin ihtişamlı bir şekilde sergilendiği, insanları adeta büyüleyen el değmemiş doğal yapısı, kayak sporları, yayla yaşamı, yöresel el sanatları, cevizi, balı, otlu peyniri ve tütünü ile yerli ve yabancı turistlerin ve araştırmacıların görmek ve gezmek istedikleri güzel bir şehirdir.

Bölgede kırsal kalkınmaya dönük yapılan başlıca projeler ise şunlardır:

- Muş-Bingöl kırsal kalkınma projesi (Proje 1991 yılında başlamış 2001 yılında sona ermiştir).
- ORKÖY projesi (1999 yılında başlanmıştır. 2005 yılı sonu itibariyle Muş ilinde, 3 ilçeye bağlı 22 orman köyünde 18 aileye fenni arıcılık, 83 aileye süt sığırcılığı, 137 aileye süt koyuncululuğu; Bingöl ilinde 9 ilçede 43 orman köyünde 34 aileye fenni arıcılık, 64 aileye süt sığırcılığı, 120 aileye süt koyuncululuğu kredisi verilmiştir).
- Bingöl Valiliği Avrupa Birliği Proje Koordinasyon Merkezi tarafından hazırlanan "Yüzen Ada Kenti Avrupa Birliğine Doğru Yüzüyor" projesi Avrupa Birliği Bakanlığı tarafından destek görmeye hak kazanmıştır.

Bingöl Üniversitesi hakkında genel bilgi verilecek olursa;

2007 yılında kurulan Bingöl Üniversitesi bünyesinde Ziraat Fakültesi, İktisadi-İdari Bilimler Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, İlahiyat Fakültesi, Sağlık Yüksek Okulu, 4 Meslek Yüksek Okulu ve 3 Enstitü'de toplam yaklaşık 3500 kadar öğrenci eğitim görmektedir (*Bingöl Üniversitesi, 2010*). Ziraat Fakültesi'nde bünyesinde Tarla Bitkileri, Bahçe Bitkileri, Zootekni, Toprak Bilimi ve Bitki Besleme Bölümleri'ndeki mevcut öğrenciler eğitimlerine devam etmektedirler. Tarla Bitkileri ve Zootekni Anabilim Dallarında yüksek lisans eğitimi de verilmektedir. Bingöl Üniversitesi Öğrenci Konseyi 25.11.2009 tarihinde kurulmuştur. Üniversitemizde öğrencilerin girişimleriyle, Çevre ve Doğa Kulübü, Genç Girişimciler Kulübü, Köprü Kulübü ve Kimya Bilim Kulübü, Satranç Kulübü, İletişim Kulübü, gibi Öğrenci kulüpleri bulunmaktadır. Alt Yapı olarak; Ziraat Fakültesi binası, Rektörlük binası, Fen-Edebiyat Fakültesi binası, İktisadi-İdari Bilimler Fakültesi binası tamamlanmıştır. Sosyal tesisler, lojmanlar, misafirhaneler, spor kompleksleri tamamlanmıştır. Kampus alanına 2500 kadar değişik ağaç dikilerek ve çim sahaları oluşturularak yeşil bir üniversite görüntüsü tamamlanmıştır. Ziraat Fakültesinin 50 dönümlük bahçelik ve kümes hayvanları barınaklarının bulunduğu Araştırma Bahçesi tesis edilmiştir. Ziraat Fakültesine ait 700 dönüm Deneme alanı tespit edilmiştir. Ayrıca, Yemekhane ve kafeterya binası, Araştırma Merkezi binası, Kütüphane binası bitmiş olup, genel anlamda ALTYAPISINI TAMAMLAMIŞ "GELİŞİMDE LİDER" BİR ÜNİVERSİTE oluşmuştur.

KAYNAKLAR

Anonim, 2000. Kırsal Alan Kadınının İstihdama Katılımı. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.

Bingöl Valiliği verileri, 2010.

Bingöl İli Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verileri, 2010.

DİE, Devlet İstatistik Verileri.

Bingöl Tarım İl Müdürlüğü Çalışma Raporu, 2001.

Bingöl Üniversitesi, 2010. Bingöl Üniversitesi Verileri.

KIRSAL KALKINMA

Hamdi ÖZAKTAN (Danışman), Yasemin AKPINAR, Güzde KAAN

Erciyes Üniversitesi Seyrani Ziraat Fakültesi

Özet

Türkiye ekonomik yapı bakımından tarıma dayanan bir ülkedir. Tarım sektörü üretimle ilgili sektörler içerisinde en büyük payı almaktadır. Gayri Safi Millî Hasılaya %20.5' lik bir katkısı vardır. Ülkenin %35' i işlenen tarım arazisidir. Ancak bugün tarım arazisi olarak işlenen toprakların sınırlarına yaklaşmıştır. Türkiye nüfusunun büyük bir bölümü kırsal kesimde yaşamakta ve gelirini tarımdan sağlamaktadır. Bu nedenle kırsal kalkınmanın temelini tarımsal alanda yapılacak ilerlemeler oluşturmaktadır. Tarım sektörüne ayrılan kamu yatırımlarının %60'ını sulama yatırımları meydana getirmektedir.

Türkiye çeşitli iklim kuşaklarının etkisi altında bulunan ve bu yüzden tropikal iklim bitkileri hâricinde dünyada en çok bitki türüne sahip ülkelerden biridir. Ekilen tarım arazileri içinde hububat ekiliş alanı %49' a varan bir oranla ilk sırayı almaktadır. Bunu sırasıyla endüstri bitkileri ve yağlı tohumlar izlemektedir. Kırsal kesimde geliri artırmak için sekiz milyon hektar civarında bulunan nadas alanlarının azaltılması önem arz etmektedir. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın yaptığı çalışmalar sonucu bu miktar devamlı azalmaktadır. Bu alanlarda baklagil ve yem bitkilerinin münavebeye sokulmasıyla toprağın her katmanından eşit miktarda yararlanılır, bunun sonucunda da kaliteli ürünler elde edilir, flora ve faunanın dengesi bozulmadan ürün verimlerinde artış sağlanacaktır.

Kırsal Kalkınma ve Amacı

Kırsalda yaşayan insanların ekolojik, ekonomik ve sosyal konularda desteklenmesi ve yaşam koşullarının iyileştirilmesini ifade eder.

Kırsal kalkınmanın amacı tarımın sektörel gelişiminden daha çok, kırsalda yaşayan insanların yaşam düzeylerinin yükseltilmesidir.

Türkiyede Kırsal Kalkınma Çalışmalarının Tarihçesi

- Türkiye dünyada sosyal ve ekonomik kalkınmasını belirli bir plan ve program içinde yürütme gereğini duyan ve planlı bir kalkınmayı daha 1930'lu yıllarda uygulamaya koyan çok az ülkeden biridir.
- Cumhuriyet'in kuruluşundan beri kırsal alanları kalkındırmak, ulusal kalkınma çalışmalarına entegre etmek ve kent-kır dengesizliğini gidermek amacıyla yerel, bölgesel ve ulusal ölçeklerde önemli çalışmalar yapılmaktadır.
- Bu çalışmalar, ülkemizin geçirdiği ekonomik süreçler ve planlama açısından iki dönem olarak incelenebilir. Bunlar, "planlı dönem öncesi (1963 yılı öncesi)" çalışmalar ile "planlı dönem sonrası (1963 yılı sonrası)" çalışmalardır.
- Köy Kanununun çıkarılması, Birinci Köy ve Ziraat Kongresi'nin yapılması, Aşar'ın kaldırılması, İskan Kanunu ve Çiftçiyi Topraklandırma Yasası, Köy Enstitülerinin kurulması, uzun süren askerlik esnasında okur-yazarlık eğitimi başta olmak üzere yeni tarım teknikleri, tohumlar, el sanatları gibi konularda askerlere verilen eğitimler gibi uygulamalar kırsal kalkınmanın ilk tohumları olarak kabul edilebilir.

- Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarımsal üretimdeki sıkıntıları gidermek ve gıda güvencesini sağlamak ve özellikle küçük üreticilere istihdam ve iş alanları oluşturacak yaklaşımlar hep ön planda yer almıştır.
- Bu yıllarda nüfusun büyük bölümünün kırsalda yaşaması ve tarımla uğraşması, insan kaynaklarının zayıf olması, kırsal kalkınma politikalarında kamu odaklı yaklaşımları ön plana çıkarmıştır. Bundan hareketle, çalışmalar özellikle temel insani gereksinimlerin karşılanmasında yoğunlaşmıştır.
- Bu süreçte önemli gelişmeler kaydedilmiş ve model sayılabilecek girişimlerde de bulunulmuştur.

Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesinin Amaçları

Kırsal alanda,

- Gelir ve sosyal standartları geliştirmek,
- Altyapıyı iyileştirmek,
- Tarım-Sanayi de bütünleşmeyi sağlamak,
- Gıda güvenliğini güçlendirmek,
- Tarımsal ürünlerin pazarlama ömrünün uzatılması,
- Alternatif gelir kaynakları yaratmak,
- Mevcut kırsal kalkınma çalışmalarının etkinliğini artırmak,
- Katma değer sağlayacak altyapı tesis etmek,
- Girişimcilik kapasitesi yaratmak,
- Uluslararası kaynakların (özellikle AB) kullanımı için kapasite oluşturmaktır.

Kırsal Kalkınmanın Hedefleri

Verim Ve Kalite Artışı Sağlanması

Ürün Çeşitliliği Ve Çeşit Geliştirme

Tarıma Dayalı Sanayinin Geliştirilmesi

Rekabet Gücünün Artırılması Ve Pazarlama

Sürdürülebilirlik

a.Verim ve Kalite Artışı Sağlanması

Sertifikalı tohumluk, fide ve fidan, damızlık temini, girdi kullanımının düzenlenmesini, yetiştirme tekniklerinin iyileştirilmesini ve geliştirilmesini amaçlar.

Yetiştirme tekniklerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi için dikkat edilecek hususlar:

Toprak İşleme: Tarla yağışlardan önce sürülmeli, yabancı otlardan arındırılmalıdır. Erozyona karşı korunmalıdır.

Ekim-Dikim: Ürünün zamanında ekimi, hasadı ve yüksek verim için makine kullanımı şarttır. Ancak makine kullanımı yurdumuzda yeterli ölçüde gelişmemiştir. Sebepleri:

Makine kullanıma elverişsiz alanların varlığı,

Makine kullanımının ekonomik olmadığı küçük alanların varlığı,

İş gücünün bazı bölgelerde daha ucuz olması,

Makine fiyatlarının çiftçinin alım gücünün üstünde olması

Sulama: Türkiye tarımında en büyük sorun sulama sorunudur. Tarımda sulama ihtiyacının en fazla olduğu bölgemiz G.-Doğu Anadolu Bölgesi iken, bu sorunun en az olduğu bölgemiz Karadeniz Bölgesidir.

Akarsularımızın derin vadilerden akması ve rejimlerinin düzensiz olmasından dolayı sulamada yeterince faydalanamıyoruz. Bunun için mutlaka akarsular üzerindeki baraj sayısı artırılmalıdır.

Sulama Sorunu Çözüldüğünde;

-Üretim artar.

-Nadas olayı ortadan kalkar.

-Tarımda iklime bağlılık büyük oranda azalır.

-Üretimde süreklilik sağlanır.

-Üretim dalgalanmaları önlenir.

-Daha önce sebze tarımı yapılmayan bir yerde sebze tarımı da yapılmaya başlanır.

-Tarım ürün çeşidi artar.

-Köyden Kente göçler azalır. Yılda birden fazla ürün alınabilir.(Bu konuda en şanslı bölgemiz Akdeniz, en şanssız bölgemiz Doğu Anadolu Bölgesidir)

Gübreleme: Tarımda sulama sorunu çözüldükten sonra üretimi daha da artırmak için gübre kullanımı artırılmalıdır.

Ülkemizde hayvancılığın gelişmiş olması tabii gübre imkanını oluşturmaktadır. Ancak yurdumuzda tabii gübrenin yakacak olarak kullanılması bu olumlu durumu ortadan kaldırmaktadır. Ülkemizde üretilen suni gübre yeterli olmadığı için ithal (Fas, Tunus, Cezayir gibi ülkelerden) etmekteyiz. Bu da maliyeti artırdığından çiftçilerimiz yeterince gübre kullanamamaktadır. Gübre ihtiyacı, tabii gübrenin yakacak olmaktan kurtarılması ve gübre fabrikalarının artırılması ile karşılanabilir.

Bitki Koruma: Tarımdaki hastalıkların, yabancı otların ve haşerelerin meydana getireceği üretim düşüklüğünü önlemek için ilaçlı mücadele şarttır. Zirai mücadelede daha çok ilaç kullanılmaktadır.

Hasat-Harman: Depolama ve Pazara Hazırlama: Verimi etkilemez. Üretim miktarını etkiler. Çiftçi ürettiği malı pazarda zarar etmeden satabilmelidir. Çiftçinin elverişsiz piyasa şartlarından olumsuz etkilenmemesi için devlet bazı ürünlerde destekleme alımı yapmaktadır (Destekleme alımı: Devletin çiftçinin malını belirli bir taban fiyat üzerinden alması olayıdır.). Destekleme alımı yapılan ürünler: Pamuk, tütün (2002 yılından itibaren kaldırıldı), Ş.Pancarı, buğday, çay, fındık, K.Üzüm, K.İncir, K.Kayısı, Haşhaş gibi dayanıklı ve sanayiye dayalı ürünlerdir. Destekleme alımı yapılan ürünlerin üretiminde dalgalanmalar az olur ve fiyatı sürekli artar.

b. Ürün Çeşitliliği ve Çeşit Geliştirme

Bölgede üretimi yapılan mevcut ürünlerin yanında üreticilere, bölgenin iklim ve toprak koşullarına uygun, daha yüksek verim ve kaliteye sahip çeşitlerle tanıştırmayı amaçlar.

Yerel Bitki Çeşitleri ve Hayvan Irklarının Kullanımı ve Islahı: Yerel tarım bitkileri, yerel meyve ağaçları, yerel tohum kullanımını artırarak tarımsal faaliyetlerini artırıp ülke ekonomisine kazandırmalıyız. Bugün ülkemizde nüfus yaklaşık olarak 73 milyona ulaşmıştır ve buna bağlı olarak her geçen gün gıda maddelerine olan talep artmaktadır. Türkiye’de tarım sektörünün ekonomik ve sosyal anlamda gelişmesi uzun zaman ve emek isteyen bir süreçtir. Buna rağmen Türkiye, tarımsal kaynakların zenginliği ve mevcut potansiyeli ile bu gelişmeyi sağlayabilecek yapıya sahiptir. Bunun ilk aşaması kaynakların fark edilmesi, korunması ve

geliştirilmesidir. Kapsamlı bir hayvancılık geliştirme programı oluşturulmalı ve uygulanmalıdır. İthalat çare değildir. Hayvansal üretimde önemli olan çok sayıda hayvan yetiştirmek değil az sayıda hayvandan mümkün olan en yüksek düzeyde verim alabilmektir.

Seçilmiş Ürünlerde Rekabet Gücünün Artırılması

Alternatif Ürünlerin Üretimi: Küresel iklim değişiklikleri, kuraklık, su kaynaklarının yetersizliği alternatif tarım ürünlerine yönelimi artırmıştır. Yerel çeşitler iklimsel değişikliklerden dolayı yerini alternatif ürünlere bırakmaktadır.(örneğin: tropik çeşitler ya da ıslahla iyileştirilmiş verim kalitesi yüksek tohum kullanımı).

Tüketici Taleplerine Uygun Ürün Arzı: Uluslararası alanda yaşanan gelişim ve değişimler sonucunda tüketicilerin çevreye dost, insan sağlığına duyarlı güvenli gıda talepleri, tarımsal arzı yönlendiren en önemli etken haline almaktadır. Tüketicilerin bu talepleri, uluslararası tarımsal ticareti etkilemekte ve güvenilir gıdaların üretimine yönelik teknik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bu nedendir ki dünyada kaliteli ürüne yönelim gün geçtikçe atmaktadır.

c. Tarıma dayalı sanayinin geliştirilmesi

Gıda Sanayi: Gıda sanayi adı altında inceleyebileceğimiz sanayi dalları;

Et ve Et Ürünler Sanayi: Et, genellikle sığır, koyun, kuzu ve kümes hayvanları gibi çeşitli evcil hayvanlardan ve balıktan elde edilen değerli bir besindir. Dünya nüfusunun hızla artışı ve kentlerde yoğunlaşması sonucu besin üretimi dünyanın önde gelen, sanayileri arasına girmiştir. Et tüketimi de giderek artış göstermektedir.

Süt ve Süt Ürünleri Sanayi: Süt; içerdiği protein, laktoz, mineral maddeler, vitamin ve yağ yönünden oldukça zengin bir besin maddesidir. Süt proteini olan kazein ile süt karbonhidratı olan laktozun doğada sadece sütte bulunması süütün değerini daha da arttırmaktadır. Sütte bulunan esansiyel aminoasitlerin özellikle çocuklarda gelişmeyi olumlu yönde etkilediği bilinmektedir. Laktozun yapısında bulunan galaktozun da beyin hücrelerinin gelişimindeki payı büyüktür. Sütte bulunan kalsiyumun kemik gelişimini artırdığı ve ileri yaşlarda görülen kemik erimesini engellediği unutulmamalıdır. Modern anlamda süt ve süt ürünleri sanayi, hammadde ihtiyacını karşılayabilen, çiğ sütü sağlıklı olarak toplayabilen, gelişmiş teknolojilerle ülkemiz ve uluslararası standartlarına uygun olarak işleyebilen, yurt içi ve dışında pazarlayabilen işletmelerden oluşmaktadır. Süütün birçok kullanım alanı bulunmaktadır(yoğurt, peynir, tereyağ, kaymak, dondurma vb.).

Meyve ve Sebze İşleme Sanayi: Ulusal ekonomide önemli bir yere sahip bulunan meyve ve sebze yetiştiriciliği, tarımsal kalkınmamıza büyük katkıda bulunan bir faaliyet alanı özelliğini göstermektedir. Gerçekten meyve ve sebze üretimi bugün toplam tarımsal üretimin yaklaşık %8'ini, tüm tarımsal ihracatın üçte birini oluşturmaktadır. Türkiye ekolojik yapısı açısından çok çeşitli meyve ve sebze üretimine elverişlidir. Tropik ürünler hariç, tüm meyve ve sebze çeşitleri ülkemizde yetiştirilebilmektedir. Türkiye'nin tarım alanlarında, meyve ve sebzenin yeri küçümsenmeyecek genişlikte bulunmaktadır. Dış ticarete daha geniş yer almaya başlayan ve dış satımı gelişme gösteren meyve ve sebzenin, dış satımla ilgili meseleleri günden güne önem kazanmaya başlamıştır.

Bitkisel Yağ ve Ürünleri Sanayi: Ülkemizde bitkisel yağ olarak zeytinyağı, ayçiçek yağı, mısır özü yağı ve pamuk yağı kullanılmaktadır. Ülkenin önemli yağlı hammaddesi olan zeytin yetiştiriciliği yapılan bölgelerde çoğu küçük atölyeler halinde yağ presleri vardır. Bunların en fazla yoğunluk taşıdığı bölgeler Marmara ve Ege bölgeleridir. Bunlar arasında iki yöre bu üretimin yüksek orana eriştiği yerlerdir. İlki Edremit, Ayvalık yöresi diğeri ise Gaziantep'tir. Yüksek kapasiteli ve kaliteli zeytin yağı üretimi yapan bu yörelerde yağın asidi düşük olan

kısmı doğrudan doğruya besin olarak tüketilir. Yüksek asitli pirina adı verilen küspeler ise sabun yapımında kullanılır. Belirtilen bu yörelerde aynı zamanda sabunda üretilmektedir. Ülkenin daha başka yağ ve sabun fabrikaları da vardır. Bunlar yağlı hammaddenin yetiştiği bölgede değil getirildiği liman kentlerinde örneğin İzmir, Mersin, İstanbul'da kurulmuştur. Ülkenin özellikle Marmara ve Ege Bölgeleri ile İç Anadolu, Karadeniz'in iç kısımlarında ve bazı Doğu Anadolu kapalı depresyonlarında üretilen ayçiçeğinden çiçek yağı küspesinden ise sabun yapılmaktadır. Son yıllarda geliştirilen ve ara tarım ürünü olarak kullanılan soya fasulyesinden elde edilen soya yağında giderek yaygınlaşmıştır.

Un ve Unlu Ürünler Sanayi: Besin maddeleri sanayisi içinde en yaygın sanayi kolunu oluşturan, undan yapılmış çok çeşitli sanayi bulunur. Bunlar arasında değirmencilik oldukça yaygındır. Özellikle İç Anadolu Bölgesinde Eskişehir, Konya, Ankara ayrıca çok nüfuslu kentlerde; İstanbul, İzmir, Adana, Bursa vb. yüksek kapasiteli un fabrikaları bulunur. Ülkenin en büyük hacimli ürünü olan tahılı un haline getirmek üzere, daha çok yerel tüketim bölgelerinde, su, motor ve rüzgar gücünden faydalanılarak kurulmuş, çoğu küçük ve orta kapasiteli değirmenlerde vardır.

Elde edilen unlar, tarım dayalı sanayiinin oldukça geliştirdiği Konya, Eskişehir, Adana, Kayseri, Ankara vb. pek çok kentimizde (başta makarna olmak üzere, bisküvi, nişasta, irmik gibi) besin sanayisinin gelişmesine yardımcı olmaktadır.

Şeker ve Şekerli Ürünler Sanayi: Türkiye'de ilk şeker fabrikası, Alpullu'da kurulmuştur. 1926 da açılan ilk fabrika ile bunu izleyen üç fabrika (Uşak, Eskişehir, Turhal) 1935'te devlet kontrolü altında toplanmıştır. Bu fabrikalar olağanüstü çalışmalarla 1950'lere kadar, ülkenin şeker ihtiyacını karşılayabilmiş ise de, yakın bir devrede, bu isteğin artmasına karşılık; üretimin 175-200 bin tonu geçmemesi, sorunun yeniden ele alınmasını gerektirmiş, önce 11 yeni fabrika (Adapazarı, Susurluk, Burdur, Konya, Kütahya, Amasya, Kayseri, Malatya, Elazığ, Erzurum, Erzincan) daha sonra iki fabrika (Ankara ve Kastamonu) kurularak, bu sayı 17'ye ulaşmıştır. Bugün bu sayı Erciş, Ilgın, Muş, Konya, Ereğli, Afyon, Niğde fabrikalarının açılması ile 23 olmuştur. Bunun yanı sıra dünya şekerinin büyük bir bölümünü şeker kamışından karşılarken ülkemiz şeker pancarından karşılamaktadır.

Yem Sanayi: Ülkemizde hayvansal üretimde kesif yem önemli girdi kaynaklarından biridir.

Ambalaj ve Paketleme Sanayi

Dokuma ve Deri Sanayi: Türkiye'de dokuma sanayisi son otuz-kırk yılda büyük gelişme göstermiş dış piyasalarda da etkili duruma gelmiştir. Ülkemizde dokuma sanayisinin bütün çeşitleri vardır. Bugün büyük fabrikalar halinde çalışan devlete ait kuruluşlara son dönemde sayıları çok artan özel sektöre ait fabrikalar nedeniyle dokumacılık her yönden ilerlemiştir.

Enerji Üretimi: Alternatif enerji kaynaklarından jeotermal, biyogaz, güneş ve rüzgar enerjisi üretim tesisleri önemli enerji kaynaklarımızdır.

Rekabet gücünün artırılması ve pazarlama

Sürdürülebilirlik

Tarımda sürdürülebilirlik: Uzun yıllar verimli ve kaliteli ürün elde edilmesi, su, toprak ve biyolojik doğal kaynakların korunması, tarımda çalışan insanların sağlıklı, huzurlu ve gelecek kaygısından uzak bir hayat sürmelerinin sağlanması, gelecek nesillere sağlıklı ve iyi işleyen bir çevre bırakılması anlamına gelir.

Ekonomik açıdan sürdürülebilirlik: Süreklilikte ekonomik yaklaşım, tarımsal üretici açısından uzun dönemli faydayı hedefler. Ayrıca ekonomik performans, düşük tarımsal ürün

fiyatları, azalan üretim, yüksek üretim maliyeti veya bunlara benzer olumsuz koşullar nedeni ile tarımsal işletmelerin varlığı ekonomik açıdan sürdürülebilirliği ortaya çıkaran faktörlerdir.

Ekolojik açıdan sürdürülebilirlik: Bu kapsamda sürdürülebilirlik, biyofiziksel işlemler ile ekosistemin devam eden üretkenliği ve fonksiyonu üzerinde odaklaşır. Aynı zamanda uzun dönemde kaynakların kalite ve üretkenliği, su ve toprak gibi fiziksel şartların korunması, genetik kaynakların korunması, biyolojik farklılıkların muhafaza edilmesi gibi konularda ekolojik sürdürülebilirlik kavramı içine girer.

Sosyal açıdan sürdürülebilirlik: Sürdürülebilirlik sosyal açıdan değerlendirildiğinde gıda ve barınma gibi temel gereksinimlerin sürekli temini yanında güvenlik, eşitlik, özgürlük, eğitim, istihdam gibi kültürel ve sosyal zorunluluklar da karsımıza çıkar.

Kırsal kalkınma için neler yapılıyor?

Kırsal Kalkınma Destekleri

1. Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklemesi Programı (KKYDP)

Kırsal Altyapı Desteği

- 1.Köy Altyapısını Destekleme Projesi (KÖYDES)
- 2.Belediyelerin Altyapısını Destekleme Projesi (BELDES)

Uluslararası Kaynaklı Tarım ve Kırsal Kalkınma Projeleri

- 1.Tarım Reformu Uygulama Projesi
- 2.Doğu Anadolu Kalkınma Programı (DAKP)
- 3.Güneydoğu Anadolu Projesi (GAP)
- 4.Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi

Uluslararası Tarımsal Kalkınma Fonu (IFAD)

Tamamlanmış IFAD Projeleri

- 1.Erzurum Kırsal Kalkınma Projesi
- 2.Bingöl-Muş Kırsal Kalkınma Projesi
- 3.Çorum-Çankırı Entegre Kırsal Kalkınma Projesi
- 4.Yozgat Kırsal Kalkınma Projesi
- 5.Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi

Devam Eden IFAD Projeleri

- 1.Sivas-Erzincan Kalkınma Projesi (2005-2012)
- 2.Diyarbakır- Siirt-Batman Kalkınma Projesi(2006-2011)

IPARD Projeleri

Diğer Projeler

- 1.Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ve Sosyal Riski Azaltma Projesi
- 2.Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi
- 3.Kırsal Alanda Sağlanan Mali Destekler
 - a.Alan Bazlı Tarımsal Destekler (da)(Mazot, kimyevi gübre, alternatif ürün, organik tarım, iyi tarım uygulamaları, toprak analizi yaptırılması, bambus arısı kullanımı, örtüaltı iyi tarım desteği, fındık üreticilerine alan bazlı gelir ve alternatif ürüne geçen üreticilere telafi edici ödemeler ve destekler..)
 - b.Hayvancılık Destekleri (Arıcılık ve Su ürünleri(kg), süt primi(lt), hayvan başı ödeme, tiftik üretimi , et , ipek böceği(kg), gıda güvenliği, buzağı, kuzu, oğlak rev-1 aşısı , hayvan gen kaynaklarını koruma , yem bitkileri destekleri)

- c.Çevre Amaçlı Tarım Arazilerinin Korunması
- d.Havza Bazlı Fark Ödemesi Destekleri
- e.Proje Bazlı Destekler (Çatak ve SYDGM)
- f.Kırsal Kalkınma Destekleri (TEDGEM hibe programları, Kırsal Alanda Sosyal Destek Projesi (KASDEP) destekleri)
- g.Faiz İndirimli Tarımsal Krediler
- h.Telafi Edici Ödemeler Kapsamındaki Tarımsal Destekler (patates siğil desteği, çay budama tazminatı desteği)
- i. Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler (Tarım sigortası destekleri, ar-ge destekleri, sertifikalı fidan/fide ve standart fidan kullanım desteği (da), yurtiçi sertifikalı tohum kullanımı (da), Yurtiçi sertifikalı tohum üretim desteği (kg), çiftlik muhasebe ve veri ağı (işletme başına), tarımsal yayım ve danışmanlık (işletme başına))

Kırsal tarım: Tarım alanlarının geniş, nüfusun az olduğu yerlerde uygulanır. Bu metod uygulanırken toprak yoğun bir şekilde işlenmez. Üretim iklim şartlarına göre değişebilir. Daha çok tahıl ürünleri ekilir. Arjantin, Kanada, Brezilya, Hindistan, Türkiye gibi ülkelerde uygulanır. Türkiye’de İç Anadolu, Doğu Anadolu, G. Doğu Anadolu ve İç Ege’de yaygındır.

Tarımda kaynakların tam ve etkin kullanımı bölgesel planlama ile mümkün olabilir. Türkiye’de coğrafi bölgeler, hatta daha dar bölgeler iklim, topografya ve ekoloji bakımından büyük farklılıklar göstermektedir. Bu özellik bölgesel planlama gerekliliğini önemli kılmaktadır.

Türkiye tarımında bugüne kadar daha çok madde politikası izlenmiştir. Oysa tarım ekonomistleri tarafından çeşitli bölgelerde yapılan araştırmalarda kaynakların yarısının kullanılmadığı saptanmıştır. Diğer bir ifadeyle genel ekonominin birinci temel ilkesi olan kaynakların tam kullanımının gerçekleştirilemediği bir üretim deseni söz konusudur. Ancak bu sorunun çözümünden sonra ikinci aşama olan kaynakların etkin kullanımına geçilebilecektir. İşte burada temel strateji merkezi plan ile taşradaki işletme planları arasında köprü görevi yapan tarımsal bölge planları hazırlama ve uygulamalarına geçilmelidir. Bölgelerde tarımsal plan yapma ve uygulamakla görevli kurumlar oluşturulmalı, tarımsal bölge planı hazırlanması için gerekli veriler ayrıntılı bir şekilde saptanmalı ve ortaya konulmalıdır. Üniversite ve ilgili kurumlarda tarımsal bölge planlaması konusunda çalışacak personel yetiştirilmesine önem verilmelidir. Bölgesel planlama konusunda yasal düzenlemeler yapılarak tarımsal bölge planlama kuruluşları oluşturulmalı ve bu kuruluşlar doğrudan sorumlu tutulmalıdır. Böylece ulusal planların bir bütünleyicisi durumundaki bölgesel planlar, ulusal plan hedeflerine ulaşılmasında büyük katkı ve yararlar sağlayabilecektir.

Türkiye’de kırsal kesimde yaşayan insanların hemen hemen tek geçim kaynağı tarımsal faaliyetlerdir. Bu nedenle kırsal kalkınmanın en önemli koşulu tarımsal kalkınmadır. Birim alan ve birim hayvandan elde edilen verimin artırılması ve bunun için modern tarımsal girdilerin en uygun kombinasyon tarım işletmelerinin modernizasyonu, eğitim düzeyinin yükseltilmesi, sosyal güvenlik, sağlık vb. hizmetlerin bütünleşmiş bir anlayış içinde yürütülmesi gerekmektedir.

Kırsal Kalkınmada Neler Yapılmalıdır?

- *Eğitim-yayın çalışmalarını yaygınlaştırarak, üreticilere eğitim verilmelidir.*
- *Üreticiler bölge koşullarında ekonomik kazanç sağlayacak alternatif ürünlerle tanıştırılmalıdır.*
- *Üreticilere münavebeli (baklagil-buğdaygil) tarımın sağladığı yararları ve kazançları anlatarak uygulanabilirliği artırılmalıdır.*
- *Yeni tarımsal gelişmeleri çiftçilerle buluşturulmalı ve uygulanabilirliği sağlanmalıdır.*

KAYNAKLAR

Türkiye’de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Kırsal Turizm

Yüksek Lisans Tezi Emin ÖZKAN Ankara.

Avrupa Birliğinde Kırsal Kalkınmaya Yönelik Mali Yardımlar Değişimler ve Türkiye’nin Uyum Çalışmaları Yüksek Lisans Tezi Semiha AKIN Ankara.

Türkiye’de Kırsal Kalkınmanın Gelişimi ve İpard Süreci

İhsan BİLİCİ Yüksek Lisans Tezi

T.C. TARIM VE KÖYİŞLERİ BAKANLIĞI KIRSAL KALKINMA PLANI (2010-2013) Ankara.

Kırsal Kalkınma Politikası ve Tarımda Sürdürülebilirlik, Prof. Dr. Ali İrfan İLBAŞ

Erciyes Üniversitesi Seyrani Ziraat Fakültesi

<http://www.webilgi.com/sosyal-bilimler/11148-ulkemizdeki-tarimin-ekonomiye-katkilari-tarimin-turkiye-ekonomisine-katkisi.html#ixzz1cUfhmim>

III. OTURUM
HAYVANSAL ÜRETİM
ET İTHALATI GDO'LAR

ET DIŞALIMININ ARDINDAN

Arş. Gör. A. Mutlu YAĞANOĞLU, Semiha SAMUR, Özge YILDIZ

Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Özet: Ülkemizde son yıllarda artan et fiyatlarına müdahale etmek için alınan et ithalatı kararının geldiğimiz noktada soruna kalıcı çözümler oluşturamadığı gözlenmiştir. Esasen et ithalatının geçmişte de soruna çözüm olamadığı, sorunun ülkemiz hayvancılığının yapısal problemleri olduğu literatürlerden ve basına yansıyan haberlerden anlaşılmaktadır. Soruna kalıcı çözüm için hayvancılık sektörünü dar boğazdan kurtarıcı kalıcı çözümler üretilmesi şeklinde yaklaşılması gerektiği ve ithalat kararından vazgeçilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

1- Giriş

Ülkemiz nüfusu her geçen gün artmakta ve buna bağılı olarak besin ve gıda ihtiyaçları da yükselen bir seyir izlemektedir. Hiç şüphesiz ki insan beslenmesinin en temel unsurlarından birisi hayvansal proteindir. Yani et ürünleri üretimidir. Et ürünleri denildiğinde akla ilk gelen kırmızı et ve ürünleridir. Kırmızı et üretiminin çoğunluğu ise sığır eti üretiminden temin edilmektedir.

Dünyada toplam sığır ve dana eti üretiminin %20,6'sını ABD ve %14'ünü AB ülkeleri oluşturmaktadır. Ülkemizin üretimdeki payı yaklaşık %1,6-1,8 dolaylarındadır. Dünya üretimlerinde genel manada hem kırmızı et üretiminde hem de beyaz et üretiminde artış gözlenirken, AB ülkelerinde hem büyükbaş hem de küçükbaşta sağlanan kırmızı et üretiminde düşüş izlenmektedir. Bir yandan AB ülkelerindeki ihtiyaç fazlası kırmızı et, diğer taraftan ise ülkemizde son yıllarda meydana gelen kırmızı et açığı AB için avantaj sağlarken ülkemiz için tüm alanlarda olumsuzluklarla sonuçlanmıştır.

Ülkemizde son yıllarda meydana gelen kırmızı et açığı esasen yılların getirisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Büyükbaş ve küçükbaş hayvan verilerimiz incelendiğinde bu durum rahatlıkla müşahade edilecektir. Ülkemizde 1991 yılında küçükbaş hayvan sayımız 60 milyon dolaylarındayken 2009 yılında bu rakam 30 milyon civarında kayıtlara geçmiştir. 1990 yılında 60 milyon olan ülke nüfusumuz bugün 75 milyon dolaylarındadır. Benzer verilere büyükbaş hayvan sayılarında da rastlamak mümkündür. 1991 yılında toplam büyükbaş(Kültür, Melez, Yerli, Manda)hayvan sayımız 12,5 milyon dolaylarında seyrederken her geçen yıl tedrici olarak düşüş yaşanmış ve 2009 yılı itibari ile 10 milyon civarına düşmüştür. Bu gerileyiş halen devam etmektedir.

2- Gerileyiş Durdurmanın yolu İthalat mı?

Ülkemiz hayvan varlığı ve et üretimindeki düşüşün geçmişi esasen 1980'li yıllara dayanmaktadır. Somut olarak sayılabilecek birçok örnek bu tezimizi doğrulayacaktır.

Sığır ve koyunlarda üretim periyodunun uzun oluşu ile istenilen besi ağırlığına ulaşmaması gibi nedenlerle kırmızı et sektöründe arz düşük ve esnek bir özellik göstermektedir. Bu sektörün hassas bir sektör olduğu anlamına gelmektedir.

24 Ocak 1980 yılında açıklanan ekonomik istikrar tedbirleri doğrultusunda et ve hayvansal ürünler destekleme kapsamından çıkarılmıştır. Akabinde kasaplık hayvan ve et dış ticaretinde izlenen yanlış politikalar bu üretim düşüşünün temelini oluşturmuştur. 1985 ve ardından gelen yıllarda iç piyasada artan hayvansal ürün fiyatlarına müdahale edebilmek adına dönemin hükümetleri kasaplık hayvan ve et ithalatına onay vermiş bu çabayla hem iç piyasada fiyatların baskı altına alınması amaçlanırken hem de üreticiyi terbiye etme amaçlanmıştır. Fakat bu çaba sorunun kaynağına ulaşip çözüm bulma yerine bilinçsizce yangına su yerine

benzin dökmekten öteye gidememiştir. Nitekim fiyatlarda bir düşüş görülmüş ne de hayvan sayısında artışa rastlanmıştır.

Ülkemiz ithalat süresince 1982-1997 yılları arasında değişmekle birlikte toplam 342 milyon dolar civarında canlı hayvan ve et dış alımı yapmıştır (Damızlık hayvanlar hariçtir). 1996 yılında deli dana hastalığı ortaya çıkmasıyla birlikte 2010 yılına kadar canlı hayvan ve et dış alımı yapılmamıştır.

Ancak 2008 yılının ikinci yarısından itibaren kırmızı et fiyatlarında meydana gelen artışların sürekli yükselmesi Tarım ve Köyişleri Bakanlığını harekete geçirmiştir. Nitekim fiyatlara müdahale etme adına 30 Nisan 2010 tarihinde canlı hayvan ve et ithalatını gümrük vergilerini düşürmek sureti ile cazip hale getirme yoluna gidilmiştir. Nihayetinde Bakanlar Kurulu Kararı ile et ithalatı yetkisi önce EBK'ya ve daha sonra da gümrük vergilerinin düşürülmesi sureti ile özel sektöre verilmiştir.

Bakanlar kuru tarafından 30 Nisan 2010 tarihinden Aralık 2010 sonuna kadar et ithalatına ilişkin 9 adet karar çıkarılmıştır. Bu kararların geneli ithalat vergi oranlarının düşürülerek ithalatı teşvik etmeye yönelik kararlardır. Bu kararlarla özel sektör için düşük gümrük vergisi oranlarının yükseltilmesine ilişkin süre sınırlaması kaldırılırken, Et Balık Kurumuna verilen ithalat yetkisi de 2011 Aralık ayı sonuna kadar uzatılmıştır.

Geçmiş tecrübeler ve günümüze gelindiğinde ortaya çıkan durumda et ithalatı subjektif bir çözümden öteye gidememiştir.

3- Çözüm Önerileri

Yukarıda izah edilen genel durumun izahının ardından gelinen noktada ithalat kararlarının yanlışlığı başladığı tarihten itibaren günümüze kadar görülmüştür. Et fiyatlarında piyasayı doyurucu anlamda bir düşüş görülmediği gibi üreticiye vurulan darbe ile besicilik sektörü her geçen gün gerilemiş ve hayvan sayımız her geçen yıl düşüş yaşamıştır. Bu tablodan hareketle günü kurtarıcı önlemler yerine piyasayı doğrudan etkileyecek ve arz talep dengesini sağlayabilecek bir yaklaşımla ilgili önlemler alınması gereklidir.

- Orta ve uzun vadede et ithalatından kesinlikle vazgeçilmeli ve ülkesel bazda durumu toparlama yoluna gidilmelidir.
- Sığır besi işletmeleri için kırmızı et üretiminin artırılmasına dönük destekleme politikaları yeniden gözden geçirilmelidir.
- Mevcut hayvan popülasyonundan azami verim almak ve üretimde devamlılığı sağlamak amacıyla; belirli bir süre için özellikle kurban bayramlarında ve kasaplık olarak damızlık dişi koyun, sığır ve erken yaşta hayvan kesimlerinin önlenmesi yönünde gerekli girişimler yapılmalıdır.
- Ülke genelinde besicilik faaliyetinde üretim maliyetini azaltıcı, verim ve kaliteyi teşvik edici nitelikte ve etkin hayvancılık politikalarının süratle hayata geçirilmesi gerekmektedir.
- Besicilik faaliyetlerini artırmaya yönelik olarak yerli ırklarımızın ıslahı yönünde çalışmalar yapılmalıdır.
- Ve her şeyden önce tüm sektörlerde olduğu gibi hayvancılık sektöründe de ülkemize has, dış güçlerden tecritli bir milli politika üretilmelidir.

4- Kamuoyu Yansımaları

2008 yılının ikinci yarısından itibaren artan fiyatlar doğrultusunda Bakanlığın çözüm önerisi olarak ortaya koyduğu ithalat kararı ülkemiz gündeminde de oldukça önemli bir yer tutmuştur.

- **Et İthalatı Kesinlikle düşünmüyoruz. Fiyatların yükselişinde spekülörlerin parmağı var.(2 Kasım 2010)**
- **Et İthalatı Geçmişte de yapılmıştı. (9 Nisan 2011)**
- **Et İthalatı tedbir içindir devam edecek. (27 Ekim 2011)**
- **Et İthalatı İthalatı Şap Hastalığı İçin. (5 Kasım 2011)**
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi EKER
- **Et ithalatı Fiyatları Düşürmedi**
Türkiye Yem Sanayicileri Birliği Başkanı M. Ülkü KARAKUŞ
- **Sorun hayvancılığın yapısal problemlerindedir. Et ithalatından vazgeçin.**
Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Dr. Turhan TUNCER
- **İthalat çözüm değil, çözüm Türkiye'nin kendi üretim kapasitesini yükseltmesidir.**
Ziraat Mühendisleri Odası Önceki Dönem Başkanı Doç. Dr. Gökhan GÜNAYDIN
- **Türkiye'nin et ithalatına karar vermesinden sonra AB et ihracatındaki sübvansiyonu yarı yarıya düşürdü. Bunun Türkiye'ye maliyeti ton başına 50 Dolar olacaktır.**
Türkiye Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği Vakfı Eski Başkanı
- **Et ithalatı yoluyla Türkiye'ye domuz yedirilen besi sığırları gelecektir.**
Prof. Dr. Alper YILMAZ (İstanbul Üniv. Öğretim Üyesi)
- **EHEC virüsü varken et ithalatı büyük risk.**
Türkiye Ziraatçılar Derneği Başkanı İbrahim YETKİN
- **Kabus Geri mi Dönüyor?(Et İthalatı)**
Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi Başkanı Dr. Mehmet ALKAN
- **Et ithalatı Sorunu Çözmez.**
Antalya Ticaret Sanayi Odası Başkanı Hikmet ÇİNÇİN

Kaynaklar

Aydın E vd. 2010. Türkiye'de Canlı Hayvan ve Kırmızı Et İthalatı Kararlarının Sığır Besicileri Üzerine Etkileri
Aydın E vd. 2011. Türkiye'de son 25 yılda kırmızı et fiyatlarındaki değişimler ve ithalat kararlarının etkilerinin analizi
Kaygısız, HF 2001. Uygulanan genel ekonomik politikaların hayvancılık sektörü üzerindeki etkileri.
www.google.com(Et ithalatı haberler)
www.tuik.gov.tr(İlgili yıl verileri)
www.rega.gov.tr(İlgili sayılar)
www.zmo.org.tr

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK SEKTÖRÜNÜN MEVCUT DURUMU VE ET DIŞ ALIMI

Arş. Gör. Ahmet Duran ÇELİK, Gökhan SOYLU, Özen SÖKMEN
Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Giriş

Hayvancılık sektörü, dünya ülkelerinin ekonomik ve sosyal gelişiminde büyük önem taşımakla birlikte ülkelerin uluslararası arenada rekabet edebilirliklerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Sürdürülebilir kalkınmada en önemli sektörlerden biri olan hayvancılık ve hayvansal üretim sektörünün dünya ülkelerinin ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyini belirlediği aşikardır. Küresel ekonomide yer almak ve sürekliliği sağlamak kuşkusuz ekonomik büyümedeki gelişmeler ve istikrar ile sağlanmaktadır. Türkiye, coğrafi ve iklim özellikleri bakımından tarım ve hayvancılık sektöründe büyük bir potansiyele sahip olmasına rağmen sektörde beklenen düzeyde henüz ulaşamamış ve dışa bağımlı bir sektör olmaya başlamıştır.

Hayvancılık sektöründe politikaların yetersiz kalması, üretim maliyetlerinin yüksek olması gibi etkenler tüketim oranlarının artmasına engel olurken, bilinçsiz üretim gibi sonuçlar da sektörün rekabet edebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye'de nüfusun yaklaşık %35'i kırsal alanlarda yaşamaktadır ve bunların da %66'sı tarım sektörüyle ilgilidir veya bu sektörde istihdam edilmektedir. Tarımı gelişmiş ülkelerin çoğunda hayvancılığın tarımsal üretim içerisindeki payı %50 civarındadır ancak ülkemizde hayvansal üretim bitkisel üretimden sonra gelmekte olup, tarımsal üretim değerinin yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından gerçekleştirilen Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre (2009 TÜİK); Türkiye'de kırsal alanda toplam 3.075.516 adet işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin %67,42'si bitkisel ve hayvansal üretimin birlikte yürütüldüğü polikültür işletmelerdir. Geriye kalan işletmelerin %30,22'si yalnızca bitkisel üretimde, %2,36'sı ise sadece hayvansal üretimde ihtisaslaşmıştır. Sektörde, süt sığırcılık işletmelerinin %71,83 gibi önemli bir bölümü 1 ila 4 baş hayvana sahip bulunmaktadır. Buna benzer şekilde faal durumda bulunan sığır besi işletmelerinin ise %87'si 10 başın altında hayvana sahiptir.

Diğer taraftan hayvancılık, ülkelerin ekonomisini geliştiren, birim yatırıma en yüksek katma değeri oluşturan ve en düşük maliyetle istihdam imkanı sağlayan bir sektördür. Sanayide günümüzde bir kişiye istihdam imkanı yaratabilmek için 100 birim yatırıma ihtiyaç olduğunu kabul edecek olursak, hayvancılıkta bunun beşte biri kadar kaynak yeterli olmaktadır. Sanayi kesimi ile karşılaştırıldığında aynı miktar yatırım ile hayvancılıkta 5 kat daha fazla sayıda kişiye iş imkanı yaratılabilmesiyle ne denli önemli bir sektör olduğu açıktır. Ülkemiz coğrafi yapısı itibarıyla dünyanın tarım ve hayvancılığa en elverişli ülkelerinden biridir ve Milli gelirimizin yaklaşık % 10'unu hayvancılık oluşturmaktadır. Yetmiş milyonu aşkın nüfusumuzun çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu dikkate alındığında yakın bir gelecekte protein gereksinmemizin ikiye katlanacağı hesap edilmektedir.

Çizelge1.Türkiye’ de Tür ve Irklara Göre Hayvan Sayıları

2008				2009			
Hayvan Türleri	Sayı (Baş)	Büyük baş, küçükbaş ve diğer hayvan sayıları içerisindeki pay (%)	Toplam hayvan sayısı içerisindeki pay (%)	Sayı (Baş)	Büyük baş, küçükbaş ve diğer hayvan sayıları içerisindeki pay (%)	Toplam hayvan sayısı içerisindeki pay (%)	Değişim (%)
TOPLAM	43.425.932		100,00	41.032.701		100,00	
Büyükbaş	11.121.458	100,00	25,61	10.946.239	100,00	26,68	- 1,58
Sığır	11.036.753	99,24	25,42	10.859.942	99,21	26,47	-1,60
Kültür	3.295.678	29,86	7,59	3.554.585	33,73	8,66	7,86
Kültür Melezi	4.465.350	40,46	10,28	4.454.647	41,02	10,86	-0,24
Yerli	3.275.725	29,68	7,54	2.850.710	26,25	6,95	-12,97
Manda	84.705	0,76	0,20	86.297	0,79	0,21	1,88
Küçükbaş	31.748.651	100,00	73,11	29.568.152	100,00	72,06	-6,87
Koyun	25.462.293	80,20	58,63	23.974.591	81,08	58,43	-5,84
Merinos	971.082	3,81	2,24	1.018.650	4,25	2,48	4,90
Yerli	24.491.211	96,19	56,40	22.955.941	95,75	55,95	-6,27
Keçi	6.286.358	19,80	14,48	5.593.561	18,92	13,63	-11,02
Kıl keçisi	6.095.292	96,96	14,04	5.435.393	97,17	13,25	-10,83
Tiftik keçisi	191.066	3,04	0,44	158.168	2,83	0,39	-17,22
Diğer	555.823	100,00	1,28	518.310	100,00	1,26	-6,75
Deve	1.057	0,19	0,00	970	0,19	0,00	-8,23
Domuz	1.813	0,33	0,00	1.717	0,33	0,00	-5,30
At	188.640	33,94	0,43	179.855	34,70	0,44	-4,66
Eşek	296.114	53,27	0,68	273.520	52,77	0,67	-7,63
Katır	68.199	12,27	0,16	62.248	12,01	0,15	-8,73

Kaynak: TÜİK İstatistiklerle Türkiye 2011

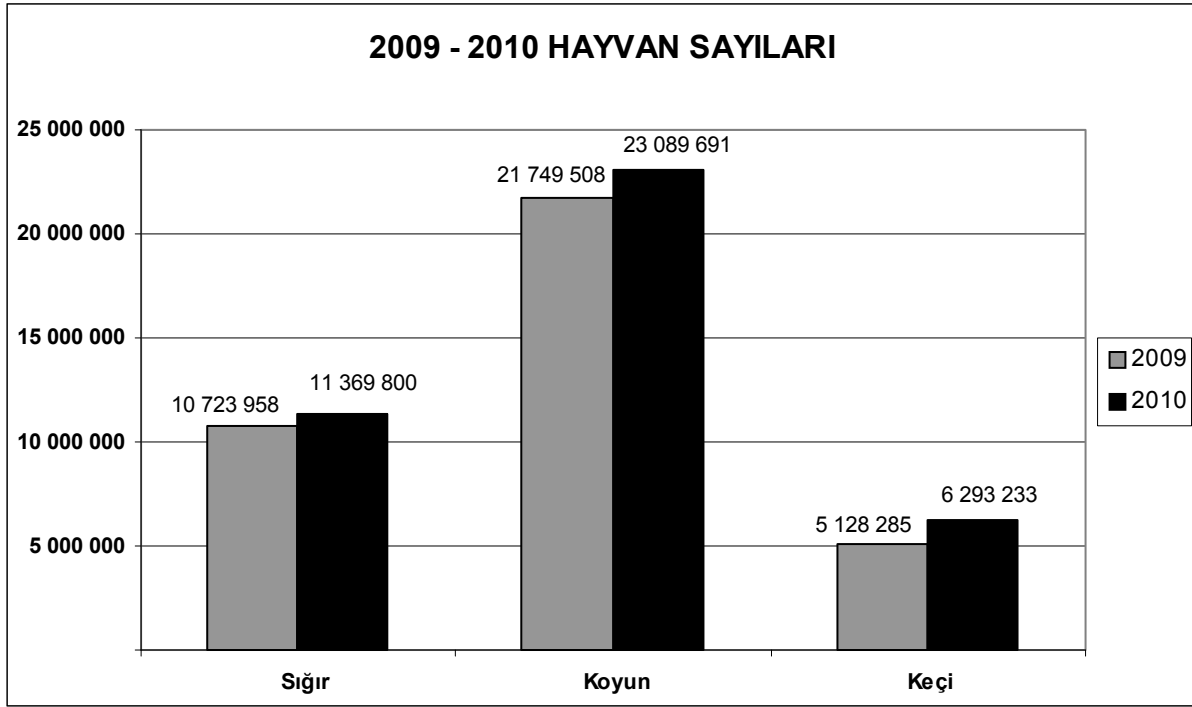
Hayvansal Üretim, 2010

Canlı hayvan sayılarına ait veriler 31 Aralık 2010 itibariyle olup hayvansal ürünlere ait veriler ise Ocak-Aralık 2010 içindeki toplam üretimi kapsamaktadır.

Büyükbaş hayvan sayısı 2010 yılında bir önceki yıla göre %6(*), küçükbaş hayvan sayısı %9,3 oranında artış göstermiştir

2010 yılı sonu itibariyle toplam büyükbaş hayvan sayısı bir önceki yıla göre %6(*) artış göstererek 11.454.526(*) baş olarak gerçekleşmiştir. Büyükbaş hayvanlar arasında yer alan sığır sayısı %6(*) artarak 11.369.800(*) baş olmuştur. Koyun sayısı 2010 yılı sonu itibariyle bir önceki yıla göre %6,2 artarak 23.089.691 baş, keçi sayısı ise %22,7 artarak 6.293.233 baş olmuştur.

Şekil1.Türkiye’de Hayvan Sayıları

Kaynak: www.tuik.gov.tr

Toplam kümes hayvanları sayısı 2010 yılında bir önceki yıla göre %2,1 oranında artış göstermiştir.

Kümes hayvanları sayısı 2010 yılsonu itibariyle bir önceki yıla göre %2,1 oranında artarak 238.972.961 adet olmuştur. Yumurta tavuğu sayısı ise 2010 yılı sonu itibariyle bir önceki yıla göre %6,7 oranında artarak 70.933.660 adet olmuştur.

Süt üretimi 2010 yılında bir önceki yıla göre %8(*) oranında artış göstermiştir

Süt üretimi, 2010 yılında bir önceki yıla göre %8(*) artmış ve 13.543.674(*) ton olarak gerçekleşmiştir. Bu miktarın %91,69'unu(*) inek sütü, %6,03'ünü(*) koyun sütü, %2,01'ini keçi sütü ve %0,26'sını manda sütü oluşturmaktadır.

Çizelge2.Yıllara göre kırmızı et üretim miktarları (ton)

	2008	2009	2010
Sığır	370 619	325 286	618 584
Manda	1 334	1 005	3 387
Koyun	96 738	74 633	135 687
Keçi	13 753	11 675	23 060
Deve	14	18	-

Canlı Hayvan ve Et İthalatı

Türkiye’de hayvansal üretim potansiyelinin yüksek olmasına karşın, nüfusun artması ve et ürünlerine yönelik iç talebin yükselmesine neden olmuştur (Demirbaş ve Tosun, 2005). Kırmızı et üretiminde azalma sonucunda da et fiyatlarının yükselmesi kaçınılmaz bir sonuç

olarak kendini göstermiştir. Bir kilogram etin fiyatı ABD’de 5-12.5 dolar (7.5-19 TL), AB’de 4 dolar (6TL) iken, İngiltere’de but eti 12.5 pound(29 TL), bonfile de 28 pound (64 TL)’a satılmaktadır. Fransa’da antrikot 18.6 avro/kg (36.5 TL/kg), kıyma da 8.71 avro/ kg (17.1 TL/kg)’dır.

EBK’da ise bonfile 34.90 TL, dana pirzola 26.90 TL, kıyma da 18.00 TL’ye tüketiciye ulaştırılmaktadır. Kişi başı yıllık kırmızı et tüketimi ise buna bağlı olarak 20 kg’dan 6.2 kg’a kadar gerilemiştir.

Bu tüketim miktarı; ABD’de 93.9kg, AB’ de 71kg, yani Türkiye’deki tüketimin 12-15 katı kadardır. Türkiye’nin tüketimde gelişmiş ülkelerin gerisinde kaldığı görülmektedir (Karkacier, 2000). ABD’de bir kişinin yıllık ortalama geliri 46 bin dolar seviyesinde iken bu değer Türkiye’de 8 bin dolar seviyesindedir. Yani ABD’de milli gelir ile 9.2 ton et satın alabiliyor iken, Türkiye’de kişi başına alınabilecek et miktarı ise sadece 480 kg’dır.

Türkiye’de et fiyatlarının artmasının temel nedeni kırmızı et üretimindeki düşmedir(Akman, 2010).Bu sonuca hayvan varlığındaki azalma, kesilen hayvanların toplam hayvan varlığı içerisindeki payı ve elde edilen karkas ağırlıkları gibi faktörler etki etmektedir.

Diğer nedenleri arasında; besi maliyetlerinin yüksekliği, Doğu ve Güneydoğu’da yaşanan terör problemi ve fiyatlardaki istikrarsızlıklar (Tan ve Dellal, 2002), yem fiyatlarındaki artış, hayvancılığa gereken önemin verilmemesi, bazı firmalar tarafından yaratılan spekülasyonlar, ülkeye giren hayvan sayılarında azalma, yetersiz organizasyonlar ve uygulanan yanlış politikalar gösterilmektedir. Bu durum, sektörde çok ciddi problemlere yol açmıştır. Kırmızı et sektöründe yaşanan kriz, bir taraftan et arzında sıkıntılara yol açarken diğer taraftan kırmızı et ve et mamullerinin tüketiminde yetersizlikleri ortaya çıkarmıştır.

Et fiyatlarının yüksek olduğu gerekçesi ile ilgili bakanlık tarafından et piyasasında arz ve talep dengesinin ve fiyatların düzenlenmesi amacıyla et piyasasına ithalat yoluyla müdahale edilmesi gerekliliği konusunda karar alınmıştır. Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü, AB ülkelerini de ithalat yapılabilir ülkeler arasına alması ile 1996 yılında Türkiye’nin gümrük birliğine girdiği yıl imzalanan AB ile hayvansal ürün ticaretini de düzenleyen ve 1998 yılında yürürlüğe girmek üzere 1/98 Sayılı Ortaklık Konseyi Kararı’ndaki taahhüdün yerine getirileceği de Türkiye tarafından bildirilmiştir. Ülkenin ihtiyaç duyduğu et için Türkiye Avrupa Birliği ülkelerinden belli bir süre içinde 18- 19 bin ton parça et, 3 bin ton kesim amaçlı olmak üzere canlı hayvanı gümrüksüz ithal etme taahhüdünde bulunmuştur. Türkiye, Avrupa Birliği’yle imzaladığı Gümrük Birliği anlaşması çerçevesinde Avrupa’dan gümrüksüz et ve canlı hayvan ithal etmek zorunluluğunda bırakılmıştır. AB, katılım ortaklığı tedbirlerinden 11.fasılda Türkiye’nin AB’ye uyguladığı et ithalat engelini kaldırılması (Saçlı,2009) çerçevesinde ülkelerinden Türkiye’nin et ithal etmesi ve anlaşmanın gereğini yerine getirmesi için talepte bulunmuştur. Ancak bu ithalatın yapılmasından deli dana hastalığı riski ile kaçınılmıştır. Son dönemde et fiyatlarındaki artışın devam etmesi üzerine bu ithalatın yapılmasının kaçınılmaz olduğuna dair ilgili kurum tarafından karar alındığı açıklanmıştır. Ancak Türkiye’nin ithalat kararından sonra, AB et ve süt ürünleri ihracatında verilen sübvansiyonu yarı yarıya düşürerek, ette 48 cent olan kilo başına sübvansiyon 24 cent olmuştur. Bunun sonucunda ton başına maliyet 50 dolar artarak ek bir mali yük oluşturmuştur. AB bu fırsatı ranta dönüştürmede geç kalmadığını ve mevcut durumun sürmesi durumunda da farklı uygulamaları gündeme taşıyacağını izlediği politika ile göstermiş bulunmaktadır.

Kırmızı et ithalinin devam etmesi halinde buna paralel olarak süt ithalinin de kaçınılmaz olacağı bir gerçektir (Akman, 2006).

Türkiye’deki üretim alt yapısının güçlendirilmesi, üretimin sürdürülebilirliği ve üreticilerin teşvik edilmesi amacıyla da bakanlık tarafından sıfır faizli 7 yıl vadeli yatırım ve işletme

kredisi verilmiştir. Bu desteğin başlatıldığı 1 Ağustos 2010'dan bu güne kadar 6 bin 600 çiftçiye, 516 milyon TL kredi kullanılarak, hayvancılık potansiyelinin yüksek olduğu Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinde de yüzde 40 hibeli hayvancılık desteklerinin sağlanması bir tedbir olarak uygulamaya konulmuştur. Ancak yetiştirici gerekli hayvan materyalini bulmakta zorlanmaktadır. Bu da dışarıdan damızlık canlı hayvan ithalinin yapılmasını zorunlu kılmaktadır. Sonucun bu şekilde gelişeceği hususunda hazırlıklı olan AB, Türkiye'ye ithalat için gerekli olan alt yapıyı oluşturmuştur.

Çizelge3.Canlı hayvan ve et ithalat rakamları (Bin Dolar)

	2010 (Ocak-Eylül)	2011 (Ocak-Eylül)
Canlı Hayvanlar	96.815	685.423
Etler ve Yenilen Sakatatlar	819	462.931
Toplam	97.634	1.148.354

Sonuç ve Çözüm Önerileri

Türkiye'de kasaplık canlı hayvan, karkas ve ileride gerçekleştirilmesi beklenen donmuş et ithalatının meydana getireceği sonuçlar ülke hayvancılığının geleceği açısından çok iyi incelenmesi gereken bir durumdur.

Daha önce yapılan benzer uygulamaların hayvancılıktaki olumsuz gelişmelere yol açtığından hareketle, bu duruma neden olan faktörlerin ve meydana getirdiği sonuçların ayrıntılı olarak incelenmesi gerekmektedir.

Çözüm için gerekenlerin acil olarak uygulanmaya konulması gelecekteki ülke hayvancılığı için hayati önem arz etmektedir. İthalat ile ülke hayvan yetiştiricilerinin olumsuz ve telafi edilemeyecek şekilde etkilenmelerine karşın önlemler alınması bir zorunluluktur. Aksi takdirde et ithali ile etlerde meydana gelen geçici düşük fiyatlar yetiştiricinin elindeki hayvanları kasaba göndererek hayvancılık faaliyetine son vermeleri anlamına gelecektir. Bunu önlemek için uygulamaya çalışılacak tedbirler için ise çok geç kalınabilir. Çünkü ülkemizde hayvan yetiştiricilerinin bu faaliyeti bir takım zorluklar içerisinde yıllardır yapmasına karşın, yeni kuşak özellikle küçük aile işletmelerinin fertleri bu uğraşı tercih etmeyerek farklı meslek dallarına yönelmektedirler.

Hayvancılığı bilen ve yapacak olan nüfus da uygulamaların olumsuz sonuçlarından etkilenerek üretimden çekilme noktasına gelmiştir. Bunun sonucu olarak da kırsal kalkınmada olumsuzluk, ekonomik ve sosyal sorunların büyümesi de kaçınılmaz olacaktır. Geline mevcut durum ve sonraki yıllarda olabilecek olumsuzluklar için çözüm olarak,

- Ülke insanının tüketim alışkanlığı dikkate alınarak kırmızı et üretiminin artırılmasına yönelik politikaların üretilmesi, ancak buna bağlı olarak süt fiyatlarındaki düşmenin engellenmesi konusunda gerekli uygulamaların yapılması,
- Et ve süt üretiminin birbirine bağlı olarak düşünülmesi, üreticilerin ilerde gerçekleşmesi beklenen üretim ve buna bağlı olarak fiyatların oluşmasındaki olumsuzluklara karşı koruyacak önlemlerin alınması,
- Ülke hayvan varlığının artırılmasına yönelik çalışmaların mevcut koşullara göre planlanarak yeniden düzenlenmesi,
- Et üretimini artırmak için hayvan başına karkas ağırlığının artırılmasının yanında buna paralel olarak özellikle küçükbaş (koyun-keçi) hayvan sayısının artırılması üzerinde yoğunlaşmalı ve bu uygulamaların tüm ülke coğrafyası için düşünülmesi,

- Sığır etinde Türkiye'ye dışarıdan farklı çevre koşullarına uyum sağlamış kasaplık canlı hayvan ithal etmek, bunları besiyeye almak yerine, genç sığır besisine özendirilerek, bunun için yerli ırklarla kombine ırkların melezlenmesi ile besi hayvan materyalinin sağlanması,
 - Hayvansal üretimi teşvik edecek yeni üretim ve pazarlama organizasyonlarının oluşturulması,
 - Hayvancılıkta örgütlenmenin bu konuda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip kurum ve kişilerden oluşturulmasına özen gösterilmesi,
 - Sektörde özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde çalışan tüm personelin sosyal güvence altına alınması ve ülke bazındaki ıslah çalışmalarına yönelik eğitilmesi ve en önemlisi destek ve teşviklerden bu kesimin öncelikli olarak yararlanması sağlanması,
 - Bölgelerde yetiştiricinin ürününü acil olarak pazarlayabileceği, ucuz ve kaliteli kesif yem temin edeceği, yem kaynaklarının korunması ve zenginleştirilmesini sağlayacak, hastalıklarla mücadele konusunda yardım alabileceği birimlerin kamu tarafından pilot bölgelerden başlayarak tesis edilmesi,
 - Hayvancılık politikalarının uzun vadede istikrarı koruyabilecek ve oluşabilecek olumsuz piyasa koşullarındaki dalgalanmalara karşı hazır olacak şekilde yapılandırılması
- Rekabet koşullarının sağlanması ve fiyatlardaki düşünlü hareketlere karşı müdahale edebilecek kamu iktisadi teşekküllerinin oluşturulması,
- Tarım politikaları oluşturulurken konu ile ilgili kişi, kurum, kuruluş ve organizasyonlarla ortak bir fikir birliğinin sağlanması,
 - Mevcut koşullarda yararlı olabileceğine inanılan çözümlerin ileride oluşturabileceği sonuçlarının da tüm yönü ile incelenerek uygulamaya konulması önerilmektedir.

Kaynaklar

- Akbulut ve ark, 2004. Türkiye'de et üretiminin artırılması için kültür ırkı sığır ırklarından yararlanma olanakları. 4.ulusal zootekni bilim kongresi bildirisi.
- Akman, N., 2006. Cumhuriyetimizin 100.Yılında Türkiye'nin hayvansal Üretimi. Türkiye Damızlık Sığır Yetiştiricileri Merkez Birliği Yayınları No:4
- Akman, N., 2010. İthalatın Gerekçesi Et Fiyatları mıdır? [http:// www.acikistihbarat.com/dosyalar/et-ithalatının-gerekçeleri](http://www.acikistihbarat.com/dosyalar/et-ithalatının-gerekçeleri).
- Demirbaş, N., Talim, M., 1999. Türkiye'de Et ve Et Ürünleri Sanayinde Gelişmeler, İTO, No:64, İzmir.
- Demirbaş, N., Tosun, D., 2005. Türkiye'de Tarımın Sanayi ile Entegrasyonu, Ortaya Çıkan Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi 2(2): 27-34.
- Karkacı, O., 2000. Türkiye Süt ve Süt Ürünleri İthal Talep Analizi, Turk J Agric For24 (2000) 421-427.
- Kaymakçı, M., Eliçin, A., Tuncel, E., Pekel, E., Karaca, O., Işın, F., Taşkın, T., Aşkın, Y., Emsen, H., Özder, M., Selçuk, E., Sönmez, R., 2005. Türkiye'de küçükbaş hayvan yetiştiriciliği. ZMO bildirimleri, Ankara.
- Peşmen, G., Yardımcı, M., 2008. Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde Türkiye hayvancılığının genel durumu. Vet Hekim Der Derg, 79(3): 51-56.
- Saçlı, Y., 2009. Türkiye'de Tarım İstatistikleri. Gelişimi, Sorunlar ve Çözüm Önerileri. DPT Ankara.
- Sarıözkan, S., 2004. Türkiye'de Hayvansal Ürün Fiyatları ve Girdi Maliyetleri (1995-2004). Erciyes Üniv. Vet. Fak. Derg. 3(2) 105-110, 2006.
- Tan, S., Dellal, İ., 2002. Kırmızı Et Üretim ve Tüketim Açığını Kapatmak İçin Alternatif Bir Yaklaşım: Hindi Üretimi ve Sözleşmeli Yetiştiricilik Modeli, TEAE Proje Raporu 2002-3, Ankara.
- Karakuş, K., 2011. Türkiye'nin Canlı Hayvan ve Kırmızı Et İthaline Genel Bir Bakış
- TÜİK, 2011. Hayvansal Üretim İstatistikleri. www.tuik.gov.tr
- TÜİK, İstatistiklerle Türkiye 2011

TÜRKİYE'DE HAYVANCILIK VE TRAKYA'DA ET İTHALATI

Prof. Dr. Salih ÇELİK, Hakan HAMARAT, Mustafa KORKMAZ

Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Ülkemizde Toplam Hayvan Sayıları (Eylül 2011 TÜİK)

Büyükbaş Hayvan Varlığı: 11,518.827 adet

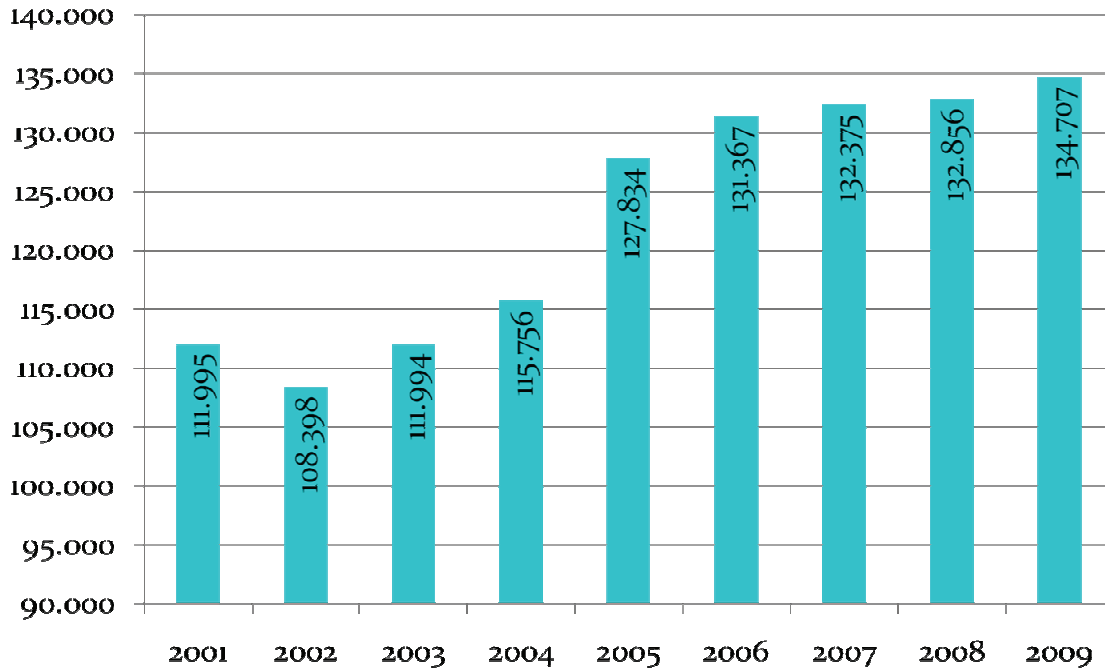
Küçükbaş Hayvan Varlığı: 29 382 924 adet

Ülkemiz doğal kaynakları, coğrafi yapısı, iklimi, teknik birikimi, insan gücü ve nüfus yapısı hayvancılık açısından kendi halkının beslenmesi yanında önemli dış satım potansiyeli de doğuracak durumdadır

Sığırcılıkta hayvan başına verimde belirli bir artış olmasına rağmen, ülkemiz nüfus artışı ile kıyaslandığında yetersiz kalmaktadır.

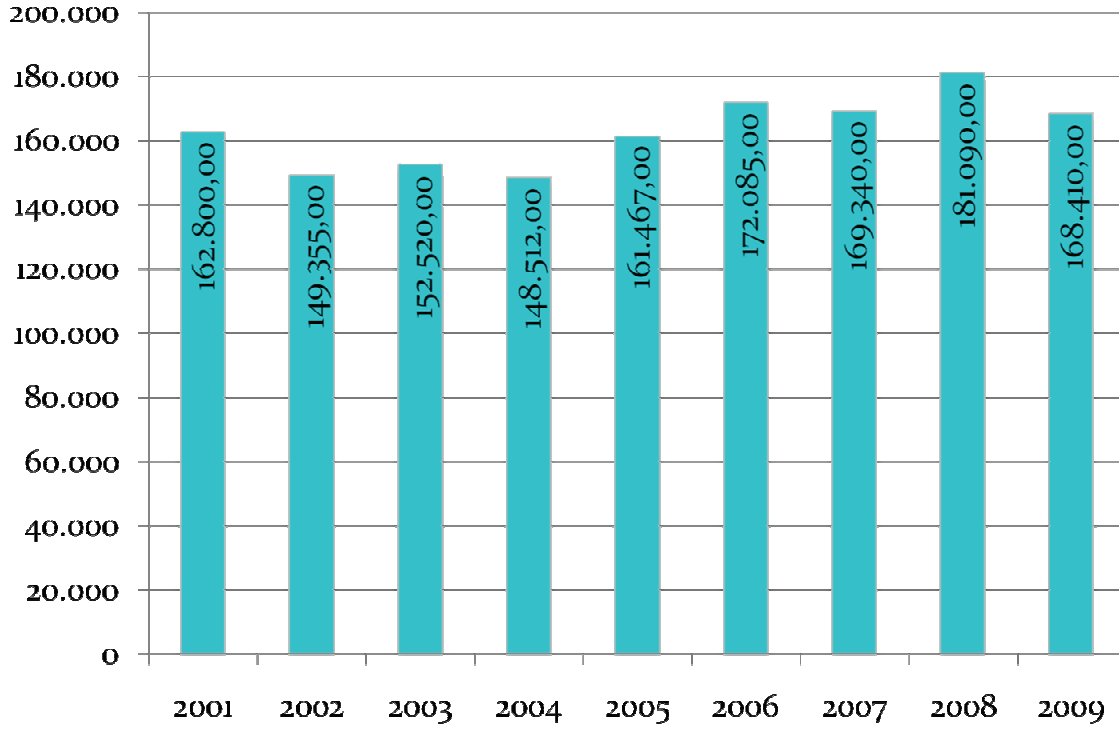
Tekirdağ İli için;

Büyükbaş Hayvan Varlığı

Tekirdağ İli için;

Küçükbaş Hayvan Varlığı

Hayvancılığın Önemi

- Temel besin maddeleri % 40-50'sinin hayvansal kaynaklı gıda olması gerekir
- Ülkemiz açısından kırmızı et üretimi insanların yeterli ve dengeli beslenmesine katkıda bulunması yanında üreticilerine gelir sağlamakta ve istihdam doğurmaktadır
- Köyden kente göçün önlenmesi, işsizlik ve ekonomik krizden çıkışa katkısı açısından da önemlidir. Ancak son yıllarda bütün gelişmiş ülkelerde hayvansal üretimin toplam tarımsal üretim içindeki payı giderek artarken ülkemizde böyle bir artış sağlanamamıştır.

Hayvancılığı Geliştirmek için Ne Yapılmalı

- Hayvan soyları iyileştirilmeli (ıslah çalışmaları)
- Otlaklar korunmalı.
- Kaba yem üretim alanları geliştirilmeli
- Hayvansal üretim üreticiler tarafından ana üretim olarak benimsenmeli
- Eğitimli iş gücünden yararlanılmalı
- Küçük ve orta ölçekli üreticiler daha fazla desteklenmeli
- Modern teknolojilerinde artık yoğun olarak kullanılmaya başlanması gerekmektedir

Nereden ve Neden Hayvan İthalatı Yapıyoruz?

Trakya Bölgesi ve İstanbul'un Avrupa Yakası'nın kurbanlık gereksinimini karşılamak için Balkan ülkelerinden yapılacak ithalat hacminin 80 bin büyükbaş ve 10-15 bin küçükbaş olduğu bildiriliyor. Ancak kimi uzmanlar, özellikle koyun ithalatının çok daha fazla olabileceğini belirtiyorlar.

İthal Edilen Hayvan Sayısı

Hayvan ithalatı nedeniyle yüz binlerce dolar yurt dışına gitmektedir. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanı Mehdi Eker, iktidarları döneminde ithalat izni alınmasının ardından 30 Eylül 2011 tarihine kadar 600 bin sığır, 1 milyon 400 bin koyun ithal edildiğini bildirdi. Oysaki bu para ülke içinde destekleme olarak kullanılsa daha gerçekçi ve yararlı sonuçlar alırız.

Çözüm Et İthalatı mı?

Politikalardaki tutarsız uygulamalar nedeniyle ithalata mecbur kalınmıştır fakat uzun vadede ithalat çözüm olarak görülmemelidir.

Kısa vadede çözüm olarak kabul edip, avantaja dönüştürülmediği takdirde ithalat ülke üreticisinin önünü keserek zarar etmesine neden olacaktır.

Özellikle kasaplık et ithalatı dış ülke üreticisini sevindirirken yerli üreticinin sonunu getirecektir.

Geçen yıl kırmızı et üretimi bir önceki yıla göre azaldı, beyaz et ve süt üretimi ise arttı.

Bugün, et ithalatına izin verilerek fiyatların dizginlenmeye çalışılması da kısa vadeli bir çözümdür. Politika belirsizliğinin devam ettiğini göstermektedir. Bu tür kararlar alınırken kırmızı et, süt, yem ve hatta beyaz et sektörlerindeki dinamiklerin ve fiyatlama mekanizmalarının gözden geçirilmesi gerekmektedir.

BİYOĞÜVENLİK: NEDEN GÜVEN DUYMUYORUZ?

Yrd. Doç. Dr. Mücella TEKEOĞLU, Büşra ABANOZ, Gülcan NURTEKİN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi

GİRİŞ

Biyogüvenlik olgusu temelini biyoteknoloji kavramından almaktadır. Biyoteknolojiyi kısaca canlı organizmalar ve bunların türevlerinin, teknoloji kullanımıyla, yeni alanlarda değerlendirilmeleri olarak tanımlayabiliriz. DNA klonlama ve canlıların genetik yapılarının doğal olmayan yollarla değiştirilmesi gibi uygulamalarıyla yeni bir alan olarak değerlendirilse de, aslında biyoteknoloji yeni bir bilimsel çalışma alanı değildir. Çok eski çağlarda hayvanların evcilleştirilmeleri, günümüzde de halen gıda üretiminde kullanılan fermantasyon teknikleri, mikroorganizmalardan antibiyotiklerin elde edilmesi gibi uygulamalar biyoteknolojinin ilk uygulamalarına örnek olarak verilebilir. Bunlardan birinci bölümde yer alanlar “geleneksel biyoteknoloji” ikinci bölümde yer alanlar ise “modern biyoteknoloji” uygulamaları olarak değerlendirilmektedir.

Biyoteknoloji uygulamaları genetik mühendisliği, biyoinformatik, mikrobiyoloji, biyokimya, moleküler biyoloji, immünoloji, enzimoloji ve biyoproses teknolojileri gibi farklı alanları kapsar. Bu nedenle de biyoteknoloji birçok bilimsel disiplinle karşılıklı ilişki içinde gelişmektedir. Biyoteknolojinin uygulanma alanları içinde tarım, sağlık, endüstri, gıda ve çevre gibi sektörler yer almaktadır. Biyoteknolojik süreçler kullanılarak üretilen ürünlerin dünya pazarındaki paylarına bakıldığında % 75’in üzerinde bir oranla tarım ve gıdanın olduğu görülmektedir.

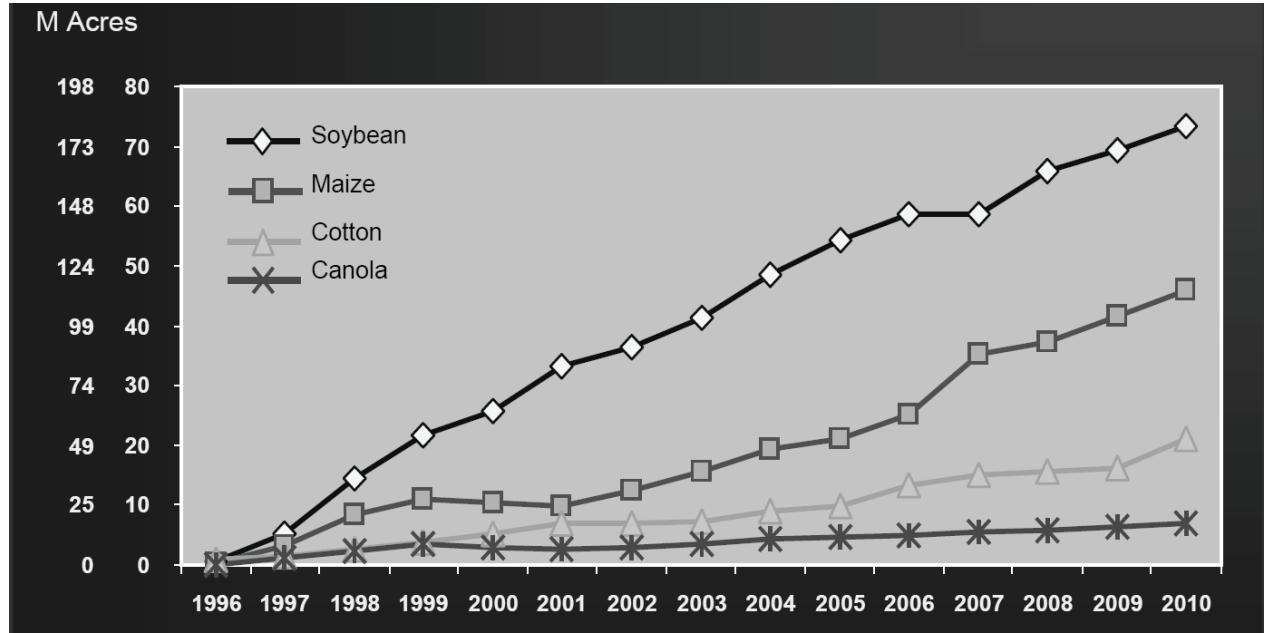
Türkiye’de biyoteknolojinin uzun dönemli ekonomik, sosyal, çevresel etkileri olması kaçınılmazdır. Bu teknolojiyi anlamak ve daha da önemlisi olası riskleri “yönetmek” gerekir. Bu değerlendirmenin amacı; modern biyoteknolojinin özellikle bitkisel üretimde artan kullanımına bağlı olarak ortaya çıkabilecek risklere dikkat çekerek, bu risklerin giderilmesi için getirilen yasal düzenlemelerin önemini vurgulamaktır.

Biyogüvenlik ve Genetiği Değiştirilmiş Organizmalar

Hangi alanda olursa olsun, teknoloji kullanımında sağlanan fayda yanında olası risklerin de incelenmesi, bu risklerin nedeni olabilecek potansiyel tehlikelerin de tanımlanması gerekmektedir. Bu yaklaşımın biyoteknoloji alanında uygulanması “biyogüvenlik” olgusunu gündeme getirmiştir. Biyogüvenliğin kapsama alanında transgenik uygulamalar, biyolojik silahlar ve kültür koleksiyonları yer almakta ise de, bugün için tartışmaların odağında transgenik uygulamalar yani genetiği değiştirilmiş organizmalar (GDO) yer almaktadır. GDO, bir canlıdaki genetik özelliğin, bu özelliğin bulunmadığı diğer bir canlıya, genetik mühendisliği yöntemleri kullanılarak aktarılmasıyla elde edilen yeni canlıya denir.

Tarımsal üretimde kullanılan GDO’ların verim artışı, daha az kimyasal kullanımı, stres koşullarına dayanıklılık gibi amaçlarla geliştirildikleri açıklanmaktadır. Bu ürünlerin yetiştirilmesi ile dünyada açlık sorunun yaşanılan bölgelerin halklarına daha bol ve kaliteli gıda ile besin yoluyla bazı aşuların da ulaştırılabileceği savlanmaktadır. İlk ticari tarımsal GDO olan raf ömrü uzatılmış domatesin ekiminin yapıldığı 1996’dan buyana geçen 15 yıllık sürede, bu ürünlerin ekim alanı hızla artmıştır (Şekil 1). Ancak GDO’lar istenmeyen bazı genetik özelliklerin ortaya çıkışı, ekonomik olarak dışa bağımlılık, bilimsel çalışmaların sonuçlarının netleşmeden piyasaya sürülmeleri gibi nedenlerle, son yıllarda birçok tartışmaya ve kamuoyunda olumsuz tepkilere neden olmaktadır.

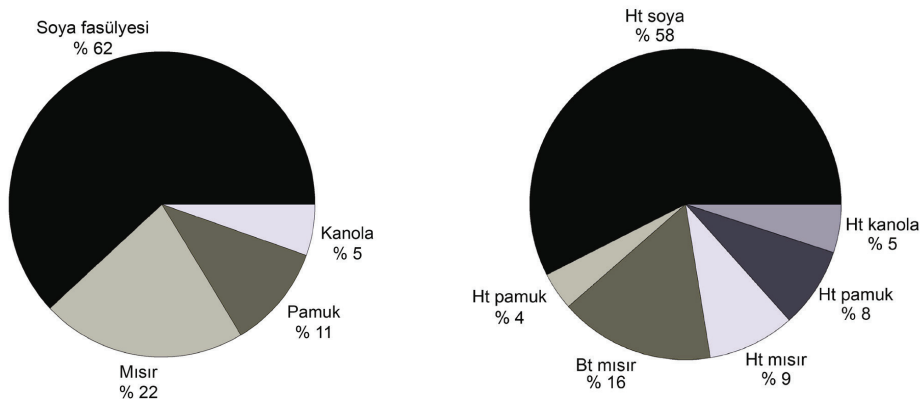
Şekil 1. Genetiği değiştirilmiş ürünlerin dünyada 1996-2010 yılları ekim alanı.

Kaynak: ISAAA 2010'dan alınmıştır. (M: Milyon ha. Soybean: Soya; Maize: Mısır; Cotton: Pamuk; Canola: Kolza)

En fazla yetiştirilen ürünler soya, mısır, pamuk ve kolzadır (Şekil 2). Bu bitkilere genetik mühendisliği yöntemleri ile kazandırılan özelliklerin başında herbisit dayanıklılığı ve böceklere dayanıklılık gelmektedir. Genetiği değiştirilmiş bitki üretiminin yarısı ABD'dedir. Diğer büyük üretici ülkeler arasında ise Arjantin, Brezilya, Kanada, Hindistan ve Çin gelmektedir. Bu ülkeler dünya toplam GDO üretiminin % 90'a varan bölümünü gerçekleştirmektedirler. Avrupa Birliği (AB) ülkelerinden Fransa GDO mısır ekimini 2008 yılında yasaklarken, Almanya, İspanya, İsveç, Romanya ve Polonya gibi ülkelerde çok az miktarlarda genetiği değiştirilmiş mısır ve patates üretimi yapılmaktadır.

Şekil 2. Dünyada en fazla yetiştirilen genetiği değiştirilmiş bitkiler ve bu bitkilere eklenen genler.

Kaynak: Bitki Biyoteknolojisi ve Genetik, 2012.

Biyoteknoloji firmaları ürettikleri ürün ve teknolojik bilgilerin patent ve lisans haklarının satışından büyük karlar sağlamaktadırlar. Transgenik organizmaların uluslar arası ticaretinde

birtakım kısıtlamalar söz konusudur. Bu kısıtlamalar dayanaklarını BM'in Biyoçeşitlilik Anlaşmasının bir parçası olan Biyogüvenlik Protokolünden almaktadır.

Cartagena Protokolü olarak bilinen bu anlaşmaya göre; genleriyle oynanmış organizmaların serbest bırakılması doğaya, insan sağlığına ve biyoçeşitliliğe karşı bir risk olarak tanımlanır. Bu risk nedeniyle ülkeler bu ürünlerin ithalatına sınırlama ve yasaklama getirebilirler. İşte bu yasak ve sınırlamaları düzenleyen ulusal Biyogüvenlik yasaları birçok ülke tarafından hazırlanıp uygulanmaya başlanmıştır. AB ülkeleri ve ABD biyogüvenlik uygulamaları birbirinden oldukça farklıdır.

GDO'ların piyasaya sürüldüğü yıllardan buyana ülkemizde de, gerek ilgili bakanlık, gerekse üniversite ve sivil toplum örgütleri ile bu tartışmalar sürekli gündeme getirilmiştir. Bu süreçte ilgili ürünlerin üretim ve tüketimlerini konu alan yasal düzenlemelerin getirilmesinde oldukça geç kalındığı için, 2009 yılına kadar GDO'ların üretim ve tüketimleri ile ilgili resmi verilerin toplanabilmesi mümkün olmamıştır. Türkiye'de yaklaşık 800 üründe GDO'ların kullanılmakta olduğu bildirilmekte ancak bu alandaki yasal düzenlemelerin yürürlüğe girişine kadar geçen süreçte GDO üretimi yapılmadığı varsayılmaktadır. Yetkililerce olmadığı iddia edilen GDO'ların tüketici pazarlarındaki varlığı bazı üniversitelerdeki araştırmacılar tarafından kanıtlanırsa da bu ürünlerin ithal edildiği gerçeği yıllarca göz ardı edilmiştir. 2003 yılında Türkiye'ye soya taşıyan bir gemi Greenpeace tarafından durdurulduğunda ürünlerin GDO'lu olduğu ortaya çıkmıştır.

Türkiye Biyogüvenlik Uygulamaları

Ülkemiz de kendi biyogüvenlik mevzuatını hazırlamıştır. 2009 yılına kadar yasal düzenleme olmadığından, net ithalatçı olduğumuz pek çok üründe GDO denetimi yapılamıyordu.

Hazırlıkları devam eden Biyogüvenlik Yasası çıkmadan önce 26 Ekim 2009'da, bu alandaki işlemleri düzenleyici bir yönetmelik yürürlüğe alındı. Toplumda GDO karşıtı seslere, Tarım Bakanı tarafından "bu yönetmelik varken Türkiye'ye GDO'lu ürün giremez" denmesine rağmen, bu yönetmeliğe dayandırılarak 32 çeşit GDO'nun ithaline izin verildi. Yine bu dönemde ürünlerinde GDO olmadığını belirten firmalara "olmayan bir şey yazılmaz" gerekçesiyle reklam cezaları verildi.

Yönetmeliğin yürürlükte kaldığı süre boyunca ZMO'nun da içinde bulunduğu değişik meslek örgütleri ve STK'nca GDO ve ürünlerinin tartışıldığı toplantı ve gösteriler yapılarak halkın konuya ilgisine çalışıldı. Denetimli serbestlik getiren bu yönetmelik, yürürlüğe girdiği tarihten itibaren defalarca değişikliğe uğramış, denetim hükmü ertelenmiş, ilk yönetmelikte girişine izin verilmeyen bazı ürünlerin de girişine izin verilmiştir.

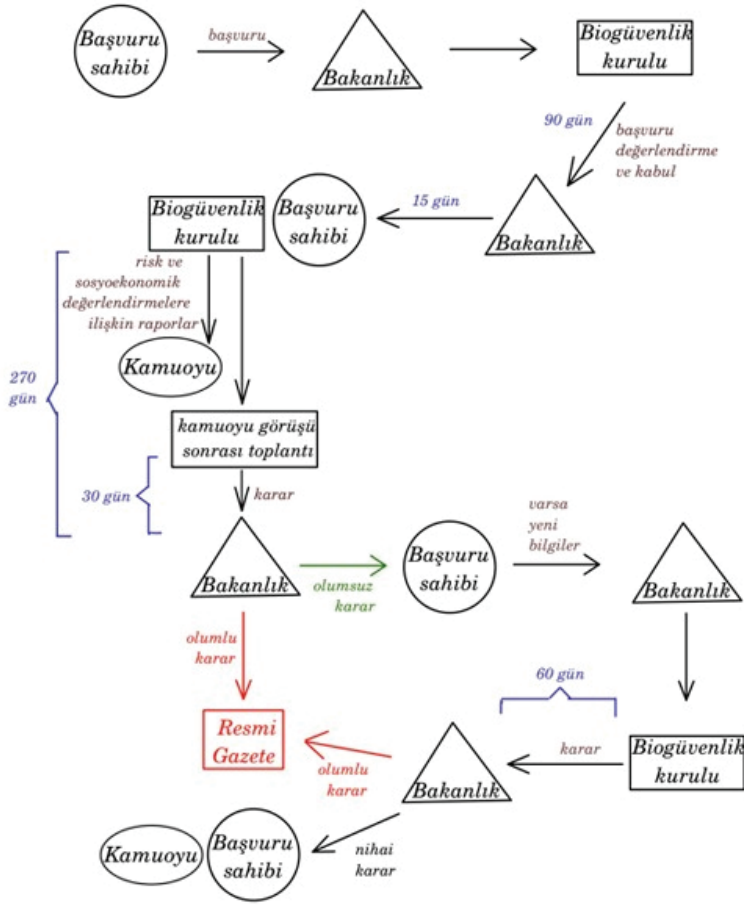
Sonunda 5977 sayılı Biyogüvenlik Kanunu 18 Mart 2010'da TBMM'de kabul edilmiş ve 26 Mart 2010'da 27533 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Ancak getirilen bir hükümlerle yürürlüğe girişi 6 ay sonraya, 26 Ekim 2010'a ertelenmiştir. Bu kanun hükümlerinin yürütmesini düzenleyen iki yeni yönetmelik çıkarılmıştır. Bunlar; Genetik Yapısı Değiştirilmiş Organizmalar ve Ürünlerine Dair Yönetmelik; Biyogüvenlik Kurulu ve Komitelerin Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik. Bu yönetmelikler de 26 Ekim 2010'da yürürlüğe girmek üzere, 13 Ağustos 2010'da 27671 sayılı Resmi Gazetede yayınlanışlardır.

Biyogüvenlik Kanununa göre Türkiye’de genetiği değiştirilmiş bitki ve hayvanların üretimi yasaklanmış, GDO’lu ürünlerin etiketlerinde bu durumun belirtilmesi, GDO’suz eşdeğer ürünlerin de, GDO’suz olduklarının belirtilebileceği hükme bağlanmıştır. Biyogüvenlik Kanununun uygulanmasındaki süreçler şu şekilde özetlenebilir: Başvuru sahibi Bakanlığa başvurusunu yapar. Bakanlık Biyogüvenlik Kurulu’na bildirir, BGK ilgili risk ve sosyoekonomik değerlendirmeleri yapmak üzere bilimsel komiteleri oluşturur, onların raporlarını alır ve bu raporları kamuoyu görüşüne sunar. Daha sonra Kurul kamuoyu görüşlerini ve raporları göz önünde bulundurarak bir karara varır. Bu kararı Bakanlığa bildirir. Sonuç olumluysa karar resmi gazetede yayınlanır, olumsuzsa başvuru sahibine geri gönderilir (Şekil 3).

Bağımsız olduğu varsayılan Biyogüvenlik Kurulu’nun yapısına baktığımızda; üniversite öğretim üyesi ve meslek odası temsilcisi 2 üye dışındaki 7 üyenin Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Ekonomi Bakanlığı ve Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bürokratlarından oluştuğunu görmekteyiz.

Biyogüvenlik Kanununun uygulanmaya başlandığı 14 aylık sürede Biyogüvenlik Kurulu Şekil 3’te açıklanan süreçlerden geçen 3 soya çeşidinin ithalatına izin vermiştir. Geçtiğimiz ay içinde de GDO’lu 10 mısır çeşidi ithalatı için yapılan başvuruları değerlendirip kamuoyuna sunmuştur. Buna göre GDO’lu mısırların zararlı olduğu raporda belirtilmiş ama ithal edilmesi de uygun bulunmuştur. Bugüne kadar ülkemiz transgenik bitki geliştiren değil bunları kullanma potansiyeli olan bir ülke olmuştur. Bu yüzden görüldüğü gibi yasal düzenlemeler bu ürünlerin ithalatının yapılmasına yöneliktir.

Şekil 3. Biyogüvenlik Kanunu uyarınca GDO'lar ile ilgili karar süreci.

Kaynak: <http://www.greenpeace.org/turkey/Global/turkey/image/2011/11/biyogüvenlik>.

Sonuç

Bütün bu yasal düzenleme ve uygulama süreçlerine baktığımızda bir karmaşa ve GDO lehine çokça taviz verildiğini görmekteyiz. Kuşularımız ve güvensizliğimiz bu yüzdendir. Yoksa teknoloji karşıtlığından değil. Tarımsal Biyoteknoloji Bölümü öğrencileri olarak amacımız; bilimsel temelli, doğa ve insan dostu biyoteknolojik uygulamaların, sağlıklı bilgi paylaşımı süreçlerinden geçerek kullanılmalarıdır. Aksaklıklar gösterilmezse, sorunlar çözümlenmeden kalır.

Kaynaklar

Atalık, A. 2011. Ülkemizde biyogüvenlik mevzuatı ve izin verilen GDO'lu çeşitler. Çiftlik Dergisi. URL:

<http://www.ciftlikdergisi.com.tr/?p=18609>

Başağa, H., D. Çetindamar. 2006. Uluslararası Rekabet Stratejileri: Türkiye'de Biyoteknoloji İşbirlikleri, TÜSİAD, İstanbul.

<http://www.efsa.europa.eu/EFSA/>

<http://www.greenpeace.org/turkey>

<http://www.tarim.gov.tr>

<http://www.tbddm.gov.tr>

ISAAA. 2010. Global Status of Commercialized Biotech/GM Crops.

Öktem, H.A., M. Yücel (çeviri ed.). 2012. Bitki Biyoteknolojisi ve Genetik. ISBN 978-605-133-182-9. 374 s.

Thieman, W.J., M.A. Palladino. 2012. Introduction to Biotechnology. Üçüncü baskı. Pearson Education. ISBN 0-321-76611-3. 340 s.

Topal, R.Ş. 2006. Biyogüvenlik ve Biyoteknoloji. 312 s. Cemturan Ofset, İstanbul.

IV. OTURUM
SU ÜRÜNLERİ ve BALIKÇILIK SEKTÖRÜ-I

KÜRESEL ISINMANIN ÜLKEMİZ VE DOĞU ANADOLU BÖLGESİ SU ÜRÜNLERİ YETİŞTİRİCİLİĞİNE OLASI ETKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Adem Yavuz SÖNMEZ, Kübra KOBAZA, Arzu GERGİT

Atatürk Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

Özet: Dünya üzerinde yaşanmakta olan iklim değişiklikleri denizleri, iç suları ve doğal olarak ta su canlılarını etkilemekte ve su ürünleri yetiştiriciliğine etkileri izlenmektedir. Sularda meydana gelen sıcaklık artışları balık popülasyonlarının davranışlarını doğrudan etkilediği gibi yetiştiriciliğe de doğrudan etki etmektedir. Bu anlamda küresel iklim değişikliği açısından risk gurubu ülkeler arasında olan ülkemizde etkileri sahil kesimlerinde ve sıcak bölgelerde çok etkin ve kısa vadede olması öngörülürken yetiştiricilik anlamında Doğu Anadolu Bölgesi ve bölgemiz gibi yüksek rakımda bulunan soğuk kuşaklarda daha az ve daha uzun vadede olması beklenmektedir. Hatta kısa vadede sıcaklık artışının bölgemiz su ürünleri yetiştiriciliğine olumlu etkiler yapması da öngörülmektedir.

1- Giriş

Küresel ısınma birçok bilim adamı tarafından içinde bulunduğumuz yüzyılın en önemli problemlerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Birçok tanımı olmasına karşın iklimsel sıcaklık artışı olarak yalın bir şekilde tarif edilebilir. Bu bağlamda küresel ısınmaya birçok kaynaklık eden etken bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi olarak sera gazı etkisi gösterilmektedir.

Küresel ısınmanın etkileri konusunda araştırma temeline dayalı deneysel bir sonuç henüz yoktur. Fakat mevcut durumun kıyası ile iklimsel veriler ışığında yapılan çalışmalar doğrultusunda önümüzdeki yıllara dair birçok öngörü ortaya atılmaktadır. Özellikle ülkemiz küresel iklim değişikliği konusunda risk gurubu ülkeler arasında gösterilmektedir. Kurak ve yarı kurak iklim kuşağında yer alan ülkemizde küresel ısınma sonucunda su kaynaklarında önemli derecede zayıflama görüleceği, çölleşme ve kuraklık problemlerinin artacağı, akarsu debilerinde %20-50 oranında düşüş olabileceği, orman yangınlarının tedrici olarak artacağı ve buna bağlı olarak ekolojik bozulmaların ortaya çıkacağı tahminleri yürütülmektedir.

IPCC (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı)'nin 2005'te yayınlanan teknik raporunda özellikle ülkemizin küresel ısınma etkileri konusunda dikkat çekici bilgilere yer verilmiştir. Rapora göre 1901-2000 yılları arasında ülkemizde her on yılda bir sıcaklığın 0,2°C'ye kadar arttığı ve yağışlarda ortalama %10 oranında düşüş yaşandığı belirtilmiştir. Yine aynı raporda 2071-2100 yılları arasına yapılan öngöründe günlük yağış miktarının 0,25mm'ye düşmesi, buharlaşmanın artması, su kaynaklarının zayıflaması ve buna bağlı olarak iç sularda yaşayan birçok balık türünün azalmasının kuvvetle muhtemel olduğu belirtilmiştir. Buradan hareketle buzulların erimesi ve deniz seviyesinde yükselmelerin sonucunda Seyhan, Ceyhan, Göksu, Büyük ve Küçük Menderes, Bakırçay ve Gediz deltalarının sular altında kalacağı senaryosu, birçok canlı türünün yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalacağı da tahmin edilen diğer sonuçlar içersindedir.

Hiç şüphesiz ki küresel ısınmanın en önemli etkilerinin görüleceği alanların başında tarımsal üretim sektörü gelmektedir. Tarımsal üretim sektörünün en önemli kollarından birisi su ürünleri yetiştiriciliğinin ana unsurunu su oluşturmaktadır. Bu anlamda ele alındığında su ürünleri sektörünün küresel ısınmadan en fazla etkilenen tarımsal üretim kolu olması kaçınılmazdır. Yapılan araştırmalarda ısınmayla birlikte denizlerdeki su akıntılarının ve sıcaklık rejimlerinin değişimlerinden hareketle balıkların göç yollarının bozulmasına neden

olacağı belirtilirken ülkemiz denizlerinde sonradan görülen tropikal balık türlerinin bu durumu destekler nitelikte olduğu müşahade edilmektedir.

2- İklim Değişikliğinin Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Olası Etkileri

Atmosferde meydana gelen küçük sıcaklık değişimlerinden bile okyanus, deniz, göl, akarsu gibi su kaynakları etkilenmektedir. Sucul ekosistemlerde yaşayan canlıların en temel yaşamsal kriterlerinin başında sıcaklık gelmektedir. Bütün su canlılarının tolere edebildikleri bir yaşamsal sıcaklık aralığı olduğu gibi optimal olarak büyüyüp gelişebildikleri bir sıcaklık düzeyi bulunmaktadır. Su kaynaklarında meydana gelen sıcaklık değişimleri direkt olarak canlıları etkilediği gibi suyun fiziksel ve kimyasal parametrelerinde meydana getirdiği değişimlerle de indirek olarak ta etkilemektedir. Bu hali ile küresel ısınma denilen sıcaklık artışının su kaynaklarına ve su canlılarına olumsuz birçok etkisi olabileceği tahmin edilmektedir.

Yukarıda sayılan birçok faktör küresel iklim değişikliğinin balıkçılık üzerine olumsuz etkileri ortaya koymaktadır. Özellikle balık göç yollarının değişmesi, yumurtlama, beslenme gibi faaliyetlerinin direk sıcaklık tahdidinde olması önümüzdeki yıllarda su ürünleri üretiminin önemli bir kolu olan avcılık yolu ile üretimi önemli derecede kısıtlayacağı ve Grekli hazırlıklar yapılmazsa üretimde önemli oranlarda düşüş yaşanacağı öngörülmektedir.

Öte yandan küresel iklim değişikliğinin iç sulardaki üretimi daha fazla olumsuz etkilemesi beklenmektedir. Özellikle iç sularda iklim değişikliği yağış döngüsü ve buharlaşmayı etkilemektedir. Sıcaklığın iklim değişikliği sonucu artması tahmin edilebilir bir durum olsa da buharlaşmanın ne denli olacağına önceden bilinmesi oldukça zordur. Bu hali ile iç sulardaki risk miktarı daha fazla artmaktadır.

Özellikle kapalı havzalarda yapılan yetiştiricilik işlerinde o bölgenin taşıma kapasitesinin iyi bilinmesi gerekmektedir. İç su havzalarının taşıma kapasitelerinin belirlenmesinde işletmenin kurulacağı göl veya gölet alanı, drenaj alanı, hacmi, derinliği, su akışı, su değişim oranı ve yenilenme kapasitesinin bilinmesi gerekir. Bu kriterler içersinde iklim değişikliğine bağlı olarak o bölgenin hacmi değişebilmekte olup, o bölgede yapılacak yetiştiricilik faaliyetlerinin izlenmesi gerekecektir. Buharlaşma sonucu meydana gelebilecek hacimsel bir kayıp üretim kapasitesinin düşmesine sebep olacaktır. Aksi halde yetiştiricilik faaliyetlerinin havzayı kirletmesi ve ekosisteme zarar vermesi sonuçları ortaya çıkacaktır.

Yine sıcaklığa bağlı olarak sularda meydana gelen değişikliklerin direk olarak bazı bölgelerde yetiştiriciliğe olumsuz yönde etki edeceği, yetiştirilen türlerde yem alınma bağlı büyüme gerilemeleri görülebileceği, özellikle soğuk su türlerinin kuluçka periyodunda optimal koşulların değişimine bağlı yavru elde etmede güçlükler yaşanacağı, sıcak su türlerinde yetiştirme periyodunda uzamaların yaşanacağı gibi birçok olumsuz beklenti bulunmaktadır. Ülkemizin kıyı bölgeleri ile batı bölgelerinin daha yoğun olarak etkilenmesi beklenmektedir.

3- Küresel Isınmanın Doğu Anadolu Bölgesi Su Ürünleri Yetiştiriciliğine Olası Etkileri

Yapılan çalışmalar ve öngörüler ışığında küresel ısınmanın muhtemel etkilerinden en az etkilenmesi beklenen bölgelerin başında Doğu Anadolu Bölgesi gelmektedir. Şöyle ki: özellikle bölgenin yüksek rakımda ve karasal iklimde oluşu ile yoğun kış şartlarının yaşanması küresel ısınmanın olası olumsuz etkilerine karşı kısa vadede diğer bölgelere göre daha az etkilenme şansı tanımaktadır.

Bu durumun özellikle bitkisel üretimin birçok dalı açısından belirli bir periyotta olumlu sonuçlar doğurabileceği yaklaşımı mevcuttur. Özellikle bölgemizde birçok ürün çeşidinin vejetasyon dönemlerini düşük sıcaklıklarda tamamlayamadıkları ve soğuk günlerin dağılımının yılın oldukça büyük bir bölümünü kapsaması bitkisel üretimi hem çeşitsel olarak

hem de miktarsal olarak kısıtlamaktadır. Bu nedenle küresel ısınmanın etki düzeyi bölgemizde daha geç algılanabileceği gibi kısa ve orta vadede olumlu sonuçlar da doğurabileceği yaklaşımı mevcuttur.

Benzer durum su ürünleri yetiştiriciliği içinde düşünülebilir. Bölgemizde su ürünleri yetiştiriciliği genel anlamda göletlerde kafes ve akarsularda havuzlarla alabalık yetiştiriciliğinden ibarettir. Bölgemizde yapılan yetiştiricilik koşulları sahil ve batı kesimlerine göre oldukça dezavantajlı konumdadır. Özellikle su sıcaklığının yetiştiricilik açısından optimum koşulların oldukça altında olması yetiştirme periyodunu oldukça uzatmakta ve birim alandan daha fazla faydalanabilme olanağını kısıtlamaktadır. Bu bağlamda ele alındığında esasen kısa ve ya orta vadede küresel ısınmanın bölgemiz açısından olumlu faydaların görülebileceği söylenebilir. İç sularda meydana gelebilecek birkaç derecelik sıcaklık artışı bölgemizde yetiştiricilik açısından su sıcaklığını optimum koşullara taşıyabilecektir. Sıcaklık periyodunun hangi zaman aralığından hangi seviyelere ulaşacağı, etkilerinin ne denli olacağı gibi konuların daha detaylıca açıklığa kavuşturulmuş çalışmaları artıkça daha etkin bir yaklaşımda bulunulabilir. Fakat belirli bir periyot için küresel ısınmanın bölgemiz yetiştiriciliği için olumlu sonuçlar doğurabileceği şu anki veriler doğrultusunda muhtemeldir.

4- Sonuç

Küresel iklim değişikliği açısından risk gurubu ülkeler arasında bulunan ülkemiz genel anlamda olumsuz etkileri, en fazla tarımsal üretim kollarında yaşayacaktır. Bu üretim kolları içerisinde en fazla etkilenecek sahalardan birisi ise su ürünleri yetiştiriciliği sektörüdür. Su kaynaklarının zayıflaması, ani sıcaklık değişimleri ve buharlaşma gibi sonuçlar yetiştiriciliği olumsuz yönde etkileyen faktörlerin başındadır. Fakat bu olumsuz sonuçlardan her bölge aynı derecede etkilenmeyeceği gibi su ürünleri yetiştiriciliği açısından özellikle Doğu Anadolu bölgesinin kısa ve orta vadede olumlu etkilenebileceği de öngörülmektedir.

Kaynaklar

Akustrateji Sanal Enstitüsü Ön Raporu(web). İklim Değişikliğinin Türkiye'nin Sucul Ekosistemlerine Olumsuz Etkilerinin ve Koruyu Yöntem Stratejilerinin Belirlenmesi Projesi.

IPCC 5. Teknik raporu.

Kurt L. 2006. Küresel Isınmanın Türkiye'ni Su Kaynaklarına Etkileri.

Pulatsu, S. 2003. The Application of a phosphorus budget model estimating the carrying capacity of Kesikköprü dam lake.

Seçer S, Demir N ve Karacan H. 2008. Küresel Isınmanın İçsu Ekosistemlerine Etkisi

Tekinay A. Güroy D. 2007. İklim Değişikliğini Türkiye Balık Üretimini Nasıl Etkileyecek?

SU ÜRÜNLERİ İŞLEME SEKTÖRÜ VE ÇANAKKALE BÖLGESİ'NDEKİ DURUM

Yrd. Doç. Dr. Fikret ÇAKIR, Lütfiye AYKURT, İsmail KAYA
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

Giriş

Son yıllarda hızlı nüfus artışına bağlı olarak insan tüketimi için gerekli besin miktarı artış göstermiştir. Buna bağlı olarak karasal kökenli protein kaynakları yetersiz kalmaya başlayarak insanları başka protein kaynağı arayışına sürüklemiştir. Bu noktada önemli bir kaynak olarak; hem ucuz hem de diğer hayvansal kaynaklara kıyasla protein değeri oldukça yüksek olan su ürünleri ön plana çıkmaktadır.

Günümüzde su ürünleri sektörü dünyadaki besin ihtiyaçlarının karşılanmasında temel bir endüstriyi oluşturmaktadır. Son yıllarda yapılan eğitim çalışmaları ve gelişen teknoloji ile birlikte su ürünleri sektörü, *Food and Agriculture Organization* (FAO) tarafından dünyanın en hızlı büyüyen gıda sektörü olarak belirlenmiştir (Dağtekin ve Ak 2007). Türkiye'de de alım gücünün artması, bilinçli tüketim gelişmesi ve aile içi çalışan sayısının artması ile birlikte hazır gıdalara olan talep su ürünlerine yönelik bir eğilimi de beraberinde getirmiştir. Ancak, su ürünlerinin gıda sanayinde değerlendirme payının, bu talebe karşılık gelecek şekilde artmadığı görülmektedir. Su ürünleri ülkemizde genellikle taze olarak tüketilmekte ve 1980'lerden beri bu oran % 75 değerini korumaktadır. Oysaki kolay bozulabilen bir ürün olan su ürünleri işlenerek değerlendirildiğinde, gıda maddesi daha uzun süre korunabilmekte, böylelikle daha fazla kazanç sağlanmakta ve ürünlerin her mevsim tüketimi sağlanabilmektedir. Ülkemizde balık tüketiminin az ve bölgeler arasında dengesiz oluşu su ürünlerinin işlenerek değerlendirilmesini önemli kılmaktadır. Böylelikle, insanların sağlıklı beslenmesinin yanında ülke ekonomisi içinde önemli katkılar sağlanmış olacaktır (Çakır ve ark., 2008).

Dünya ve Türkiye'deki Su Ürünlerinin Durumu

Dünya su ürünleri üretimi FAO 2009 yılı verilerine göre 163 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretimim 89 milyon tonu avcılık, 56 milyon tonu ise yetiştiricilik yolu ile sağlanmıştır. Bu üretimde ilk üç sırayı Çin (60.5 milyon ton), Endonezya (9.815 milyon ton) Hindistan (7.845 milyon ton) almış olup Türkiye ise 622.679 ton ile 33. sırada yer alarak (FAO, 2011a) dünya üretimine % 0,38 'lik bir katkıda bulunmuştur. Toplam üretimin % 75'i avcılık, % 25'i ise yetiştiricilik yolu ile sağlanmıştır (FAO,2011b). Avcılık yolu ile elde edilen üretimin büyük bir bölümü Karadeniz (%73) bölgesinden karşılanmakta, bu bölgeyi Ege Denizi (%11,77), Marmara Denizi (%8,3) ve Akdeniz (%6,94) izlemektedir (TÜİK, 2011).

Dünyada avcılık ve yetiştiricilik yolu ile elde edilen toplam su ürünleri üretiminin %81 (115,1 milyon ton, 2008 yılında) gibi oldukça büyük bir bölümü doğrudan insan tüketimi sunulmaktadır. Geriye kalan % 19 'luk kısım ise, özellikle balık unu ve balık yağı üretimi ve gıda dışı ürünler için kullanılmaktadır. İnsan tüketimine sunulan su ürünlerinin %47,8'i ise canlı veya taze olarak tüketime sunulmaktadır. Geriye kalan %52,2' lik kısım ise farklı işleme teknolojileri (dondurma, konserve, tuzlama, dumanlama, marinat vb.) uygulanarak değerlendirilmektedir (FAO,2011c).

Ülkemizde ise üretilen su ürünlerinin yaklaşık %80-85'i insan tüketimine sunulurken geriye kalan %15-20' lik kısım ise balık unu ve yağı üretimi ile gıda dışı ürünler için kullanılmaktadır. Tüketime sunulan kısmın büyük bir bölümü taze ve soğutulmuş olarak

tüketime sunulurken, çok az miktarı (%5-10) ise dondurarak, konserve, tuzlama, dumanlama ve marinat gibi işleme teknolojileri işlenerek tüketime sunulmaktadır (TÜİK, 2011; Kutlu ve Balçık Mısır, 2007).

Dünyada, kişi başına düşen yıllık su ürünleri tüketimi 16.8 kg/yıl olarak belirlenmiştir. Avrupa Birliği (AB) ülkelerde ise bu oran 23 kg/yıl, gelişmiş ülkelerde 24.1 kg/yıl, endüstri ülkelerinde 29 kg/yıl ve düşük gelirli gıda açığı olan ülkelerde ise 14.2 kg/yıl olarak belirlenmiştir (FAO, 2011d). Ülkemizde ise bu oran yıllara göre 6.7-8.6 kg/yıl olarak değişim göstermektedir. Dünya ve AB ülkeleri yıllık su ürünleri tüketimine bakıldığında Türkiye'deki tüketimin ne kadar düşük olduğu görülmektedir. Ülkemizde bu durum bölgeler arasında da farklılıklar gösterebilmektedir. Özellikle denize kıyısı olan bölgelerde su ürünleri tüketimi oldukça fazla iken, İç ve Doğu Anadolu bölgelerimizde oldukça (1-2 kg) düşüktür (Atay, 2000; Dağtekin ve Ak, 2007). Denize kıyısı bulunana Çanakkale ilinde yapılan bir çalışmada yıllık su ürünleri tüketimi 18 kg olarak bulunmuştur (Çolakoğlu ve ark., 2006). Yine mevsimlerde su ürünleri tüketimini etkileyen diğer bir etken olup avcılığın bol miktarda yapıldığı kış aylarında tüketim fazlaşırken, avcılığın az olduğu yaz aylarında tüketim azalmaktadır (Çapkin ve ark., 2008). Ülkemizde su ürünleri genellikle taze olarak tüketilmekte bu nedenle de yıl içerisinde dengeli bir su ürünleri tüketimi sürdürülebilirliği sağlanamamaktadır. Oysaki AB Ülkeleri ve diğer gelişmiş ülkelerde taze tüketim yerine işlenmiş ürün tüketimi fazla olduğundan su ürünleri tüketiminin devamlılığı sağlanabilmekte ve su ürünleri tüketimi arttırılabilmektedir.

Dünyada su ürünleri hem ithalatı hem de ihracatı yapılan ürünler arasındadır. Dünya ekonomisinde de önemli bir yere sahiptir. Dünyada 2008 yılında su ürünleri ithalatında yaklaşık 107 milyar dolar gelir sağlanırken, ihracatından ise yaklaşık 102 milyar dolar gelir sağlanmıştır. Genellikle ithalat ürünler arasında dondurulmuş balıklar, balık filetoları ve konserve balıklar yer almaktadır. En çok ithalat yapan ülkeler arasında Japonya, Amerika Birleşik Devletleri, İspanya, Fransa ve İtalya yer alırken, en çok ihracat yapan ülkeler arasında Çin, Norveç ve Tayland yer almaktadır (FAO, 2011e). Türkiye'de su ürünleri tüketiminde hem ithalat hem de ihracatçı konumundadır. 2009 yılı itibarı ile ülkemizden 54.354 ton ihracat ile 318 063 028 dolar gelir sağlanmış, 72.686 ton ithalat gerçekleştirilmiş ve 105 822 852 dolar gider gözlenmiştir. En çok ithalatı yapılan ürünler dondurulmuş uskumru kolyoz, dondurulmuş orkinos, dondurulmuş ringa, taze soğutulmuş hamsi ve taze soğutulmuş somon olmuştur. En çok ihraç edilen ürünler arasında ise taze/soğutulmuş mavi yüzgeçli orkinos, taze/soğutulmuş deniz levreği, taze/soğutulmuş çipura, taze/soğutulmuş diğer deniz balıkları, taze/soğutulmuş alabalık, dumanlanmış alabalık, taze ve dondurulmuş çift kabuklu yumuşakçalar yer almaktadır. Türkiye'nin en çok ithalat yaptığı ülkeler arasında Norveç, Fransa ve İzlanda, en çok ihracat yaptığı ülkeler arasında ise Japonya, Hollanda ve İtalya yer almaktadır (TÜİK, 2011).

Türkiye'deki Su Ürünleri İşletmeleri ve Durumları

Günümüzde su ürünleri sektörü Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın, Avrupa Birliği ve Ulusal mevzuatlarda yapılan çalışmalar ve oluşturulan kalite kontrol sistemleri ile arzu edilen seviyelere ulaşarak, benzer sektörlerden oldukça iyi konumlarda oldukları dikkati çekmektedir (DPT, 2007). Ülkemizde DPT 2006 verilerine göre AB onay belgesi almış 98 adet su ürünleri işletmesi bulunmaktadır. Bunlardan 93 adedi 91/473/EEC sayılı direktif çerçevesinde onay numarasına sahip, 6 adedi ise canlı çift kabuklu yumuşakça tesisidir. Ayrıca AB dışı ülkelere ihracat yapabilen 27 adet işletme mevcuttur. Çizelge 1' de AB onay belgesi almış işletmelerin bölgelere göre dağılımlar görülmektedir.

Çizelge 1. Türkiye 2009 yılı AB onaylı ve onaysız su ürünleri işletmelerinin bölgelere göre dağılımı ve yüzdeleri(DPT,2007)

Bölge	2009 yılı Tesis Sayısı ve Yüzdesi		
	AB Onaylı	%	AB Onaysız
Karadeniz Bölgesi	12	12,24	13
Marmara Bölgesi	38	38,77	6
Göller Bölgesi	7	7,14	1
İç Anadolu Bölgesi	8	8,16	-
Akdeniz Bölgesi	4	4,08	1
Ege Bölgesi	29	29,59	1
TOPLAM	98	100	22

Türkiye’de su ürünleri işletmelerinin büyük bölümü ihracata yönelik çalışmaktadır. Bölgeler itibarı ile en çok işletmeye sahip bölge Marmara bölgesi olup, bu bölgeyi Ege ve Karadeniz bölgesi takip etmektedir. Ülkemizde yer alan işletmeler genellikle orta ve küçük ölçekli işletmeler olup, büyük ölçekli işletme sayısı oldukça azdır. Mevcut bu işletmeler genellikle kurulu kapasitelerini tam olarak kullanamamakta ve genellikle %50 fiili kapasite ile çalışmaktadırlar. Ayrıca fiili kapasiteleri sezona göre artıp azalabilmektedir. Fiili kapasitedeki bu değişkenliğin başlıca nedenleri, döviz kurları, hammadde temini ve fiyatlarındaki sıkıntılar, istikrarsızlık, ithalatta vergilerin yüksek olması ve bürokraside yaşanan problemler olarak sıralanabilir (DPT, 2007).

Ülkemiz su ürünleri sektörü bölgeler bazında ele alındığında Karadeniz Bölgesinde bol miktarda hamsi avlanması sebebi ile genellikle bu türün işlenmesine yönelik balık unu ve yağı fabrikaları ön plana çıkmaktadır. Bununla birlikte dondurulmuş balık ve deniz salyangozu işletmeleri de bulunmaktadır(Kutlu ve Balçık Mısır, 2007). Akdeniz bölgesinde ise işletme sayısı oldukça az olup bu işletmeler genellikle deniz ve tatlı su balıklarının dondurulmasına yönelik çalışmaktadır. İç Anadolu bölgesinde ise genellikle tatlı su balıklarının işlenmesine yönelik işletmeler bulunmakta birlikte, kurbağa ve kara salyangozu işlemeciliği yapan işletmeler de bulunmaktadır(Çapkın ve ark.,2008). Ege bölgesinde ise daha çok, sardalya, karides, kalamar, ahtapot gibi türlerin dondurularak işlemeciliğini yapan işletmeler bulunmaktadır. Bunun dışında birkaç işletmede de canlı çift kabuklu yumuşakça ve marinat üretimi de yapılmaktadır. Ayrıca bölgede yoğun şekilde kültür balıkçılığı yapılıyor olması hasat edilen ürünlerin temizlenmesi fileto alımı ve paketlemesini yapan işletmeler ile alabalık tütsüleme işlemi yapan işletmeler de bulunmaktadır(Çaklı, 2007).

Çanakkale ilinin de içinde bulunduğu Marmara Bölgesi’nde başta ton balığı konservesi ve kum midyesi işlemeciliği ile birlikte istiridye, karides, sübye, ahtapot ve çeşitli deniz balıklarının değerlendirildiği su ürünleri işletmeleri bulunmaktadır. Bununla birlikte canlı çift kabuklu yumuşakça ve marinat üretimi ile birlikte tuzlanmış balık üretimi yapan işletmeler bulunmaktadır. Çanakkale il sınırları içerisinde toplam 21 adet su ürünleri işletmesi bulunmakta bunların 17 adedi su ürünleri ihracatı yaparken, 4 adedi sadece iç piyasaya ürün üretmektedir. Bu işletmelerden 3 tanesi Çanakkale merkezde, 18 tanesi ise farklı ilçelerde faaliyet göstermektedir. Tablo 2’de Çanakkale ilinde bulunan su ürünleri işletmeleri görülmektedir.

Çanakkale’de bulunan işletmelerim büyük çoğunluğu ihracat üzerine çalışmakta ve ihracat ürünlerini genellikle canlı veya işlenmiş çift kabuklu yumuşakça, taze, soğutulmuş veya

dondurulmuş su ürünleri konserve ürünler ve marinat ürünleri oluşturmaktadır. Ayrıca bu işletmeler hammadde olarak kullanmak amacıyla dondurulmuş orkinos, soğutulmuş veya dondurulmuş hamsi ve dondurulmuş kalamar gibi ürünleri de ithal etmektedirler.

Tablo 2. Çanakkale Bölgesi Su Ürünleri İşletmeleri ve Kapasiteleri (Çakır ve ark., 2008; Köse ve ark., 2010)

İhracat Yapan Firmalar				
İşletme Adı	İhracat Ürünü	Kurulu ton/yıl	Kullanılan ton/yıl	Kullanılan/kurulu oranı
Amati Bosforo Gıda Ma.	Kum midyesi (donmuş, konserve) , Salyangoz, Dondurulmuş balık ve/veya su ürünü, Kaplama su ürünleri ve diğer.	32 000	15 500	48,44
Akivamar	Canlı çift kabuklu yumuşakça	Bilinmiyor	Bilinmiyor	-
Cansu Deniz Ürünleri San.	Kum midyesi (donmuş, konserve), Marinat	295	50	16,95
Çanakkale Balıkçılık	Taze soğutulmuş balıkçılık ürünleri	5 100	4590	90
Denizer Gıda Maddeleri Tic. Ltd. Şti.	Taze soğutulmuş balıkçılık ürünleri, Orkinos	1944	Faaliyet yok	-
Dardanel Önentaş Gıda	Kum midyesi (donmuş, konserve), Kafadan bacaklılar, Ton konserve , Dondurulmuş balık veya diğer su ürünü	56 186	1366	2,43
Gelibolu Su Ürünleri	Taze soğutulmuş balıkçılık ürünleri , Canlı çift kabuklu yumuşakça	236	130	55,1
İda Gıda Tar. Ürt.	Taze kültür balıkları	240	Faaliyet yok	-
İstanbul Su Ürünleri	Canlı çift kabuklu yumuşakça, Kafadan bacaklılar, Dondurulmuş balık veya diğer su ürünü	688	200	29,07
Lekton Balıkçılık	Taze soğutulmuş balıkçılık ürünleri , karides , Kafadan bacaklılar, Dondurulmuş balık veya diğer su ürünü	3445	516	14,98
Kutlukbey Su Ürünleri	Taze soğutulmuş balıkçılık ürünleri , Canlı çift kabuklu yumuşakça	2812	281	9,99
Or Gıda San. Tur. Tic.	Taze soğutulmuş balıkçılık ürünleri , karides, Kafadan bacaklılar, Dondurulmuş balık veya diğer su ürünü	3000	690	23
Savuran Balıkçılık	taze soğutulmuş balıkçılık ürünleri , Dondurulmuş balık veya diğer su ürünü	4000	250	6,25
Saroz Gıda San. Tic.	Taze soğutulmuş balıkçılık ürünleri	1825	Değişken	-
Umrubey Deniz Ür. Gıda	Canlı çift kabuklu yumuşakça	6300	Değişken	-
Ulubay Soğuk Depo İşl.	Karides, Kum midyesi (donmuş, konserve), Kafadan bacaklılar, Dondurulmuş balık veya diğer su ürünü	1597	670	41,95
Yavuz Mildon Deniz Ürün. Gıda	Canlı çift kabuklu yumuşakça	491	319	64,97
İç Piyasaya Çalışan Firmalar	Ürünler			
Alaeddin Konserve	Tuzlanmış balık	Bilinmiyor	Değişken	-
Selahattin Kemerli	Tuzlanmış balık	Bilinmiyor	Değişken	-
Yakşi Konserve	Tuzlanmış balık, Konserve balık	Bilinmiyor	Değişken	-
Engin Su Ürünleri	Tuzlanmış balık	Bilinmiyor	Değişken	-

Su Ürünleri İşleme Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri

Sektörde yaşanan başlıca sorunlar şu şekilde sıralanabilir.

- Nitelikli insan gücü eksikliği,
- Mevcut teknolojileri yenilenmemesi,
- Ar-Ge faaliyetlerine gerekli ilginin gösterilmemesi,
- Kalitesiz hammadde kullanımı,
- Gıda kontrol sistemindeki yetersizlikler ve yüksek analiz ücretleri,
- Gümrük ve bürokrasi problemleri,
- Kayıt dışılıktan kaynaklanan haksız rekabet (Anonim, 2008).

Çözüm önerileri ise;

- Devlet, üniversite, üretici ve tüketici işbirliğinin sağlanması,
- Deniz ve iç su kaynaklarının akılcı şekilde kullanılması,
- AB pazarına ek olarak Asya ve Türki Cumhuriyetler ile bağlantı kurularak yeni pazarlar oluşturulması,
- Kalifiye eleman yetiştirmeye önem verilmesi,
- İşletmelerin güncel teknolojileri takip ederek kendilerini yenilemeleri,
- Ar-Ge çalışmalarına önem verilerek Türk damak tadına uygun ve yeni ürünlerin geliştirilmesi,
- İhracat prosedürlerinin azaltılması ve bürokrasi işlemlerinin gözden geçirilerek iyileştirilmesi,
- Tüm ürünlerin kayıt altına alınarak üreticiden tüketiciye denetiminin yapılması,
- Su ürünleri tüketim alışkanlığının artırılmasına yönelik eğitim ve tanıtım faaliyetleri geliştirilmesi,
- Soğuk zincir yöntemi ile pazarlama ağının genişletilmesinin desteklenmesi,
- Vergi oranının düşürülerek düzenlenmesi,
- Yeterli miktar ve kalitede hammadde teminine yönelik desteklerin artırılması,
- HACCP uygulamalarının yaygınlaştırılması,
- Entegre üretim tesislerinin teşvik edilmesi, su ürünleri işleme sektörünün ilerleme ve gelişmesine büyük ölçüde fayda sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Anonim, 2008. T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracat Genel Müdürlüğü ve İstanbul İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, Su Ürünleri Sektör Raporu.
- Atay D., 2000. Avrupa Birliği ve Türkiye Su Ürünleri Sektörleri Arasında İhracat ve İthalat Düzenlemeleri, IV. Su Ürünleri Sempozyumu, Erzurum.
- Çakır F., Çolakoğlu F., Ormancı H.B., 2008. Su Ürünleri İşleme Sektörünün Durumu. Hasad Hayvancılık. Yıl: 24, Sayı: 283, sayfa: 46-51.
- Çaklı Ş., 2007. Su Ürünleri İşleme Teknolojisi, Ege Üniversitesi Basımevi, Yayın no: 76, Bornova, İzmir.
- Çapkın K., Korkut S.O., Şevik R., Olgun M., 2008. Beyşehir Bölgesindeki Su Ürünleri İşletme Tesislerinin Yapısı ve sorunlarının belirlenmesi. Journal of Fisheries Sciences 2(3): 466-474.
- Çolakoğlu F., İşmen A., Özen Ö., Çakır F., Yığın Ç., Ormancı H.B., 2006. Çanakkale İlindeki Su Ürünleri Tüketim Davranışlarının Değerlendirilmesi. Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Dergisi. Cilt 23, Ek (1/3): 387-392
- Dağtekin M, Ak O., 2007. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde su ürünleri tüketimi, ihracat ve ithalat potansiyeli, SUMAE Yunus Araştırma Bülteni, 7:3.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı), 2007. Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013 Balıkçılık, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın no: DPT:2719-ÖİK 672, Ankara
- FAO, 2011a. FAO Su Ürünleri İstatistikleri.
- FAO, 2011b. <ftp://ftp.fao.org/fi/stat/summary/a-0a.pdf>
- FAO, 2011c. ftp://ftp.fao.org/fi/stat/summary/YB_Overview.pdf
- FAO, 2011d. <ftp://ftp.fao.org/fi/stat/summary/appIybc.pdf>
- FAO, 2011e. <ftp://ftp.fao.org/fi/stat/summary/a3ybc.pdf>, <ftp://ftp.fao.org/fi/stat/summary/>
- Köse S., Gökoğlu N., Mol Tokay S., Baygar T., Özer N.P., Meriç İ., Alçiçek Z., 2010. Türkiye'deki Su Ürünleri İşleme Sektörünün Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi 11-15 Ocak 2010, Ankara
- Kutlu S., Balçık Mısır G., 2007. Bölgemizde Su Ürünleri İşleme-değerlendirme Tesislerinin Gelişimi. SUMAE Yunus Araştırma Bülteni, 7:1.
- TÜİK, 2011. Türkiye İstatistik Kurumu, Su Ürünleri İstatistikleri 2009. Yayın no: 3485. Ankara.

BİR MÜCADELE BAŞLIĞI OLARAK BARINMA HAKKI

Olcay AĞAYA, Mehmet KARADENİZ

Çukurova Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

Birçok öğrenci üniversiteli olmaya adım attı geçtiğimiz günlerde. Heyecanlı üniversiteli adayları ve endişeli veliler kayıt sırasında ödedikleri harçları, kayıt paraları ve daha kılıfına uydurulmuş birçok harcamayı ayak basar basmaz yapmak zorunda kaldı. Halledilmesi gereken bir şey daha var bu andan itibaren, barınma probleminin çözülmesi.

Her sene başında gündeme gelen, zamanla üniversitelilerin kendi kaderine terk edildikleri barınma sorunu yine aynı düzlemde başlıyor. Peki, birçoğu yaşadıkları illerin dışındaki illere üniversitede eğitim almak için giden üniversite öğrencileri üniversitedeki bu sorunun neresinde durmakta? Tam da ortasında aslında. Sistemin yarış atlarının kendilerine yüklenen sorumluluklar ve umutlar ışığında kazanılan üniversiteye geldiklerinde çok geçmeden yüzleştikleri barınma problemi karşısında ise ailelerin çocuklarının ortada kalması kaygılarıyla birlikte derme çatma çözümler üretilmek zorunda kalınmaktadır.

Üniversitelerde okuyan öğrenci sayısının 1,7 milyonu bulmasına karşın, Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu'nun (YURTKUR) Türkiye genelindeki yurt kapasitesinin 217 bin olması, her yıl kayıt olacak yüz binlerce üniversitelinin barınma sorunuyla yüzleşeceği gerçeğini bir kez daha ortaya koydu. YÖK'ün yaptığı kontenjan artışları ve mevcut hükümetinin gerekli altyapıları hazırlanmadan her ilde açtığı bazıları gecekondular olan üniversitelerle birlikte iş daha da içinden çıkılmaz bir hal almaktadır. YÖK'ün kontenjan artışlarıyla üniversiteye yerleşecek öğrenci sayısını 90 bin arttırarak 617 bine çıkarmasına karşın YURTKUR, yeni akademik yıl için 210 bin olan kapasitesini yalnızca 7 bin arttırarak 217 bine yükseltebildi. YURTKUR 2008-2009 akademik yılında da yurt için başvuran yaklaşık 400 bin öğrenciden yalnızca 89 bin 579'unu doğrudan devlet yurduna yerleştirebilmiştir.

Kapasiteleri yetersiz olan devlet yurtlarının barınma koşulları ise hiç de parlak değil. Odalarda mevcut kişi sayıları standartların çok üstünde. Bu yurtlarda kalan üniversitelilerin yüzde 41'i, bir odada 6 veya daha fazla kişiyle beraber kalmak zorunda. Ayrıca yurt içerisindeki ortak paylaşım alanlarında(tuvalet, banyo, vs.) var olan hijyen sorunları ise sağlıksız bir yaşam ortamı sunmaktadır.

Genel yurtlarda barınma ücretleri aylık 84 TL(2011 itibariyle aylık 100 TL); standardı yüksek yurtlarda ise (2011 itibariyle 850-950 TL arasında) değişmektedir. Depozito bedelleri de genel yurtlarda 175 TL'yi bulurken diğer yurtlarda 180 TL'den 270 TL'ye kadar değişiyor. Yapılan yeni yurtların tenis kortlarının varlığıyla ve süit odalardan oluşmasıyla övünülmemekte ancak bu yurtların fiyatlarının ise özel yurtlardan farksız hale getirilmesiyle üniversitelilerin her kesimine hitap etme konumundan çıkarılmaktadır

Devlet yurtlarına yerleşemeyen binlerce öğrenci barınma sorunu çekerken özel yurtlarda 70 bin 51 yatak boş duruyor.

Eski Milli Eğitim Bakanı Nimet Çubukçu'nun verdiği bilgiye göre, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı, Bingöl, Hakkari, Mardin, Tunceli, Şırnak ve Iğdır'ın dışındaki tüm illerde bin 379 özel yükseköğretim kurumu öğrenci yurdu bulunuyor. İstanbul 132 özel yurt ile birinci sırada yer alırken, bunu 117 yurt ile Ankara, 85 yurt ile Konya, 75 yurt ile İzmir, 63 yurt ile Sakarya, 58 yurt ile Çanakkale, 53 yurt ile de Kocaeli izliyor.

Diğer bir yandan özellikle Anadolu illerindeki devlet yurtlarındaki baskıcı yapılanmalar da oldukça etkin. Aydın, demokrat, ilerici üniversiteli kimliğine olan baskılar sistematik olarak devam etmektedir. Yurtlarda güvenliği sağlamak amaçlı olduğu söylenen güvenlik kameraları ve parmak iziyle geçiş sistemi kurulması vb. birçok uygulamada gösterilen özen ise faşist, gerici yapılanmalar tarafından dinledikleri müzikten, okudukları gazeteye kadar takip edilen, kimliklerine ve inanç özgürlüklerine müdahale edilen öğrenciler konusunda ihmal edilmektedir.

Yurtların sosyal, kültürel yönlerden yoksunlukları ise diğer bir sorun. Bulunduğu birçok yerleşkede ulaşım imkânlarından muaf bırakılmakta, yalıtılmaktadır. Giriş çıkış vakitleriyle ilgili gerici ve baskıcı uygulamalara ise özellikle kız yurtlarında son hız devam edilmektedir. YURT-KUR genel müdürü Hasan Albayrak ‘Kız öğrencinin 22.00’den sonra sokakta ne işi var ‘ Daha da ileri gidilerek olası geç kalma ve yurda gelememe durumları ailelere haber verilerek, özgür bireyin özel yaşamına müdahale edilmektedir. YURT-KUR Genel Müdürü Hasan Albayrak ‘Şimdi öğrenci, kartını makineye okutup, girip çıkıyor. Annesi babası çocuğuna ulaşamadığında, yurdu aradığı takdirde onlara giriş çıkış saatleri bildiriliyor’ diyerek zihniyetlerini açıkça özetlemiştir.

Mevcut Hükümetin Barınma Sorununa Çözümü

Gerek nicelik gerekse nitelik yönünden fazlasıyla eksik olan yurtlar konusu üzerine mevcut hükümetinin atılığını anlamak ise çok da zor değil. Devlet eliyle barınma hakkında yoksun bırakılan öğrencilere adres olarak da açıkça tarikat ve cemaat yurtları gösterilmektedir. Birçok üniversitenin kayıt günlerinde, üniversite bileşenleri olan kulüplerin dahi masa açıp tanıtım yapmalarına izin verilmezken tarikat ve cemaat yurtlarının bu konuda hiç zorlamadıkları ve ne kadar cüretkâr davrandıkları açıktır. Mevcut hükümetinin bu ortamın yaratılmasındaki rolü ise nettir.

Özel yurtlar durumu tam bir fırsata çevirmiş durumda. 2003 yılında 719 olan özel yurt sayısı, 2011 yılında 1600'e dayanmış durumda. Söz konusu özel yurtların çoğu da çeşitli tarikat ve cemaatlere ait...

Bunun yanında bir çok öğrenci apartı da öğrencileri barınma mağduriyetinden kurtarıp maddi mağduriyete sokmaya hazır halde mevcuttur.

Kayıt sırasında gelecek kaygıları, harç ve kayıt paraları gibi nice sıkıntılarla uğraşmak zorunda kalan öğrencilere ve velilere ise bu ortamda fazla bir seçim şansı bırakılmıyor. Devlet tarafından yol verilen, maddi anlamda diğer özel yurtlara göre nispeten daha uygun olan tarikat ve cemaat yurtları alternatif konumunu alıyor. Devlet yurtlarında kemikleştirilmeye çalışılan baskıcı uygulamalar ise cemaat yurtlarında ahlak ilkeleri olarak konulmakta, türlü baskı ve kuralcı uygulamalarla ve özellikle kadın üzerindeki egemenliğini de örneğin kız yurtlarında giriş saatleri akşam 6'ya kadar çekilebilmesiyle açıkça göstermektedir. Mevcut hükümet ise bu ülkenin üretken, aydın, ilerici üniversitelilerine devlet eliyle cemaatleşmenin nasıl olacağını, bu zihniyetle işbirliği içinde olarak kanıtlamıştır.

YÖK'ün verdiği destekle vakıf üniversitelerinin sayısı da hızla arttı. 2002 yılında 53'ü devlet, 23'ü vakıf olmak üzere toplam 76 üniversite bulunurken, 2011 yılına gelindiğinde devlet üniversitelerinin sayısı 103'e, vakıf üniversitelerinin sayısı ise 62'ye çıkarak Türkiye'de toplam 165 üniversite faaliyet göstermeye başladı.

Üniversitelilerin Barınma Talepleri Var

YURT-KUR sahip olduğu yurtların koşullarını iyileştirmek, yurtları bütün yönlerden nitelikli hale getirmek ve insanca yaşam koşullarını bu ülkenin üniversitelilerine sağlamak zorundadır. Kapasite sorunu derhal giderilmeli, yeni yurtlar yapılana kadar kira yardımı, fatura yardımı

gibi geçici çözümlerle üniversitelilerin mağduriyeti giderilmelidir. Üniversite bünyesinde barınma merkezleri kurulmalı, inisiyatif öğrencilerin kalabilecekleri bölgelerdeki emlakçilere ve ev sahiplerine bırakılmamalıdır.

Yurtlardaki faşist çetelerin önüne geçilmeli, baskıcı uygulamalara son verilmelidir. Yurt yönetiminde demokratik bir işleyişin gelmesi, üniversitelilerin de söz ve karar haklarının olması sağlanmalıdır. Tüm özel yurtlar kamulaştırılsın. Var olan yurtlar iyileştirilsin, yeni yurtlar yapılarak, nitelikli ve sağlıklı barınma hakkı sağlansın. Tüm cemaat yurtları kapatılsın. Yurda yerleştirilmeyen öğrenciye, kira desteği sağlansın.

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİNİN YERİ, EĞİTİMİ VE MEZUNLARIN İSTİHDAM SORUNLARI

Yrd. Doç. Dr. Raşit GURBET, Uğur ÖNDER, Sevinç HÜMMETOĞLU

Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

Özet

Bu sunu ülkemizde Su Ürünlerinin tüketimine kısaca bir bakış atarken, bu alan üzerine okuyan öğrencilerin eğitim ve istihdam sorunlarına dikkat çekmek istemektedir. Ayrıca Su Ürünleri Mühendisliği Bölümü mezunlarının sektörde ve kamu kuruluşlarında yapılmış tez çalışmalarında ki istihdam yüzdelerine yer verilmiştir.

Türkiye'de Su Ürünleri

Su ürünleri; balıklar, kabuklular, yumuşakçalar, eklembacaklılar, su içinde yetişen bitkiler vb. birçok canlıyı kapsar. Dünyada ve Türkiye'de en çok tüketilen su ürünü; balık.

Balık yüksek biyolojik değere sahip bir canlıdır. Balık eti tavuk eti ve kırmızı etle karşılaştırıldığında kolesterolü düşük doymamış asitleri fazla, aminoasit bileşimi, iyot ve selenyum tek doğal kaynağı olması nedeni ile diğer et ürünlerine göre daha kaliteli proteine sahiptir.

Kolesterol miktarı (100 gr ette)

Uskumru 36mg

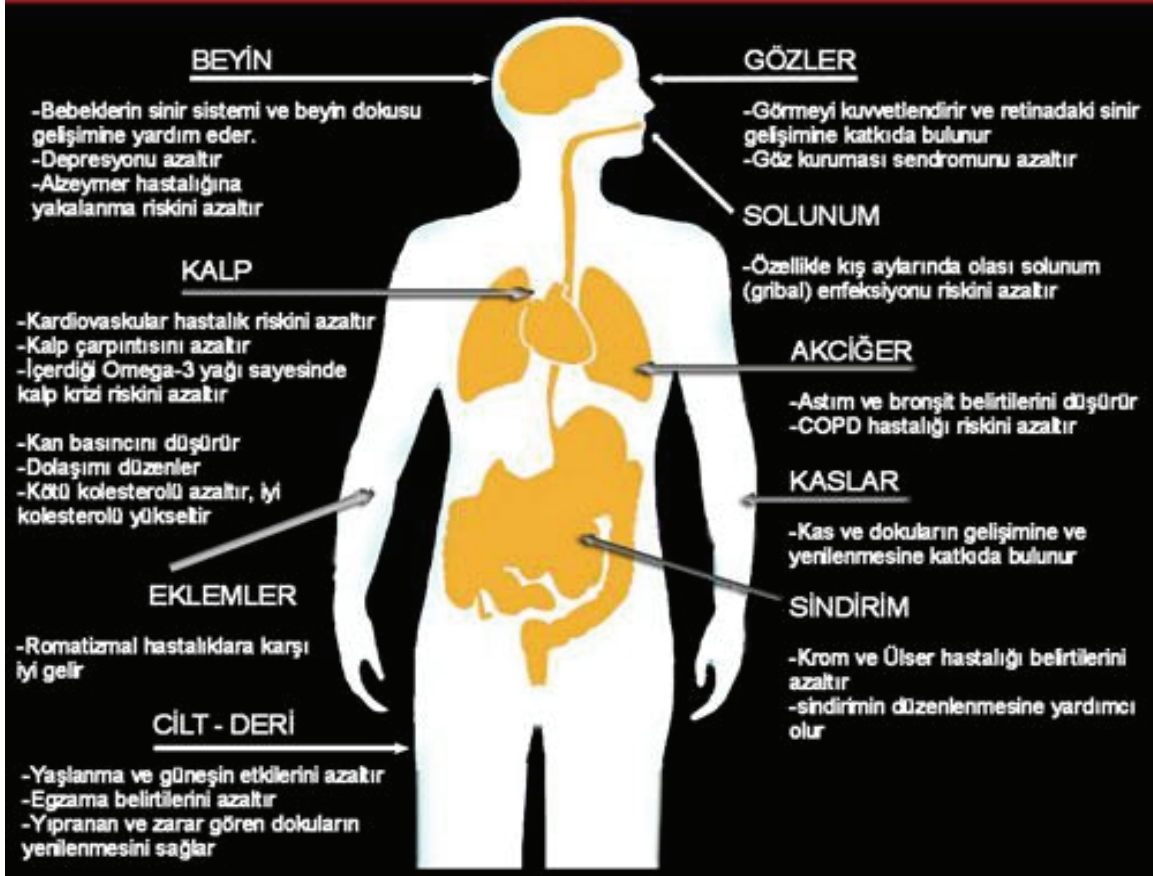
Somon balığı 33mg

Hindi eti 470mg

Dana Eti 70mg

Balıketi birçok doku organ ve sisteme sayısız faydası olmasına karşılık Türkiye'de protein kaynağı olarak balığın tercih edilmesi diğer etlere oranla sadece %10 dur.

Dünyada kişi başına düşen balık tüketimi 16–17 kg

— AB ülkelerinde bu oran 22 kg

— Türkiye de ortalama 7–8 kg

— Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde yıllık kişi başına düşen balık tüketimi 0,5 kg

Oysa

- Türkiye: Deniz ve İç su kaynakları bakımından dünyada 33. Sıradadır.
- Avrupa ülkeleri içinde 6.
- Akdeniz'e en uzun kıyı sınırı olan ülke Türkiye'dir.
- FAO Tarafından dünyada en hızlı büyüyen gıda sektörü "Su Ürünleri sektörü" olarak belirlenmiştir. Türkiye stratejik ve jeopolitik durumu ile sektörün gelişmesi için gayet elverişli bir konumdadır. Türkiye'nin ekonomiye katkısı milyon dolarla ifade edilen Su Ürünleri sektörüne gerekli alakayı göstermesi önemli bir mevzudur.

EĞİTİM VE İSTİHDAM

Su Ürünleri Fakültelerinde Eğitim

Eğitimin Öğrenci Boyutu

- ÖSYM'nin fazla kontenjan politikası ile eğitim kalitesinin düşmesi. Son senelerde hükümetlerin ve bürokratların geliştirdiği “Herkes Üniversiteli Olacak” politikasının en büyük dezavantajı artan öğrenci sayısı ile düşen eğitim kalitesidir.
- Öğretim Üyesi sayısının fazla olmasına yönelik gereksiz derslerin eğitim planlarında yer alması öğrencilerin birçok şey öğrenirken bir konuda uzmanlaşamamasına sebep olmaktadır.
Bölümün acilen Ziraat mühendisliği bölümünde olduğu gibi branşlaşmaya gitmesi gerekmektedir. Bu gerçekleşmez ise fakülte mezunları her şeyi bilen ama hiç bir şey de uzmanlaşamayan ve uygulama yapamayan mühendisler olarak sektörde ezilmeye mahkum olmaya devam edecekler.
- Sektörle ilgili eğitim ve özel sektör hakkında öğrenciyi bilinçlendirme yapılmamaktadır. Sektör ile okulların senkronizasyonu önemle ele alınması gereken bir konudur. Su ürünleri her geçen gün yeni bilgiler edinilen yöntem ve uygulamaları sürekli değişen bir sektördür. Bu noktada sektörle aynı doğrultuda hareket edilmesi gerekir.
- Uygulama eksikliği, arazi eğitimi son seneye bırakılan unsurlardır. Staj süresinin yetersizliği; öğrencilerin iş sahalarında adaptasyon sorunlarına yol açmaktadır. Birçok mühendislik fakültesinde staj süreleri 60 iş gününün üzerinde tutulurken Ege Üniversitesi Su Ürünleri fakültesinde 25 günü geçmemektedir.
- Uygulamalı derslerde yetersizlik

1982 -1997 %68

82-2007
%81

Yukarda ki grafikte katılımcılara “Uygulamalı dersler sizce yetersiz mi?” sorusu sorulmuştur. 1997 öncesinde mezun olmuş mühendisler ile 2007 senesine kadar mezun olanların aynı görüşte olmaları bu konuda bir aşama kaydedilmediğini göstermektedir.

İSTİHDAM

Eğitimin mezun boyutu

- Diplomanın uluslararası bir platformda karşılığı olmaması. İlk mezunlarını 1986 yılında veren Türkiye’deki su ürünleri fakülteleri mezunları içerik olarak birçok bölümlerle benzeşen dersler bulundurmasına rağmen yurt dışında kesin ve net karşılığı olmayan bir bölüm adına sahip.
- Mühendislerin özel sektörde tekniker ve işçi gibi çalışmasının beklenmesi. Su ürünleri fakültelerinden mezun olan kişilerin birçok şey bilmesi lakin bir alanda uzmanlaşamaması ve Türkiye’deki piyasanın uzman avında olması fakülte mezunlarına sektör dahilinde bir ayrıcalık tanımamaktadır. Bu durum sonucunda tüm işletmelerde işçi alır gibi mühendis almaktadır.
- Özel sektörün gelişmesinin ve yeni istihdam alanlarının açılmasının önündeki engeller. Su ürünleri işletmesi açmak için Genelkurmay Başkanlığı dâhil 27 yerden izin alınması gerekmektedir.
- Su ürünleri mühendislerinin kamu alanında çalışması gereken yerlerde farklı meslek gruplarının çalıştırılması. İlgili alandan mezun olmuş mezunların açıkta kalması. Özellikle kamu alanında bu işgal söz konusudur Et ve Balık Kurumu dahil olmak üzere birçok yerde su ürünleri mühendisleri görevlendirilmemektedir.
- Su ürünleri ile ilgili çeşitli sektörler tarafından yürütülen olumsuz kampanyalar sektörün gelişmesini baltalamaktadır.

Ege Üniversitesinde 1986 -2007 yılları arasında mezun olan 1091 mezun arasından 110 katılımcı ile yapılan çalışmada;

- Katılımcıların çalışma oranı %89
- Çalışanların mezun olduktan sonra ilk çalışma alanları

%35 su ürünleri özel sektörü

%40 su ürünleri dışında özel sektör

%19 üniversite

%6 kamu kurumları olarak belirlenmiştir.

MERSİN BALIĞI ve HAVYAR ÜRETİMİ

N. Lerzan ÇİÇEK (Danışman), M. Yusuf ÖNDER, Ecem Bercis YILDIZ

Süleyman Demirel Üniversitesi Eğirdir Su Ürünleri Fakültesi

1. Giriş

Yaşayan fosil olarak adlandırılan mersin balıkları, dünyanın yalnız kuzey yarımküresinde bulunur. Son yıllara kadar dünya mersin balığı avcılığının % 90'ının gerçekleştiği ve en kaliteli havyarın üretildiği mersin balığı stoklarına sahip olan Hazar Denizi, günümüzde de mersin balığı avcılığının ve havyar üretiminin odak noktasıdır (Williamson,2003'den; Ustaoglu Tırlı, 2006).

1950-1960 yılları arasında Hazar Denizi ve Azak Denizi'ne dökülen ve mersin balıklarının üreme alanlarını oluşturan nehirler üzerinde kurulan barajlar nedeniyle kaybolan yumurtlama alanlarının telafisi için stok takviyesine yönelik mersin balığı yapay üretimine hız verilmiştir. Bu sayede hem doğal populasyonların korunması hem de stokların artırılması amaçlanmıştır. Böylece 1970'li 80'li yıllarda Hazar Denizi ve Azak Denizi'nde mersin balığı av miktarında büyük artış gerçekleşmiştir (Barannikova ve diğ., 1995). Ancak Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra artan usulsüz ve kaçak avcılık kuluçkahaneler için gerekli anaç sayısında ciddi azalmalara neden olmuştur (Burtsev ve ark., 2002'den; Ustaoglu Tırlı, 2006).

1.2. Mersin Balıklarının Sınıflandırılması

200 milyon yıldır dünya üzerinde bulunan mersin balıkları, Avrupa, Asya ve Amerika kıtasının Kuzey yarımkürede bulunan sularında iki familya (Acipenseridae, Polyodontidae) ve 27 türle temsil edilirler. Bir taraftan kıkırdak iskelete diğer taraftan kemik plakalara ve baş iskeletine sahip olan mersin balıkları, Osteichthyes (kemikli balıklar) sınıfına ve Acipenseriformes takımına dahildir. Acipenseridae familyası 25 (*Acipenser*-17 tür; *Huso*-2 tür; *Pseudoscaphirhynchus*-3 tür; *Scaphirhynchus*- 3 tür) ve Polyodontidae familyası ise iki tür ile temsil edilmektedir (Ustaoglu Tırlı, 2008).

1.2.1.Mersin Balıklarının Sistematığı

Kingdom:Animalia (Hayvanlar)
Phylum:Chordata(Kordalılar)
Classis:Actinoptergii (Işınsal yüzgeçiler)
Ordo:Acipenseriformes (Mersin balıkları)
Familya:Acipenseridae (Mersin balığıgiller)
Cins:Acipenser (Mersin balığı)

- *A.baerii baerii* (Sibiryada mersin balığı)
- *A.baerii baicalensis* (Baikal mersin balığı)
- *A.brevirostrum* (Kısa burunlu mersin balığı)
- *A.dabryanus* (Yangze mersin balığı)
- *A.fulvescens* (Göl mersin balığı)
- *A.gueldenstaedtii* (Rus mersin balığı)
- *A.medirostris* (Yeşil mersin balığı)
- *A.mikadoi* (Sakhalin mersin balığı)
- *A.multiscutatus* (Japon mersin balığı)
- *A.naccarii* (Adriyatik mersin balığı)

- *A.nudiventris* (Şip balığı)
- *A.oxyrinchus desotoi* (Atlantik mersin balığı)
- *A.oxyrinchus oxyrinchus* (Atlantik mersin balığı)
- *A.percius* (İran mersin balığı)
- *A.ruthenus* (Çuka balığı)
- *A.schrenckii* (Amur mersin balığı)
- *A.sinensis* (Çin mersin balığı)
- *A.stelatus* (Yıldızlı mersin balığı)
- *A.sterio* (Kolan balığı)
- *A.transmontanus* (Beyaz mersin balığı)

Cins: *Huso*

- *H.huso* (Mersin morinası)
- *H. dauricus* (Kaluga mersin balığı)

Alt familya: Scaphirhynchinae

Cins: *Scaphirhynchus*

- *S. albus* (Solgun mersin balığı)
- *S.platorynchus* (Kürek burunlu mersin balığı)
- *S. suttkusi* (Alabana mersin balığı)

Cins: *Pseudosaphirhynchus*

- *P.hermanni* (Cüce mersin balığı)
- *P.fedtschenkoi* (Syr darya mersin balığı)
- *P. kaufmanni* (Amu Darya mersin balığı)

(http://tr.wikipedia.org/wiki/Mersin_bal_%C4%B1%C4%9F%C4%B1giller 10.05.2011)

1.3.Coğrafik Dağılımı

Kuzey yarımkürede yaşayan bu balıklar, başlıca Rusya Federasyonu, Azerbaycan, Kazakistan, Türkmenistan, İran gibi Hazar Denizi'ne kıyısı olan ülkelerde; Bulgaristan, Romanya, Ukrayna, Gürcistan ve Türkiye gibi Karadeniz'e kıyısı olan ülkelerde, KuzeyAmerika'da ve ayrıca büyük nehir sistemlerine sahip olan Avrupa ülkeleri ile Çin'de dağılım göstermektedir (Şeki 1).

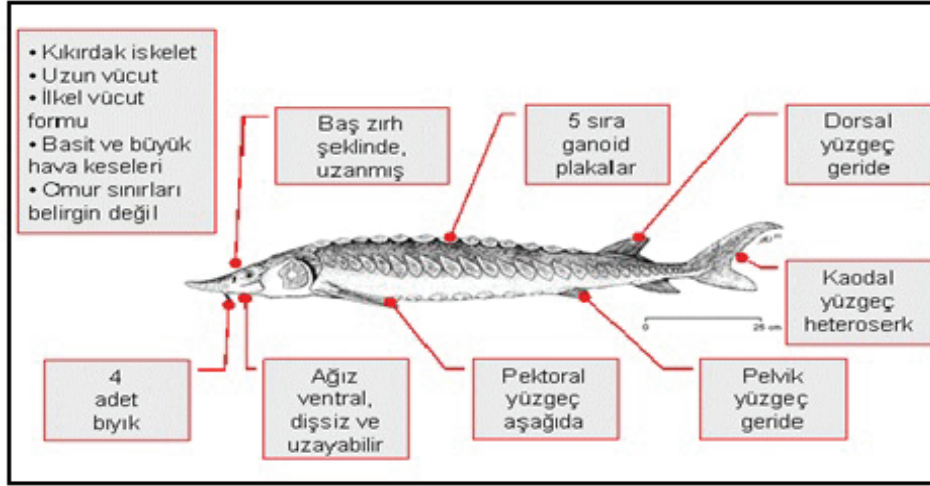
Şekil 1. Mersin balıklarının Coğrafik Dağılımı

(http://www.mersin.sumae.gov.tr/?Mersin_Baliklari:Tanitim_Slaytlari:Yasam_Alanlari)

1.4. Mersin Balıklarının Biyolojik Özellikleri

Mersin balıkları anadrom balıklar grubundandır. Az tuzlu denizler, tuzlu okyanus sularından milli nehirlere, serin göllere ve ırmaklara kadar, çok değişik su koşullarına girebilmekte ve adapte olabilmektedirler. Mersin balıklarında yüzgeçler kıkırdak ışınlarla desteklenmekte ve kuyruk yüzgecinin üst lobu uzamıştır. Burun uzamış, ağız yuvarlak, dişsiz ve aşağı bakışlıdır. Bıyıklar bazı türlerde düz, yuvarlak, bazı türlerde üzerinde küçük püsküller bulunur. Baş kemiksi bir deriyle zırh şeklinde kaplanmıştır. Sırtta bir, yanlarda birer ve karında iki sıra olmak üzere beş sıra kemik plaka bulunur (Şekil 2).

Mersin balıkları, hayatlarının büyük bir kısmını denizlerde geçirirler. Denizde cinsi olgunluğa eren balıklar ilkbahar başlarında şubat-mart aylarından itibaren nehirlere girerler ve mayıs ayı içerisinde yumurta bırakarak tekrar denize geri dönerler. Yumurtlama, nehirlerin 2-10 m derinliklerinde hızlı akıntılı, tabanı çakıllı olan yerlerde, 12-17°C'de olur. Türler göre çapı 2-4 mm, rengi koyu-griden siyaha kadar değişen yapışkan yumurtalar tabandaki çakıl ve taşlara tutunurlar. Kuluçka süresi su sıcaklığı ve türler göre değişmek üzere 3-10 gündür, kuluçka sonunda yumurtadan ortalama 9 mm boyunda larvalar çıkar. Su sıcaklığına bağlı olarak, 5-15 günde besin keselerini absorbe eden yavrular, zooplanktonla beslenmeye başlarlar. Temmuz ayı ortalarına doğru 10-15 cm boya ulaşır, denize göç etmeye başlarlar ve cinsi olgunluğa erene kadar denizlerde kalırlar. Bu süre, türler göre değişmektedir. Örneğin; Mersin morinaları 14-16 yılda cinsi olgunluğa gelirken, karaca mersinleri 7-9 yılda cinsi olgunluğa gelmektedirler. Ancak, mersin türlerinin bir çoğu her yıl yumurta vermemektedir. Buna rağmen denizlere gitmeyen, akarsu ve göllerde yaşayan, çok az miktarı denizlerin az tuzlu bölgelerine inebilen ve tatlısu mersini olarak bilinen Çoka mersini (*A. ruthenus*) ve Amerikan mersini (*Polyodon spathula*) gibi türler mevcuttur. Mersin balıkları genellikle beslenmelerinde sinek larvaları, kurtçuklar, çeşitli yumuşakçalar ve kabuklularla beslenirler. Bu yiyecekleri genellikle uzun burunları ile yumuşak zeminleri karıştırarak ortaya çıkarır ve hortum şeklinde ağızyla emerek yutarlar. Spiral bağırsak sistemine sahip olmaları karakteristiktir(http://www.mersin.sumae.gov.tr/?Mersin_Baliklari:Biyolojik_Bilgiler 10.05.2011).

Şekil 2. Mersin balıklarının morfolojisi (http://www.mersin.sumae.gov.tr/?Mersin_Baliklari:Tanitim_Slaytlari:Morfoloji)

1.5. Türkiye Sularında Bulunan Mersin Balığı Türleri

- *Huso huso* : Mersin morinası
- *Acipenser sturio* : Kolan balığı
- *Acipenser nudiventris* : Şip balığı
- *Acipenser guldenstaedti* : Rus mersini
- *Acipenser stellatus* : Mersin balığı, sivrişka

1.6. Mersin Balıklarının Üremeleri

Mersin balıkları göçmen balıklar grubundan olup, çok geniş çevre şartlarına kolayca uyum sağladıklarından, deniz, göl ve ırmaklara kadar çok değişik su koşullarına girebilmekte ve adapte olabilmektedirler. Büyük çoğunluğu denize göç etmesine rağmen denizlere gitmeyen nehir ve göllerde yaşayan “tatlısu mersini” olarak bilinen türleri de mevcuttur (Akbulut, 2002).

Kışı sığ deniz sularında geçirir. Üremek için ilkbahar başında nehirlere girer. Nisan haziran aylarında yumurta bırakır. Genellikle iki yılda bir yumurta bırakırlar (Üstündağ, 2005).

2. Mersin Balıklarının Yetiştiriciliği

Mersin balığı yetiştiriciliği ilk olarak 1869 yılında Ovsyannikov tarafından Rusya’da *A. ruthenus*’un suni üretimi ile başlamış olup bunu 1875’de ABD’de Green tarafından *A. fulvescens*’in ve 1886’da Almanya’da Frauen ve Mohr tarafından *A. sturio*’nun suni üretimi konusundaki çalışmalar izlemiştir. Mersin balıklarının ticari anlamda üretiminin başlangıcı ise 1980’li yılların sonlarına denk gelmektedir. Yine FAO verilerine göre 1986 yılında 180 ton olan mersin balığı yetiştiriciliği, 2000 yılında 3.158 tona, 2006 yılında ise 21.319 tona yükselmiştir. Mersin balığı üretim ve yetiştiriciliği özellikle havyar üretimi amaçlı yapıldığından, yetiştiriciliğe olan ilginin artması ve kültür kökenli havyarın piyasada yerini alması, doğal stoklara olan baskının bir ölçüde azalmasına neden olabileceğinden yetiştiricilik çalışmaları da koruma stratejisi olarak değerlendirilebilir (Ustaoglu Tırıl, 2008).

2.1.Mersin Balıklarının Yetiştiricilik Teknikleri

Mersin balığı yetiştiriciliği genellikle stok takviyesi amacıyla yapılmaktadır. Bu yetiştiricilik tekniği en ileri şekilde Rusya'da ve İran'da gelişmiştir. Yapay üretimine ilk defa 1868 yılında başlanmıştır, üretimin kolay olmasına rağmen döllenme, yumurtaların yapışkan özelliği nedeniyle güç olmuştur. Bu sorun 1914 yılında çözümlenmiştir. (<http://www.rastgelsin.org/showthread.php?p=95914> 10.05.2011). Buna rağmen yetiştiricilikte iki ana sorun;

a)Yeterli sayıda üretime uygun ergin dişi bulmak,

b)Yumurtadan çıkan yavruların stok takviyesi yapılabilecek seviye ulaştırılincaya kadar bakımı ve beslenmesidir.Yetiştiricilikte, mersin balığı türleri arasında önemli farklılıklar yoktur.

Yetiştiricilik tekniği üç aşamada yapılır;

a) Anaç balıklarının yakalanması, olgunlaştırılması ve yapay dölleme,

b) Kuluçka dönemi,

c) Yumurtadan çıkan yavruların belli bir süre bakım ve beslenmesi.

Yukarıda belirtilen bu işlemlerin yapılabilmesi için bütün mersin balığı yetiştiricilik işletmelerinde;

1)Anaç balıkların bulundurulması için yuvarlak beton veya büyük kanal şeklindeki havuzlar,

2) Yumurtaların alınması ve yapay döllemenin yapılması için bir kuluçkahane,

3) Yumurtadan çıkan yavruların bakımı ve beslenmesi için yuvarlak beton veya dikdörtgen şeklinde büyük havuzlar bulunmaktadır.

2.2.Anaç Mersin Balıklarında Olgunlaşmanın Tespit Yöntemleri

1. Histolojik

2. Laproskopik

3. Ameliyat teknikleri

4. Endoskopi (boroskopi ile)

5. Ultrasonografi: Kanda hormon seviyesinin tespiti

2.3.Yumurta ve Spermaların Alınması

Yumurta alımı için:

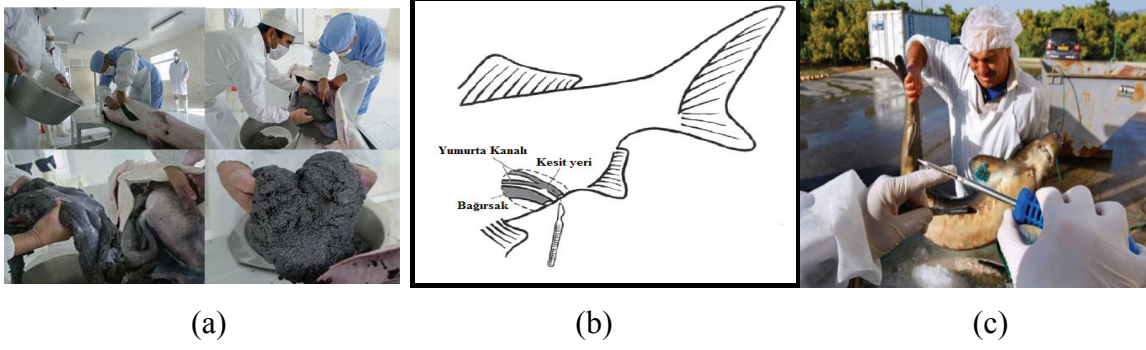
a) Sezaryen ameliyatı

b) Minimal invaziv cerrahi teknik(MİST)

c) Uyarma yöntemi ile (mukoza tabakasına 4-6 cm girilir)

(Manual on Sturgeon Reproduction 2007) (Şekil 3)

Karina hafifçe bastırmak suretiyle sağılarak spermalar alınır veya balığın baş ve kuyruğundan tutulur. Diz yardımıyla balık bükülerek, spermalar cinsiyet deliğinden boşalır. *Huso huso* gibi büyük balıklarda ise, spermalar özel bir enjektör aletiyle alınır (<http://www.rastgelsin.org/showthread.php?t=95914>).

a:Karnın yarılması yöntemi:Ameliyat. b:MİST :yumurta kanalına küçük bir kesit atılarak c:Uyarma yöntemi:Anüsten 3-4 cm girilerek yumurta kanalından yumurtaların dökülmesi

3. Havyar Üretimi

Havyar üretimi işlem sırası en sol üstten başlamak üzere işlem sıraları uygulanır.

Şekil 4.Havyar Üretimi Sırası(<http://www.mailce.com/wp-concert/uploads/havyar17.jpg>)

Yukarıda anlatıldığı üzere sırası

- 1.Yumurtaları olgunlaşan(türe göre değişken) mersin balıkları havuzlardan yakalanır
- 2.Buzlu suya batırılarak karın kısmının sertleşmesi sağlanır
- 3.Tekrar yıkanılır
- 4.-5.Karın kısmı yarılarak havyar çıkarılır
- 6.İnce bir elekten geçirilir büyüklüklerine göre gruplanır
- 7.İnce elekten geçirilen havyar işleme işlemlerine tabi tutulur
- 8.paketlenerek satılır

Havyar dişi mersin balığının döllenmemiş yumurtasıdır ve özellikle İran (Hazar denizinde) pek çok havyar işleme tesisi olup üretimin çoğunluğu bu bölgeden yapılmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mersin Balıklarının Nesillerinin Devamı İçin;

- 1- Yasak avlanmanın, önlenmesi ve yasakların sıkı kontrolü; tesadüfen yakalanan Mersin balıklarının satışının önlenmesi için gerekli yaptırımların uygulanması ,
- 2- Biyoekolojik yapısının incelenmesi; balıklara en azından baraj ile nehir ağzı arasındaki bölümde üreme şansı tanılabilmesi için buralarda üremeye elverişli olabilecek yerlerin tespiti ve koruma altına alınması; barajlardan yeterli su bırakılması; nehir ağzlarının balıkların girişine elverişli hale getirilmesi,
- 3- Mersin balıklarının yapay üretimini gerçekleştirmek üzere özellikle Yeşilirmak ve Kızılırmak civarında üretim istasyonlarının kurulması,
- 4- Ülkemiz sularında bulunan ve sayıları her geçen gün azalan anaç Mersin balıklarının koruma altına alınarak, kurulacak üretim istasyonlarında yapay üretimi ve elde edilen yavruların hem doğal stokları desteklemek üzere doğaya salınması hem de kültür şartlarında yetiştiriciliğinin yapılması,
- 5- Yok olan canlı türlerini tekrar doğaya kazandırmak imkansız olduğundan çok geç imadan çeşitli kurum ve kuruluşlar doğal dengenin korunması amacıyla işbirliği yapmalıdır.

1997 yılında Almanya'nın ve ABD'nin çabaları ile mersin balığı Washington Havyarları Koruma Antlaşması koruma listesine alınmıştır. 2003 yılından beri World Sturgeon Conservation Society adlı kurum son mersin balığı popülasyonunu korumak ve büyütmek için çaba göstermektedir. Mersin balığının neslini tamamen tükenmekten korumak için ABD 30 Eylül 2005'te son çare olarak Beluga havyarı ithalatını yasaklamıştır (<http://balikcilarkehvesi.blogspot.com/2008/03/mersin-baliklari.html> 10.05.2011).

10. KAYNAKLAR

- Anonim 2011, Mersin Balıklarının Coğrafik Dağılımları. (http://www.mersin.sumae.gov.tr/?Mersin_Baliklari:Tanitim_Slaytlari:Yasam_Alanlari)
- Anonim, 2007. Manual on Sturgeon Reproduction. Coppens International 1-40syf.
- Anonim, 2012. Mersin Balıklarının Biyolojik Özellikleri http://www.mersin.sumae.gov.tr/?Mersin_Baliklari:Biyolojik_Bilgiler (10.05.2011)
- Anonim, 2012. Mersin Balıklarının Nesillerinin Devamı İçin Yapılması Gerekenler <http://balikcilarkehvesi.blogspot.com/2008/03/mersin-baliklari.html> (10.05.2011)
- Anonim, 2012. Mersin Balıklarının Yetiştiricilik Teknikleri <http://www.rastgelsin.org/showthread.php?p=95914> (10.05.2011)
- Anonim, 2012. Türkiye Sularında Bulunan Mersin Balıkları Türleri ve Özellikleri <http://www.rastgelsin.org/archive/index.php/t-5931.html> (10.05.2011)
- Anonim, 2012. Mersin balıklarının morfolojisi http://www.mersin.sumae.gov.tr/?Mersin_Baliklari:Tanitim_Slaytlari:Morfoloji (10.05.2011)
- Anonim, 2012. Mersin Balıklarının Sınıflandırılması http://tr.wikipedia.org/wiki/Mersin_bal%C4%B1%C4%9F%C4%B1giller (11.05.2011)
- Kurtoğlu İ.Z., Memiş.D., Akbulut B., Çakmak E., Aydın İ., Savaş H., Çavdar Y., Aksungur N., Ercan E. Mersin Balıklarında Döl Alım Çalışmaları, Mersin Balığı Koruma Stratejisi ve Üretim Çalıştayı Samsun 30-31 Ekim 87-91 syf.
- Kurtoğlu İ.Z., Memiş.D., Akbulut B., Çakmak E., Aydın İ., Savaş H., Çavdar Y., Aksungur N., Ercan E. Mersin Balığı Anaçlarının Gonad Gelişimi ve Yumurta Alımı, Mersin Balığı Koruma Stratejisi ve Üretim Çalıştayı Samsun 30-31 Ekim 81-86 syf.

V. OTURUM
TOPRAK KORUMA
TARIM HAVZALARI

KAZDAĞLARI'NDA ALTIN MADENİ İŞLETMECİLİĞİ ve ÇED SÜRECİ

Arş. Gör. H. Tuna Tuzlalı, Gökay ŞAHİNER, Murat HOŞGÖR, Onur KOCABIYIK,

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Giriş

Balıkesir ili, Edremit İlçesi sınırlarında, Edremit Körfezi'nin kuzeyinde bulunan Kazdağı ya da Kazdağları olarak iki biçimde adlandırılan dağ büyük ölçüde Biga Yarımadası'nda uzanmaktadır. Kazdağları, batıda Dede Dağı, ortada esas Kazdağı ve üç tepesi (kuzeyde Babadağ, ortada Karataş tepe, güneyde Sarıkız tepesi) doğuda Eybek Dağı, kuzey doğuda Gürgen Dağı ve Kocakatran Dağı'ndan oluşur (Şekil 1).

Üç tepesi olan esas Kaz Dağı'nın en yüksek tepesi 1774 metre olan Karataş tepesidir ve Balıkesir'in Edremit ilçesi Güre beldesinin kuzey-kuzeybatı istikametine düşmektedir. Çanakkale'nin Bayramiç ilçesi Ayazma mesire yeri ise Kaz Dağı zirvesinin kuzeybatısına düşmektedir. Bölgedeki en önemli merkez Çanakkale'nin Ayvacık ilçesine bağlı Küçükkuyu ve Balıkesir'in Edremit ilçesine bağlı Altınoluk beldeleridir.

Kazdağları, 380.000 hektarlık bir alanda coğrafi olarak bir dağ olmasının yanı sıra çevresinde yer alan diğer dağlar, platolar ve ovalarla birlikte fiziksel, hidrolojik, ekolojik, biyolojik ve kültürel özelliklerin bir bütünlük gösterdiği yöre kavramıyla değerlendirilmelidir.

Şekil 1. Kazdağları Fiziki Görünümü

Bölgedeki orman örtüsü (258.190 ha), küresel ısınmanın nedeni olan fazla karbondioksiti emerek (516.380 ton CO₂/yıl) küresel ısınmanın olumsuz etkilerini azaltmaktadır. Fotosentez sonucu ürettiği oksijen (375.400 ton O₂/yıl) ile yöreyi oksijen bolluğu açısından dünyanın en zengin yerlerinden biri yapar ve tüm yörede solunum yapan canlıların, başta insanlar olmak üzere sağlıklı yaşamını sağlar.

Kaz Dağı yöresi, barındırdığı bitki ve hayvan topluluklarıyla Anadolu'nun en önemli sığınaklarından birini oluşturmaktadır. İçerdiği 82 nadir bitki türünden 37 tanesi sadece Kaz Dağı'na özgüdür ve burası aynı zamanda kuşların ikincil göç yollarından biridir. Kaz Dağları, zengin biyolojik çeşitliliği nedeniyle uluslararası değerlendirme ölçütlerine göre, önemli bitki alanı ve önemli doğa alanı olarak kabul edilmiştir.

Kaz Dağı çevresi büyük ölçüde ormanlar ile kaplıdır ve yakınında yerleşim oldukça seyrek. Üst yokuşlardaki ormanlar başlıca Kazdağı Göknarı (*Abies nordmanniana* subsp. *equi-*

trojani) Türkiye'de yalnızca Kazdağı'nda yetişen endemik bir göknar alt türünden oluşur. Yaklaşık 600-700 m yükseklikten sonra üst tabakada Kazdağı Göknarı'nın yanı sıra kızılçam, karaçam, kayın, kestane meşe, kızılğaç ve çınar ağaçları bulunmaktadır. Alt tabakada ise sistus (laden), erika, karaçalı, böğürtlen, sarmaşık bitkileri ile kekik, adaçayı, sumak gibi tıbbi bitkiler açısından çok zengindir (Şekil 2). Bu bitki örtüsü dışında ayı, karaca, yaban kedisi, su samuru, sincap, yarası, kirpi, tavşan, porsuk, sansar, tilki, yaban domuzu, kartal, doğan, atmaca, şahin, keklik, tahtalı, çulluk, alabalık ve sazan türleri bulunmaktadır (Şekil 3).

Şekil 2. Kazdağı'nda görülen endemik bitki türlerinden bazıları

Şekil 3. Kazdağı'nda görülen endemik hayvan türlerinden bazıları

İda Dağı (Kazdağı), dünyada mitoloji ve efsaneler dağı olarak bilinmektedir. Kazdağları'ndaki üç efsaneden biri Yunan efsanesi (İlyada) diğerleri ise Sarıkız ve Hasan ile Emine' nin aşk öyküleri olan iki Türk efsaneleridir. Yunan Mitolojisinde Paris'in altın elmayı Afrodite'ye vermesi sonucu, dünyada ilk güzellik yarışmasının yapıldığı yerdir. Bilindiği gibi, bu güzellik yarışması getirdiği sonuçları itibarıyla, tarihte meşhur Troia savaşlarının çıkmasına neden olmuştur.

Altın ve Altın İşletmeciliği

Son 100-150 yıldır siyanürleme tekniği ile altın cevherinden, üretimi yapılmaktadır. Siyanürleme liç işlemi, siyanür çözeltilerinin çok zehirli olmasına karşın, şirketlerin karlılığı nedeni ile en fazla tercih edilen yöntem olmuştur. Bu yöntem altının KCN ya da NaCN çözeltilerinde soy metallerin çözündürülmesine dayanmaktadır (Şekil 4).

Siyanürün zehirsiz karbondioksit ve azota ayrıştığı yolundaki iddialar asılsız olmakla birlikte bilimsel olarak kanıtlanmıştır ki, mevcut siyanürün sadece % 10'u bu şekilde parçalanabilmektedir. Esas parçalanma ürünleri ise kendileri de birer zehir olan siyanatlar ve tiyosiyanatlardır.

Şekil 4. Altın arama çalışmaları

Çevresel Açıdan Altın İşletmeleri

Dünyada sadece bu sektörde, işletme sahasına, arıtma yapmadan tehlikeli-zararlı atıkların gömülmesine izin verilmektedir. Altın madeni atık havuzlarında bir arıtma söz konusu olmayıp sadece depolama yapılmaktadır.

Proses atıklarının toplandığı atık havuzunda depolanan siyanürlü bileşikler, her türden katyonik bileşenler çamurda ve proses suyundan gelerek depolanmaktadır. Atık kayaçların depolanması ile atmosferik etkileşimler sonucu oluşturduğu asidik maden suları en çok göz ardı edilen çevresel sorunlardandır.

Çevresel etkileri açısından altın işletmelerinin durumu;

- Doğal yerleşik ve endemik türlerin yok edilmesi,
- Maden çevresinde ekolojinin olumsuz yönde etkilenerek bozulması,
- Arazi kullanım kapasitesinin azalması, çevre arazilerin gözle fark edilebilecek düzeyde ekonomik kayba uğraması,
- Rehabilitasyon, kapama ve saha düzeltme çalışmalarının yapılıp yapılamayacağı hususunun her zaman belirsizlik taşıması,
- Proses atıklarının etkilerinin minimizasyonunda ve atık minimizasyonu prensiplerine uyulmamasının oluşturacağı olumsuzluklar,
- Katı, sıvı ve gaz atıkların olumsuz etkilerinin yanı sıra işletme sonrası gözlemlenen kalıntıların ve harabe görüntüsünün yarattığı estetik kayıplar,
- Hava kirletici emisyonlar
- Yer altı sularında kalite düşüşü ve/veya kirlilik artışı,
- Tehlikeli ve zararlı kimyasalların yarattığı riskler,
- Tehlikeli ve zararlı kimyasalların taşıma, depolama ve kazalar sonucu ortaya çıkartacağı sorunların taşıdığı yüksek riskler,
- Gürültü ve radyasyon,
- İşyeri ve işçi sağlığı açısından oluşacak riskler,

- Kültürel varlıklara, arkeolojik ve tarihi yerlere olan olumsuz etkiler,
- İşletme bölgesinde ve çevrede yaşayanların sağlık problemleri açısından önemli sorunlar oluşturabilmektedir.

Akdeniz ile Karadeniz iklimleri arasında bir geçiş bölgesi özelliğini taşıyan Kazdağı Yöresi, sahip olduğu fiziki coğrafya ve buna bağlı olarak da iklim koşulları sayesinde, doğal bitki örtüsü ve tarımsal etkinlikler açısından çevreye göre daha zengin olmasını sağlamaktadır. Bu yüzden tıpkı antik çağlarda olduğu gibi bugün de burada tarım oldukça önemli bir yer tutar. Bölge nüfusunun yaklaşık % 50'si tarımla geçinmektedir.

Tarımla uğraşanların üretkenlikleri uygun iklim koşulları, toprakların verimliliği, suyun kalitesi ve yeterliliğine bağlıdır. Üretimin ekonomik değeri ise ürün miktarı kadar ürünün kalitesiyle de yakın ilişkilidir ve bu bağlamda doğal çevrenin etkisi yadsınamaz. Dolayısıyla toprak, su ve havaya zarar vermeden sürdürülebilir üretim önem kazanmaktadır.

Toprak yenilenemez ve sınırlı bir doğal kaynaktır. Toprak kirlenmesi fiziksel, kimyasal ve biyolojik bileşiminin olumsuz yönde değişmesi olarak tanımlanmaktadır. Bu kirlilikte en önemli nokta, kirlenmenin uzun zaman kalıcı olması, hava ve sudaki kirlenmeye göre temizlenmesi en zor olan ve hatta ağır metallerle kirlenmişse pratik olarak temizlenmesinin mümkün olmamasıdır. Ağır metaller (çinko, bakır, demir, mangan, molibden, kobalt, kurşun, kadmiyum, civa, krom) toprağın kimyasal ve biyolojik özelliklerini bozduğu gibi en önemli potansiyel zararları bitkiler ve bu bitkilerden yararlanan hayvanlar ve insanlarda görünmektedir.

Altın Madeninde Su Kullanımı

Altın işletmeciliği sürecinde kıt olan su kaynakları, kirlenmenin ötesinde tükenme tehlikesi ile karşı karşıyadır (Şekil 5). Altın çıkarma işlemleri sürecinde 1 gr altın elde edilmesinde yaklaşık 1 ton kayacın parçalanabilmesi için 3 ton suya gereksinim duyulmaktadır. Tüm bu altın işletmeciliği boyunca 2.5 milyar tondan fazla kayacın işleneceği düşünüldüğünde işletme döneminde 7 milyar tondan fazla suyun kullanılacağı açıktır. Tüm dünyada suyun stratejik öneminin arttığı, bu konuda önemli pazarların oluştuğu, ülkemizin de güvenlik sorunu haline geldiğini düşündüğümüzde böyle bir lüksümüzün olmaması gerekmektedir.

Şekil 5. Altın işletmeciliğinin neden olduğu su kirliliği

Çanakkale ve Balıkesir İllerinde Tarımsal Üretim Gelirleri ile Kazdağları'nda Altın İşletmeciliği Gelirlerinin Karşılaştırılması

Çanakkale ve Balıkesir illeri, iklim koşulları nedeniyle polikültür tarıma elverişli iller olup, bu yöredeki bitkisel ve hayvansal üretimin getirileri parasal değerinin yanı sıra yörede yarattığı istihdam, sosyal değerler ve kültürel yaşama sağladığı katkı açısından da büyük önem

taşımaktadır. Çanakkale ili, yüzölçümünün % 53'ünü ormanlar, % 33'ünü tarım yapılan arazi, % 2'sini çayır ve mera'lar, % 12'ini tarım dışı alanlar kaplamaktadır. Balıkesir ili, yüzölçümünün %46'sı ormanlar, %35'i tarım yapılan arazi, %14 çayır-mera alanı, % 4'ünü ise tarım dışı alanlar oluşturmaktadır.

2007 yılı verilerine göre her iki ilimizin tarımsal üretim toplam değeri 6.983 milyar dolardır. Bu değer 4.383 milyar doları bitkisel üretimden, 2.550 milyar doları ise hayvansal üretimden elde edilmektedir. Yöredeki maden işletmelerinin açılması ile toplam 1600 kişiye iş olanağı sağlanacağı ifade edilmektedir. Çanakkale'de nüfusun %56'sı (266.631 kişi), Balıkesir ilinde ise nüfusun %46'sı (495.000 kişi) tarımla uğraşmakta ve geçimini tarımdan sağlamaktadır. Kaz dağı yöresi altın rezervinin 338 ton olacağı ve ülke ekonomisine 5 milyar dolar kaynak aktarılacağı bildirilmektedir. Bu yöredeki tarımsal üretimin yıllık parasal değeri ise 6.983 milyar dolardır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) Süreci

Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaların tümüne çevresel etki değerlendirme (ÇED) denir.

Ağı Dağı ve Söğütalan Köyü

Söğütalan Köyü Ağı Dağı'nın kuzeyinde, geçimini büyük ölçüde Ağı Dağı'nın nimetleri ile desteklenen tarım ve hayvancılıktan sağlayan 245 hane ve 850 nüfusa sahip bir köydür.

Ağı Dağı binlerce yılda oluşmuş çok zengin florasıyla barındırdığı yaban hayatı ile şu anda Çan İlçe Merkezi başta olmak üzere yöredeki 30'a yakın köye içme ve kullanma suyu sağlayan, Karabiga'da denize dökülen Kocabaş Çayı ile Truva'da denize dökülen Karamenderes Çayı'nın doğduğu yerdir ve bu çay yöresinin en önemli su kaynağıdır.

Alamos Gold Şirketinin Faaliyetleri

Ağı Dağında Kanada merkezli Alamos Gold şirketinin taşeronu Kuzey Biga Madencilik A.Ş. Tarafından altın madeni işletilmek istenilmektedir. Şirketin bilgilendirmelerinden anlaşıldığına göre 700 dekarlık bir sahada 2 çukur kazılacak, 125 milyon ton kayaç çıkarılacak ve kayaçların yaklaşık yarısı parçalanacaktır. Havanın oksijeni ve yağmurun suyu ile çevreye asitli ve kansere neden olabilecek ağır metallerle yüklü sular salacak şekilde hemen orada depolanıp bırakılacaktır. Diğer yarısı yani 67 milyon ton kayaç Söğütalan tepelerine taşınıp öğütülüp siyanür ve başka kimyasallarla kirletilmiş bir durumda 900 dekar alanda 100 metre yükseklikte yığın halinde bırakılacak ve bu işlem 8 yıl sürecektir. Yaklaşık 40 ton altın yurtdışına çıkarılacak. Bu işlemler için yılda Ağı Dağı'nın 3 milyon ton suyu kullanılacaktır.

Bu işlemler sırasında Ağı Dağı'nda 17 bin 440 dekar alandaki tüm ağaçlar kesilecektir. Bu yüzden Ağı Dağı'nda çok ciddi erozyon, toprak kaymaları ve heyelan yaşanacaktır. Siyanür başta olmak üzere kullanılan kimyasallar sonucu dünyanın en bol oksijenli, en temiz havası zehirlenecektir. Ağı Dağı'ndaki Çamyurt, Tavşan, Ayıtepe, İhlamur ve Yakinkulesi sahalarının araştırmaları da sürmektedir. Zaman içinde bu alanlarda da işletmeye geçildiğinde tehlike daha da büyüyecektir.

Alamos Gold Şirketinin Söğütalan Köyündeki ÇED Süreci

Alamos Gold firması Ağı Dağı'ndaki sondajlarında birçok yatak bulmuş, bunların içerisinde de Babadağ ve Delidağ yatakları sondajı bitirilerek ÇED aşamasına gelmiştir.

Sonuç

Kaz Dağı Yöresinde altın madeni işletmeciliği başlarsa; 2.5 milyar ton kayaç ve toprak işlenecek, yaklaşık 400.000 ton siyanür kullanılacak, 2.580.000 dekar orman alanı ve başta 10 milyon adet zeytin ağacı olmak üzere tüm bitkisel üretim olumsuz etkilenecektir. Yöre tarımının can damarı olan su kaynaklarının tamamı kirlenecek, tarımla uğraşan yaklaşık 750.000 kişi etkilenecek ve altından bir defa elde edilecek parasal değer, tarımsal üretimden kazanılan ve ülke ekonomisine giren 1 yıllık kazancı karşılamamaktadır.

En önemli nokta ise; tarım yapılacak toprak kalmayacak, yöredeki tüm sular içme ve kullanma suyu olarak kullanılamayacaktır. Başta yöre halkı olmak üzere yörede yaşayan tüm canlılar olumsuz etkilenecektir. Tarım, insan beslenmesine hizmet ederken, altın insanların hastalanmasına hatta ölümüne neden olacaktır.

Öneriler

- Kazdağları ve yöresinde ağır metaller, siyanür ve arsenik gibi bitki örtüsünü tahrip eden ve diğer canlıların sağlığına son derece zararlı olan kimyasallar kullanılarak yapılan tüm maden arama yöntemlerinin bir an önce durdurulması gerekmektedir.
- Kazdağları ve yöresinde yapılan tüm tarımsal faaliyetler sonucu elde edilen yıllık toplam gelir, altın işletmeciliği süresince elde edilen toplam gelirle kıyaslandığında tarımsal üretim gelirleri daha üstün olmaktadır. Bu nedenle bölgede tarımsal alanların altın madenciliği uğruna daraltılması engellenmeli, madencilikteki istihdam tarıma kaydırılmalı ve bu bölgedeki tüm tarımsal faaliyetler sübvansede edilmelidir.
- Balıkesir bölgesi milli park sınırları içerisinde olan Kazdağları'nın milli park sınırları genişletilerek bu alanlarda da olası madencilik faaliyetlerinin önüne geçilmelidir.
- Bölgenin doğal sit alanı olması, aynı zamanda bölgenin ekolojik ve doğal zenginlikleri yerli ve yabancı turistleri de bu yöreye çekmektedir. Bölgede tarım dışı istihdamın da düzenli gelir sağlaması açısından turizm faaliyetlerini geliştirmek adına daha fazla çalışmaların yapılması ve bu bağlamda da bölgede bir turizm lobisinin oluşturulması gereklidir.
- Bölge halkına bilirkişiler tarafından süreklilik arz edecek şekilde bölgenin ekolojik değer ve önemi ile madencilik faaliyetlerinin ne gibi sonuçlar doğurabileceği hususunda bilgilendirme toplantıları yapıp, bölge halkının bilinçlendirilmesi gereklidir.

Teşekkürler

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen ZMO Çanakkale Şube Başkanı Hicri Nalbant'a ve ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Öğretim üyeleri Prof. Dr. Savaş KORKMAZ ve Prof. Dr. Kenan KAYNAŞ'a, danışman Araş. Gör. H. Tuna TUZLALI'ya teşekkür ederiz.

Kaynakça

www.canakkale.gov.tr
www.balikesir.gov.tr
tr.wikipedia.org
www.kultur.org.tr
www.cedgm.gov.tr

TOPRAĞIN CANI HUMUS: ANIZ YANGINLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Doç. Dr. İsmail GÜL, Ferah YAMAÇ, Hikmet OĞURLU

Dicle Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Anız Nedir?

Buğday ve arpa gibi tahıllar hasat edildikten sonra tarlada geriye kalan köklü sap veya sürülmemiş tarlaya anız denilmektedir. Anızların önemini bilen çiftçiler bitki artıklarının sürümle toprak altına karıştırılmasının organik madde ile humusu sağlamada çok gerekli bir doğal kaynak olduğunu bilirler ve yakılmasını istemezler.

Toprağın Canı: Humus

Bitkisel üretim yapılan tarım toprağı, yeryüzündeki tüm canlılar için yaşamsal öneme sahiptir.

“Karnın yardım kazmayınan belinen

Yüzün yırtım tırmağının elinen

Beni karşıladı gonca gülünen

Benim sadık yarım KARA (humuslu) topraktır.”

Toprak sadece kaya minerallerini değil aynı zamanda bitkilerin dal, kök ve yaprak gibi organik kısımlarını da içerirse böyle toprağa humuslu toprak denir. Siyah renkte bir topraktır. Koyu renkte olduğu için çabuk ısınır ve kolay tava gelirler. Su tutma kapasiteleri iyidir. Besin maddelerince zengindirler.

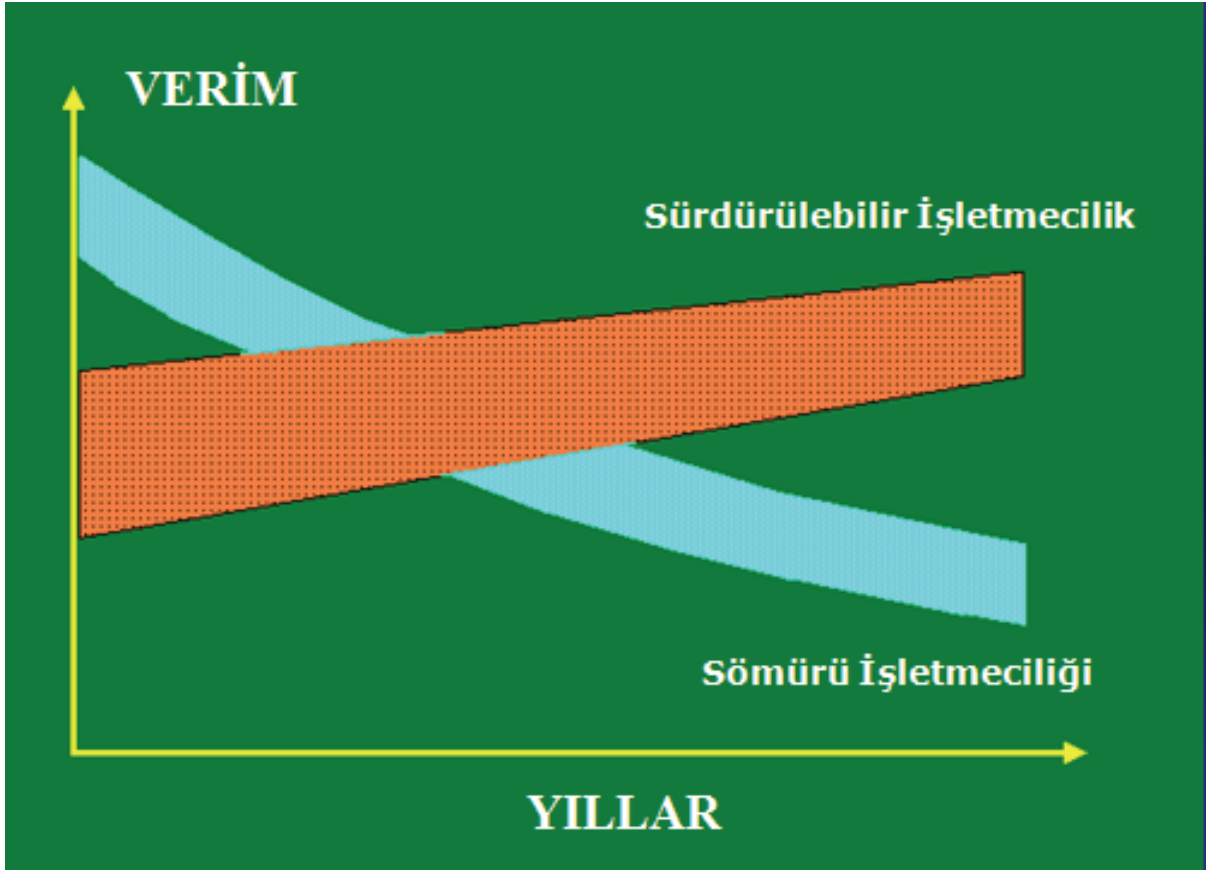
Anız yakma ile toprak yüzeyinde bulunan mikroorganizmalar ölür. Oysa toprakta bulunan gözle görülmeyen bu canlıların faaliyeti sonucunda organik madde parçalanır, ayrışır ve humus dediğimiz şekle dönüşür. Anız örtüsü erozyonu önler, toprağın organik maddesini artırır ve verimi yükseltir.

Ülkemizde Tarıma Uygun Alanlar Ciddi Tehditler Altındadır.

Bunların en önemlileri şunlardır;

- Tarım alanlarının amaç dışı kullanımı,
- Su ve rüzgâr erozyonu,
- Toprak kirliliği,
- Tuzlulaşma,
- Anız yakılması.

Tarımda Verimin Sürdürülebilirliği

Uzun vadede anızları yakılan tarım alanları toprağı, harç vazifesi gören organik madde oranının azalması sonucu kül ve kum gibi toz haline gelerek çölleşmeye mahkûm olur

Anızın Tarım Toprakları Verimlilik Unsurları Üzerine Etkisi

Bitkisel üretimin yapıldığı ve hasat sonucu anızların doğal olarak bırakıldığı tarım topraklarının verimliliğini belirleyen başlıca unsurlar şunlardır.

- Bünye,
- pH ,
- Tuzluluk (%tuz),
- Kireç durumu (%CaCO₃),
- Potasyum ve fosfor gibi besin maddeleri,
- Organik madde kapsamı (%)

Tarımsal üretimde, bitkilerin sağlıklı bir şekilde yetişeceği en uygun toprağı oluşturan unsurlar ise şunlardır.

- % 45 mineral madde,
- % 25 su,
- % 25 hava ve
- % 5 organik madde içermelidir.

Anızların yakılmasıyla kısa vadede sağlanan toprak işleme kolaylığı, uzun vadede verimli tarım arazilerinin su ve rüzgâr erozyonu ile çoraklaşmasına neden olmaktadır.

Anız Yakma Sonucu Karşılaşılan Zararlar

1.Anız yangınlarının hayvanların otlak alanları üzerine etkisi: Hububat hasadı sonrası tarlada kalan ürünlerin sap, saman, başak gibi anızları yaz döneminden kış mevsimine kadar geçen süre içerisinde Anadolu'nun kurak iç bölgelerinde en önemli otlak alanlarını oluşturmaktadır.

2.Anız yangınlarının hasat edilmeyen diğer tarım alanları üzerine etkisi: Ekili tarım alanları, anız yangınlarıyla doğrudan tehlike altında kalmaktadır. Anız yangınları gerekli önlemler alınmaz ise henüz hasat edilmeyen önemli tahıl alanları ve ürünün yok olmasına yol açabilirler. Bazen hasadı devam eden ürünler, iş makineleri de anız yangınlarında kurtarılamayarak kaybedilmektedir ve önemli ekonomik kayıplara neden olmaktadır

3.Anız yangınlarının toprak içerisindeki faydalı canlıları ve organik maddeyi yakması: Anızlar yakıldığında tarla toprağı yüzeyinde 252 °C bulan yakıcı bir sıcaklık oluşmaktadır. Bu yüksek sıcaklık toprağın üst katmanlarındaki kil gibi toprak parçacıklarını pişirmekte, topraktaki birçok faydalı mikroorganizma ve solucan gibi küçük canlıları yakarak öldürmektedir.

4.Toprakta bitkilere yararlı besin maddelerinin azalması, verimin düşmesi: Kurak bölge tarlalarında anız yakılması ile tarım topraklarında organik madde hızla azalmakta, C/N (karbon/azot) oranı olumsuz etkilenmekte, bitki besin maddelerinin alınımındaki katyon değişim kapasitesi, alınabilir potasyum, toprağın kireç muhtevisi, suya doymuşluğu, toprak asitliği ve alınabilir toplam azot miktarı olumsuz etkilenmektedir

5.Toprağın su tutma kapasitesinin düşmesi ve çoraklaşması: Anızları sürekli yakılan tarım topraklarında organik madde oranı %1'in altındadır. Bu gibi organik madde oranı düşük tarlalarda tohum yatağı hazırlığında topraktaki tav (rutubet) yetersizliği problemleri olmakta, ekilen bitkilerin çıkışlarında büyük noksanlıklar görülmekte ve istenilen gelişme olmamaktadır.

6.Tarla topraklarında su rüzgâr erozyonunun artması: Anız yangınları, tarla yüzeyini bitki örtüsüz bırakacağından, toprağı doğrudan su ve rüzgâr erozyonuna açık hale getirmektedir. Çok değerli tarım topraklarının en değerli üst katmanları su ve rüzgâr erozyonu sonucu taşınarak yok olmaktadır.

7.Ormanlık alan ve telefon direklerinin yanması: Bilinçsizce yakılan anız yangınları, ormanlık alanlara da sıçrayarak doğal zenginliğimiz açısından son derece değerli olan ağaçları, kuşları, arıları, böcekleri yakmakta ve ekolojik dengeyi hızla bozarak o bölgedeki tatlı su kaynaklarını da kurutmaktadır

8.Anız Yangınlarının Biyolojik Mücadele Üzerine Olumsuz Etkileri: Anız yangınları süne (Eurygaster spp) ile biyolojik mücadelede büyük önem taşıyan yumurta parazitoidi (Trissolcus spp) gibi faydalı böcek türlerinin yok olmasına neden olmaktadır.

Anız Yakmayı Engellemek İçin Neler Yapılmalıdır

- Eğitim ve yayımın etkinleştirilmesi
- Sıkı biçerdöver kontrolü
- Mera hayvancılığının (koyun) yaygınlaştırılması
- Cezaların arttırılması
- Mazot-gübre desteğinin iptali

- Sap saman borsasının kurulması
- Anız yangınından tarla sahibinin mutlak sorumlu olması
- Sap parçalayıcıların yaygınlaştırılması
- Anıza direkt ekim yöntemi çalışmaları
- Devletin makina desteğini arttırması

Anızların sürülmesinde toprağı devirerek işleyen pullukların ayarlı olmasına ve anızların tamamen toprağın altına gömülmesine dikkat edilmelidir.

Anızların tohum yatağı hazırlamada engel teşkil etmemesi için, anızı toprağın altına gömen, modern ilave kulaklı ve ön gövdecikli pulluklar kullanılmalıdır.

Buğday hasadından sonra ikinci ürün mısır, soya, ayçiçeğı ekiminde toprak işlemeden doğrudan (direk) ekim yöntemleri kullanılabilir.

Toprak İşlemesiz Tarım

- Güneş, rüzgar etkisi ve buharlaşmayı azaltır
- Kar ve yağmur suyunun tutulmasını sağlar
- Toprağın kaymak tabakası bağlamasını azaltır

Anız Yakılmazsa!

TR tarım alanı: 27 milyon ha

İşlemesiz Tarım yapılırsa;

Hektara tasarruf miktarı: 30 litre X 27 milyon ha = 810 bin ton

Tarımda mazot kullanılan 1,5 milyon ton

Yakıt tasarrufu : 810 bin ton veya

Maliyet kar'ı : 1,865 milyar TL

BENİ YAK, KENDİNİ YAK, AMA ANIZI YAKMA, YAKTIRMA!

Teşekkürler.

İĞDIR OVASININ ÇORAKLAŞMA TEHLİKESİ

Yunus Emre AYTAN, Ruşen KARADAĞ, Fatih GÖKMEN

İğdir Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Çoraklaşma Nedir?

Çeşitli tuzların bitki gelişimini engelleyecek bir düzeyde birikmesidir. Kurak, yarı kurak ve az yağışlı alanlarda iklim değişiklikleri ve insan kaynaklı değişik etmenlerden meydana gelen toprak bozulmasıdır.

Dünyada Çoraklaşma Miktarları

- Tuz birikimi nedeniyle tarım arazilerinden meydana gelen kayıpların her yıl yüzlerce kilometrekare olduğu ve bugün dünyada tuzdan etkilenmiş 400-950 milyon hektar tarım arazisinin bulunduğu tahmin edilmektedir
- Halbuki, tarım yapılan sulu arazilerin tamamı, bunun yalnızca 1/3'ü kadardır

Türkiye’de Çoraklaşma Miktarları

- İşlenebilir arazilerin % 3.8’inde (837.405 ha) tuzluluk sorunu vardır

İğdir Ovasında Çoraklaşma Miktarları

- İğdir Ovası’nın 1/3’lük arazisi tuz etkisinde kalarak verimliliğini kaybetmiştir.

Çoraklaşmayı Meydana Getiren En Önemli Etkenler

- Toprağın aşırı kullanımı
- Aşırı otlatma
- Sağlıksız sulama yöntemleri
- Ormanların tahribi
- Ve özellikle son yıllarda ekolojik dengenin bozulması sonucunda meydana gelen iklim değişiklikleri

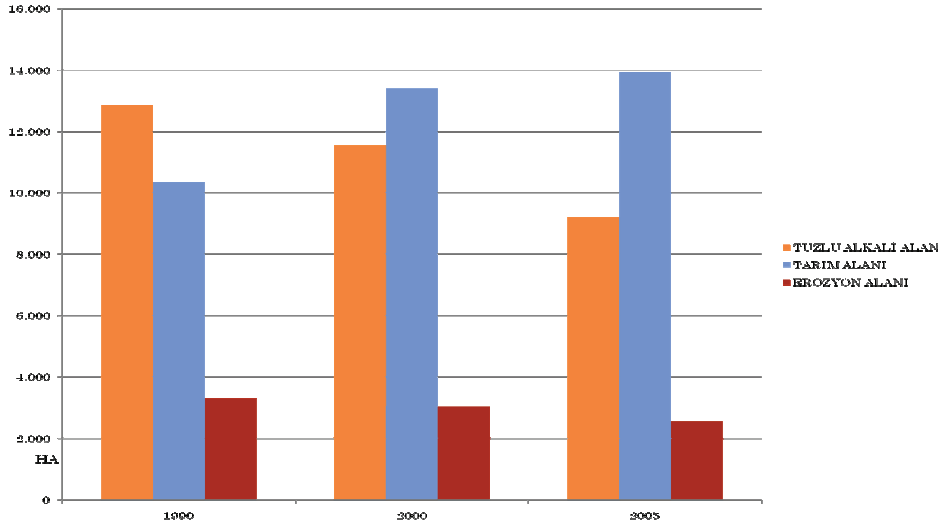
Çoraklaşmanın Nedenleri

- Buharlaştırma kayıplarının düşen yağışlardan fazla olması
- Yağışların yıl içerisindeki dağılımlarının düzensiz olması
- Topraktaki organik madde miktarının azalması
- Çiftçilerin kullandıkları sulama suyunun düşük kalitede olması
- Sulak alanların zamanla kurutularak yok edilmesi
- Yetersiz toprak ve su kaynakları yönetimi ile topraktaki su ve besin maddesi dengesinin bozulması
- Bölge topraklarının çoğunun hazine arazisi olması
- Aşırı otlatma ve bilinçsiz amenajman yöntemlerinin uygulanması

Bu gibi sebeplerden dolayı topraklar sürekli tuzlulaşma eğiliminde olup tarım alanlarının büyük bir kısmı elden çıkmıştır.

İğdır Ovası ortalama 258 mm yıllık yağışla Türkiye'nin en az yağış alan bölgelerinde biri ve 1250 mm'lik buharlaşmayla ortalamanın üzerinde görüldüğü bölgedir.

Şehrimiz güney sınırında Ağrı Dağı bulunmaktadır. Güney komşumuz Ağrı'nın rakımı 1640 batı komşumuz Kars'ın rakımı ise 1750 metre iken İğdır ilinin rakımı yalnızca 858 (İğdır ili Kars-Ardahan platosunun çöküntü havzasıdır.) olması nedeniyle bölge kapalı drenaj havzası haline gelmiştir. Yağışın düşük olması ve buharlaşmanın yüksek olması yüzey tuzluluğunun artmasına sebep olmuştur.

Elimizdeki veri ve haritalar Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarım Reformu Genel Müdürlüğü'nden temin edilmiştir. Grafikte de görüldüğü gibi tuzlu ve alkali alanlar 1990 yılından günümüze doğru azalırken tarım arazileri artmıştır. Bunun nedeni ise arazinin sulamaya açılması çiftçilerin işlemeye alkalilik düzeyini düşürmüş ve kullanım alanlarını artırmıştır buna paralel olarak da tarım alanları artmıştır. Erozyon alanındaki azalma ise bölgede uygulanan erozyon tedbirlerinin işe yaradığını göstermektedir.

ÖNERİLER

- Mevcut drenaj kanalları etkin bir şekilde işlev görmesi için gerekli bakım işlerinin aralıklarla yapılması gerekmektedir, uygun yerlere açık veya kapalı drenaj sistemleri inşa edilmeli.
- İşlemesiz tarım gibi arazi yüzeyinde anız bırakan amenajman pratikleriyle buharlaşma azaltılmalı.
- Çoraklaşma derecesinin arttığı alanlarda kimyasal uygulamaların ve yıkama işlemlerinin yapılması
- Kaliteli sulama suyu temini ve çiftçilerin drenaj kanallarındaki suyun kullanılmasını engellenmesi.
- Doğu İğdır ovasında rüzgar erozyonu sahasında yoğun bir hayvan otlatma baskısı bulunmaktadır. Ayrıca bu alanda sulama imkânı bulunmadığından ve yağış miktarı da az olduğundan kültür bitkilerin yetişmesi mümkün gözükmemektedir.
- Tuzluca ilçesinde arazilerin sarp ve bitki örtüsünden yoksun olmasından dolayı, su erozyonu bulunmaktadır. Arazi yüzeyi bitkiyle kaplanarak su erozyonundan korunmuş olur. Böylelikle kullanılmayan araziler yem bitkileri ekimleriyle tarıma kazandırılmış olunur.

VI. OTURUM
SU ÜRÜNLERİ ve BALIKÇILIK SEKTÖRÜ II

ORGANİK BALIK YETİŞTİRİCİLİĞİ

Özden BARIM ÖZ (Danışman), Bilge ÇELİK, Tuba AKGÜN

Fırat Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

GİRİŞ

Yirminci yüzyılın ilk yarısında doğa, tükenmeyen bir kaynak ve her türlü atığın bırakılabileceği yeni bir ortam olarak düşünülüyordu. İnsanoğlu bu ortam üzerindeki olumsuz etkileri yirminci yüzyılın ikinci yarısından sonra fark etmeye başlamıştır. Bu tarihten sonra hızla artan dünya nüfusu, sağlıksız kentleşme, plansız ve bilinçsiz endüstrileşme, belirli süreçlerde ortaya çıkan savaşlar, ulusların yaptığı askeri tatbikatlar, nükleer denemeler ziraatta birim alana düşen verimi artırmak amacıyla kullanılan tarım ilaçları ile yapay gübreler, ev ve iş yerlerinde kolay ve rahat yaşamı sağlayan temizlik malzemeleri ve kimyasal maddeler yaşadığımız çevrenin hızla kirlenmesine neden olmuştur. Bütün bu faaliyetlerin sonucu olarak hava, su ve toprak kirliliği canlıların yaşamını etkileyen zararlı boyutlara ulaşmış ve çeşitli hastalıklara neden olan belli başlı tehlike kaynakları durumuna gelmiştir. Gerçekten su kaynaklarının kirlenmesiyle suyun kalitesi bozulmakta ve kirli sularda bulunan organik, inorganik, radyoaktif ve biyolojik kirleticilerin etkileri su canlılarına da yansımaktadır (Egemen, 2006; Canpolat, 2007; Barım ve Karatepe, 2010; Barım ve diğ., 2009).

Dünyada olduğu gibi ülkemizde de bu kirliliğin etkileri hissedilir derecede kendini göstermeye başlamıştır. Örneğin yöremizde (Keben Baraj Gölü) yapılan çalışmalarda da belirlenmiştir ki ağır metal kirliliği burada yaşayan *Capoeta trutta* türü balıkların gelişimi ve üremelerini olumsuz yönde etkilemiş (Canpolat, 2007), *Astacus leptodactylus*'ların etindeki vitamin değerlerini düşürerek, oksidatif strese sebep olmuştur (Barım ve Karatepe, 2010; Barım ve diğ., 2009).

Doğal ortamda meydana gelen ve su canlılarına yansıyan bu olumsuz etkiler yetiştiricilikle uğraşan insanların çeşitli alternatif çözümler üretmelerine sebep olmuştur. Organik yetiştiricilikte bu çözüm yollarından biri olarak düşünülmektedir.

Önemli bir kirlilik kaynağı olmayan yerleşim yerinde kurulan işletmede, kullanılacak suyun alındığı kaynağın ekolojik dengeyi bozmaması kaydıyla ve yetiştiricilikte kullanılacak su da yapılan analiz sonucunda ağır metal ve kimyasal kalıntı olmadığı tescillenen tamamen organik su ürünleri yönetmeliğine uygun olarak yapılan yetiştiriciliğe organik su ürünleri yetiştiriciliği denir. Doğal koşullar altında, hiçbir koruyucu katkı maddesi ve genetik modifikasyona maruz bırakılmamış organik tarım prensiplerine göre üretilmiş tamamen doğal olan hammaddelerden hazırlanan yemlerle beslenen bir kontrol kuruluşunda sertifikalanan balıklar organik balık olarak adlandırılır.

Bu derleme; insan sağlığına önem veren bir üretim modeli olarak ifade edilen organik balık yetiştiriciliği hakkında genel bir bilgi vermek amacıyla hazırlandı.

Organik Balık Yetiştiriciliğinin Gelişimi

Organik balık üretimi, 1990'lı yılların ortalarında, Avusturya'da bir sertifikalama kuruluşu olan Bio Ertn tarafından, sazan balığının organik olarak sertifikalanması ile başlamıştır. İlk organik balık ise 1998 yılında İngiltere'de satışa sunulmuştur. Birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede uygulanan bu alternatif üretim modeli şuan için dünya üretiminin yalnızca %0,01 ini oluşturuyor. Dünya'da organik su ürünleri üretimi yaklaşık olarak 25 bin ton civarındadır. Kıtalara göre dağılımına bakıldığında Avrupa'da 14 bin ton, Asya'da 8 bin ton ve Amerika'da

3 bin ton üretim yapıldığı belirlenmiştir (Şekil 1,2). Atlantik som balığı (*Salmo salar*) (Şekil 3), karides (*Penaeus sp.*),sazan (*Cyprinus carpio*) ve gökkuşuğu alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*) (Şekil 4), organik standartlara göre üretilmiş ve sertifikalanmış türler arasındadır. Bununla birlikte, çipura (*Sparus auratus*), deniz levreği (*Dicentrarchus labrax*), tilapya (*Oreochromis sp.*), midye (*Mytilus sp.*), chrar (*Salvelinus alpinus*) ve mersin (*Acipenser sp.*) balığının da organik olarak üretimine başlanmıştır. Gelecekte organik akuakültür üretimi için tarak (*Pecten sp.*)ve cod (*Gadus morhua*) balığının da dahil olduğu yeni türlerin üretilmesi için de çalışmalar devam etmektedir (Tekinay ve diğ., 2006).

Şekil 1. Vietnam'da organik su ürünleri yetiştiriciliği yapan bir işletme .

Şekil 2. Çin'de organik çeltik ve balık kültürünün bir arada yapıldığı bir işletme.

Şekil 3. Dünyada yetiştiriciliği yapılan organik türlerden Atlantik salmonu (*Salmo salar*).

Şekil 4. Dünyada yetiştiriciliği yapılan organik türlerden Gökkuşuğu alabalığı (*Oncorhynchus mykiss*)

Türkiye’de ise iç sularda gökkuşuğu alabalığı ve sazan, denizde ise çipura ve levrek yetiştirilen Türkiye’nin ilk organik su ürünleri üretimi projesi, Rize Çayeli’nde organik olarak Tarım İl Müdürlüğü tarafından 12 Kasım 2006 tarihinde başlatılmıştır (Şekil 5). Ülkemizde organik tarım bilgi sistemine kayıtlı ilk ve tek su ürünleri yetiştiricilik projesi ile aynı zamanda ticari anlamdaki ilk organik alabalık yemi de üretilmiş oldu. Böylece dünyada 4 adet bulunan organik alabalık yem tesisi Rize’ye ve ülkemize kazandırılmıştır (Çekiç, 2011; Güner, 2011).

Şekil 5. Rize’de organik alabalık yetiştiriciliği yapan Çat Biberoğlu Alabalık Tesisi

Neden Organik Balık Tercih Edilir?

Daha düşük stok yoğunluğu ile hayvanın refahını sağlayan, kimyasallar veya genetik olarak değişime uğramış ürünler kullanılmayarak yapılan bir üretim modelidir. Birleşmiş milletler gıda ve tarım örgütüne göre (FAO) dünya çapında organik akuakültürün gerekliliği 4 başlık altında toplanmaktadır (Bergleiter, 2001). Bunlar;

1. Tüketici gereksinimler
2. Gıda güvenliği
3. Çevresel gereklilikler
4. Ticari amaç

Organik Balık Yetiştiriciliğindeki Temel Kriterler

Organik balık yetiştiriciliği, türlere göre değişmekle birlikte genel olarak aşağıdaki ana esaslara dayanmaktadır (Çavdar 2011).

1) Yer Seçimi ve Çevresel Etkileşim

1. Tesis, iyi su akımlı, kirletici ve stres unsurlarından uzak bölgelerde kurulmalıdır.
2. Tesis kullanım alanındaki doğal peyzaja önem verilmeli özellikle nesli tükenmekte olan bitki türlerine zarar verilmemelidir (Şekil 6).

Şekil 6. Rize’de Şenyuva Alabalık Tesisi

3. Kullanılan su kaynağı yüksek kalitede olmalıdır.
4. Kullanılan su kaynağı (dere, ırmak vb.) doğal yatağındaki ekolojik fonksiyonlarına devam etmelidir.
5. Çiftlik alanının korunmasında çevredeki diğer canlılara fiziksel olarak zarar vermeyen tedbirler alınmalıdır.
6. Yetiştiricilik ortamından balık kaçıışı önlenmelidir.

2) Stok Türü ve Orijini

1. Stok organik üretimden gelmeli ve mümkünse yerli türler tercih edilmelidir.
2. Genetik olarak modifiye organizmalar (GMO) ve transgenik balıklar kullanılamaz.

3) Yetiştiricilik

1. Üretim sürdürülebilir olmalı, kaynaklar etkin şekilde kullanılmalı ve üretim girdilerinde çiftlik dışına bağımlılık minimum düzeyde tutulmalıdır.
2. İşletmedeki hayvanların refahı gözetilir.
3. Stok yoğunluğu entansif üretime oranla daha düşüktür (Alabalıklar için genellikle ortalama stok yoğunluğu 10kg/m³).
4. Aynı türden alınmış olsa dahi hormon kullanımına müsaade edilmez.
5. Havuz yapısı balığın yaşadığı doğal ortamla uyumlu olmalıdır (Yapay barınaklar ve gölgelikler vb. yapılar kullanılabilir).
6. Yemler yetiştirilen türlerin doğal gereksinimini sağladığı gibi doğal lezzeti bozmamalıdır.
7. Hayvansal orijinli kan unu, kemik unu gibi sentetik ürünler veya kimyasal muamele görmüş yemler kullanılamaz.
8. Yemler doğadan yakalanan balık ve balık ürünleri, organik tarım metodlarına uygun olarak elde edilmiş balık ve bitkisel ürünlerden yapılmış olmalıdır.
9. Yem olarak balık unu ve yağı kullanılacaksa bu maddelerin kaynağı sürdürülebilir olmalıdır.
10. Doğal renk vericilere (karides kabuğu, phaffia mayası vb.) izin verilir.

4) Hastalıklar ve Tedavi

1. Öncelikle balığın hastalanmaması için koruyucu tedbirler alınmalıdır.
2. Hastalık durumunda ise öncelikle doğal tedavi yöntemleri kullanılmalıdır. Sentetik kimyasal ilaçlara, antibiyotiklere izin verilmez. Doğadaki bazı bitkiler (neem ağacı, sumak (Şekil 7), sarımsak, sütleğen, acı pelin, günlük, eğrelti otu, at kestanesi, teşbih ağacı türleri) ve tropik bitkilerden elde edilen preparatları kullanılabilir.
3. Hastalıklarla mücadelede ve havuz ekipman dezenfeksiyonunda bazı inorganik bileşiklerin (hidrojen peroksit, kaya tuzu, sönmemiş kireç, sodyum hipoklorid) kullanımına izin verilebilir.
4. Doğada toksik olmayan organik bileşiklerin (formik asit, sitrik asit, alkol vb.) kullanımına izin verilir.

5) Diğer

1. İşletmede canlı, ölü miktarları, yemleme, su özellikleri ve tedavi uygulamaları ile ilgili detaylı ve muntazam kayıt tutulmalıdır.
2. Balıkların avlanması, boylanması, taşınması ve kesimi esnasında aşırı stres oluşturmayacak yöntemler uygulanmalıdır.

Azadirachta indica (Neem ağacı)

Rhus coriaria (Sumak)

Şekil 7. Organik balık yetiştiriciliği hastalık tedavisinde kullanılan bitkiler.

Doğal Balık İle Organik Balık Arasındaki Fark Nedir?

Doğal balıkla organik balık arasındaki fark, organik olanın yumurtasından, yetiştirildiği suya, hasat edilmesine ve paketlenmesine kadar her aşamasının denetlenip sertifikaya verilmesi, yani sertifikalı olmasıdır. Doğal olması için balıkçı İdris'in ağından çıkması yeterli sayılır. Organik balık üretim metodunda, üretilen balığın sağlık durumu, refahı ve atıkları dikkate alınır. Burada amaç, tüketiciye daha sağlıklı, kaliteli ve güvenilir ürün satılmasıdır. Bu ürünlerin üretiminde ve işlenmesinde, kimyasal girdi kullanımının yasak olması, bu ürünlerin güvenli ve kaliteli olduğunun birer işaretidir (Güner, 2011).

Sonuç ve Öneriler

Organik su ürünleri üretimi gelişmekte olan bir sektör olup daha öncede belirtildiği üzere çeşitli ülkelerin bu konu ile ilgili yasal mevzuat ve standart oluşturma çabaları halen devam etmektedir. 1990 da üretime geçebilen ve 2005 yılı itibari ile tahminen 25 bin ton üretim kapasitesini yakalamış olan organik su ürünleri üretiminin FAO'nun tahminlerine göre önümüzdeki 20-25 yıl içerisinde bir milyon tonluk üretimi yakalayabileceği öngörülmektedir (Hilge, 2005). Dolayısıyla önemli bir potansiyeli olan bu sektörde üç tarafı denizlerle çevrili, 8333 km kıyı uzunluğuna sahip, geleneksel üretim miktarı (avcılık dahil) açısından AB ülkeleri arasında 7. sırada olmamız kaçınılmazdır. Bu sebeple hem iç piyasada pazar hem de dış piyasada ihracat şansı bulabilen sertifikalı organik su ürünleri üretimi ile ilgili detaylı araştırmalar yapılması gerekir. Ülkemiz balıkçılık sektörünün bu konuda dünyada söz sahibi olabilmesi açısından önemli bir fırsat olarak değerlendirilmektedir (Çavdar, 2011).

Ekonomik açıdan bakıldığı zaman ise Avrupa pazarında organik alabalığın fiyatı geleneksel üretime göre %30 daha pahalıdır. Bu fiyatlar işlenmiş ve işlenmemiş olmasına göre değişmektedir. Örneğin; bütün alabalığın kg fiyatı 7-8 Euro iken, temizlenmiş alabalığın fiyatı 12 Euro'dur.

Kaynaklar

- Barım, O., Benzer, F., Erisir, M., Dorucu, M., (2009).** "Oxidant and Antioxidant Status of Tissues of Freshwater Crayfish (*Astacus leptodactylus* Esch., 1823) From Different Stations in the Keban Dam Lake". Fresenius Environmental Bulletin, 18, pp. 948-954.
- Barım, O., Karatepe M., (2010).** " The Effects of Pollution on the Vitamins A, E, C, β -Carotene Contents and Oxidative Stress of the Freshwater Crayfish, *Astacus leptodactylus* ". Ecotoxicology and Environmental Safety, 73, 138-142.
- Bergleiter, S. (2001).** "Organic Products as High Quality Niche Products: Background And Prospects for Organic Freshwater Aquaculture in Europe. Paper Presented at the ad Hoc EIFAC/EU Working Party on Market Perspectives for European Freshwater Aquaculture, Brussels (Belgium), 12-14 May".
- Canpolat, Ö. (2007).** "Keban Baraj Gölü'ndeki Kirletici Kaynaklarının Su Kalitesi Ve *Capoeta trutta* (Heckel, 1843)'nın Üreme Biyolojisi Ve Gelişimi Üzerindeki Etkileri". Fırat Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 336 s.
- Çavdar, Y., (2011).** "Türkiye Güncel mevzuatı Işığında Organik Su Ürünleri Yetiştiriciliği" Yunus Araştırma Bülteni (1):2-7.
- Çekiç, A. (2011).** "Türkiye'nin İlk Organik Alabalığı Rize'de Üretildi". Ekoloji Magazin, 29. sayı (Ocak-Mart).
- Egemen, Ö. (2006).** "Çevre ve Su Kirliliği". Ege Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Yayınları No:42, 120 s.
- Hilge, V. (2005).** "Organic Aquaculture in the World Principles, Public Perception, Markets, Potential of Products. Thematic Conference Organic Aquaculture in the European Union Current Status and Prospects for The Future. Brussels, 12-13 December 2005".
- Güner, Y. (2011).** "Doğal Balık ile Organik Balık Arasında Ne Fark Var? " Ekoloji Magazin, 29. sayı (Ocak-Mart)
- Tekinay, A.A., Güroy, D., Çevik, N. (2006).** "Organik Balık Üretimi'nin Mevcut Durumu" Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi, 23, 299-300.

MUĞLA İLİ BALIK YETİŞTİRİCİLİĞİNİN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

**Tülin ÇOKER (Danışman), Önder YILDIRIM, Kenan GÜLLÜ, Ümit ACAR
Mesut PERKTAŞ, Mustafa DÖNDÜ**

Muğla Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

Giriş

Kültür balıkçılığı, sucul canlıların kontrollü bir şekilde üretilmesi ve yetiştirilmesi olarak tanımlanabilmektedir (Alpbaz, 2005). Nüfus artışı, doğal stoklardaki azalma ve toplumun eğitim düzeyinin yükselmesi ile balığın sağlıklı bir protein kaynağı oluşu anlayışının oluşması su ürünleri yetiştiriciliğini daha önemli hale getirmektedir. Su ürünleri sektörü protein açığının kapatılmasında oldukça önemli bir konuma gelmiştir. Bu konum itibarıyla 1984'den beri her yıl %11'in üzerindeki büyümeyle, gıda sektörleri arasında en hızlı büyüyen ve gelişen sektör ünvanını almıştır (FAO, 2002)

Adalar dahil kıyı şeridi uzunluğu 8.333 km ülkemiz, 1 milyon hektara yakın 200 civarında doğal göllere, 200.000 km²'ye yakın akarsu, 70.000 hektarlık lagün gölüne ve 3419 km²'yi aşkın baraj gölüne, 8.903 km² doğal göle ve genel toplamda 25.577.200 ha su ürünü üretim alanına sahip bulunmaktadır (Anonim, 2001; Çelikkale ve diğ., 1999). Söz konusu bu alanın yaklaşık %95.48'ini denizler (24.135.000 ha), %3.52'sini doğal göller (890.300 ha), %1.35'ini baraj gölleri (341.900 ha), %0.79'unu akarsular (2.000 km²), %0.27'sini lagün gölleri (70.000 ha) ve de yaklaşık %0.04'ünü (10.000 ha) göletler oluşturmaktadır.

Türkiye'de su ürünleri yetiştiriciliği 1969-1970'li yıllarda sazan ve alabalık yetiştiriciliği ile başlamıştır. 1980'li yıllar Türkiye su ürünleri yetiştiriciliği alt sektöründe (özellikle deniz balıkları) önemli girişimlerin ve gelişmelerin olduğu yıllar olmuştur. 1986 yılında yetiştiriciliğin ilk başladığı yıllarda 3.075 ton olan yetiştiricilik miktarı 2010 yılında 167.141 tona çıkmıştır (TÜİK, 2011).

Türkiye'de su ürünleri yetiştiriciliğinin bu gelişimi sürecinde Muğla ili önemli yer tutmaktadır. Ayrıca Muğla ili 817.503 nüfusla Türkiye'de 24., 513 Turizm Bakanlığı onaylı tesis ile 3., orman varlığı açısından da Türkiye'de 2. büyük şehir konumundadır.

Muğla'da Su Ürünleri Yetiştiriciliği'nin Gelişimi ve Türkiye Su Ürünleri Yetiştiriciliğindeki Yeri

Muğla ili, Türkiye'nin güney batısında, 37°22'N boylamında, 28°35'E enleminde yer almaktadır. 1124 km'lik kıyı uzunluğu ile Türkiye'nin en uzun kıyı şeridinde sahip ilidir. Kıyıların girintili çıkıntılı olması ve çok sayıda koyun bulunması ağ kafes yetiştiriciliğine uygun ortamı oluşturmaktadır (Yıldırım, 2004). Muğla ilinde, tatlısu balıkları kültürü yapan işletmelerin özellikle Fethiye'de yoğunlaştığı görülmektedir. Deniz balıkları yetiştiriciliği yapan işletmeler ise özellikle Bodrum ve Milas sahillerinde gelişim göstermektedir. Muğla ilinde, deniz balıkları yetiştiriciliğinin en yaygın şekli ağ kafeslerde yapılmaktadır. Bunun yanı sıra, toprak ve beton havuzlarda da yetiştiricilik yapılmaktadır. Toprak havuzlarda, deniz balıkları yetiştiriciliği yapan işletmelerin büyük çoğunluğu, Milas İlçesi'nin Savran Köyü'nde yer almaktadır.

Muğla'da ağ kafes yetiştiriciliğine ilk olarak 1982 yılında başlanılmış, fakat bu ilk denemede başarılı olunamamıştır. 1986 yılında özel işletmelerce başarılı adımlar atılmıştır. Muğla ili su ürünleri yetiştiriciliği açısından uygun koşulları barındırması sonucu, hızlı bir gelişme trendine girerek Türkiye'de gerek işletme sayısı ve gerekse yetiştiricilik üretim miktarı

açısından tek haline gelmiştir. Türkiye su ürünleri yetiştiriciliğinde, Muğla 2002 yılında %35,63'lük bir paya sahipken, 2010 yılında bu oran %38.93'e ulaşmıştır (Tablo1).

Tablo.1 Muğla'nın su ürünleri yetiştiriciliğinden sağlanan üretim miktarları ve Türkiye üretimi içindeki payı.

Türler	Muğla		Muğla'nın Türkiye Payı (%)	
	2002	2010	2002	2010
Alabalık	3.920	11.030	11,63	13
Sazan	15	18	2,54	4,5
Çipura	8.736	19.860	74,79	70
Levrek	9.124	33.358	63,63	66

Muğla ilinde, deniz balığı yetiştiriciliğinde en çok çipura (*Sparus aurata*) ve levrek (*Dicentrarchus labrax*) yetiştirilmektedir. Bu iki türe ilaveten işletmeler az da olsa, karagöz (*Diplodus vulgaris*), sivriburum karagöz (*Puntazzo puntazzo*), fangri mercan (*Sparus pagrus*) türlerini de yetiştirmektedirler. Potansiyel olarak, kefal (*Mugil cephalus*), mırmır (*Litognathus mormyrus*), sarpa (*Sarpa salpa*), lahoz (*Epinephalus gigas*) gibi türlerin yetiştiricilik koşullarına adaptasyonu üzerinde çalışılabileceği belirtilebilir. 2010 yılında Muğla ili 65.082 ton üretimiyle, Türkiye su ürünleri yetiştiriciliğinin yaklaşık %39'unu karşılamıştır. Muğla'nın Türkiye üretimindeki payı çipurada yaklaşık %70, levrekte %66, gökkuşağı alabalığında %13 ve sazanda %4,5 olarak gerçekleşmiştir. Yine 2010 yılında, Türkiye'nin 55.109 ton olan su ürünleri ihracatının %34'ü yaklaşık 19 bin tonu Muğla ilinden karşılanmıştır.

Muğla ilinin uygun tatlısu kaynaklarında genellikle alabalık yetiştiriciliği yapılmaktadır. Özellikle, Fethiye ve Köyceğiz ilçelerinde hem projeli alabalık işletmeleri sayısı, hem de küçük aile işletmeciliği şeklindeki yetiştiricilik yöre halkının önemli geçim kaynakları arasında yer almaktadır. 2010 yılı itibariyle 89 adet alabalık ve 1 adet sazan işletmesi bulunmaktadır. Bunların projeli olanlarında belirlenen kapasiteleri 14.611 ton/yıl'dır. Bu işletmelerden 81 âdeti üretim halindedir (Tablo 2). Muğla ilinde, deniz balıkları yetiştiriciliği yapan 119 adet ağ kafes işletmesi, 164 adet toprak havuz işletmesi bulunmaktadır. Bunlardan 92 ağ kafes 130 toprak havuz işletmesi aktif olarak çalışmaktadır. Bu işletmelerin proje kapasiteleri yaklaşık 100.000 ton/yıl'dır. Ayrıca deniz balıkları yetiştiriciliği işletmelerinin yavru ihtiyacını karşılamaya yönelik 5 adet kuluçkahane bulunmaktadır. Bunlarında proje kapasiteleri 164.000.000 adet/yıl'dır (Tablo 2).

	Projeli işletme Sayısı (adet)	Projeli işletmelerin kapasitesi (ton/yıl)	Üretimdeki işletme sayısı (adet)	Üretimdeki işletmelerin proje kapasitesi (ton/yıl)	Üretimdeki işletmelerin üretim kapasitesi (ton/yıl) Tahmin
Ağ-kafes	119	90.360	92	76.010	50.000
Toprak Havuz	164	7.899	130	5.723	5.000
Alabalık	89	14.611	81	13.553	12.800
Deniz balıkları Kuluçkahanesi	42	164.000.000 adet/yıl yavru balık	5	136.000.000 adet/yıl Yavru balık	136.000.000 adet/yıl Yavru balık

Tablo 2. Projeli su ürünleri işletmeleri ve üretim miktarları

Muğla ili su ürünleri yetiştiriciliği sektörünün karşılaştığı sorunlar

Üretim istatistikleri rakamları Muğla ilinin Türkiye su ürünleri yetiştiriciliğindeki tartışmasız başat konumunu ortaya koymaktadır. Ancak, Muğla ili su ürünleri yetiştiriciliğinin daha da gelişmesini geciktirebilecek önemli sorunlar bulunmaktadır. Mevcut sorunlar şu şekilde özetlenebilir.

- Denizdeki işletmelerin, karadan tesislerine ulaşımında kullanabilecekleri iskelelerini yapabilecekleri yerlerdeki kıyı-kenar çizgisi engeli sorunları
- Kirlilik için etkin izleme yöntemlerinin bulunmayışı, kirliliğin sürdürülebilir izlenmesinde yaşanan aksamalar
- Bakanlıkların şu günlerde yeniden yapılanması, yetki, görev düzenlemelerinin alacağı zaman nedeniyle geçiş döneminin oluşturduğu belirsizlikler ve sorunlar
- Toprak havuzlarda deşarj sularının oluşturduğu kirlilik düzeyinin tespitinde kullanılacak kriterlerin belirsizliği veya yetersizliği ve bunun meydana getirdiği sorunlar
- Toprak havuzlarda çipura-levrek üretiminde (Milas bölgesi) Yeraltı su miktarının ne kadar kapasiteyi kaldıracağını bilinememesi sorunu

Öneriler

- Üretim alanlarında kıyı-kenar çizgisi çalışmalarının kısa sürede tamamlanarak su ürünleri işletmelerine kıyı kenar çizgisi içerisinde, üretimle direkt ilgili olan iskele ve diğer unsurların geçici yapılar şeklinde yapılmasına izin verilmelidir.
- Karasal işletmelerde çıkış sularının arıtmaya tabi tutulması (filtrasyon) sağlanmalı, daha etkin filtrasyon sistemleri geliştirilerek sürdürülebilir işletilmesi temin edilmelidir.

- Hastalıkların mücadelesinde hızlı yanıt ve çözüm alınabilecek referans laboratuvarı kurulmalıdır
- İlgili bakanlıkların Muğla il müdürlükleri, M.Ü.Su Ürünleri Fak. Ve Su Ürünleri özel sektörü arasındaki işbirliği daha da geliştirilmelidir.
- Muğla ilindeki içsu kaynaklarında (gölet vb) olası yetiştiricilik faaliyetleri için su kalite tespitleri yapılmalı, taşıma kapasiteleri uzmanlarca belirlenmelidir
- Teknik personel (Mühendis, Tekniker) çalıştırılması ile ilgili kapasiteye göre eleman istihdamı gözden geçirilerek daha fazla teknik personel çalıştırılması sağlanmalıdır.
- Toplumda balık tüketim alışkanlığının artırılması için basın, televizyon gibi medyanın etkin kullanılması.
- Türkiye su ürünleri yetiştiriciliğinde gözlenen sınırlı tür çeşitliliği Muğla ili için de geçerli bir gerçektir. Aynı türlerin (çipura ve levrek) diğer Akdeniz ülkelerinde de ağırlıklı olarak üretilmesi ve pazarın Akdeniz ülkeleri ile sınırlı olması fiyatların düşmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle sivriburun, lahos, mırmır ve mercan gibi yeni türler denenip, kademeli olarak bu balıkların toplam üretimdeki oranları artırılmalıdır

Muğla ili kültür balıkçılığı açısından büyük potansiyel olmasına rağmen, bu potansiyel bazı sorunların varlığı sebebiyle etkili bir biçimde kullanılmamaktadır. Bu sorunların çözümü sonucu Muğla ilinde kültür balıkçılığının geleceğinin çok daha iyi olacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Böylece, kültür balıkçılığında ülke ekonomisine daha büyük katkı sağlanmış olacaktır.

Kaynaklar

Anonim, 2001. 8th Five Years Development Planning (2001-2005) (in Turkish), DPT, Ankara. 158 p.

Çelikkale, M. S., E. Düzgüneş, İ. Okumuş, 1999. Fisheries Sector in Turkey: Potential, Current State, Constraints and Recommendations (in Turkish), İstanbul Ticaret Odası Yayınları (İTO), No. 1999-2, Lebib A.S., İstanbul. 414 s.

FAO, 2002. Towards sustainable fish farming, <<http://www.fao.org/english/newsroom/news/2002/4140-en.html>> (2002, April 22).

TÜİK, 2011. Su ürünleri istatistikleri, <<http://www.tuik.gov.tr/balikkilikdagitimapp/balikkilik.zul>> (2011)

Yıldırım , Ö. ve Okumuş, İ. 2004. Muğla İlinde Su Ürünleri Yetiştiriciliği ve Türkiye Su Ürünleri Yetiştiriciliğindeki Yeri, E.Ü. Su Ürünleri Dergisi 2004, 21,3-4, 361-364.

DENİZLERDE PLASTİĞİN ETKİLERİ

Yrd. Doç. Dr. Ahmet Mutlu GÖZLER, Fatma Nur ŞENSOY, Şevkiye AKGÜMÜŞ

Rize Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

Plastik nedir?

Plastik, karbon (C) hidrojen (H), oksijen(O),azot (N) ve diğer organik ya da inorganik elementler ile oluşturduğu monomer adı verilen, basit yapıdaki molekülü gruplardaki bağın koparılarak, polimer adı verilen uzun ve zincirli bir yapıya dönüştürülmesi ile elde edilen sentetik malzemelere verilen isimdir. Genelde plastikler petrol rafinerilerinde kullanılan ham petrolün işlenmesi sonucu arta kalan malzemelerden elde edilir. Yapılan araştırmalara göre yeryüzündeki petrolün sadece % 4 lük bir kısmı plastik üretimi için kullanılmaktadır. (URL1)

Neden Plastikleri Kullanıyoruz?

Yapımlarının kolaylıkları, çok ucuz ya da ücretsiz olmaları, hafif olmaları ve çok uzun süre dayanabilmeleri plastik kullanımını cazip hale getirir. Üretim kolaylığı ve çok yönlülüğü ile pek çok üründe farklı plastikler kullanılmaktadır. Belli plastikler cem, ahşap vb. materyaller yerine kullanılabilirler. Fakat plastik yanlış yerde kullanıldığında çevresel bir tehlike oluşturur. Plastikler sağlamdır ve çok yavaş şekilde çözünürler. Plastiği çok sağlam yapan molekül bağları aynı zamanda doğal bozulma süreçlerine karşı da bir direnç oluşturur. Ayrıca, plastiklerin üretilmesi sırasında genellikle büyük miktarlarda kimyasal kirleticiler ortaya çıkar.

Okyanus ve Denizlerde Bulunan Olası Plastik Maddeler

-Polietilen -Polipropilen -Naylon - Polyester -PVC - Polistiren (strafor)

Plastik Hakkında Bazı Gerçekler...

Plastik poşetlerin yok olması 100- 450 yıl, plastik süt şişesinin yok olması 1000 yıl, plastik bardağın yok olması 50-80 yıl sürmektedir. Hemen hemen şu ana kadar yapılmış her plastik bugün dünyanın bir köşesinde ve varlığını devam ettirmektedir. Balıkçılık endüstrisi her yıl 150,000 ton plastiği denize boşaltmaktadır. Türkiye’de üretilen çöplerin %50 si denizlere karışmaktadır. Denize karışan çöplerin ortalama %70’i plastiktir. Plajlardaki çöplerin %90’dan fazlası plastiktir. (Laist, 1987) (Gorman,1993)

Petrol kirliliğini dışarıda tutacak olursak, her gün 5 milyon ton katı atığın gemilerden deniz ve okyanuslara atıldığı belirlenmiş durumdadır. Buna karşın yapılan hesaplamalar, sadece Kuzey denizi’ ne 70.000 m³ katı atığın boşaltıldığını gösteriyor. Ne yazık ki, ülkemizde bu konuda yapılmış bir hesaplama yoktur ama Marmara denizi seferlerinde güvertede ayrılan her türlü katı madde, şişe, lastik, tabak, CD, akü, halat parçası, poşet, naylon, prezervatif ve daha bir malzeme sorunun önemini işaret etmektedir. 2001 yılında yapılan bir araştırmada, seferlerinde 1 millik alanda ortalama 4 kg’lık bir çöpün güverteye alındığı kaydedilmiştir. Hollanda kıyılarında yapılan araştırmalarda toplam çöplerin % 49 ‘unun gemilerden atıldığını ortaya çıkmış durumdadır. Yani kilometre başına 1800 parça plastik madde hesaplanmıştır. İngiltere de yapılan çalışma da ise 29.870 parça ip ve 6381 parça balık ağı ele geçirilmiştir.(URL3) (Hansen, 1990)

Denizlerdeki Plastikler Nereden Geliyor?

Karadaki plastikler, atık sular ve derelerle denizlere taşınır. Sahillerdeki çöpler farklı yollarla denizlere taşınmaktadır. Gemilerden atılan çöpler denizlere bırakılmaktadır. Evsel atıklardan gelen çöpler de denizlere ulaşmaktadır.

Neden Plastik Kirliliği Zararlıdır?

Denizlerde balıkları, memelileri, kuşları ve su kaplumbağalarını olumsuz etkilemektedir. Plastikler uzak mesafelere taşınabilmektedirler. Denizlerdeki plastikler besin zincirine girmekte, hatta bu etkiler insana kadar ulaşmaktadır. Yapılan hesaplamalar, her yıl 1 milyon kuşun, 100.000 deniz memelisi ve deniz kaplumbağasının dünyada plastikler nedeniyle öldüğünü göstermektedir. Yine çeşitli çalışmalarda, 177 tür deniz memelisinin yanlışlıkla plastik yediğini veya boğulduğunu ve bu nedenle enfeksiyonlara yakalandığını bildirilmiştir.. 111 kuş türünün midesinde ise balık ağı parçaları bulunmuştur. Plastiklerin artması sucül ortamdaki istilacı türlerin yayılmasına da neden olmaktadır. (URL2, URL3)

Doğal Yaşama Etkileri...

Plastikler denizel canlılara çeşitli şekillerde zarar verebilir. Büyük atıklarla boğulabilirler, çeşitli boydaki atıklardan dolayı hareketleri kısıtlanabilir ve yorulabilirler, ayrıca açlık yaşayabilirler. Plastik parçalar, sucül ortamdaki canlıların üzerine dolandığında, zaman içinde kürk, deri, kas ve hayati organlardaki büyüme sonucunda bu parçalar yüzünden canlı kısıtlanabilir ya da organı kopabilir. (URL4)

Örneğin, Deniz Kuşları, plastik parçalara dolanabilirler, plastik parçaların yemek borusunu tıkaması, tokluk hissi, gıda emilimindeki azalma ve plastik kaynaklı toksik kimyasalların yenmesi sonucu ölebilirler.

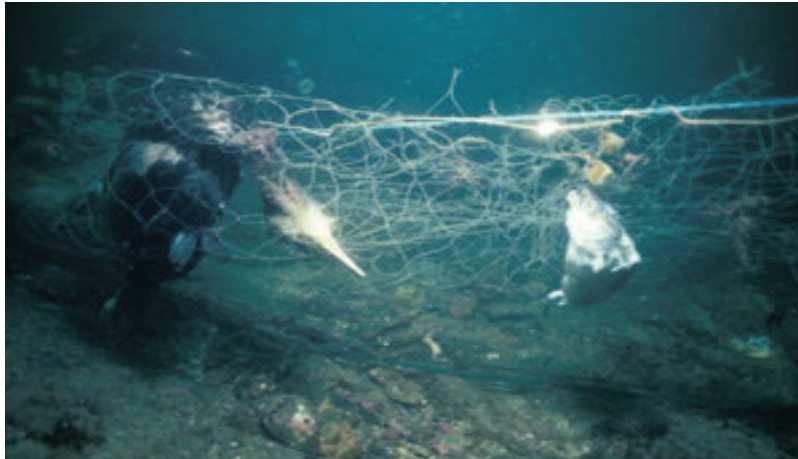

Yine aynı şekilde Deniz Kaplumbağaları ağlara dolanabilirler, torbaları yiyen kaplumbağaların yemek borularının tıkanabilir ya da yuttukları plastik parçalar ile solunumun engellenmesi sonucu ölebilirler.

Hayalet Avcılık Nedir?

Ağlar genellikle biyolojik olarak parçalanmayan maddeden üretilmiştir ve denizlerde yıllarca kalabilmektedirler. Avlanmada kullanılan ağların bilerek ya da kazayla bırakılması sonucu bulunduğu ortamda avlanmaya devam etmesidir. Açık denizde unutulmuş ağlar, balıkları yakalamaya devam etmektedir. Denize bırakılan ağlar yakalama, yok etmede cazibe merkezidir. Ağa takılan balık parçalanırken diğer organizmaların bölgede artmasına neden olabilir. Hayalet avcılık, balıkçılar tarafından avlanabilecek balıklara ciddi zararlar vermektedir.

İnsanlara Tehditleri!

Botlar, pervanelerine ve motorlarına dolanan plastikler nedeniyle çalışamaz hale gelirler. Büyük çaplı maddi kayıplar oluşabilir. Scuba ve serbest dalış yapanlar balık ağlarına dolanabilir ya da etkilenebilir. Plajlar ve kamp alanları estetik görünüşlerini kaybederler. Turizm olumsuz yönde etkilenebilir. Çünkü kirli ve çöp dolu plajlar turistler tarafından tercih edilmemektedir. İngiltere de 1998 'de yapılan bir araştırma ilginç sonuçlar ortaya koymuştur ; Sadece 167 km' lik bir alanda 322.751 parça çöp toplanırken bu 25.628 kg' a karşı gelmektedir. Bu uzunlukta bir plajın temizlenmesi için gereken maliyet ise 52 milyon € olarak hesaplanmıştır. (URL3) (Coe & Rogers 1997).

Plastiğin Etkilerini Nasıl Azaltırız?

İlk olarak plastiğin zararları konusunda bilinç oluşturulmalıdır. İlköğretim okulları ve ana sınıflarında erken yaştaki çocuklara çevre bilinci aşılanmalı ve plastik tüketiminin azaltılması konusunda yol gösterilmelidir. Daha üst yaş grubu tüketiciler için, televizyon, radyo gibi yayın organları aracılığıyla bu konuyla ilgili gerekli tanıtımlar yapılarak, bilinç düzeyi arttırılmalıdır. Yeniden kullanılabilir malzemeler tercih edilmeli ve geri dönüşüm konusunda halk bilinçlendirilmelidir. Evde ve iş yerlerinde çöpler kategorilere ayrılarak doğaya giden yük azaltılmalı, geri dönüşümle hem çevresel etki azaltılmalı hem de ülke ekonomisine katkıda bulunulmalıdır. Akarsularda ve sahillerde temizlik çalışmaları yapılmalıdır. Çöpler denize ve karaya rastgele atılmamalı, bu tip davranışlar denetlenerek, cezai yaptırımlar uygulanmalıdır. Denizel ortama bir diğer giriş yolu olan gemilerin çöplerini zorunlu olarak liman tesislerine vermesi, gemilerin bir sonraki limana girmeden kontrol edilmesi, limanlarda alım tesisleri planlamasını ve gelişmekte olan ülkelere liman kabul tesisleri yapılması için maddi destek sağlanmalıdır. (URL3)

Geri Dönüşüm!

Plastik geri dönüştürülebilir bir maddedir, eğer tüketim azaltılmıyorsa, geri dönüşüm bilinci ile hem çevresel etki azaltılabilir, hem de ülke ekonomisine katkıda bulunulabilir. Geri dönüşümün plastiklerin yakılmasından iki kat daha fazla enerji kazandırır. Çöp bidonları yapımında, bank imalatında, oyun ekipmanlarının imalatında, Gemi, yelkeni gibi amaçlar için kumaşların yapımında kullanılabilir.

Kaynaklar

URL1, <http://tr.wikipedia.org/wiki/Plastik>

URL2, <http://www.denizhaber.com/index.php?sayfa=habgst&id=27434>

URL3, http://www.denizhaber.com/index.php?sayfa=yazar&id=10&yazi_id=100003

URL4, <http://www.technokids.com/computer-curriculum/intermediate/environmental-lesson-technoenvironment.aspx>

Coe, J. M. & Rogers, D. B. (eds) 1997 Marine debris: sources, impacts, and solutions. New York, NY: Springer-Verlag.

Gorman, M., 1993. Environmental Hazards—Marine Pollution. ABCCLIO Inc, Santa Barbara.

Hansen, J., 1990. Draft position statement on plastic debris in marine environments. Fisheries 15, 16–17.

Laist, D.W. 1987. Overview of the biological effects of lost and discarded plastic debris in the marine environment. *Marine Pollution Bulletin* 18: 319-326.

TÜRKİYE'DE SU ÜRÜNLERİ VE SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Aygül EKİCİ, Barış ARSEVEN, Sevgi BOZDEMİR

İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi

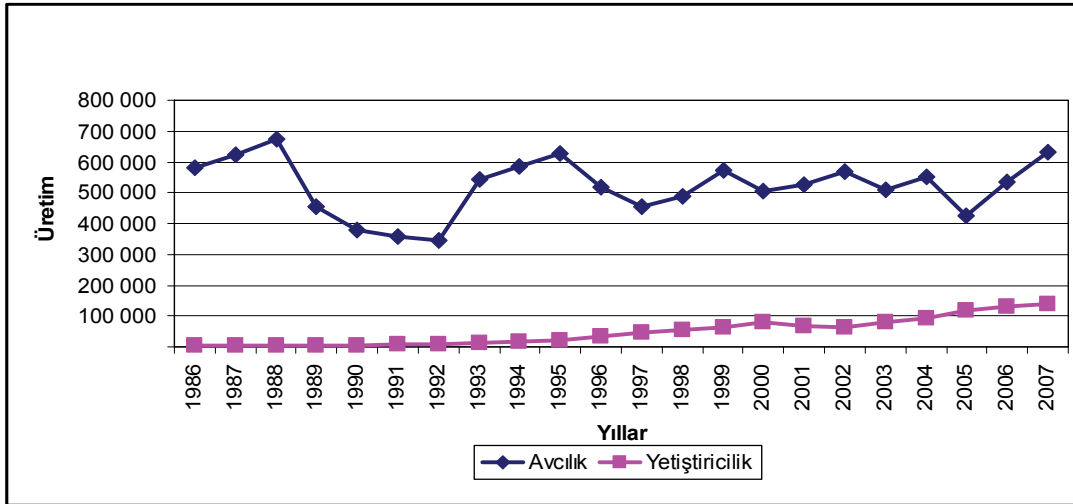
1-Ülkemizdeki Su Ürünleri Potansiyeli

İnsan beslenmesinde hayvansal protein açığının giderilmesi ve sağlıklı yaşam için balık ve diğer su ürünleri son derece önemlidir. Son yıllarda beslenme bilincinin yükselmesi, yaşam süresinin artması, yaşa ve beslenmeye bağlı olarak ortaya çıkan sağlık sorunları nedeniyle, tüketici talep eğrilerinde beyaz et ve özellikle antioksidan bakımından zengin olması nedeniyle balık tüketimi artmaktadır.

FAO verilerine göre dünyada toplam su ürünleri üretimi 2008 yılı rakamlarına göre toplam 142 milyon ton'dur. Bu üretimin 52 milyon tonu yetiştiricilik 90 milyon tonu da avcılık yolu ile elde edilmektedir. Dünyada yetiştiricilik yoluyla elde edilen su ürünleri üretiminin toplam üretim içindeki payı %36'dır. (Doğan, 2011).

Su ürünleri ucuz bir protein kaynağı olmasının yanı sıra, elde edilen ürünler önemli bir döviz kaynağı ve çok geniş bir istihdam sahası oluşturmaktadır. Türkiye'de ise balıkçılık sektörünün gelişimi 2000 yılından itibaren hızlı bir gelişme göstermiştir. 2000 yılında 59.655.000 dolarlık su ürünleri ihraç ederken, 2008 yılında ise 427.333.000 dolar ihracat ile tamamlamış ve tarihinin en yüksek ihracat rakamına ulaşmıştır.

Üç yanı denizle çevrili olan ülkemiz balık ve diğer su ürünleri üretimi bakımından birçok ülkeden daha şanslı bir konumdadır. Türkiye 24.607.200 ha deniz sahasına, 8333 km kıyı uzunluğuna, 906.118 ha büyüklüğünde 200 adet doğal göle, 344.234 ha büyüklüğünde 168 baraj gölüne, 15.500 ha büyüklüğünde 750'den fazla gölete, 177.714 km. uzunluğunda 33 nehir ve ırmağa, 9×10^9 m³ yeraltı suyuna sahiptir (Çelikkale ve ark., 1999). Su ürünleri açısından çok geniş bir potansiyele sahip olan ülkemiz bu kaynakları mutlaka kullanmalıdır.

Türkiye'de yıllar itibariyle Su ürünleri üretimi ve avlığı

Yukarıdaki grafikte ülkemizin yıllar itibariyle su ürünleri üretimi ve yetiştiriciliği verilmiştir.

- Türkiye'de 533 bin tonu avcılıkla 128 bin tonu yetiştiricilikle olmak üzere 661 bin ton su ürünleri üretilmiştir.

- 2006 yılında su ürünleri arzının %81'i avcılık, %19'u ise yetiştiricilik yoluyla üretilen ürünlerden meydana gelmiştir.

Tüm bunlar ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

2-Su Ürünleri Mühendisi Nedir Ve Görevleri Nelerdir?

a) SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSİ NEDİR?

Su kaynaklarını ıslah ve yetiştiricilik yapmak üzere değerlendiren, var olan biyoçeşitliliği gelecek nesillere aktarmak amacıyla sürdürülebilirliğini sağlayarak, yenilenmesinde ve korunmasında görevli olan, su ürünlerine ihtiyacın ekonomik ve kaliteli biçimde karşılanması için yetiştirilmiş temel teknik ve uygulama donanımına sahip kişidir.

Su Ürünleri Mühendisi'nin Görevleri:

1. Su ürünleri ve yan sanayiden elde edilen ürünlerin ekonomik şekilde üretilmesi amacı ile kurulacak işletmenin projesini hazırlar.
2. Su ürünlerinin değerlendirilmesi, işlenmesi, avlanması, ambalajlanması ve pazarlanması vb. faaliyetleri yürütür ve yönetir.
3. Veri ve istatistikleri değerlendirir. Üretim ve stok yönetiminde idari ve teknik sorumluluk alır.
4. Kurulacak tesis için gerekli araç ve gereç tipini belirler.
5. Tesisin kuruluşunu denetler.
6. Su ürünleri yetiştiricilik ve işleme tesislerinin planlamasını ve işletilmesini gerçekleştirerek gerekli teknikleri uygularlar.
7. İşletmenin verimli bir biçimde çalışması için üretim aşamasında ürünün kalite kontrolünün yapılmasını sağlar.
8. Su ürünlerinin üretilmesinde projelendirme ve verimlilik çalışmaları yapar.
9. Balık unu ve yem fabrikalarında üretim ve kontrolör görevi yapar.
10. Su analizlerini yaparak, ekolojik ve yetiştiricilik açısından uygunluğunu tespit eder.
11. Balıkların doğal ve yapay yemlerle beslenmesi çalışmalarını yürütür.
12. Yeni teknolojilerin geliştirilmesiyle ilgili araştırma ve geliştirme faaliyetlerini yürütür.
13. Doğal ve yetiştiriciliği yapılan su ürünlerinin hastalıkları, teşhis, tedavi ve kontrolleri üzerine çalışmalarda bulunur.
14. Havuzların zararlılardan arındırılması ve kullanılabilmesi için gerekli çalışmaları yapar.

Bugün ülkemizde su ürünleri mühendisi yetiştirmek üzere toplam 19 adet Su Ürünleri Fakültesi bulunmaktadır.

Ayrıca, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi'nde Uygulamalı Yüksekokulu, Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Ordu Üniversitesi'nde ise Deniz Bilimleri Fakülteleri adı altında Balıkçılık Teknolojisi Mühendis'i yetiştiren 3 adet üniversite bulunmaktadır.

Su Ürünleri Mühendisliği Eğitimi Boyunca Okutulan Dersler;

Eğitim süresi 4 yıldır.

İstanbul ve Ege Üniversiteleri'nde 1 yıl süreyle zorunlu yabancı dil eğitimi verilmekte olup, eğitimler teorik ve özellikle pratik olarak planlandığından fakültelerde devam mecburiyeti bulunmaktadır.

Fakültelerde okutulan derslerde isimsel farklılıklar göstermekle birlikte,

- Mühendislik Mekaniği,
 - Teknik Resim,
 - Malzeme Bilgisi,
 - Ölçme Bilgisi,
 - Akışkanlar Mekaniği,
 - Mukavemet,
 - İstatistik,
 - Mekanizasyon,
 - Kalite Kontrol,
 - Ekonomi ve Pazarlama, Proje ve Projelendirme,
 - Deniz Kaynakları Yönetimi,
 - Bilgisayar Programlama,
 - Su Kimyası,
 - Su Kalitesi,
 - Ekoloji,
 - Limnoloji,
 - Genetik,
 - Botanik
 - Oşinografi,
 - İş Güvenliği,
 - Su Bitkileri,
 - Su Omurgasızları,
 - Balık Biyolojisi,
 - Balık Sistematigi,
 - Popülasyon Dinamiği,
 - Mevzuat,
 - Kaynakların Yönetimi,
 - İç Su Balıklarının Yetiştiriciliği,
 - Balık Besleme ve Yem Teknolojisi,
 - Deniz Meteorolojisi,
 - Balık Hastalıkları,
 - Mikrobiyoloji,
 - Su Omurgasızları Hastalıkları,
 - Su Kirliliği ve Kontrolü,
 - Plankton Üretimi,
 - Deniz Balıkları Yetiştiriciliği,
 - Balık Anatomisi,
 - Göllerin Islahı,
 - Balık Islahı,
 - Su Ürünleri Ekonomisi ve Pazarlama,
 - Av araç ve Avlama Teknolojisi,
 - Balık Avlama Tekniği
 - Akvaryum Balıkları ve Yetiştiriciliği,
 - Su Ürünleri İşleme Teknolojisi
 - Su Ürünleri Besin Kimyası,
 - Su Ürünlerinde Kalite Kontrol
 - Su Ürünleri Besin Mikrobiyolojisi
- Gibi mesleki dersler teorik ve pratik olarak verilmektedir.
- Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi, Türk Dili, Fizik, Kimya, Matematik
- gibi temel dersler teorik olarak verilmektedir

Su ürünleri Mühendislerinin İş Alanları

4 yıllık lisans öğreniminin ardından su ürünleri mühendisi:

- Kültür balıkçılığı yapan işletmelerde mühendis olarak,
- Danışmanlık, proje, plan çizimi, fizibilite raporlaması işlerinde,
- Ağ yapım, aşı, ağ-kafes, malzeme-mekanizasyon tesislerinde,
- Balık yemi üreten işletmelerde çalışabilir.
- Su ürünleri işleme yapan (balık, kabuklu, yumuşakça vs.) tesislerde çalışabilir.
- Akvaryum balıkları üretimi yapabilir. Mevcut işletmelerde çalışabilir.
- Deniz güvenlik eğitimlerini görüp, belgelerini alarak; Yakın yol zabiti olarak gemilerde çalışabilir.
- CMASS, PADI gibi eğitimleri alarak, balık çiftliklerinde dalgıç olarak görev yapabilir.
- Büyük marketlerde su ürünleri reyon sorumlusu olabilir.
- Tarım Bakanlığı ve İl Müdürlükleri,
- -Çevre ve Orman Bakanlığı ve İl Müdürlükleri,
- -Devlet Su İşleri,
- -Araştırma Enstitüleri

gibi devlet kurumlarında da Su Ürünleri Mühendisi kadrosuna girebilirler.

3-Su Ürünleri Mühendislerinin İstihdam Sorunları ve Bu Sorunun Kaynağı Kanunlar

Bugün, Su Ürünleri Mühendisleri aldıkları teorik ve pratik eğitimlere rağmen kamu ve özel sektörde işsizlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunun ortaya çıkmasının nedeni olarak öğretim ve öğrenci kalitesi, genel işsizlik sorunları, istihdam problemleri, üniversitelerin eksikleri ve bireysel donanım eksiklikleri gibi birçok sorun öne sürülebilir. Ancak tüm bunlara paralel olarak su ürünleri mühendislerinin çalışma alanları çeşitli kanun ve yönetmeliklere dayanılarak bazı meslek grupları arasında paylaştırılmıştır. Bu da mesleğimizi kamuda istihdam sorunlarıyla karşı karşıya bırakmaktadır.

KPSS 2010 da Tarım bakanlığına ziraat mühendisi 1720 kişi, veteriner hekim 771 kişi alınırken, su ürünleri mühendislerinden sadece 55 kişi alınmıştır.

Kamudaki istihdam sorunlarından bir diğeri ise, su ürünleri hastalıklarının teşhis, tedavi ve koruma yöntemleri konusunda yetkinin **HAYVAN SAĞLIĞI VE ZABITASI KANUNU**'NUN 3285 no. kanuna dayanarak veteriner hekimlere bırakılması gelmektedir.

Su ürünleri dahil tüm hayvanların ithalat ve ihracatından, hastalık teşhis ve tedavisine, koruma amaçlı yapılacak aşı uygulamalarına kadar tüm yetkiler veteriner hekimlere ve veteriner sağlık teknisyenlerine bırakılmıştır. Buna karşılık su ürünleri üretiminin her aşamasında ihtiyaç duyulan ve yer alan su ürünleri mühendisleri, hastalık konusunda bilgi ve tecrübelerine rağmen balığın hastalığına müdahale edebilecek yetkiye sahip değildir.

Hastalık konusunda veteriner hekimlerin gerek görmüş olduğu Farmakoloji, Toksikoloji ve Histopatoloji gibi dersler gerekse hekimlik vasıflarıyla su ürünleri mühendislerinden daha bilgili ve donanımlı olduğu su götürmez bir gerçektir. Ancak bu dersler sadece su ürünlerini değil, tüm hayvanları içermekte olduğundan günümüzde sektörel anlamda su ürünleri hastalıkları konusunda uzman açığı söz konusudur. Bu yüzden de veterinerlik fakültelerinde genel hastalık derslerinin yanında tıpkı kanatlı hastalıkları gibi balık ya da su ürünleri hastalıkları adı altında (bazı fakültelerde seçmeli olarak) dersler okutulmakta ancak buna rağmen veteriner hekimler su ürünleri konusunda, su ürünleri mühendisleri kadar bilgi sahibi

olamamaktadır. Ülkemizin ihraç ettiği tek hayvansal gıda olan balık ve balık hastalıkları konusunun hali hazırda aşılamamış olması bunun en açık göstergesidir. Bu durum konunun kanuni muhatabı veterinerler tarafından da fark edilmiş olup, eksikliğin giderilmesine yönelik olarak üniversitelerin veteriner fakültelerinde ‘Akuatik Hayvan Hastalıkları’ adı altında yeni bir anabilim dalı oluşturulması henüz dile getirilmiş ve ilk olarak da Uludağ Üniversitesi’nde benzer bir yapılanmaya gidilmiştir.

Öneriler

İlgili kanun ve yönetmeliklerde yapılacak değişikliklerle: İhtiyacın giderilmesine yönelik olarak

1. Su ürünleri hastalıkları konusunda yüksek lisans eğitimi alarak yüksek lisansını tamamlamış Su Ürünleri Yüksek Mühendisleri’ne bu yetkiler verilebilir.
2. Su ürünleri fakültelerinde yer alan Yetiştiricilik Ana Bilim Dalı’na, veterinerlik fakültelerinde okutulan hastalık derslerinin eklenmesiyle, hastalık konusunda uzman ve yetkili su ürünleri mühendisleri yetiştirilebilir.
3. Su Ürünleri Fakülteleri’nin uzmanlık alanları doğrultusunda anabilim dallarına ayrılması neticesinde oluşturulacak ve 4 yıllık öğretim verecek, Yetiştiricilik Ana Bilim Dalı açılması ve buralardan mezun olan mühendislere su ürünleri ile ilgili tüm yetki ve sorumlulukların verilmesi sağlanabilir.

SONUÇ

Çeşitli yönetmelik, mevzuat ve kanunlara dayanılarak istihdam sorunlarıyla karşı karşıya bırakılan su ürünleri mühendisleri aldıkları mühendis diplomasına rağmen kamu ve özel sektörde işsizlik sorunlarıyla karşı karşıya bırakılmaktadır.

Kamu ve özel sektörde yetki ve sorumluluklarından mahrum bırakılan su ürünleri mühendislerinin yansira su ürünleri fakültelerinin de son yıllarda kamuoyunu ilgilendiren konularda söz hakları bir takım STK’lar tarafından icra edilmeye çalışılmaktadır. Bunun en son örneğini Greenpeace’in 2007 yılında başlattığı ‘seninki kaç santim?’ kampanyasında görebilmek mümkündür. Orfoz, lahos, kalkan, orkinos gibi kıymetli balıkları koruma kampanyaları ile propaganda çalışmalarını balıkçılık sektörüne çeviren Greenpeace’ciler son olarak lüfer boyu tartışmalarına katılarak, lüferin av boyunu tayin etmişler ve yaptıkları organizasyonlarla konuya kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmışlardır.

Durumun bu hali almasında su ürünleri mühendislerinin ve fakültelerinin yeterince tanınmamasının yanı sıra bizim sularımızda avlanan böyle kıymetli balıkların av boyu ve yasakları gibi konularda uzman bilim insanlarına sahip olmamıza rağmen, -hem de yabancı menşeiyle- sivil toplum kuruluşlarındaki sorumlulara bırakılmış olmasının yorumunu sizlere bırakıyoruz!!!

Bu ve benzeri örnekler bir su ürünleri ülkesi olan Türkiye’imizde elzem bir meslek dalı olan su ürünleri mühendisliğinin ve su ürünleri fakültelerinin marka değerinin düşmesine ve bu fakültele olan taleplerin giderek azalmasına sebep olmaktadır. Bunun en çarpıcı örneğini ise, bu yıl LYS yerleştirme sonuçlarında görmek mümkündür. İşte 2011 ÖSYS Yükseköğretim Programlarına (YÖP) Yerleşen Adayların Yerleştikleri Tercih Sırasına Göre Dağılımları.

Üniversite Adı	YÖP Adı	Kontenjan	Yerleşen	Boş Kontenjan	1.Tercih
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ (ANTALYA)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	65	24	41	10
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ (ERZURUM)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	30	7	23	2
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	70	10	60	3
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ (İÖ)	70	0	70	0
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	40	41	-1	7
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ (ADANA)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	90	9	81	2
EGE ÜNİVERSİTESİ (İZMİR)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	150	71	79	23
EGE ÜNİVERSİTESİ (İZMİR)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ (İÖ)	150	6	144	4
FIRAT ÜNİVERSİTESİ (ELAZIĞ)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	70	5	65	3
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	90	93	-3	24
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	30	10	20	3
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	60	13	47	5
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ (İÖ)	60	0	60	0
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ (HATAY)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	30	6	24	2
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ (İZMİR)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	30	0	30	0
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ (VAN)	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	30	2	28	1
RİZE ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	30	2	28	1
SİNOP ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	30	6	24	5
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ MÜHENDİSLİĞİ	30	0	30	0
Meslekyüksekolları					
YALOVA ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	30	22	8	4
YALOVA ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ İŞLEME TEKNOLOJİSİ	40	8	32	0
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ (ADANA)	SU ÜRÜNLERİ	30	26	4	3
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ (SİVAS)	SU ÜRÜNLERİ	50	6	44	2
CUMHURİYET ÜNİVERSİTESİ (SİVAS)	SU ÜRÜNLERİ	50	1	49	0
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ (ADANA)	SU ÜRÜNLERİ	30	30	0	0
FIRAT ÜNİVERSİTESİ (ELAZIĞ)	SU ÜRÜNLERİ	30	30	0	5
HARRAN ÜNİVERSİTESİ (ŞANLIURFA)	SU ÜRÜNLERİ	30	12	18	0
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ (MALATYA)	SU ÜRÜNLERİ	30	17	13	2
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ (TRABZON)	SU ÜRÜNLERİ	40	40	0	9
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	50	26	24	1
MARMARA ÜNİVERSİTESİ (İSTANBUL)	SU ÜRÜNLERİ	45	45	0	12
MARMARA ÜNİVERSİTESİ (İSTANBUL)	SU ÜRÜNLERİ (İÖ)	45	45	0	6
MERSİN ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	30	21	9	2
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	30	30	0	4
EGE ÜNİVERSİTESİ (İZMİR)	SU ÜRÜNLERİ	40	40	0	4
EGE ÜNİVERSİTESİ (İZMİR)	SU ÜRÜNLERİ	30	30	0	3
MUSTAFA KEMAL ÜNİVERSİTESİ (HATAY)	SU ÜRÜNLERİ	30	16	14	6
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ (İZMİR)	SU ÜRÜNLERİ	30	16	14	4
RİZE ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	30	24	6	5
ADIYAMAN ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	30	12	18	1
ORDU ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	30	25	5	7
SİNOP ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	40	34	6	2
SİNOP ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ (İÖ)	40	0	40	0
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	30	9	21	0
TUNCELİ ÜNİVERSİTESİ	SU ÜRÜNLERİ	30	15	15	4
Balıkçılık Teknolojisi Mühendisliği					
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ	BALIKÇILIK TEKNOLOJİSİ	40	41	-1	10
KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ (TRABZON)	BALIKÇILIK TEKNOLOJİSİ MÜHENDİSLİĞİ	30	5	25	2
ORDU ÜNİVERSİTESİ	BALIKÇILIK TEKNOLOJİSİ MÜHENDİSLİĞİ	30	2	28	2

Durumun bu şekilde devam etmesi; su ürünleri fakültelerini gelecekte tercih edilmeme ya da bu fakültelere isteksiz yerleşen öğrenciler sorunuyla karşı karşıya bırakacaktır. İşsiz kalacağını düşünerek tercih yapan öğrenciler ise, kendi mesleğini yapmaktan uzak, su ürünleri

mühendisliği diplomalarıyla başka işlere başvuracak ve bu sorunlar daha da büyüyecek, çözümler de bir o kadar zorlaşacaktır. Kamu ve özel sektördeki kısıtlı istihdam nedeniyle akademisyenliği tercih etmeleri durumunda ise isteksiz olarak su ürünleri fakültelerini tercih eden bu mezunların bilimsel çalışma konularının sınırlı olmasına ve zamanla öğretim kalitesinin düşmesine sebep olacaktır.

Çözüm Önerileri Yapılabilir?

1. Su ürünleri fakültelerinin ve sektörün sorunlar etrafında birlik olmasının sağlanması.
2. Su Ürünleri Mühendisleri Derneği (SÜMDER) gibi öncü yapılanmalar çatısı altında iyi ve koordineli bir örgütlenme sağlanmalı.
3. İlgili bakanlıklardan randevular alınarak üst düzey bürokratlara fakültelerin tanıtımı yapılmalı ve su ürünleri mühendisliği mesleği gerekçeleriyle anlatılmalıdır.
4. Çocuklardan başlayarak balık tüketimi kamuoyuna özendirilmeli ve halkın bu yüksek protein ve yağ kaynağından azami ölçüde faydalanılması konusunda (balık festivalleri ya da su ürünleri panayırılarıyla) teşviki arttırılmalıdır.
5. Su Ürünleri Mühendisleri'nin aldığı kapsamlı ders yükünün azaltılarak, birçok konuda az şey bilen mühendis yerine tek bir konuda uzman mühendisler yetiştirmek üzere fakültelerin bölümlere ayrılmasının sağlanmasıdır.

Kaynaklar

Akın, M., Akın, G., 2007, Suyun Önemi, Türkiye'de Su Potansiyeli Su Havzaları ve Su Kirliliği-

Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 47 (2) 105-118

Çelikkale, M.S., Düzgüneş, E., ve Okumuş, İ., 1999, Türkiye Su Ürünleri Sektörü. Potansiyeli,

Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri. İstanbul Ticaret Odası Yayın No. 1999-2.

Doğan, K. 2011, Sazan işletmeciliği ve Pazarlaması. TİMUR, M. (Editör) Sazan Balığı

Üretim Tekniği. İstanbul Üniversitesi Yayınları No:5004. Su ürünleri Fakültesi No:8. İstanbul.

KARAKAŞ, H.H., TÜRKÖĞLU, H. 2005, Su Ürünlerinin Dünyada ve Türkiye'deki Durumu- HR.Ü.Z.F.Dergisi, 9(3):21-28

<http://www.istanbul.edu.tr/suurunleri/index.php/component/content/article/81>

VII. OTURUM
TARIM POLİTİKALARI
(ÜRETİM-DESTEKLER-TÜTÜN-KREDİLER)

DÜNYA TÛTÛNCÛLÛĞÜ VE SİĞARA HARMANLARI

Ünal ÖZ (Danışman), Gülser ELALDI, Muharrem AKÇE
Celal Bayar Üniversitesi Tütün Ekspertliği Yüksekokulu

Türkiye’de dakikada 177.614 adet, saniyede 2.960 adet sigara tüketilmektedir.

Yıllar İtibarıyla Sigara Tüketim Miktarları (1990-2010)	
Yıllar	Miktar
	(Milyar Adet)
1990	73,3
1991	76,5
1992	78,5
1993	88,4
1994	91,3
1995	95,8
1996	96,6
1997	101,1
1998	108,6
1999	114,4
2000	111,7
2001	111,8
2002	110
2003	108,16
2004	108,87
2005	106,72
2006	107,91
2007	107,45
2008	107,86
2009	107,55
2010	93,35

2010 YILI TÜRKİYE TÜTÜN MAMÜLLERİ TÜKETİMİNİN			
PARASAL DEĞERİ			
İç Piyasaya Satış			
Tütün mamülü	Miktar	Birim	Perakende Satış Hasılatı (TL)
SİGARA	93.354.256.336	Adet	24.041.960.283,39
PURO	31.246,22	Kg	17.734.698,50
NARGİLE	7.821,23	Kg	418.742,10
PİPO	8,6	Kg	2.428,59
SARMALIK	274,15	Kg	65.796,00
TOPLAM			24.060.181.948,58

Ülkemizde Sigara İmalatçıları

1. BAT Tütün mamulleri ve Sanayi Ticaret A.Ş.
2. Boğaziçi Sigara ve Tütüncülük Sanayi ve Ticaret A.Ş.
3. Imperial Tobacco Sigara ve Tütüncülük Sanayi ve Ticaret A.Ş.
4. JTI Tütün Ürünleri Sanayi A.Ş.
5. KT&G Tütün Mamulleri Sanayi ve Ticaret A.Ş.
6. European Tobacco Sigara ve Tütüncülük Sanayi ve Ticaret A.Ş.
7. Philip Morris Sabancı Sigara ve Tütüncülük Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Ülkemizde Puro İmalatçısı

1. Teka Puro Üretim ve Ticareti A.Ş.

Ülkemizde Nargile İmalatçıları

1. Imeks Dış Ticaret ve Pazarlama Ltd.Şti.
2. Nikomedy Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti
3. Selar Sanayi ve Dış Ticaret Ltd.Şti
4. Smyma Tobacco Sanayi ve Ticaret Ltd.Şti.
5. Şerbetli Gıda Sanayi Ticaret Ltd.Şti.
6. Tabac Turc Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Ülkemizde Pipo İmalatçıları

1. Tabac Turc Sanayi ve Ticaret A.Ş.
2. Teka Puro Üretim ve Ticareti A.Ş

Ülkemizde Sarmalık Tütün İmalatçıları

1. Akkale Tütün Mamulleri Ltd.Şti.
2. Cags Tobacco A.Ş.

3. European Tobacco A.Ş.
4. Tabac Turc Sanayi ve Ticaret A.Ş.
5. Teka Puro Üretim ve Ticareti A.Ş

Amerikan Harmanlarında Kullanılan Katkı Maddeleri

1. Sos (Casing)
2. Koku (flavouring)
3. Fixatör
4. Koruyucu Ajanlar
5. Yanıcı Tuzlar
6. Eriticiler
7. Hümectan

İşlemden Geçirilmiş Tütünde;

- Yapıştırıcı
- Yumuşatıcı
- Renklendirici
- Jelatin

Sigara Kağıdı;

- Beyazlatıcı
- Dayanıklılığı arttıran kimyasallar

Sigarayla birlikte

- Makaron üzerindeki damga boyları
- Sigara kağıdı yapıştırıcısı

Harmanlarda kullanılan katkı maddelerini tespit edecek laboratuvar Türkiye’de bulunmamaktadır.

TÜTÜN SEKTÖRÜNDE SADECE BU YETMEZ.

Toplum ve insan sağlığı açısından katkı maddelerinin içim dumanına geçişi ve miktarı da tespit edilmelidir.

Türkiye’de tütün piyasasını denetleyen tek yetkili kurum Tütün ve Alkol Piyasasını Denetleme Kurumu’dur.

Acilen;

- Mamullerde kullanılan katkı maddelerinin beyanı
- Yasal düzenlemelerin yapılması
- Uluslar arası kabulü olacak laboratuvarların kurulması
- Etkin piyasa denetimi için taşra teşkilatının kurulması gerekmektedir.

Son tütün ekicisinin son tütün yaprağını kırıncaya kadar emeğini ve hayalini,

Son içicinin son sigarasını söndürünceye kadar parasını ve bedenini

SÖMÜRTMEYECEĞİMİZE SÖZ VERİYORUZ

TÜRKİYE'DE TARIM BANKACILIĞI VE KREDİLER

Özgür KOŞKAN (Danışman), Sevinç MUTAFOĞLU, Umut YAMAN

Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Giriş

Günümüzde tarım politikasının önemli amaçlarında biriside tarımsal üretimde verim ve kaliteyi artırmak suretiyle üreticinin yaşam düzeyinin yükseltilmesidir. Tarımsal kredi; tarımsal üretim yapan üreticilerin, üretim faaliyetlerini geliştirme amacı ile öz sermayenin yeterli olmadığı durumlarda doğrudan üretimde kullanmak üzere işletme dışı olanaklardan sağlanan kısa, orta ve uzun vadeli yabancı sermaye olarak tanımlanmıştır. Tarımsal kredi, tarım sektörünün gelişmesinde son derece önemli olan sermaye birikiminin sağlanmasında etkili bir araçtır.

Üretimi arttırmak için amaca yönelik yatırımlar, teknolojik ve biyolojik yenilikleri uygulamak için yeterli bilgi ve imkânlarla vardır. Bunların olması için ise mevcut sermaye miktarına ve sermaye sağlama olanaklarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sezon içerisinde işletme ihtiyacını karşılayacak girdilerin kullanılmasından, ürünün pazarlanıp gelir elde edilmesine kadar geçen süre içerisinde üreticiler yoğun olarak finansman ihtiyacı ile karşılaşmaktadır. Tarım sektöründe istihdam edilenlerin gelir düzeyleri diğer sektörlerle nazaran daha düşük olup, tarım işletmelerini büyük bölümünü küçük tarım işletmeleri oluşturmaktadır. Tarım sektöründe kar payı düşük seyrettiği için ve tarım sektöründe sermaye birikiminin genelde yetersiz kaldığı göz önüne alındığında tarım sektöründe tarımsal krediler büyük önem arz etmektedir. Çiftçilerde finansal olanakların, bu şekilde kapatılmadığı ülkemizde tarımsal üretimdeki verimlilik seviyesinin düşük olması genel olarak sermaye eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Çünkü çiftçilerin tarımsal faaliyette bulunabilmesi için sadece toprak ve işgücü yeterli olmamaktadır. Bunların yanı sıra tarımsal tekniklerini geliştirebilmek ve üretim miktarını ile verimliliği arttırabilmek için tarımda daha fazla sermaye kullanmaları gerektiği bilinmektedir.

Bu çalışmada Türkiye'de tarım bankacılığının mevcut durumu ve tarımsal krediler incelenmiştir. Üreticilerin, kredilerini kullanım amaçları, tarımda kredi ihtiyacını doğuran nedenler, kredilerin geri ödeme koşulları ve karşılaşılan güçlükler belirlenmiştir.

Tarımda Finansman İhtiyacını Doğuran Nedenler

Tarımsal kredi; tarım sektöründe sermaye eksikliğini tamamlamak için kullanılan yabancı sermayedir. Tarımsal kredi gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde tarım sektörünün gelişmesinde, kalkınmasında temel faktörlerden biri kabul edilir. Bu nedenle yeterli miktarda tarımsal kredi kullanılabilmesi, üreticilerin gelir düzeyinin iyileştirilebilmesi için, iş gücünün ve sermayenin uygun biçimde kullanılması zorunludur. Kredi tarımın modernleşmesinde, yeni tarımsal etkinliklerin belirlenmesinde anahtar eleman olarak kabul edilmektedir. Günümüzde tarım sektörüyle uğraşan işletmelerin büyük bir kısmı tarımsal kredi veya başka bir deyişle tarımsal finansmana ihtiyaç duymaktadır. Tarımsal finansman ihtiyacı doğuran nedenler şunlardır;

- 1- Küçük ve organize olamamış işletme yapısı
- 2- Pazarlama ve yeni teknolojinin maliyetli olması
- 3- Tarımsal işletmenin zayıf sermaye yapısına sahip olması
- 4- Üretimin doğal koşullara bağlı olması

- 5- Piyasada ürünün fiyatında yaşanan belirsizliklerin olması
- 6- İşletmenin miras yolu ile intikalinde sorunların yaşanması

Ülkemizdeki işletmelerde tarımsal finansmana ihtiyaç duymaktadır. Ve bu almış olduğu finansmanı değişik amaçlarda kullanmaktadır. Bu amaçları şöyle sıralayabiliriz;

- 1- Tarımsal işletmelerin birimlerinin işletme ve donanım sermayesi ihtiyaçlarını karşılamak
- 2- Tarımsal üretimin verimini ve hızını arttırmak
- 3- Tarımsal işletme ile ilgili her türlü yapı ve tesisi edinmek veya işletmenin hacmini genişletmek
- 4- Tarım ürünlerinin iç ve dış pazarlarda pazarlanmasını sağlamak ve pazarlamayı geliştirmek

Bu finansmanı sağlayan kaynaklar iki grupta incelenmektedir. Bunlar kurumsallaşmış kredi kaynakları ve kurumsallaşmamış kredi kaynaklarıdır. Şahıslardan alınmış olan krediler kurumsallaşmamış kaynakları, müesseselerden alınan krediler ise kurumsallaşmış kaynakları teşkil eder. Ülkemizde tarımsal kredi vermek üzere teşkilatlanmış olan kuruluşlar T.C. Ziraat Bankası, Tarım Kredi Kooperatifleri, Tarım Satış Kooperatifi, özel banka ve şirketlerdir. Bugün mevcut kredi kaynakları tarafından tarım sektörüne açılan kredilerin çeşitlilik arz ettiği görülmektedir.

Teşkilatlanmış Kredi Kuruluşları

1. Kamu Tarımsal Kredi Kuruluşları
2. Merkez Bankası
3. Tarım Kredi Kooperatifleri
4. Bankalar

Kredi Türleri

Ülkemizdeki bankalar farklı tarım kollarına yönelik, çiftçilerimizin önüne farklı krediler sunmaktadır. Bu kredi türleri;

- 1- Bitkisel üretim kredileri
- 2- Hayvansal üretim kredileri
- 3- Su ürünleri kredileri
- 4- Arazi edindirme kredileri
- 5- Tarımsal sanayi kredileri
- 6- Çiftçi ihtiyaç kredileri
- 7- Tarımsal sulamada kullanılacak krediler

Bu kredilerin alınmasındaki amaç;

- 1- Tarımsal işletmelerin işletme ve sermaye ihtiyacını karşılamak
- 2- Tarımsal üretimi ve verimliliği arttırmak
- 3- Tarımsal işletme ve tarımsal işletmeyle ilgili her tür yapı ve tesisi edindirmek
- 4- İşletme hacmini genişletmek

Üreticiler tarafından alınan krediler 4 grupta incelenebilmek;

1. Vadelerine Göre Tarımsal Krediler

- a. Kısa vadeli kredi; vadeleri 1 ile 12 ay arasında değişen krediler
- b. Orta vadeli kredi; vadeleri 1 ile 3 yıl arasında değişen krediler
- c. Uzun vadeli kredi; vadeleri 3 ile 5 yıl arasında değişen krediler

2. Kullanım Amaçlarına Göre Tarımsal Krediler

- a. İşletme kredisi; işletmenin sermaye ihtiyacını karşılamak amaçlı kullanılan kredi
- b. Yatırım kredisi; işletme kurma, edinme veya mevcut işletmenin modernizasyonu için kullanılan kredi
- c. Pazarlama kredisi; pazarlamayı sağlamak amacıyla kullanılan kredi
- d. Tarımsal sanayi kredisi; hammaddenin işlenmesi ve yeni mamul mal haline gelmesi için sanayi kuruluşlarınca alınan kredi

3. Kredi Konularına Göre Tarımsal Krediler

- a. Bitkisel üretim kredileri
- b. Hayvansal üretim kredileri
- c. Tarımsal modernizasyon kredileri
- d. Destekleme kredileri

4. Teminat Konularına Göre Tarımsal Krediler

- a. İpotekli tarımsal krediler
- b. Ürün karşılığı tarımsal krediler
- c. Mal karşılığı tarımsal krediler
- d. Destekleme ödemesi karşılığı krediler

Tarımsal krediler çiftçiler tarafından, üretim ve pazarlamaya yönelik olarak başlıca şu alanlarda kullanılır;

- 1- İşletme sahibi olmada veya işletmesinin hacmini genişletmede
- 2- İşletmede arazi bakımı yapmada, hayvancılıkta ahır koşullarını düzeltmede, verimi ve işletmenin gelirinin artmasına yardımcı olmada
- 3- Kaliteli tohum ve damızlık satın almada, ilaçlamada
- 4- Elindeki ürünü daha iyi fiyattan pazara sürmek için depolarken kendisinin, ailesinin ve işletmenin ihtiyaçlarını karşılamada

Türkiye’de Tarımsal Kredi Sağlayan Kurumlar ve Tarım Bankacılığı

Tarımı desteklemek ve geliştirmek amacıyla kurulmuş ve bu konuda uzmanlaşmış kredi kuruluşlarıdır. Bunların başında Ziraat Bankası, Deniz Bank ve Tarım Kredi Kooperatifleri gelmektedir.

Çizelge 1.2005-2009 yılları arasında Tarımsal Kredi Sağlayan Kurumlar Tarafından Sağlanan Kredi Miktarları ve Yüzdesi(%)

YIL	2005		2006		2007		2008		2009	
Kurum	Kredi Miktarı (Bin TL)	(%)	Kredi Miktarı (Bin TL)	(%)	Kredi Miktarı (Bin TL)	(%)	Kredi Miktarı (Bin TL)	(%)	Kredi Miktarı (Bin TL)	(%)
Ziraat Bankası	5283969	50	5371817	50	6394358	50	8132727	50	9850840	50
Banka Kaynaklı Krediler Toplamı	2300242	21,8	3638696	33,87	4939887	38,63	6514047	40,05	7900615	40,1
Fon kaynaklı krediler	2983727	28,2	1733121	16,13	1454471	11,37	1618679	9,95	1950225	9,9
TOPL.	10567938		10743634		12788716		16265453		19701680	

Kaynak:TÜİK

Çizelge 1’de yıllara göre Ziraat Bankası, banka kaynaklı krediler toplamı ve fon kaynaklı kredilerin miktarları ve yüzdeleri verilmiştir. Ziraat Bankası’nın üreticilere en çok kredi sağlayan kuruluş olduğu görülmektedir. Ziraat Bankası diğer kuruluşlara oranla, sağlanan kredi miktarının yüzde 50’sini karşılamaktadır. 2006 yılına baktığımızda Ziraat Bankası tarafından yüzde 50’lik bir oranla 5371817 bin TL, banka kaynaklı krediler 33,87’lik oranla 3638696 bin TL ve fon kaynaklı krediler ise 16,13’lük oranla 1733121 bin TL kredi sağlamıştır. Kredi ihtiyacı her yıl artmakta ve bu artışa kredi sağlayan kurumlar tarafından büyük bir bütçe ayrılmaktadır. Görüldüğü gibi 2009 yılında toplam kredi ihtiyacı 19701680 bin TL’dir ve bu ihtiyaç kredi sağlayan kurumlar tarafından sağlanmıştır. Toplam krediler içinde Ziraat Bankasının payı değişmese de banka kaynaklı krediler artarken fon kaynaklı krediler azalmaktadır.

1-Ziraat Bankası

Ziraat bankası tarımsal kredi anlamında tarım kesiminin ihtiyaç duyduğu kredi ihtiyacının sağlanmasında destek veren en eski ve en temel kuruluştur. Diğer bankalara göre en çok uzmanlaşmış bankadır. TCZB 1924 yılına kadar sadece tarım kredisi veren bir devlet kuruluşu olarak çalışmasına devam etmiş cumhuriyetin kurulmasından sonra 30 milyon TL sermaye ile 99 yıl süreli anonim şirket haline getirilmiştir. Ve bankaya tarım kredileri yanında her türlü bankacılık yapma görev yetkisi verilmiştir.

TCZB Tarımsal Kredi Türleri

Ziraat bankasınca verilen krediler işletme ve yatırım kredileri olarak iki gruba ayrılır;

a. Tarımsal ürün üreten işletmelerin, işletme sermayesi ihtiyaçlarının finansmanı amacıyla verilen işletme kredileri

b. işletme kurulması ve mevcut işletmelere yeni yatırım amacıyla verilen krediler

2005 yılı itibariyle Ziraat Bankası tarafından üreticilere sunulan tarımsal krediler aşağıdaki gibidir;

- Bireysel çiftçi kredileri
- Yatırım kredileri
- Projeli işletme kredileri
- Sabit faizli traktör kredisi
- Spot tarımsal krediler
- Sözleşmeli üretim kredisi
- Sübvansiyonlu tarımsal krediler

2-Tarım Kredi Kooperatifleri

Türkiye’de genel olarak küçük çiftçi işletmeleri hakimdir. Bunlar genel olarak yıllık ihtiyaçlarını zor karşılamaktadır. Bu nedenle küçük çiftçiye en uygun şartlarda krediyi Tarım Kredi Kooperatifi sağlamaktadır. Ve bu bakımdan da Türkiye için önemi çok büyüktür. Tarım K.K. Ziraat Bankasının desteklediği tüm kredileri desteklemektedir, fakat kredilerini nakdi değil aynı olarak vermektedir.

Tarım Kredi Kooperatifinin Amaçları

- Mevduat toplamak
- Kredi sağlamak
- Faiz haddini düşürmek
- Ortaklara kredi konusunda tavsiyelerde bulunmak
- Alınan kredinin üretimde kullanılmasını gerçekleştirerek tarımsal üretimin artmasını sağlamak
- Tarımsal girdileri ve diğer ihtiyaçları, kaliteli ucuz ve zamanında temin ederek hizmete sunmak (ATEŞ,2008).

Kooperatiflerce ortaklara açılan krediler iki grup altında toplanmaktadır. Bunlar;

- a. Kısa vadeli işletme kredileri; ortakların kısa vadeli tohumluk, kimyevi gübre, bitkisel ve hayvancılıkta ilaç, akaryakıt gibi ihtiyaçları için açılan kredilerdir. Bu kredilerde vade en çok 1 yıldır.
- b. Orta vadeli yatırım kredileri; tarımsal işletmenin canlı ve cansız unsurlarını oluşturan her türlü tarımsal araç ve gereçlerin sağlanması amacıyla açılan kredilerdir. Bu kredilerde en çok 5 yıl vade vardır.

3-Denizbank

Türkiye’de ilk defa bir özel bankada tarım bankacılığı kurulmuştur. Deniz Bank şuan Türkiye’nin en yaygın tarım kredilerini kullandıran ilk özel bankasıdır. Deniz Bank üretimi desteklemek için üreticilere tarımsal krediler sunmaktadır. Deniz Bank’ın üreticiye sunmuş olduğu tarımsal kredi çeşitleri ve ürünleri şunlardır;

- a. Traktör ve ekipman kredisi
- b. Arazi alım kredisi
- c. Süt sığırcılığı kredisi
- d. Meyve tesis kredisi
- e. Süt hayvancılığı kredisi

f. Sera yapım, sera modernizasyonu ve sera bakım kredisi

g. Üretici kart

SONUÇ

Türkiye’de tarım sektöründe karşılaşılan birçok sorun vardır. Tarım arazilerinin küçük ve parçalı yapıda olmaları, işletmelerin yeterli teknik donanıma sahip olmamaları, tarımda risk ve belirsizliğin çok olması birer sorundur. Bu sorunların sonucunda ortaya çıkan tek ve büyük bir sorun ise tarımın finansmanıdır. İşletmelerin birçoğu nakit olanaklarına sahip olamadıkları için işletmelerini geliştirememekte ve bu yüzden tarım sektörünü ileriye götürememektedir. Bu sorunun çözülmesi için atılmış en büyük adım üreticiye kaynak yaratacak kredi imkânlarının sunulmasıdır. Ve günümüzde ise tarımsal krediye verilen önem gittikçe artmaktadır.

Daha önceleri TCZB ve TKK tarafından sağlanan kredi imkânları gün geçtikçe özel sektörde de çok fazlalaşmıştır. Üreticiye sunulan kredi çeşitleri giderek artmış, artan bu kredi imkânları sayesinde üreticiler artık tek bir yerden değil birçok kuruluştan kendilerine uygun olan kaynakları yaratabilme imkânına sahip olmuşlardır. Bu sayede gelişen tarım sektöründe Türk çiftçisi ayakta kalabilmek için yeni teknolojilere uyum sağlamalı ve üretim hacmini genişletmelidir.

Sonuç olarak tarımsal krediler üreticiler için çok önemli bir unsur olmasına rağmen, üreticilerinde tarım için gelişen teknolojiyi takip ederek bilinçli ve istikrarlı bir şekilde tüm olanakları, en iyi ve yüksek verimi elde etmek için kullanmaları gerekmektedir. Tüm bu sonuçlar ışığında, üreticinin isteklerini ve imkânlarını da göz önünde bulundurup ona göre en iyi finansmanları sağlayıp tarım sektöründe çalışanların imkânlarına kolaylık sağlamak açısından faydalı olacaktır.

KAYNAKLAR

Ateş A. , Yılmaz H. , Türk Tarımının Finansmanında Tarım Kredi Kooperatiflerinin Rolü Mezuniyet Tez Çalışması, Süleyman Demirel Üniversitesi, ISPARTA, 2008

Dernek Z. , 2006. , Tarım Ekonomisi ve İşletmeciliği, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları, ISPARTA

Erbil M. , Avrupa Birliği Ortamında Tarım Ürünleri İşletmelerinde Hibe Destek Kredileri, Yüksek lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi İşletme-Muhasebe-Finansman Ana Bilim Dalı, MANİSA, 2010

Güldal H. , Üreticilerin Tarımsal Kredi Kullanma Davranışları Mezuniyet Tez Çalışması, Süleyman Demirel Üniversitesi, ISPARTA, 2011

KAHRAMANMARAŞ İLİNDE ZEYTİNCİLİK VE TEMEL SORUNLAR

Doç. Dr. M. Murat ASLAN, N. Aybüke MIHÇIÖKUR, Pınar TOSYALI, Merve İNCİR, Z. Ozan TEMLİ, Sinem KILIÇOĞLU

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Zeytin ağacı, bolluğun, adaletin, sağlığın, gururun, zaferin, refahın, bilgeliğin, aklın, arınmanın ve yeniden doğuşun, kısaca insanlık için en önemli erdem ve değerlerin sembolüdür.

Neden Zeytin?

Birçok hastalığın tedavisinde, zeytinyağı ve sofralık (dane) olarak, kozmetik sektöründe ve daha birçok alanda kullanılmaktadır.

Dünyada yaklaşık toplam **17 milyon ton** olan zeytin üretiminin **% 98 'i** Akdeniz'e kıyısı olan ülkelerden elde edilmektedir. Bu ülkelerin başında, sırasıyla **İspanya, İtalya, Yunanistan, Türkiye, Tunus, Suriye, Fas ve Mısır** gelmektedir. İspanya yaklaşık **2,5 milyon hektarlık** alandan elde edilen **6,2 milyon tonluk** üretimi ile dünyada ilk sırada yer almaktadır. Ülkemiz ise yaklaşık **0,73 milyon hektarlık** alandan elde edilen **1,3 milyon tonluk** zeytin üretimi ile **dünyada 4. sırada** olup, dünya üretiminin yaklaşık **% 8'ini** karşılamaktadır.

Dünyadaki zeytin ağaçlarının yaklaşık %13 ü Türkiye de bulunmakta ve yıllık toplam zeytin üretimi 1.760.000 ton civarındadır. Türkiye genelinde üretilen zeytinlerin % 70.6 sı yağlık olarak değerlendirilmekte, geri kalan % 29.4 lük kısım ise sofralık üretime ayrılmaktadır. Türkiye de 778 bin hektar alanda ki zeytin ağaçlarının 109 milyonu meyve veren 45 milyonu ise meyve vermeyen ağaçlardan oluşmaktadır.

Türkiye'de Bölgelere Göre Yetişen Çeşitler

MARMARA	EGE	AKDENİZ	GÜNEYDOĞU
Çelebi	Ayvalık	Büyük Topalak	Eğriburun
Edincik Su	Çakır	Sarı Haşebi	Halhalı
Gemlik	Çekişte	Sarı Ulak	Kalembezi
Karamürsel Su	Çilli	Saurani	Kançebezi
Samanlı	Domat	Tavşan Yüreği	Kilis Yağlık
	Erkençe		Gemlik
	İzmir Sofralık		Nizip Yağlık
	Kiraz		
	Memecik		
	Memeli		
	Uslu		

Zeytin ağacının anavatanı, bilimsel birçok literatür de Anadolu'nun Mardin, Kahramanmaraş ve Hatay üçgenidir. Kahramanmaraş'ta Akdeniz bölgesinin doğusunda bulunan ve zeytin üretiminde komşusu Hatay, Mersin, Gaziantep ve Kilis illerinden sonra 5. sırada yer alan bir ilimizdir.

GüneyDoğu Anadolu bölgesinin zeytincilik açısından 2. derecede önemli ili olan Kahramanmaraş'ta yıllık ortalama 4800 ton dane zeytinin % 80 e yaklaşan miktarı yağlık olarak değerlendirilmektedir. Yıllık ortalama zeytinyağı üretimi 1380 ton civarındadır. Yörenin en önemli çeşidi olan Kilis yağlık yaş meyvede ortalama % 33 yağ ihtiva etmektedir. Kahramanmaraş ili zeytinyağları, genel olarak Kilis yağlık çeşidine has özellikleri göstermekle beraber iklim değişiklikleri nedeniyle Kilis yöresi yağları kadar koyu kıvamlı değildir. Nitekim bu ilin zeytinyağlarında yapılan akışkanlık tayininde viskozite 84,87 Cp olarak saptanmıştır.

Kahramanmaraş'ta Zeytin Üretimi Yapılan Merkez İlçeye Bağlı Bölgeler

Kahramanmaraş'ta zeytincilik Merkez ilçe başta olmak üzere Andırın, Pazarcık ve Türkoğlu ilçelerinde yapılmaktadır.

-Pınarbaşı

-Üngüt

-Göllü

-Peynirdere

-Dereköy

-Yusufhacılı

-Ayaklıca Oluk

İl merkezinde sulu sistem 4 fabrika ile kuru sistem bir fabrikanın haricinde bir adet mengene ve bir adette değişik bir lift sisteminin (kaldıraç) uygulandığı toplam 7 adet zeytinyağı işletmesi mevcuttur.

Kahramanmaraş'ta Zeytin Üretimi Yapılan Alanlardaki Zararlılarından Bazıları

-Zeytin Sineği (*Bactrocera olea* Gmelin)

-Zeytin Güvesi (*Prays olea* Bernard)

-Zeytin Kabuklu Biti (*Parlatoria oleae* Colvee)

-Zeytin Kızıl Kurdu (*Lasioptera berlesiana* Paoli)

-Zeytin Yara Koşnili (*Pollinia pollini* Costa)

Kahramanmaraş'ta Zeytin Üretimi Yapılan Alanlardaki Hastalıklardan Bazıları

-Zeytin Halkalı Leke Hastalığı (*Spilocaea oleagina*)

-Zeytin Dal Kanseri (*Pseudomonas savastanoi*)

-Zeytin Solgunluğu (*Verticillium dahliae*)

-Antraknoz-Çürük Leke (*Gloeosporium olivarum* Alm.)

-Armillaria Kök Çürüklüğü (*Armillaria mellea* (Vall.) Quel)

Kahramanmaraş'ta Zeytin Üretimi Yapılan Bölgelerdeki Temel Sorunlar

1. **Sorunlardan en önemlisi hasat işlemidir.** Zeytin hasadı için gereken işgücü gereksinimi ve masrafı, zeytin yetiştiriciliğindeki diğer işlemler için gerekenden oldukça yüksek değerdedir.
2. Diğer en önemli sorun ise mevcut verimli zeytinlik alanların, inşaat alanları olarak kullanılması sonucu bozulmasıdır.

3. Özellikle de sıırıkla yapılan hasat sonucunda hem ki yılın ürününü verecek olan gözleri taşıyan yıllık sürgünler zarar görmektedir. Bu durum, hem meyveler, hem de bir sonra meyvenin kalitesini düşürmekte hem de periyodisitenin şiddetini daha da arttırmaktadır.
4. Kahramanmaraş İli zeytinciliğinde Entomolojik ve Fitopatolojik sorunlar tam ortaya çıkarılmadığı için özellikle emici böcekler tarafından meydana getirilen zararlanma çok fazladır ve ürün kalitesi düşmektedir.
5. Yöredeki Zeytinyağı Sanayi tesislerinde diğer il ve ilçelerde olduğu gibi sağlıklı bir depolama şekli yoktur. Üretici yağları genellikle karasaç bidonlarda dinlendirilmekte veya beton kuyularda muhafaza edilmektedir. Fabrikalarda çalışan yağcı ustaları genellikle işletme sahiplerinden oluşmakta alet ve ekipmanların tamir işlerinde aynı kişiler tarafından yapılmaktadır.
6. Sulu sistem fabrikalarının çoğunda yıkama ünitesi mevcut değildir.
7. Zeytinyağı işletmelerinin çoğu fason olarak çalışmakta ayrıca zeytin mübayaası yapılmaktadır. Zeytin tasfiyesi zeytinin kilogram başına belli bir ücret alınarak yapılmakta ayrıca hak yağı alınmamaktadır.
8. Zeytin üretiminin artması halinde alet ve ekipman bakımından günümüz teknik koşullarına uygun yeni zeytinyağı işletmelerinin kurulması gerekmektedir.
9. Zeytin üretimi, ticareti ve korunmasına yönelik uzmanların katılımıyla desteklenerek hazırlanmış doğru politikaların ve planlamaların oluşturulmaması ve uygulamaya geçirilmemesi, zeytin üretiminde beklediğimizi ve istediğimiz düzeyde olamayışımızın en önemli sebeplerinden biri durumundadır.

Türkiye Zeytin Ve Zeytinyağı Sektörünün Güçlü Ve Zayıf Yönleri İle Gelişme Fırsatları Ve Gelişmeyi Sınırlayabilecek Etkenler

Güçlü yanları

1. Türkiye ağaç varlığı ve zeytin üretiminde 4. sırada, zeytinyağında 5. sırada sofralık zeytinde 3. sırada yer alması.
2. Türkiye’de bir tarım ürünü için ilk oluşturulan 3573 sayılı zeytinliklerin Islahı ve Yabaniliklerin Aşılattırması Hakkındaki Kanunun varlığı.
3. AB mevzuatına uyum çalışmalarının başlamış olması.

Zayıf yönler

1. Zeytin alanlarımızın % 75 inin meyilliği alanlarda olması ancak %8 inin sulanabilmesi.
2. Zeytinyağı ve sofralık zeytin işletmelerinde yeterli denetim ve yaptırımların eksikliği.
3. İhracatımızın ağırlıklı olarak AB ülkelerine yönelik ve dökme olarak yapılması.

Fırsatlar

1. ABD, Japonya, Çin, Kanada gibi önemli potansiyel pazarların mevcudiyeti.
2. Türkiye dikim alanlarının son yıllarda artış eğiliminde olması ve sertifikalı fidana olan talep artışı.
3. Özel sektörün Akredite laboratuvar kurma konusundaki girişimleri ve istekliliği.

Tehditler

1. Zeytinliklerdeki Verticillium (solgunluk) hastalığının üretimi olumsuz yönde etkilemesi.
2. Zeytinyağı ve sofralık zeytinler için coğrafi işaret tescillerinin oluşturulamaması (Orjin Belgesi).
3. AB de sektöre uygulanan destekleme politikalarının ülkemiz açısından haksız rekabet oluşturması.
4. AB'nin Türk menşeli yağlar için kota vermemesi ve yüksek gümrük vergileri uygulaması.

Bununla beraber güneybirlik tarımsal politikalarla desteklenen diğer tarımsal ürünler öncelikli hale getirilmekte ve var olan zeytin ağaçları bu kapsamda ekonomik bir girdi uğruna yok edilmektedir. Avrupa Birliği'nin Ortak Tarım Politikası çerçevesinde dayatmış olduğu, kırsal nüfusun %10 a çekilmesi gibi, ülkemizin yapısı ile son derece uyumsuz olan bazı kriterler dikkat çekicidir. Bu da tarım politikamızın ya da sektörel politikalarımızın hazırlanması aşamasında hedef ve stratejilerimizi belirlerken çok dikkatli olmamızı ayrıca gerektirmektedir.

Türkiye, bir yandan İspanya'dan sonra dünyanın ikinci büyük zeytinyağı üreticisi olmak için her yere zeytin diyor. Diğer taraftan zeytini sevmeyen zihniyet, zeytinlikleri sanayiye ve inşaata peşkeş çekmeye devam ediyor. Yüz yıllardır zeytini sevenler bu kutsal ağacı günümüze taşıdı. Umarız zeytinciler bu mirası gelecek kuşaklara taşımayı başarır.

LİTERATÜR

- Anonim 2011, Zeytin Hasat Makineleri Üzerinde Bir Araştırma, s. 36-44
- Türkecul, B. , Gençler, F.F. ve Yıldız, Ö. , 2011, Uluslararası Zeytinyağı Piyasasında ki Son Gelişmeler: Türkiye İçin Fırsatlar, TÜİK, s. 16-23
- Tilbi, B., Nikpeyma, Y. , 2000, Kahramanmaraş İlinde Ve İlçeler Bazında Zeytincilik Durumu, , S. 1-25
- Akçiçek, E. ve Ötleş, S. , 2011, Zeytin Ağacı Ürünleri ve Sağlık, s.163-172
- TÜİK, 2011. Tarım Veritabanı, Ankara
- Özkaya, M.T. , Ergülen, E. , Ülger, S. ve Özlü, N. 2004, Genetic and Biologic Characterization of Some Olive (Olea europaea Cultivars Grown in Turkey, Tarım Bilimleri Dergisi, 10 (2):231-236.
- Haspolat G., 2006, Gemlik zeytin çeşidinde biyolojik olarak şelatize edilmiş KNO₃ (potasyum nitrat), ZnSO₄ (çinko sülfat) ve MgSO₄'ün (magnezyum sülfat) yapraklardan uygulanmasının ve plastik malç uygulamasının vegetatif gelişmeye ve meyve verimine etkisi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi Kahramanmaraş, 13 s.
- Anonim, 2011, Food And Agriculture Organization of the United Nations, <http://www.fao.org>(Erişim Tarihi:11 Ocak 2011)
- Güler, M. , Cesur, R. ve Sarı, N. , 2010, Zeytinde Bakım İşletmeleri, T.C. Doğu Akdeniz Zeytin Birliği Yayınları, 136 s.
- Qabatty, A. Ve Alayunt, F. , 2010, Domat Zeytin Çeşidinde Farklı Hasat Yöntemlerinin Meyve Kalitesine Etkileri, Ege Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Proje Raporu, Proje No:08-ZRF-19.
- Şengür, Ş. , Erdoğan, N. , Göçkan, E. , Selim, S. ve Erdem, Ü. ,Dünya Zenginliğimiz Zeytinimiz ve Politikalarımız, 2011, s.126-132.
- Boyraz, Z. ,Güner, B., Çiftçi ve M.D., 2010, 'Türkiye'nin Zeytin Ağacı Varlığı ve Zeytin Fidanı Üreticiliğine Bir Örnek Olarak Seyitoba Köyü (Saruhanlı, Manisa) , Zeitschrift für die Welt der Türken, Sayı:2.

ALAN BAZLI TARIMSAL DESTEKLER

Hasan Şükrü ÇINAR, Sevda GÜLER, Ekrem HUĞLU, Duygu KARLI
Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi

1-Mazot-Gübre-Toprak analiz desteği

2010 Yılı Mazot Gübre ve Toprak Analiz Destekleri Açıklandı

Çiftçi Kayıt Sistemine Dahil Olan Çiftçilere Mazot, Gübre ve Toprak Analizi Destekleme Ödemesi Yapılmasına Dair 2010/10 sayılı Tebliğ 18 Mart 2010 tarih ve 27525 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tebliğe göre;

ÇKS'ye kayıtlı çiftçilere dekar başına mazot, gübre ve toprak analizi destekleme ödemesi yapılır. Toprak analizi desteği dekar başına 2,5 TL'dir.

Mazot ve gübre destekleme ödemeleri üç ana ürün grubunda alan bazlı olarak aşağıdaki tabloda belirtildiği şekliyle yapılır.

Ürün Grupları	Mazot Desteği (TL/dekar)	Gübre Desteği (TL/dekar)
Süs Bitkileri, Özel çayır Mera ve Orman Emvali Alanları	2	3
Hububat, Yem Bitkileri, Baklagiller, Yumru Bitkiler, Sebze, Meyve Alanları	3,25	4,25
Yağlı Tohumlu Bitkiler ve Endüstri Bitkiler Alanları	5,5	5,5

ÇKS'ye kayıtlı 50 dekar ve üzeri her bir tarım arazisinin gübre destekleme ödemesinden yararlanabilmesi için, her 50 dekarlık alan için bir analiz olmak üzere Bakanlıkça yetkilendirilmiş laboratuvarlarda 1/1/2010 tarihi ile son müracaat tarihi arasında toprak analizi yaptırılması zorunludur. 50 dekarın altındaki tarım arazisi için bu şart aranmaz.

Toprak analizi desteği ödemesinden faydalanmak isteyen çiftçilerin Bakanlıkça yetkilendirilmiş laboratuvarlarda 1/1/2010 tarihi ile son müracaat tarihi arasında toprak analizi yaptırması zorunludur. Her toprak analizine en fazla 50 dekar için ödeme yapılacaktır. Her analiz en fazla 50 dekarlık bir tarım arazisini temsil eder.

2-Organik Tarım ve İyi Tarım Uygulamaları Desteği

Ödeme yapılacak çiftçiler

OTD ödemesi, Organik Tarım Yönetmeliğine göre organik tarım yapan, ÇKS' de 2011 üretim sezonu ile OTBİS icmali-1'de ve OTBİS icmali-2'de de kayıtlı olan ve bu Tebliğde OTD uygulamaları ile ilgili belirtilen usul ve esaslara göre başvuru yapan çiftçilere yapılır.

- İyi Tarım Uygulamaları yapan Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı, Meyve Sebze üreten üreticilere dekara **20TL**. destekleme ödemesi yapılır.

- Örtü Altında İyi Tarım Uygulamaları yapan Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı, Meyve Sebze üreten üreticilere dekarara **80TL.** destekleme ödemesi yapılır.

2010 YILI DESTEKLEMELERİ	
Organik Tarım	77.281,02 TL
İyi Tarım Uygulamaları	13.007,48 TL

Sıra no	Desteklemeler	Destek Miktarı
1	Organik Tarım (Bitkisel üretim)	25 TL/dekar
2	Organik Tarım (Hayvancılık ilave destekleme)	
	Anaç sığır	112,5 TL/baş
	Koyun-keçi	7,5 TL/baş
	Arı	3,5 TL/ kovan
	Alabalık	0,325 TL/kg
	Çipura-levrek	0,425 TL/kg

Diğer Tarımsal Amaçlı Destekler

1-Yurt İçi Sertifikalı Tohum Kullanımı Desteklemesi

Ödemeler Tebliğde belirtilen usul ve esaslara göre, yurt içinde üretilip sertifikalandırılan sertifikalı buğday, arpa, tritikale, yulaf, çavdar, çeltik, nohut, kuru fasulye, mercimek, susam, yarfıstığı, kolza (kanola) , aspir, patates, yonca, korunga ve fiğ tohumluklarını bitkisel üretim faaliyetinde kullanan ÇKS' ye kayıtlı çiftçilere yapılır.

Destekleme miktarları

Bu Tebliğin 5 inci maddesinde belirtilen türlerin sertifikalı tohumluklarını kullanarak ekim yapan çiftçilere 2011 yılında dekar başına aşağıda belirtilen birim miktarlara göre ödeme yapılır.

Buğday, yonca	6 TL/da
Arpa, tritikale, yulaf, çavdar	4,5 TL/da
Çeltik, yarfıstığı	8 TL/da
Nohut, kurufasulye, mercimek	7 TL/da
Susam, kolza (kanola), aspir	4 TL/da
Patates	20 TL/da
Korunga, fiğ	3 TL/da

Ekim dikim normları

Desteklemeye tabi arazi miktarı, faturada belirtilen tohumluk miktarının her bitki türü için belirtilecek ekim normuna bölünmesi ile ortaya çıkan miktardan büyük olamaz.

Buğday, arpa, tritikale, yulaf, çavdar, çeltik	20 kg/da
Nohut, mercimek	13 kg/da
Kuru fasulye, korunga, fiğ	10 kg/da
Yonca	2,5 kg/da
Patates	250 kg/da
Susam	1,5 kg/da
Yerfıstığı	7 kg/da
Kolza (kanola)	0,4 - 1,5 kg/da
Aspir	1,5 - 3,0 kg/da

2-Tarım Sektöründeki AR-GE Destekleri

Tarım sektörünün ihtiyaç duyduğu öncelikli konularda bilgi ve teknolojilerin geliştirilmesi, çiftçiler, tarımsal sanayiciler ile ihracatçılara aktarılması ve tarım sektöründeki örgütlerin Ar-Ge kapasitelerinin geliştirilmesi amacıyla Ar-Ge projelerine doğrudan destekleme ödemesi vermektedir.

5488 sayılı tarım kanuna bağlı olarak çıkartılan Araştırma ve Geliştirme Projelerinin Desteklenmesinde Uygulanacak Usul ve Esaslara İlişkin Tebliğ kapsamında, tarım sektörünün ihtiyacı olan konularda üniversiteler, sivil toplum örgütleri, meslek kuruluşları, çiftçi örgütleri ve özel sektör tarafından yürütülen AR-GE projeleri desteklenmektedir.

Amaç

- Bakanlığının ve tarım sektörünün **ihtiyaç duyduğu öncelikli konularda**
- **bilgi ve teknolojilerin geliştirilmesi,**
- çiftçiler, tarımsal sanayiciler ile ihracatçılara **aktarılması**
- tarım sektöründeki örgütlerin Ar-Ge **kapasitelerinin geliştirilmesi**

Kapsam

1. Üniversiteler,
2. Sivil toplum örgütleri,
3. Meslek kuruluşları,
4. Çiftçi örgütleri,
5. Özel sektör

Uygulama

- 2007'de başlamış;
- **2007-2010 Yılı Ar-Ge Proje Bilgileri**

	2010	Toplam
Teklif edilen	106	229
Desteklenen	30	56
Bütçe (milyon TL)	5.0	10.0

Harcamalar

- Makine Teçhizat alımları (Bakanlık Bütçesinin % 50)
- Danışmanlık ödemeleri (en fazla iki danışman için olmak kaydıyla her bir danışmana verilecek tutar Bakanlık proje destek bütçesinin %3'ünü geçemez) maksimum ödeme sınırlarını geçemeyeceği unutulmamalıdır.

3-Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemi Katılım Desteği

Ödeme yapılacak tarımsal işletmeler

Ödemeler, Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı olup, ÇMVA sistemine dâhil olan, bir muhasebe yılı süresince tarımsal faaliyetlerine ilişkin muhasebe verilerini belirlenen zamanlarda veri toplayıcılarla paylaşan ve verileri Sorumlu Birim tarafından yapılan kontroller sonunda doğrulanan tarımsal işletmelere yapılır.

Ödeme miktarı

Belirtilen tarımsal işletmelere, 2011/1430 sayılı Bakanlar Kurulu Kararına istinaden işletme başına ve yılda bir kez olmak üzere 2011 yılında 300 TL katılım desteği ödenir.

Çiftlik Muhasebe Veri Ağı 2010	14.700,00
--------------------------------	-----------

4-Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerinin Desteklenmesi

Tarımsal danışmanlık hizmeti satın alacak tarımsal işletmeler aşağıdaki kriterlere sahip olmalıdır.

- Çiftçi kayıt sistemine ve/veya hayvan kayıt sistemi ve/veya örtü altı kayıt sistemine ve/veya su ürünleri kayıt sistemine ve/veya arıcılık kayıt sistemine ve/veya koyun-keçi kayıt sistemine kayıtlı olmak,
- Aşağıdaki kriterlerden en az birine sahip olmak,
 - Örtü altında en az 3 dekar,
 - Bağ-Bahçede en az 10 dekar,
 - Tarla ziraatında kuruda en az 100 dekar, suluda en az 50 dekar alanda üretim yapmak.
 - Hayvancılıkta; süt sığırcılığı yapan işletmelerde en az 20 baş sığır, besi sığırcılığı yapan işletmelerde en az 50 baş sığır ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde en az 100 küçük baş hayvana,
 - En az 50 adet arı kolonisine,
 - Su ürünleri üretim tesisine sahip olmalıdır.

Ödeme miktarı

Yönetmelik ve Uygulama Esasları kapsamında tarımsal danışmanlık hizmeti satın alan ve bu Tebliğde belirtilen usul ve esaslara göre başvuran tarımsal işletmelere 500,00 TL tarımsal yayım ve danışmanlık desteği ödemesi yapılır.

2011 Yılında 1400 başvurana destek verilmiştir.

5-Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi

MAKİNE ADI	%50 HİBE TUTARI (TL)	
	2010	2011
MİBZER		
EL TRAKTÖRÜ		
PANCAR SÖKÜM MAKİNESİ		
TOPRAK FREZESİ		
BALYA MAKİNESİ		
SÜT SAĞIM ÜNİTESİ VE SOĞUTMA TANKI		
PÜLVERİZATÖR		
ÇAYIR BİÇME MAKİNESİ		
SAP TOPLAMALI SAMAN MAKİNESİ		
YEM HAZIRLAMA MAKİNESİ		
DAMLA SULAMA SİSTEMİ		
YAĞMURLAMA SULAMA SİSTEMİ		
SİLAJ MAKİNESİ	4.948.366,58	11.572.902,36
HUBUBAT HARMAN MAKİNESİ		
TAŞ TOPLAMA MAKİNESİ		
PATATES SÖKÜM MAKİNESİ		
MISIR HASAT		
SAP PARÇALAMA		
ANIZA DİREK EKİM		
LAZERLİ TESVİYE ALETİ		
SOĞUK TAŞIMALI ARAÇ		
ARICILIK		
GÜNEŞ KOLLEKTÖRÜ		
FILE		
MOTORLU TIRPAN		

Fark Ödemesi Destekleri

2010 Yılı Konya İli Yağlık Bitkiler Üretim Alanları ve Ödenen Destekleme Miktarları

Ürünler	Kişi Sayısı	Üretim Alanı (DA)	Üretim Miktarı (KG)	Destek Miktarı (TL)
Y. AYÇİÇEĞİ	3.228	212.113	57.937.264	13.325.570
DANE MISIR	2.797	184.845	192.892.466	7.715.698
SOYA FAS.	6	256	57.620	18.393
KANOLA	15	735	156.697	43.091
ASPIR	66	6.900	1.016.328	304.898
TOPLAM	6.112	404.849	252.060.375	21.407.650

2010 Yılı Konya İli Hububat Destekleme Miktarları

Ürünler	Çiftçi Sayısı	Satılan Miktar (KG)	Desteğe Tabi Miktar (KG)	Desteğe Tabi Tutar (TL)	Destekleme Birim Miktarı (KG)
ARPA	38.104	455.372.513	436.455.145	17.458.206	0,04
BUĞDAY	133.569	1.856.994.040	1.834.528.407	91.726.423	0,05
ÇAVDAR	1.779	21.492.746	20.306.184	812.247	0,04
K. FASULYE	4.251	28.162.309	27.326.522	2.732.652	0,10
MERCİMEK	113	552.819	449.511	44.951	0,10
NOHUT	2.307	7.854.179	7.482.629	748.263	0,10
YULAF	409	3.334.595	3.178.344	127.134	0,04
TOPLAM	180.532	2.373.763.201	2.329.726.743	113.649.876	

2010 Yılı Konya İli Yem Bitkileri Desteği Ödemesi

Desteğe Tabi İşletme Sayısı	3.596
Desteğe Tabi Alan Toplamı (da)	126.637,345

Yem Bitkileri	Alan (DA)
Yonca	14.226,040
Korunga	1.372,613
Diğer Tek Yıllık Yem Bitkileri	48.145,459
Diğer Tek Yıllık Silaj Yapımı	256,800
Silajlık Mısır	62.405,407
Yapay Çayır Mera	231,026

Toplam Destek Miktarı (TL)	6.481.580,62
-----------------------------------	---------------------